

**סיפורי חיים
של נכי צה"ל
ומשפחותיהם**

כרך ב'

הוצא לאור בישראל, תשע"ט - 2018

© כל הזכויות שמורות

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגרי מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר - כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת מראש ובכתב מארגון נכי צה"ל שניתנה על פי הרשאת המחבר.

© All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without Zahal Disabled Veterans Organization's permission given by the authors.

חשבון נפש

מילים: דן אלמגור ושמעון ישראלי, לחן: משה וילנסקי

ימי נישואי...ירח דבש שנגמר,
והפך לשנים של שיגרה...
דירה...הלוואה... מכונית... הלוואה,
ומריבות - עד לב התקרה!
תינוקת שניה... ושעות נוספות...
ולבן - בר-מצווה... חתונה...
מה יש כבר לכתוב על אותן השנים?
אתחיל מתקופת הזיקנה!
בחדר קטן ואפור כתלים...
מתי זה החלה תקופת הזיקנה?
כשהודיעו: אתה מפוטר?
והבן והבת חיפשו בית אבות.
אז הבנת: אתה מיותר!
והפחד הזה בלילות בלי שינה
שאולי לא תראה עוד אור...
כמו שכנך מימין...
כמו אותה הזקנה
שליווית אתמול אל הבור.
בחדר קטן ואפור כתלים
יושב איש זקן ושב.
זוכר חלומות, אידיאלים גדולים,
שעברו וחלפו על פניו.
ועם בוקר מצאו אותו בחדרו
גחון לשולחן כמו חי.
דף ריק לפניו -
ובראשו כתוב:
"אלה תולדות חיי..."

בחדר קטן ואפור כתלים יושב איש זקן ושב.
יושב איש זקן יושב וחושב
ועושה את חשבון חייו.
חושב: עוד מעט ויבוא הקץ.
מה ידעו הנכדים אודותי?
נוטל גיליון ורושם בראשו:
"אלה תולדות חיי..."
במה אתחיל? כמובן בילדות.
אך היתה לי ילדות רגילה.
מכות, ודמענות...הדודות, השריטות...
הילדונת שגרנו מולה.
אבא טרוד... ואם עצבנית...
ואחות שצועקת עלי.
מה כבר מעניין בילדות שכזאת?
--- אתחיל מימי נעורי...
בחדר קטן ואפור כתלים...
ימי נעורי? אה! על מה יש לכתוב?
בחינות...ציונים...שיעורים...
כל בוקר לקום ולרוץ לכיתה...
ופצעתי הבגרות הדוקרים...
לבטי אהבה ראשונה ומרה...
הפחדים שהעיקו עלי...
אה, מה יש לכתוב? נעורים רגילים.
--- אתחיל בתקופת נישואי!
בחדר קטן ואפור כתלים...

שלמי תודה

לאחר שישה חודשים מאז פרסום הכרך הראשון, אני שמח לציין שוב, כי מקור האיכות של הכרך השני שמתפרסם עתה, הם אותם החברים בבית הלוחם בתל-אביב, אשר טרחו לכתוב ולשתף את כולנו בסיפור המרתק של חייהם האישיים והמשפחתיים.

מאז שיזמנו את הפרויקט החברתי הזה, אנחנו פועלים בהתנדבות כדי לאפשר לחברי הארגון לכתוב ולפרסם את סיפורם. המיזם קרם עור וגידים בעזרת חבריי - יהודה בר, גדעון שחר ועופר איזנברג. הם לא רק תמכו ברעיון, אלא, מסייעים לאורך כל הדרך מאז השקתו של הפרויקט לפני כשנה. כעת, לאחר הפקתו של הכרך השני בפרויקט, זו הזדמנות נוספת להגיד תודה אישית חמה לכל אחד מהם.

גם הפעם, פנינו לקבל את חסות הארגון, למיזם החברתי (והא-פוליטי) הזה. לקראת הפקתו של הכרך השני, נפגשנו שוב עם מנכ"ל הארגון חיים רונן, אשר עודד, תמך ומימש את הבטחתו לתקצב במהלך שנה אחת גם את הפקת הכרך השני. תודה חיים!

איילה קרן נכנסה לתפקידה במאי 2018 כמנהלת החדשה של בית הלוחם בתל אביב. פרויקט "סיפורי חיים" - הכרך השני, יצא לדרך בסמוך לכניסתה לתפקיד, ויחד עם גדעון שחר יו"ר בית הלוחם, נרתמו שניהם לסייע ולתמוך במיזם החברתי הזה, שנעשה בהתנדבות כתרומה לקהילה. לציין את אגף תרבות בראשותה של לימור שגב, אשר כבר מסייע לנו מתחילת הדרך, וממשיך לסייע לנו, בעזרתן של קרן אלישע, סיגל יחזקאל וכעת גם נעמי קרן אשר תנחה את ארוע ההשקה לכרך השני. לכולם (ואולי גם לאחרים שנעלמו מעינינו) התודה והברכה.

תודה מיוחדת לחברינו יגאל פריימן (חבר הבית). מאז השקתו של הפרויקט התנדבותי הזה, יגאל ממשיך במרץ ובעיקביות, לגייס משתתפים לפרויקט ולהביא את בשורת ה"קול קורא" לידיעת חברים רבים ככל שניתן.

כמו גם בהפקתו של הכרך הראשון, מבקש להודות לרוני צור על היענותו המיידית להקליד את כתבי היד של סיפורי חיים שהעברתי אליו. ההקלדה המהירה שלך, רוני, עזרה לנו מאוד בקיצור לוחות הזמנים.

תודה לאריה טל (חבר הבית) - שהיה בין הראשונים שכתב את סיפורו האישי והמשפחתי בשירה כפי שגם התפרסם בכרך הראשון - ונענה לבקשתי להציע את עזרתו לשאר חברי הבית, אשר רוצים להשתתף בפרויקט אבל אין ביכולתם "למשוך בעט הסופרים" בשל נכותם.

תודה לאיריס חיות (חברת הבית) - שנענתה לבקשתי וסייעה לחברי הבית, אשר רוצים להשתתף בפרויקט אבל אין ביכולתם "למשוך בעט הסופרים" בשל נכותם.

תודה לאלי זורע (חבר הבית) על הצעתו לשלב בפתיח של הכרך הראשון, את שירם של דן אלמגור ושמעון ישראלי - "חשבון נפש". חשבנו שפתיח זה יכול לשמש גם בכרך השני, ולשמש מעין "המנון" גם בפתיח של הכרכים הבאים לעתיד לבוא.

ואחרונים חביבים, יבואו על הברכה כל אותם חברי הבית שפגשנו ברחבי בית הלוחם תל אביב, אשר התענינו, פרגנו ושמחו באמת, כי הפרויקט קורם עור וגידים, והנה אנחנו כבר בכרך השני.

מקווה כי לא שכחתי מישהו. אם קרה בשוגג הוא הדבר, איתה/איתו הסליחה וכמובן התודה המאוחרת.

ישראל (שרוליק) הירש

יוזם הפרויקט

תוכן עניינים

1. ישראל אסא 11
2. שמואל בירן - בורמה 19
3. מיכאל בראל 31
4. יוסי דואר 37
5. דוד "דובצ'ק" יעקובוביץ 53
6. משה כהן 61
8. משה כוחלני 71
9. שמואל פוגלר ז"ל 83
10. יואל פרי ז"ל 105
11. שמואל פרקש 117
12. שלמה קטנוב 131
13. איתן רונן קרוק ז"ל 159
14. מנשה שוחט 183

הקדמה

קורא יקר

תקומתו של העם היהודי במדינת ישראל במאה ה-20 הוא סיפור של נשים וגברים מכל קצווי תבל שקצו בחיי גלות ובחרו בדרך חדשה ושונה לעצמם. השינוי, כמו כל שינוי, חייב הקרבה ומוכנות לשלם מחירים שאין הדעת מסוגלת להבין. את הנשים והגברים המדהימים הללו אנו פוגשים בבית הלוחם בעת התמודדותם היום יומית עם תוצאות החלטתם. הכח המניע החשוב בתהליך ההתמודדות הינו התא המשפחתי. המשפחה הגרעינית, היא זו שבסופו של יום, מתמודדת עם המחיר היקר ששילם אב/אם המשפחה, והיא היא שבאמת משלמת את המחיר האמיתי. זוית ראיית חיים זו מהווה מקור להבנת עוצמתו של מספר הסיפור ולכן היא כה חשובה לנו וחייבת להיות מובלטת בסיפור חיי האדם.

אוכלוסיית החברים בארגון נכי צה"ל, מהווה מדגם מייצג של כלל החברה הישראלית לדורותיה ועל מגוון רבדיה. אין ספק שנסיעות הפציעה ותהליך השיקום מהווים פרק חשוב ומהותי בחייו של כל אחד מחברי הארגון. אך המשפחות בהם האנשים גדלו, התחנכו, נעזרו ונתמכו לאורך חייהם, מהוות את בית הגידול שהפך כל אחד מאיתנו למי שהוא על אישיותו וערכיו.

הפלטפורמה שיצרנו לפני כשנה, מאפשרת לחברי הארגון לכתוב ולפרסם את סיפור חייהם האישיים והמשפחתיים. במאי 2018 פרסמנו את האסופה הראשונה של חלוצי המששתפים בפרויקט, ולאור ההענות המתמשכת להשתתף בפרויקט הגיע עת פרסמו של הכרך השני.

הכרך השני של הספר אלקטרוני, מביא את האסופה השניה של סיפורי חיים אישיים ומשפחתיים של נכי צה"ל. הסיפורים מוצגים לפי סדר הא-ב של שמות המשפחה. כוועדת היגוי, ריכזנו את הסיפורים האישיים וביקשנו לוודא כי החומר שהועבר אלינו אכן ראוי לפרסום מהבחינה האתית, ושהסיפור אכן תואם את המטרה והמתווה של הפרויקט כפי שפורסם ב"קול קורא" (המצורף בהמשך). באין מניעה מהנימוקים הללו אישרנו את הסיפור לפרסום. לציין, כי בחרנו מראש להימנע מכל התערבות

שהיא בתוכן, בסגנון, בניסוח, בדגשים, בעריכה ובתמונות, אלא להביא את הסיפורים בדיוק כפי שהכותב רצה לספר אותו בדרכו שלו.

בסיפורי חיים אלה, נפתח לפניך, הקורא, עולם מלא המייצג את מגוון המרכיבים של החברה הישראלית. לגבי אחדים, עולם ילדות המתגלגל מארצות רחוקות דרך העלייה לארץ, ולגבי אחרים משחר ילדותם בארץ והמשך התקופה בשנותיה הראשונות של המדינה, ולכולם הגיוס לצבא, הפציעה והשיקום שנמשך עד היום.

גם הפעם, חלק מהכותבים סיפרו לנו כי הראו את סיפורם לבני משפחתם ויצרו התרגשות עמוקה, אשר נבעה הן מחשיפת העבר בפניהם והן בגלל האומץ והיכולת לבטא זאת גם בכתב.

קורא יקר, עיין בסיפורי חיים אלה, בחוויות חברים, בזיכרונות מתקופות עבר - וראה לנגד עיניך את חייך שלך ואת האפשרות העומדת לפניך להצטרף לקבוצת כותבים זו.

קריאה מהנה,

וועדת ההיגוי

”קול קורא”

להשתתף בפרויקט ”סיפורי חיים של נכי צה”ל ומשפחותיהם”

1. כללי

כל אחד מחברי הארגון, נושא סיפור חיים אישי ומשפחתי מעניין, שיתכן ורק מעטים מכירים אותו אפילו בקרב המשפחה הקרובה. לכן חשבנו שכדאי להפיק ספר שיישא את הכותרת: ”סיפורי חיים של נכי צה”ל ומשפחותיהם”.

כתיבת סיפור חיים היא מסע אישי אל העבר במטרה לשתף את המשפחה והקהילה ולהשאיר עדות וחותם לדורות הבאים. לא קל לעלות ולכתוב זיכרונות, ובוודאי זיכרונות קשים וכאובים. מאידך, בכל תהליך של כתיבת סיפור חיים יש יסוד של החלמה, של הישג וסיפוק אישי.

2. מטרה

כאמור, זהו ”קול קורא”, לכלל חברי הארגון, לכתוב את סיפורם האישי. אנחנו נרכז את כל הסיפורים שנקבל, במידת הצורך ובתאום עם המחברים נבצע התאמות עריכה, ובהצטבר כמות מתאימה של סיפורים לפרסום, נפעל כדי להוציא לאור את הכרך הראשון של הספר. בהצטבר כמויות נוספת של סיפורי החיים, נוציא לאור את הכרכים הבאים.

הכרך הראשון (כמו גם הכרכים הבאים) יופק כספר אלקטרוני לעיון וקריאה במחשב, ויפורסם באתרי הארגון. כל מי שירצה לרכוש עותק מודפס של הספר בו התפרסם סיפור חייו (לשימושו האישי ו/או כמתנה לבני המשפחה והחברים), יוכל לעשות זאת דרכנו.

3. שיטה

3.1 קוים מנחים לכתיבת סיפור חיים:

א. שתפו אותנו בסיפורים האישיים שלכם כילדים, כבני הנוער וכבוגרים, אשר נולדו בארץ או עלו אליה מהתפוצות במסע עליה ייחודית לכל תפוצה. בעיקר ספרו לנו גם את סיפור המשפחות בהם גדלתם והמשפחות שבניתם: סיפורי שורשים של

משפחות ילידי הארץ או של המשפחות שעלו לארץ, ו/או סיפורי גבורה והישרדות במסע העלייה לארץ, ו/או סיפורים על חבלי הקליטה בארץ, ו/או סיפורי גבורה והישרדות בגלות (בתקופת השואה, הרדיפות והפוגרומים) ו/או סיפורים על חברות ועל זוגיות, ו/או סיפורים על הצלחה וכישלון במאבקים אישיים/ציבוריים, ועוד.

ב. רצוי לתמצת את הסיפור בהיקף של כ- 10 עמודים (כולל תמונות ואיורים).

ג. את הסיפור האישי יש להכין כמסמך/קובץ אלקטרוני בפורמט word

ד. הטקסט יוקלד בפונט: דויד 12

ה. העמוד הראשון בקובץ יכלול שם מלא, תמונת פספורט עדכנית ודרכי קשר (כתובת, מספרי טלפון וכתובת מייל אישיים) וכן דרכי קשר אל בן משפחה מדרגה ראשונה.

3.2 לאן להעביר את הטיוטה הסופית של הסיפור שנכתב?

א. את הסיפור האישי יש להעביר במייל לכתובת: life_story@inz.org.il.

ב. הטיוטה תועבר לעיונו ואישורו של צוות המתנדבים מחברי בית הלוחם תל-אביב, כוועדת היגוי לפרויקט. לחברי הוועדה שיקול הדעת לאשר או לא לאשר מתוך נימוקים עניינים, את פרסום הסיפור שהתקבל.

ג. חברי הוועדה הם:

- יוזם הפרויקט - ד"ר ישראל הירש כיו"ר וועדת ההיגוי
 - תא"ל (במיל') יהודה בר
 - ד"ר גדעון שחר - יו"ר בית הלוחם ת"א
 - עופר איזנברג - חבר בית הלוחם ת"א ועובד הבית מאז היווסדו
- במגוון תפקידי הדרכה בספורט שיקומי

בברכה,

שרוליק הירש

חבר בית הלוחם תל-אביב

ישראל אסא

כתובת: מנורה 2 תל אביב

טלפון: 03-6494418, 052-8584585

דוא"ל: assa-i@zahav.net.il

שם בת הזוג: רות אסא ז"ל

מילדותי עד לגיוסי

"השבת השחורה" - כינוי שניתן לשבת ב-29 ביוני 1946. בגלל עוצר שעשה הצבא הבריטי ששלט בארץ בחיפוש נשק בבתיים בישובים שונים ברחבי הארץ. יומיים אחרי נולדתי בתל אביב ב-1 ביולי 1946.

בילדותי גרתי בשכונת מכבי החדשה בדרום תל אביב עם הורי, שושנה ויוסף אסא, אחותי לבנה ואחי משה הצעירים ממני. גרנו בדירת שני חדרים. משחקים לא היו אז, את הקורקינט שהיה לי בניתי בעצמי וכשבגרתי קיבלתי את שחלמתי, אופנים. אמנם משומשות אבל אופניים של גדולים.

למדתי בבית ספר יסודי "החיל" ביד אליהו בת"א, למעט שנה בכיתה ד' בבית ספר ממלכתי דתי "מודיעים" ביד אליהו. גדלתי בבית מסורתי, אחה"צ השתתפתי בחוג תלמוד תורה בבית הכנסת בשכונה. וכדי לשמור על "נפש בריאה בגוף בריא" התאמנתי בערב בקבוצת ילדים של מכבי תל אביב בכדורסל, במגרש מכבי תחת כפת השמיים עם המאמן חזן שחקן נבחרת ישראל בכדורסל.

כחניך הצופים ב"שבט צבר" יד אליהו - מכתה ה' עד יא' - השתתפתי גם במחנות קיץ של הצופים בקיבוצים וכן במחנה צופים כלל ארצי הג'מבורי בשנת 1958 - ובשנת 1961. המשכתי ללמוד בתיכון עירוני א ערב, כאשר ביום עבדתי בסטודיו לגרפיקה שימושית. סיימתי יא' כמו כל בוגרי ביה"ס עם תעודת סיום "מוקדמות". יב' המשכתי ללמוד גרפיקה במכללה לגרפיקה בתל אביב עד לגיוסי לצבא.

השרות בצה"ל

ב-4 בנובמבר 1964 התייצבתי בלשכת גיוס ביפו לבדי -אז לא היה מקובל לזווי בני משפחה - עברתי טירונות בבה"ד 4 ואח"כ קורס מכי"ם {מפקדי כות} בשבטה. בתמונה אני ליד ההגה יוני 1965 בסיום הקורס הוצבתי בחיל הקשר ביחידת בטחון. עם סיום קורס קשר שובצתי ליחידה שהוקמה לביצוע משימות סיור רגלי בלבוש

אזרחי לאורך גבול לבנון, וסוריה כדי לבדוק אם יש חיבורים של האויב לקווי טלפון. בנוסף האזנו לרשת הצהלית כ"בטחון שדה" של חיל הקשר. בתום שרות צבאי מלא השתחררתי ב-2 למאי 1967.

מלחמת ששת הימים

כחיל משוחרר, "נהנית" מאזרחות כשבוע, ואז נקראתי למילואים ב"צו קריאה חירום" למפקדת קשר"ר כ-3 שבועות לפני שפרצה מלחמת ששת הימים ב-5 ביוני 1967. הייתי בין חיילי המילואים,

המילואימניק הכי צעיר, כמו אלה שהשתחררו באותו זמן מסדיר וגויסו ערב "מלחמת 6 הימים". משך כל תקופת ההמתנה שלפני פרוץ המלחמה הייתי עם יחידת הקשר בהר מירון. עם כיבוש רמת הגולן עלינו לרמה כשיחידת הקשר התמקמה

במחנה צבאי נטוש ליד היישוב הסורי מסעדה. בעת שהותי במחנה במתקן, עמוס תחמושת וציוד צבאי התפוצץ לפתע נפץ רימון סמוך לידי. מיד הובהלתי באמבולנס אל בית החולים זיו בצפת. הניתוח שעברתי הציל את כף ידי מכריתה. לאחר חודש אשפוז, הועברתי אל בית חולים תל השומר לשני ניתוחים נוספים ואשפוז למשך חודשיים לשיקום ידי. במהלך האשפוז נציגת משרד הביטחון ביקשה למלא עבורי

טופס בקשה להכרה בנכות. תגובתי הייתה דחייה על הסף, מעין הדחיקת המודעות לעובדה שאני "הופך" לנכה צה"ל. חברי ליחידה איחלו להחלמתי, איך לא ב"שפת הקשר ברשת": "נפצעת במלחמה אתה נשמע מקוטע".. "גאים בך על היותך פצוע אמיתי של ח"ק 397". חווית אשפוזי בתל השומר קיבלה ביטוי באחד הפרקים בספר "רגל של בובה" שכתב הסופר עיתונאי יעקב העליון פצוע מלחמת ששת הימים.

ה"אור" שלאחר פציעתי

עם צאתי מבית החולים הוזמנתי כפצוע צה"ל למרפאת אגף השיקום במשרד הביטחון שם ראיתי ו.. "נדלקתי" באהבה ממבט ראשון על רותי חיילת מזכירה רפואית, כעבור 4 שנים של חברות נישאנו. אם לייחס "חושך" ל"שבת השחורה", ו"חושך" עם פציעתי ביוני 67, כי אז בעקבות פציעתי בא "האור" עם היכרותי את רותי ונישואינו 46 שנה, עד לפטירתה - כמה גורלי - ביום היובל למלחמת ששת הימים 5 ביוני 2017.

פציעתי הביאה לשינוי דרמטי בהתפתחותי המקצועית. מעיסוקי והתמחותי בגרפיקה שלפני הצבא, מצאתי עצמי עם שחרורי מצה"ל מוגבל בידי ומשתקם, בלימודים באוניברסיטה, כשאת הדחיפה לשינוי המשמעותי בקריירה נתנה לי עובדת סוציאלית במשרד הביטחון. ואכן הדחיפה לא הייתה קלה התחלתי באוניברסיטת ת"א כסטודנט על תנאי, כשבמקביל ללימודי כמו כל סטודנט, השלמתי מספר בחינות בגרות עד ש"הפכתי" בתום שנה א' לסטודנט מן המניין עד לקבלת התואר M.A.

גיוסי מחדש לקח"ר

בעקבות מלחמת יום כיפור אוקטובר 1973 גויסתי מחדש לצה"ל, כמרצה ויועץ במטה קצין חינוך ראשי בחיל החינוך. הרצאותיי במילואים בחילות ויחידות צה"ל השונות בכל רחבי הארץ וביו"ש בכלל זה בקורסי קצינים, היו לרוב על ערכי צה"ל, מנהיגות ודמוקרטיה. מלבד הרצאותיי, נטלתי חלק כיועץ אקדמי במילואים בצוות לקביעת מדדים והערכת פעילויות החינוך וכן בצוות לאבחון והערכת תפקוד יחידות החינוך בחילות צה"ל, ולפיתוח סדנת ערכים במנהיגות.

שיקום עצמי דרך התפתחות מקצועית

הקריירה המקצועית זנחה כאמור את הגרפיקה שלפני הצבא, בשל מגבלות כף ידי והתפתחה לאחר הפציעה בכיוון הדרכה וניהול. תחילה ניהול הדרכה והוראה באוניברסיטת ת"א, ואחריה ניהול המכללה למנהל בת"א. האתגר המקצועי ניהולי

ישראל אסא מרצה בכנס שופטים,
עו"ד ונציגי ציבור בבית ד לעבודה

נולד שוב עם ההחלטה להקים **משרד עצמאי ליעוץ ארגוני** ניהולי לחברות וייצוג **מכון יעוץ בינ"ל** לניהול שמושב בארה"ב בראשו פרופ' אדיג'ס. (פרופ' אדיג'ס בעל שם עולמי בכלל זה יועץ לראשי ממשלות בהם פרס וברק ומרצה בהתנדבות בפו"מ) בין הארגונים (ממלכתיים, פרטיים וציבוריים) בענפי משק שונים עמם עבדתי, כיועץ ארגוני נמנה גם משרד הכלכלה והשר בממשלת רבין. במקביל לעיסוקי אלה נשאתי בתפקיד שיפוטי כנציג ציבור בבית הדין לעבודה בת"א וכמגשר **מוסמך ע"י בתי משפט השלום** ובית הדין לעבודה בו עיקר עיסוקי עד היום. הדחיפה ללימודים

אקדמיים שהחלה ע"י עו"ס משהב"ט הפכה עם השנים ל"דחף פנימי" ללמוד "ללא הפסק": B.A מדעי המדינה ולימודי עבודה, M.A חינוך, M.A משפטים, בוגר ניהול מנהל עסקים. והשתלמויות בחו"ל ב - M.C.E המרכז האירופי לניהול בבלגיה בתחום ההדרכה, ושנים אח"כ במכון הבינ"ל ליעוץ בניהול Adizes Institute Ca USA ארה"ב בתחום הייעוץ הארגוני, הדרכת מנהלים, יישוב קונפליקטים וגישור.

מקומה של רותי אשתי ז"ל בהתפתחותי

רותי ילידת פולין עלתה לארץ עם הוריה לוטי ויהושע ליכטנשטיין בגיל שנתיים. זמן קצר לאחר שעלו בנאפולי על האוניה "קוממיות" בדרכם לארץ, נעלמה להוריה ולאחר חיפושים נמצאה, ללא אחת מנעליה וכך "פסעה ברגל יחפה", כמו בשיר "עוד לא תמו כל פלאיך". רותי למדה בבי"ס יסודי "אחד העם", המשיכה בתיכון "ספרא" ובצבא שירתה כמזכירה רפואית בטיפול בפצועי "מלחמת 6 הימים". היכרותנו במרפאת משהב"ט הציתה אהבה במבט ראשון, נישאנו. ולנו שלוש בנות: קרן, ענת, ודנה כיום נשואות, אימהות, בעלות השכלה אקדמית ועצמאיות. מקומה של רותי ונוכחותה כשותפה בחיי, היוו מניע אדיר בתהליך שיקומי העצמי החל מלימודיי, המשך בשינוי שעשיתי משכיר בכיר, לעצמאי ומעסיק, וכמובן עם בניית משפחה בה אני גאה. גאוותי גם בקריירה המקצועית שרותי פיתחה ששיאה כמנהלת בכירה

בחברה הממשלתית למדליות ומטבעות ובחירתה כמייצגת המדינה בשנת היובל בתערוכה בינלאומית בקנדה בה הוצגו מדליות ומטבעות שהונפקו ע"י המדינה.

בתמונה משמאל השר מילוא בביקורו בתערוכה ומשמאל רוטי

רק בישראל: קיבוץ גלויות משפחתי בעיני זרים

אשתי רוטי ז"ל ואני גדלנו בבתים בהם דברו מספר שפות. גרמנית פולנית ואידיש בביתה של רוטי. לדינו ספרדית, טורקית ויוונית בבית הורי. יום אחד, בהיותנו בחופשה ביוון, המלצר במסעדה בה ישבנו, פנה אלינו בגרמנית. רוטי השיבה בגרמנית אך כשפנה אלי בגרמנית השבתי שיוכל לדבר אתי באנגלית או ספרדית. אז עצר ושאל אותנו, רגע, אם רעייתי לא מדברת ספרדית ואני לא גרמנית, אז מה השפה המשותפת לשניכם? לך תסביר לו מהו קיבוץ גלויות משפחתי.

התנדבות בארגון נכי צה"ל

כחבר ותיק בבית הלוחם חשתי חובה להעניק לחברי הבית ולהנהלה מעט מניסיוני בעולם הייעוץ הארגוני ניהולי ועולם המשפט וקיימתי בהתנדבות, הרצאות על יישוב קונפליקטים, חלוקי דעות וסכסוכים. וכן על עבודת צוות, שרות והתחדשות ארגונית. פעילותי זו הייתה אך המשך לפעילות התנדבותית עבור הארגון ובית הלוחם בתחום... הציר. 4 ציורים פרי עבודתי בסדנת בית הלוחם הוצגו בתערוכת ארגון נכי צה"ל בארה"ב וקנדה כשהכנסות ממכירת הציורים היו לארגון נכי צה"ל, וזאת בנוסף לציור עטיפת הדיסק של המקהלה הייצוגית של בית הלוחם.

ערב הוקרה של ארגון נכי צה"ל

נערך ב-5 ביוני 2018 לחברי הארגון בבית הלוחם בת"א לרגל חג עצמאות 70 למדינה. האירוע התקיים כביטוי להערכה על תרומה לתקומת המדינה ושמירת על קיומה".

שמואל בירן - בורמה

כתובת: מיזאן 24 תל אביב

טלפון: 054-4733504

דוא"ל: biran.shmuel2016@gmail.com

שם בת הזוג: אלה ז"ל

תולדות חיי מתחילים, בעצם, מהורי מולידיי. אבי, שמחה בונים בירמן, נולד בעיירה לודמיר אשר בפולין (היום אוקראינה). להוריו, איטה לבית אפצ'וק ומרדכי בירמן. להם תשעה ילדים. שמותיהם - רפאל, לייב, חווה, שרה, יחיאל, בוניו, טניה, רוסיה, פיפה. ילדותו של אבי בעיירה לוותה בלמודי יסוד ובתנועת נוער בשם 'השומר הלאומי', שם כינו אותו בוניו, ובעבודה בעסק המשפחתי. אמי נולדה אף היא בלודמיר להוריה, שמואל ריווס האב ובתיה לבית טויב האם ולהם שלושה ילדים, רחל הבכורה, אמי שפרה הילדה האמצעית, ופנחס. ילדותה עברה עליה בעממי, ותיכון ואף היא היתה בתנועת הנוער 'השומר הלאומי'. שם נפגשה עם אבי בוניו ודרך תנועת הנוער קבלו סרטיפיקט לעלות לארץ. (התחתנו בחפזה לצורך כך). האח יחיאל עלה לארץ לפני הורי, היה חבר השומר הצעיר ויסד את קבוץ שער הגולן. האחיות טניה עלתה לארץ בעקבות הורי.

הורי עלו לארץ בסוף 1932 והגיעו לתל אביב לשכונת הרכבת, בה היה רכוז גדול של 'לודמיראים'. אבי חיפש עבודה וקרוב משפחה, מושקה שניידר שהיה קבלן בנין, הציע לו לעבור לכפר תבור, שם הולך להבנות ב'ס' כדורי' והוא יוכל לעבוד בבנינו. הורי עברו לכפר תבור ושכרו חדר בביתם של הפייקוביצ'ים (יגאל אלון). אמי לא עבדה ואבי למד מקצוע של כופף ברזל תוך כדי עבודתו בבנין ב'ס' כדורי'.

לאחר שנה חזרו לתל אביב ובה נולדתי ב- 23.3.34 בבית החולים 'שטיין'. בשכונת הרכבת גרנו כ-4 שנים ואני זוכר את כמיהתי להיות חלק מילדי השכונה שלמדו בגן הילדים שהיה בה, עם הגנת דבורה קיפניס. גילי הצעיר לא אפשר לי להיות חלק מהתלמידים בגן. בשנת 1938 עברה המשפחה לגור בקרית מאיר בחדר שכור, בדירה של משפחה אחרת. אחיו הבכור של אבי, שרצה גם הוא לעלות לארץ, שלח את אשתו לראות הטובה הארץ בעיניה, והיא אשרה זאת. לפיכך הגיע האח רפאל

לארץ בתחילת 1939 ואכן קנה בשותפות, עם מכרה שלו, את הבית ברחוב בזל 11. נסע באוגוסט להביא את המשפחה ובספטמבר 1939 פרצה המלחמה הארורה וכל המשפחה נספתה בשואה. מכיון שכך, עברנו אנחנו לגור ברחוב בזל וזהו בית ילדותי החל משנת 1939 כשאני בן 5 שנים. אז גם התחלתי את לימודי הסדירים בגן הילדים ברחוב הירקון אצל הגננת ימימה טשרנוביץ', כלת פרס ישראל וסופרת ילדים מחוננת. בגן הייתי ילד שובב אך מקובל חברתית. בסיום גן חובה, בגיל 6, התחלתי לימודי בביה"ס 'לדוגמא', שהשתרע מרחוב בן יהודה כשבחזית 'סמינר לוינסקי' ועד הירכתיים שנגעו ברחוב הירקון, שגבל אז במחנה חיל האויר הבריטי ובבית הקברות המוסלמי (היום גן העצמאות ומלון הילטון).

הילדות ברחוב בזל עברה, בעיקר, מחוץ לבית במשחקי חברה שונים, כמו דודס, מחבואים, תופסת ו'עמודו' על קיר בית שאליו נזרק כדור הטניס. כמו כן, בנינו עגלות מארגז תפוזים וקוגלגרים בגלגלים והיינו יורדים על העגלה, בירידה של רחוב בזל שהיה בטון יצוק. בעליה היינו נתלים על עגלות הקרח ו/או עגלות הנפט שהיו רתומות לסוסים וכך משכו את העגלה ואותנו.

למותר לציין, שלא היה בבית פריז'דר ו/או טלפון באותם הימים, כך שהתקשורת בין בני המשפחה היתה במכתבים ומקרר הקרח קיבל חצי בלוק שנקנה מהעגלה שעברה ברחוב.

בשנת 1942 נולדה אחותי יוטה. באותו זמן, בפעם הראשונה מאז עלייתו ארצה, קיבל אבי עבודה קבועה. עד אז עסק בעבודות מזדמנות שונות.

בהיותי בכיתה ה' התארגנו לתנועה המאוחדת לקן הימי, שמיקומו גבל בגדר ביה"ס 'לדוגמא' ופעמיים בשבוע היינו מגיעים לפעולות עיוניות ולמשחקים כמו; מחפשים את המטמון, אָש לילה, סוס ארוך ועוד. כמו כן היו פעולות תרבות לכל הקן בהן למדנו שירים ורקודי עם וכך בילינו. את הפעילויות הימיות שלנו ארגנו בסניף הימי של הפועל שהיה על גדות הירקון. תוך כדי הפעילות בתנועת הנוער גם יצאנו לטיולים ולהפלגות ושם גם המציא לי המדריך הנערץ שלנו, בני לוינשטיין, חבר קבוץ חמדיה, את הכנוי 'בורמה'. מההפלגות שלנו נזכור בעיקר את 'שיוט הערים' שנערך ביום הים מידי שנה, פעם מת"א לחיפה ופעם מחיפה לת"א. בהמשך גם התחלנו להדריך

בתנועה חניכים בגילאים צעירים מאיתנו. אני הדרכת בימיה ב'הפועל', קבוצת בנים ובנות, ביניהם מפורסמים כיום בייגה שוחט, אשתו תמר אשכול ועוד.

את החגים היינו מבליים בעיקר בחיק המשפחה. בפסח נוסעים לכפר חגלה לבן דוד של אמי, פנחס טויב ובפסח הבא נוסעים לאח של אבא שלי יחיאל בירמן לקבוץ שער הגולן.

בגמר ביה"ס העממי, 8 שנות למוד (תלמיד בינוני). מכיון שהחינוך בתנועת הנוער חניך להגשמה, דהיינו להגיע ולהקים קבוץ או להצטרף לקבוץ קיים, ראיתי לנכון ללמוד מקצוע שיביא תועלת מירבית בקבוץ. לכן התחלתי ללמוד בביה"ס המקצועי העירוני 'שבח', שבשנה הראשונה עדיין היה קיים במבנה של בנין בית החרושת 'סיליקט' מאחורי ככר דיזנגוף, ובשנתיים הבאות עבר למקומו הקבוע, לבנין יעודי ברחוב המסגר. למדתי מסגרות מכנית שכללה התמחות במסגרות, ריתוך, נפחות וחרטות. בגמר 3 שנות למוד ניסיתי להשלים למודים בתיכון ערב לצורך תעודת בגרות, אך כוחי לא עמד לי ופרשתי. בינתיים חברי לתנועת הנוער שהתארגנו לגרעין לצורך גיוס לנח"ל, השלימו שנה רביעית בגמנסיות השונות, ולכן היתה לי שנה של המתנה, שאותה נצלתי בעבודה בתע"ש במחלקה שאז היתה סודית ועסקה בבנין סירות טורפדו, דוגמת הסירות של יוחאי בן נון שהטביעו את האניה המצרית 'איברהים אל או'ל.

ב-1952 התגייסנו כולנו לנח"ל. הגרעין שלי, עוגן אופק, החליט לשלוח אותי ל'אחוזים', שכל גרעין היה חייב בו לצבא, דהיינו לפיקוד. כך הגעתי בצבא לקורס מכי"ם נח"ל בבית דראס שליד באר טוביה. הקורס היה קשה ביותר והטרטורים היו כמעט בלתי נסבלים אך התגברתי עליהם וסיימתי בדרגת רב"ט. הוצבתי ע"י פיקוד הנח"ל לשרת בקבוץ כפר סאלד, בו גם נפצעתי בכף ידי וקבלתי 10% נכות ע"י משרד הבטחון. בהמשך השרות זומנתי לקורס קצינים. זה היה קורס של 8 חדשים (כשבד"כ היה 6 חדשים). אני באתי כבר מ"כ ולכן עשיתי רק 6 חדשים. בסיומו הוצבתי שוב בנח"ל והדרכתי חברי גרעין 'החושלים' שהגיעו לקבוץ נוה ים, בו עשו חברי הגרעין שלי את השרות ללא תשלום. הקשר שלי לגרעין היה תכוף וחזק וכדוגמא, הגעתי עם הורי לסדר פסח נוסח יגור שארגן בנוה ים יהודה שרת.

בינתיים, ב-1956 פרצה מלחמת סיני או קדש ואני כבר במילואים, משרת בגדוד גולני ועולה לכבוש את מוצבי רפיח. משימת אש סכנה של הערבים פגעה בנו קשות, פצעה את המ"פ ואת סגנו, כך שעל מוצבי רפיח עצמם הייתי מ"פ עם שארית הכח. מכיון שנפגענו קשה הוחלט להציב אותנו בסיום המלחמה (את שארית הפלוגה) והגדוד בשריון, ועברנו קורס זחל"מים בביה"ס לשריון בג'וליס, והוצבתי לגדוד 266 בחטיבה הצפונים בתפקיד מ"מ.

ב-1955, לאחר השחרור שלי, עברתי יחד עם חברי להכשרה בקבוץ עין גב בו השתלמנו שנה נוספת, במטרה לעלות לקבוץ ימי חדש בין כרמיה לזיקים. מגמה זו הופרה על ידי המוסדות המיישבים בתרוץ של חוסר אדמה במקום. לגרעין נשארו מספר ברירות; אחת, להשאר ולהשלים את קבוץ עין גב שאהב אותנו מאד. שניה, לחזור לנווה ים, קבוץ השל"ת של הגרעין. שלישית, להשלים את קבוץ ראש הנקרה שמאד קרץ לנו מכיון ששכן כמעט על שפת הים. לכן, בסופו של ענין השלמנו את קבוץ ראש הנקרה. כך, לאחר שחרורי מהמלחמה ב-1956 הגעתי לקבוץ ראש הנקרה. עבדתי במסגריה שאותה ריכזתי. בנינו סככות שונות ועסקנו בעיקר בתחזוקה של מבנים ומכונות חקלאיות. כמו כן שמשתי כמא"ז הישוב. ועסקנו בחפירה ומגון תעלות מגן בעזרת ד. הכהן ואלמוגי מחיפה שסיפקו לנו קומפרסורים לעבודה. לראש הנקרה הגיע גרעין נח"ל לשל"ת בשם 'יהב' בו היו חברים נחמדים שהשתלבו בחיי הקבוץ ומצאנו איתם שפה משותפת.

ביניהם היתה יעלת חן, אריאלה שאנן שאותה סימנתי לעצמי.

ב-1958 החלטתי שמיציתי את חיי הקבוץ בעיקר בגלל העובדה שראיתי אגואיזם חברתי שלא מצא חן בעיני. לכן החלטתי לפרוש. חזרתי לבית הורי בתל אביב ועבדתי למחייתי בעבודות מזדמנות שונות. בין היתר בבניית חדרי קרור, בתדיראן, בייצור בטריות ועוד.

ב-1958, במקביל לעזיבתי, הגיעה גם אריאלה, שמעכשיו נקרא לה אלה, לתל אביב. כאן התחברנו לחברות הדוקה שהביאה בסופה לחתונה ב-1959. אז גם שיניתי את שם משפחתי מברמן לבירן. (למורת רוחו של אבי). הוריה של אלה אברהם שאנן (ויסמן) ואמה שולמית שאנן לבית קליינשטיין. רכשנו דירה בשכונ מפוני מעברות באפקה בתל

אביב. אלה התחילה ללמוד עבודה סוציאלית. בתחילה בירושלים ואח"כ בתל אביב. אני התחלתי ללמוד בקורס טכנאים במחלקה ללמודי המשך בטכניון, בסניף התל אביבי שלו. וכן, המשכתי לעבוד בתדיראן, במצברי בת אור, ב'אמקור' במחלקת מדחסים ועוד.

ב-1960, שנה לאחר שנישאנו, נפטר אביה של אלה ממחלה קשה. אברהם שאנן היה איש צבא, פרקליט בפקוד דרום ולאחר מכן בבית הדין העליון של צ.ה.ל ב-1963 נולד בננו הבכור רמי (אברהם ע"ש אבא של אלה). בשנת 1964 התחלתי לעבוד ב'אלקטרה' בתפקיד טכנאי ייצור. המפעל שהיה בחולון היה צר לצרכים שהלכו וגברו ולכן נרכש ע"י ההנהלה שטח בחולות ראש'צ מערב, וכל המפעל עבר לשם. בינתיים אלה התחילה לעבוד בעיריית תל אביב במחלקה הסוציאלית, במכון להתפתחות הילד.

ב-1967 נולדה בתנו נעמה, בעצם אל תוך המלחמה שאליה יצאתי, כמו כל עם ישראל. מלחמת ששת הימים. הגדוד קבל כמשימה את כבוש הגדה בואכה שכם, כולל כבוש העיר עצמה. לאחר טיהור מספר כפרים הגענו לשכם. שכם נכבשה על ידינו וישבנו שמה עד קבלת משימה נוספת חדשה, לעלות לרמת הגולן. הפעם, כאמור, בשריון עלינו לרמה מקבוץ גונן במעלה, אני כסמ"פ פלוגת חרמ"ש, שטפתי את הכפר רוויה שהיה כבר נטוש. ישבנו ברמה עד סוף המלחמה. חזרתי מהמלחמה לאחר תקופה ארוכה לשגרה הן בבית והן בעבודה. הילדים גדלו ובשנת 1972 נולד בננו המזיניק תובל. ושוב ממשיכים בשגרה עד מלחמת יום כפור ב-1973.

המגורים באפקה בדירה של 56 מ"ר היתה צרה, לכן החלטנו לקנות בית בשכונת תל ברוך שאינה רחוקה מאפקה. בשלב ראשון השארנו את הבית כפי שהיה רק בתוספת מטבח. מלחמת ששת הימים עברה על המשפחה כשאני מגויס. כשהגעתי לחופשה וראיתי שחפרו בחצר שוחה למקרה של הפגזות, שאכן היו מירדן והגיעו עד לבית הקברות בקרית שאול לא רחוק מאיתנו, אני לא הסכמתי ל'תבוסתנות' הזו וסתמתי את השוחה. לאחר כ-5 שנים שוב היה לנו צר ולכן הוספנו קומה על הקיימת ובנינו קוטג' לרווחת המשפחה.

מלחמת ששת הימים היתה עבורי המלחמה השניה שבה השתתפתי. הראשונה מלחמת סיני, היתה הקשה מבחינתי כי היינו חיל רגלים ועלינו רגלית על מוצבי רפיח. ספגנו הפגזה

קשה שהופעלה ע"י ק.ת.ק, שראה אותנו מתקדמים וטווח. וכך נפצעו רבים מהחיילים כולל המ"פ וסגנו שפנו לאחור. מצאתי את עצמי רץ קדימה וכל החיילים הנותרים מימיני ומשמאלי וכך כבשנו את המוצבים. (מכיון שכך, ממ"מ הפכתי למ"פ). ירדנו מהמוצבים והמשכנו בנסיעה לאל עריש, טהרנו את העיירה שהיתה ריקה מתושבים. בתקופה הקרובה, לאחר המלחמה, כבר הועברנו לשריון ועשינו הסבה לנגמ"שים בביה"ס לשריון בג'וליס. הוצבתי לגדוד 266 שהיה גדוד שריון, שהיתה לו גם פלוגת חרמש וכיהנתי כסמ"פ פלוגת החרמש. ב'ששת הימים' 1967 התגייסנו כמו כל עם ישראל, חנינו בעין זיתים בשטח כינוס של החטיבה ובתחילת הקרבות נסענו אחרי הטנקים שעלו מגונן ישירות במעלה שפולס ע"י D9 כשטנקי ה XM בראש ואנו פלוגת החרמש אחריהם. הגענו לצומת רוויה וקבלנו משימה לנקות את הלוחמים שנשארו בכפר רוויה. בהמשך קבלנו משימה נוספת לרדת מהרמה ולנסוע לכוון שכם דרך עפולה. אני זוכר שפלוגת טנקים אחת התמקמה בחורשת הזיתים שבמבואות המערביים של שכם וחטפה בטעות אש ממטוסים שלנו שטעו בזהו, כך שלמרות ההצלחה חטפנו מנה רצינית מעצמנו. בשכם נכנסתי לבנין המשטרה, מבנה טיגרט, כמו כל המשטרות בארץ שבנו הבריטים, פרצתי את מחסן הנשק וחילקתי אקדחי 'טופי' לכל קציני הגדוד בהבטחה של המג"ד רפול שפר מכברי שיסדר לנו רשיונות. הבטחה שלא קוימה. האקדח היה שמור בביתי וקבלתי עליו רשיון ממשרד הפנים, עד שנגנב באחת מהפריצות אלינו הביתה.

מעכשיו אני בשריון וממשיך כסמ"פ בפלוגת החרמש. מגיע כל שנה לשרות מילואים כמו שעון בלי תרוצים כגון; לימודים, חו"ל וכו'.

יום כיפור 73, מוזעק כמו כל עם ישראל, מפסיק את הצום, עולה על מדים, מגיע לפילון. בלגן לא נורמלי. הטנקים שלנו נלקחו ע"י חטיבה 7 שהועלתה מהדרום לעזרת חטיבה 188 שספגה אבידות קשות. הטנקים שלנו שנשארו, היו שאריות של טנקים לא מוכרים ובלי ציוד מתאים: מספר פגזים קטן מהתקן, ציוד לראיית לילה שחסר. הפלוגה הראשונה עם אמנון שרון כמ"פ ובפיקוד עוזי מור המג"ד נוסעים על שרשראות דרך גשר בנות יעקב לנאפאח ומשם על ציר הנפט. אני, כמובן, בתפקידי אין לי הרבה מה לעשות אלא לארגן את מה שנשאר בפילון. מארגנים שיירות, ונוסעים אחרי הגדודים, שבינתיים ממשיכים בלחימה, לחלוקת הכבודה.

אני מועבר לפלוגת המפקדה ופתאום נזכרו שצריך לתת לי דרגה. מסגן לסרן. מעכשיו אני כבר סרן. רק בסוף המלחמה, לאחר שליקקנו את הפצעים, קבלתי את הפיקוד על פלוגת המפקדה והועליתי לדרגת רב סרן. אני זוכר שאחרי הקרבות העקובים מדם, נפילתו בשבי של אמנון שרון, הפציעה של עוזי המג"ד, מותם של הסמג"ד ברוך לנצט והמ"פ איז'ו, חזרנו לנאפאח להתארגנות וקבלנו מג"ד חדש, את עוזי קרן מעין גב. בנאפאח ערכנו את הפסח לכל הגדוד לאחר ששנוררנו כלים מ'נעמן'. בהמשך ההתארגנות חולקו כל קציני הגדוד לבקורים אצל אלמנות הגדוד ואשת השבוי. אני הוצבתי לבקר את אשתו של השבוי אמנון שרון ואת אלמנתו של איז'ו. התמדתי בכך במשך שנים רבות.

בגיל 49 שוחררתי מהשריון וישבתי בבית. לאחר כשלוש שנים קבלתי טלפון מהשלישות אם אני מעוניין להיות מ"פ מפקדה בגדוד רגלי חטיבה 16 מחוז ירושלים. כמובן שנעניתי ושרתתי שם עד וכולל האינטיפאדה הראשונה. אני זוכר שבאחד מימי המילואים שמרנו על מחנה השבויים 'אנצר' בלבנון. נסעתי באופן חופשי עם קצין האפסנאות של הגדוד לקבל ציודים עבור הגדוד לליטני, שם היו מרוכזות כל האפסנויות הכלליות. במבט לאחור זו היתה חוויה לשרת בלבנון כולל טיול לשמורת הארזים ועוד. בזאת הסתיימה תקופת שרותי בצבא. אני מעוטר באות מלחמת קדש (סיני), אות מלחמת ששת הימים, אות מלחמה ההתשה ואות מלחמת יום הכיפורים ובוגר האינטיפאדה הראשונה ומלחמת לבנון הראשונה.

באותה עת התגוררנו בשכון אפקה בתל אביב. לאחר ארבע שנות נישואין בשנת 1963 נולד בננו הבכור רמי (אברהם ע"ש אבא של אלה). ב-1966 עברנו לגור בביתנו בתל ברוך ורמי התחיל את מסכת הלימודים שלו בגן הילדים בשכונה, בביה"ס העממי 'אלחריזי', בחטיבה ובתיכון ב'ליידי דייויס'. לאחר הלימודים התגייס לצבא, שרת בשריון, כולל מלחמת לבנון הראשונה. עקב מחלה, שבגינה הפך לנכה צ.ה.ל, שוחרר בשחרור מוקדם והחל לימודיו באוניברסיטת תל אביב, שם הכיר את אשתו לעתיד, דבורה לבית מרקוביץ'. החתונה נערכה בחצר ביתנו בתל ברוך, כשאמא של דבורה אחראית על סידור הפרחים ואנחנו על התקרובת. תוך כדי הדוקטורט שלו ושלה נולד נכדנו הבכור אסף ואחרי שלוש שנים הנכד השני עידו. יחד עם שניהם נסעו לארה"ב,

למישיגן לעשות פוסט דוקטורט. אחרי הפוסט חזרו לארץ ונולדה הילה בתם הקטנה ונכדתי היחידה בינתיים.

בתנו נעמה, שאף היא למדה בעממי ב'אלחריזי' ובהמשך ב'ליידי דייויס', שרתה בצבא ב'קשר', עשתה קורס מעצבי חלונות ראוה ובהמשך החלה בלימודי חינוך מיוחד בסמינר הקיבוצים. נעמה עבדה במקצועה בדרום ת"א בתל כביר. בהמשך הכירה את איתן בן נון בן קיבוץ ברעם שעבד בת"א אחרי שגמר לימודים ב'קמרה אובסקורה' ב"ס לצלום וקולנוע. גם הם התחתנו בחצר ביתנו בתל ברוך. לאחר מכן נעמה המשיכה בלמודים של רפואה אלטרנטיבית בשיאצו. לזוג בן נון נולדו שני בנים - גיא ודן.

בננו תובל עשה אף הוא אותו מסלול כאחיו, עממי ותיכון. בתיכון נשלח לחלופי סטודנטים בארה"ב. אנחנו ארחנו בביתנו תלמיד אמריקאי בתמורה. כשחזר מארה"ב, סיים את התיכון, התגייס לחיל הים. סיים קורס חובלים ושרת בחיל עד תום השרות. תובל ואיריס לבית אדטו חברתו נסעו לטיול במזרח הרחוק שכלל את סין, טיבט ועוד. כשחזרו התחתנו, הפעם לא בחצר ביתנו אלא במושב רשפון. איריס למדה באוניברסיטה ריפוי בעסוק ותובל למד ב'שנקר' הנדסת תעשייה וניהול. לאחר תקופת מה, השלים לימודי מינהל עסקים באוני' חיפה. לזוג שלושה ילדים; עומר הבכור, גיל האמצעי והדס הצעירה כתוספת לנכדה הראשונה הילה.

כפי שכבר כתבתי, מבחינה תעסוקתית, עבדתי במקומות עבודה שונים כגון: תדיראן סוללות, בת-אור מצברים, אב-צוק בתי קרור, אמקור מדחסים. ב-1964 התייצבתי באלקטרה כטכנאי מכונות ייצור ופיתוח. עשיתי חייל ב'אלקטרה' באגף הייצור ובאגף הפיתוח עד שגוייסתי למלחמת יום כיפור. כשחזרתי מהמלחמה לעבודה הוצע לי ע"י מר בר-נוי מנהל המפעל להיות ראש אגף כח אדם. זה הוסיף לי רבות על כשורי המקצועיים. תוך כדי העבודה למדתי למודים תיאורטיים בניהול כח אדם במכון לפיריון העבודה והייצור. שימשתי בתפקיד תשע שנים וראיתי ברכה בעמלי והצלחתי להגיע למצב שכל העובדים והנהלה מטים שכם אחד לשגשוג המפעל ורווחת העובדים.

לאחר מיצוי התפקיד וסך 19 שנות עבודה במקום, עברתי לעבוד במפעלי 'דובק'. בתחילה כסגן מנהל כח אדם ולאחר מכן כמחסנאי חלקי חילוף למכונות לעיבוד טבק

וייצור סיגריות. ארגנתי את המחסן כמודרני בכל המובנים, לרבות מיחשובו וגם לייצור עצמי של חלפים במסגריה המקומית. עבדתי ב'דובק' 15 שנה עד לפרישתי לגמלאות.

אריאלה עבדה, כאמור, במחלקה להתפתחות הילד, שעברה בשלבים מאוחרים מבית שטראוס בת"א רחוב בלפור לקמפוס של ביה"ח איכילוב. אלה עשתה חיל בעבודתה והיתה מוערכת ביותר בגין מסירותה הרבה והזכרון הפנומנלי שהיה לה. לאחר פרישתה עשתה עבודת מחקר על יחסי העובדים הסוציאליים במחלקות ביה"ח לבין האחיות האחראיות במחלקה, שלעיתים היו ביניהם חילוקי דעות.

הסקרנות שהיתה חלק גדול מאישיותי כמו גם לשותפתי הביאו אותנו לטייל בעולם. בתחילה ב-78 טיול מאורגן לחמש ארצות בעשרה ימים. מאחר שראינו שהשד אינו נורא כל כך וניתן להסתדר לבד, חברנו לחן ושרי חברינו מימי גן הילדים, העממי והתיכון וטיילנו יחד עצמאית בארצות אירופה. הטיולים היוו עבורי אוניברסיטה שחסרה לי בהשכלתי וסיפקו אותי הן חברתית והן לימודית. חלק מהטיולים כמו זו לארה"ב, מאי 80, דרך קרן השתלמות טכנאים יחד עם חברי לעבודה, המהנדס פונדה ואשתו. ב-81 עם אורי בלאו למצרים, ב-83 לתורכיה ביכטה של עמוס איתן, ב-87 למזרח הרחוק: הודו, נפאל, תאילנד הונג קונג, טיוואן ופיליפינים, ב-88 טיול מקיף לתורכיה עם החברה להגנת הטבע, ב-91 הפלגה לקפריסין, ב-92 טיול מקיף לאנגליה וסקוטלנד עם חן ושרי, ב-93 מקיף לספרד עם חן ושרי, ב-95 לירדן עם החברה להגנת הטבע, ב-95 טיול עצמאי שלי ושל אלה לרוקי'ז הקנדיים ובקור אצל רמי ודבורה באיסטלנסינג שם עשו הם את הפוסט דוקטורט. ב-96 בסין הקלאסית עם חן ושרי, ב-97 למרוקו, ב-98 ליוון עצמאית עם חן ושרי, 2000 לצרפת - אלואר, נורמנדי, בריטני ופריס עם חן ושרי, ב-2002 לצרפת - פרובנס, ב-2003 לסלובניה וקרואטיה עם גמלאי הסוכנות וכן ושרי, ב-2004 למקסיקו וגואטמלה, ב-2005 לד' אמריקה-פרו, בוליביה, ארגנטינה וברזיל, כשדני דורי ויקירה מצטרפים בארגנטינה. ב-2006 לאוזבקיסטן עם דנצ'ו ראש ירוק, ובאותה שנה לצימרים בגרמניה, של אחותי יוטה גיסי. ב-2007 לסנט פטרסבורג ומוסקבה, ב-2008 לרומא עם מכון אבשלום, ובאותה שנה לפראג ובודפשט עצמאית - אלה ואני. ב-2010 וייטנאם וקמבודיה עם מכון אבשלום אבל כבר בלי אלה. לקפריסין ולסרדיניה ואת פורטוגל עם מכון אבשלום.

לאתיופיה עם ראש ירוק וברכה, לגיאורגיה וארמניה עם שמעון גת וברכה. ב-2011 למלטה עם דנצ'ו, לאינדונזיה עם ברכה והגיאוגרפית דינה היימן והכרות עם יותם יקובסון, סקנדינביה עם נוה אקדמיה וברכה, ב-2012 ע"י אקו לבורמה ולאוס עם ברכה, ב-2012 מתווספת איטליה ומכון אבשלום לטורינו וג'נובה, ב-2014 לארה"ב עם ברכה לאחותה אורה ובעלה מייקל בניו יורק. שכחתי ב-2013 למערב סין ולדרום הודו עם יותם וברכה. כמו כן, צריך להוסיף את עקב המגף האיטלקי עם ברכה ומכון אבשלום. לקצ'קר בתורכיה עם יותם יקובסון, לתורכיה קפיצה קלה ליום הולדת של בן אח של ברכה. ב-2016 נסענו לדרום אפריקה טיול פרטי עצמאי, מדריך מקומי בשם וויין כשהמשתתפים הם ברכה, יוטה אחותי ויעל בת דודי, ב-2017 נסעתי לבד עם 'מסעות' לנוי זילנד ואוסטרליה באותה שנה נסענו למילאנו עם ברכה לאיטליה שהיא ארץ לא נגמרת, לראות את הפרסקו 'הסעודה האחרונה' של לאונרדו דה וינצ'י, ב-2018 שוב לאיטליה הפעם ברכה ואני עם ד"ר אפי זיו לפירנצה.

לקראת סיום כמעט ששכחתי לציין שההתנדבות עושה לי רק טוב. מאז יציאתי לגימלאות אני מתנדב בגן ילדים נכים, 'גן און' בו אני מגיע מידי יום א', בונה אביזרים ומתקן כלים שעוזרים לילדים לתפקד. עוזר לגננות באחזקת בית בכל הנדרש על ידן. עבודת ההתנדבות, שכאמור עושה לי רק טוב, חשובה ביותר ואני ממליץ עליה לכל חברי הגימלאים.

לצערי, היה עלי לעבור את מחלתה של אשתי, שעברה את כל סבלות הטפולים הכימיים שהפכו אותה לשבר כלי גופנית ונפשית, כשאני סועד אותה לפי מיטב כוחותי. לאחר מותה היווה לי בית הלוחם משענת לכל דבר ועניין הן בעסוק היומיומי בחדר הכושר, תרבותית בהרצאות ב'גילאון' ובחוגים בהם אני משתתף בחוג לפיסול בחומר ועכשיו בפיסול בעץ ובחוג לידיעת הארץ מאז היווסדו, בהרצאות והטיולים.

לסכום - במבט לאחור אני יכול להגיד לכל הקורא שורות אלה 'אלה הם חיי'.
שמואל בירן המכונה 'בורמה'.

מוקדש לזכרה של אלה ז"ל, לחברתי ברכה שעזרה בניסוח ובהגהה וכמובן אחרונים אחרונים חביבים מוקדש באהבה לשלושת ילדי ולשמונת נכדי.

מיכאל בר אל

כתובת: מרדכי 11 רמת השרון

טלפון: 03-5404877

דוא"ל, הבת ענת: annan23@gmail.com

שם בת הזוג: עכסה ז"ל לבית יוסטמן

שמי מיכאל, נולדתי בשנת 1926 בתל אביב, בשכונת מונטפיורי. בגיל חמש עברתי עם הורי לגבעתיים ונשארנו שם מספר שנים. אבי עלה מארצות הברית בשנת 1916 ואמי עלתה מרוסיה. היינו חמישה אחים ואחיות. אהרון נולד ב 1918 אחריו בן עמי 1922 מיכאל 1926 רחל 1929 עמנואל 1934. אני הייתי הילד השלישי. הייתי קשור מאוד לאחי הקטן עמנואל. הוא היה חולה כליות במשך 21 שנה. הייתי מסיע אותו לבית החולים. הוא גם עבד איתי שנים רבות. אף אחד מאחיי לא חי היום. כולם נפטרו. בילדותי אבי עבד אצל הגרמנים הטמפלרים בתל אביב, כאשר בארץ ישראל שלטו הבריטים.

למדתי בבית הספר עד גיל 12 (1938). בגיל זה עזבתי את הלימודים והתחלתי לעבוד כמסגר. הרווחתי חמישה גרוש ליום. ילדותי לא הייתה קלה, לא בתוך בבית ולא מחוצה לו. בגבעתיים היה לנו משק קטן: פרות, תרנגולים, עצי פרי, גינת ירק ועוד. כשהייתי חוזר מבית הספר אבי היה מכריח אותי ואת אחי לעבוד במשק הבית. העבודה הייתה קשה מאוד. אימי הייתה חולבת את הפרות. אבי עבד כמסגר בחברת החשמל לכן כל הטיפול במשק היה עלינו. כשאבי עבר לבית אבות הוא מכר חצי מהמשק וחצי השאיר לאימי עם הבית. הקשר עם אימי היה נפלא והדוק. כל השנים דאגתי לה כי לאחר שאבי נפטר היא יצאה לעבוד עד השעות המאוחרות במפעל עלית, שם עבדה 27 שנה.

ב-1942, בגיל 16.5 החלטתי לעזוב את הבית ולהתגייס לצבא הבריטי. שיקרתי לגבי הגיל שלי כדי להתגייס. הייתי צעיר מדי. עזר גם שמישהו המליץ עלי ואמר שאני נפח. לפני שהתגייסתי לצבא הבריטי נשבעתי להיות בהגנה. הבריטים שלחו אותנו לשמירות. יום אחד קראו לי וביקשו ממני לעבור בחינות בתור נפח. עברתי את הבחינות ושלחו אותי לעבוד בקורדני (מחנה צבאי בריטי בצפון). במחנה היינו

מתקנים תותחים של הבריטים ועגלות של תותחים. הייתי בודק מבפנים כל עגלה שהייתה מגיעה מהמלחמה לתיקון, כדי לוודא שלא נשאר בה תחמושת. אם הייתי מוצא תחמושת בעגלות הייתי לוקח ומחביא בתיק שלי. לאחר העבודה הייתי נוסע לרמת גן ומוסר את הכול בכופר היישוב להגנה.

לאחר שנה בצבא שלחו אותי לשמירות ברידינג, ליד הים. באותה תקופה היו באזור הרבה יישובים ערבים. ערב אחד ירד גשם חזק מאוד בשמירה. הוא היה כ"כ חזק שחברי ואני החלטנו להיכנס לאחת המכוניות בסביבה עד שהגשם יפסק. אחרי כמה שעות שהתחבאנו מפני הגשם שמענו יריות. התברר שזה היה הצבא בפעולות החיפוש אחרינו. כשהתברר שרק התחבאנו מפני הגשם - העמידו אותנו למשפט. השופט קרא לנו הצידה ואמר: "עוד מעט פסח ואנחנו רוצים הרבה דגים, תדאגו לנו במחנה." השופט ויתר לנו. באותו לילה יצאנו לדוג דגים והבאנו למחנה.

בשנת 1943 שלחו אותי לשמור במחנה המעצר בלטרון על העצורים הגרמנים והאיטלקים. שמרתי שם כמה חודשים ואז העבירו אותי הבריטים לשמור על מחנה של תחמושת. יום אחד באחת השמירות שמעתי משהו זז. שאלתי באנגלית: "מי זה?" הוא ענה לי בסיסמא של ההגנה. לאחר שהזדהה הוא ביקש ממני עזרה לשחד את הסמל הבריטי על מנת לגנוב נשק ולהעמיס בעגלות להגנה. מיד הסכמתי. הסמל הבריטי שיתף איתנו פעולה וחיכה שיחליפו אותו. לא באו להחליף אותו אז נאלצנו להחזיר את הנשק למחנה. לאחר מספר ימים קבוצה אחרת של שומרים הצליחה להוציא נשק להגנה.

מידי פעם היה מגיע בריטי למחנה רכוב על אופניים לביקורת. כדי להזהיר מפני הביקורת, היינו מותחים חבל ארוך לרוחב הכביש שבקצהו היה פעמון. זה היה מזהיר את שאר השומרים מההגנה. ואנחנו היינו יוצאים מהמחבוא שלנו שלא יתפסו אותנו הבריטים גונבים תחמושת.

בשנת 1943 שלחו אותנו הבריטים למצרים למפעל גדול מאוד של תיקונים של מכוניות וטנקים ישנים. שם עבדתי כמסגר לתיקונים עבור הבריטים. הייתי במצרים זמן רב מאוד. כל שלושה חודשים היינו יוצאים ממצרים ברכבת חזרה לבקר את המשפחות

וחוזרים. כשהייתי מגיע הביתה לאימי היקרה, הייתי מנקה לה את הבית בהפתעה. כשהייתה חוזרת מהעבודה ורואה את הניקיון היתה אומרת בשמחה: "מיכאל הגיע הביתה ממצרים".

יום אחד קראו לי מההגנה וביקשו ממני להבריח כדורי רובים ממצרים לארץ. כמובן שהסכמתי. בכל הפעמים שהעברתי בתרמילי כדורים פחדתי מאוד מהביקורת של הבריטים שעלו על הרכבת. בכל פעם שהייתה ביקורת היית תולה את תרמילי על החלון בצד החיצוני וכך לא גילו. הייתי מוסר את הכדורים ומקבל עבורם חצי לירה.

יום אחד לא יכולתי לחזור למצרים כי האצ"ל פוצץ את פסי הרכבת והגשרים. חיכיתי שבוע ימים במחנה צריפין עד שתקנו הפסים ויכולתי לחזור חזרה.

הייתי חייל בריטי 4 שנים, במקביל הייתי גם חייל בהגנה. הרווחתי שלושים וחמש אגורות ליום. השתחררתי מהצבא וקיבלתי מתנה וכסף. חזרתי לגור עם אימי בגבעתיים.

התחתנתי בגיל עשרים ואחת (28.5.1947) עם בחורה שהייתי מאוהב בגיל ארבע עשרה וחידשנו את הקשר. התחתנו בבית האזרח שברמת גן. אחרי שהתחתנו ההורים שלה שכרו לנו דירה ברמת גן. נולד לנו בן. אחרי נישואיי, המשכתי לעבוד באזרחות במפעל קטן ופרטי בתל אביב כמסגר. היינו מכינים משוריינים לירושלים.

בשנת 1948 כשקמה המדינה החליטו לגייס מספר אנשים מהמפעל לצבא. התגייסתי להיות נהג של יחידת הצנחנים בתל נוף. הייתי אז נשוי עם ילד קטן. אשתי הייתה עקרת הבית טיפלה בי ובילד.

יום אחד פנה אלי קצין ואמר לי ששכח את הפנקס החייל שלו בצריפין. הוא ביקש ממני להסיע אותו מתל אביב לתל נוף. בדרך החלטתי לעצור טרמפ לחיילים שרצו להגיע למחנה תל נוף. היה חושך מוחלט וכשעצרתי מכונית נסעה מולי והתנגשה בי

בעוצמה רבה. כך נפצעת. הפציעה הייתה קשה שבר ביד, שבר בצלעות, פגיעת ראש. הייתי שנה בבית חולים תל השומר. אשתי הייתה מגיעה יום יום באוטובוסים לבקר אותי. הילד הייה בהשגחה אצל הוריה. אימא עבדה קשה היא הייתה מבקרת אותי פעם בשבוע. לשמחתי היו לי חברים רבים מהנוער העובד והם היו באים לבקר אותי. אחרי שנה חזרתי הביתה והילד שלי לא זיהה אותי. הוא היה קורא לסבא "אבא" ולאחר שבע וחצי שנים נולדה לי גם הבת. אישתי היקרה טיפלה בי ובילדי.

היא הייתה תופרת לי מבדי שק, שקים וממלאת עם חול כדי שאוכל להתאמן איתם בבית ובבית חולים על הרגל הפצועה. לשמחתי השתקמתי מאוד יפה בזכות המשפחה המצומצמת שלי.

לאחר שחרורי מצה"ל המדינה העניקה לי חצי מספר למונית והוצאתי רישיון למונית. עבדתי במונית עד גיל 44. אבא של אשתי קנה לי 25% מתחנת הדלק. את המספר מכרתי וקניתי דירה. במשך חיי הנישואים שלנו היינו יוצאים לבלות הרבה עם חברים, יושבים בבתי קפה, משחקים קלפים בבתיהם. בשבתות היינו מטיילים הרבה עם המשפחות של החברים: לים, לפיקניקים. אז כבר היו לנו מכוניות.

להורים של אישתי היו מגרשים ברמת השרון במקום שנקרא "רמת התשעה". כשאבא של אשתי נפטר הוא הוריש לנו חלק. על אחד המגרשים בנו מגדל דירות ושם אני מתגורר עד היום. היום מצבי טוב. לפני 4 שנים, אחרי 67 שנות נישואים, התאלמנתי. היום אני גר ברמת השרון מוקף במשפחתי, בן ובת, נכדים ונינים...

יוסי דואר

כתובת: ז' בחשון 55 רמת השרון

טלפון: 052-2242490

דוא"ל: jdouer@netvision.net.il

שם בת הזוג: אורה חיון

יוסי: אפיזודות של קורות חיים

ערפל כבד מנע את נחיתת הליקופטר החילוץ. נאלצו להסיע אותי לשדה התעופה בנפאח. התעוררתי מרעש הרוטורים של ההליקופטר כשאני קשור בתוכו באלונקה וליידי הרופא הגדודי שלנו ד'ר אליצור חזני, מחליף לי אינפוזיות.

"חזני, תעשה הכל כדי שאשאר בחיים" אמרתי לו. והוא השיב: "אני עובד על זה".

ההליקופטר המריא ואני שקעתי בשינה טרופה.

בליל ה-21 ביוני 1971, בתרגיל "יעד מבוצר" באש חיה של סגל גדוד 57 צנחנים, באזור מסעדה ברמת הגולן, חוויתי לראשונה את הקלות הבלתי נסבלת של המוות(כמעט) והחיים השבריריים התלויים על חוט שיערה.

רצים בין התעלות והגדרות, רצים קדימה ויורים ימינה אל הפתחים של הבונקרים המבוטנים. חושך מוחלט מואר לסירוגין ברשפי הנותבים ורעש ירי עז ומחריש אזניים.

לא הרגשתי את החדירה של הכדור רק את היציאה שקורעת בבשר המפשעה ומזרקת הדם הפורץ. הייתי בטוח שהשתפדתי על אחד מברזלי הזווית הפזורים במוצב. רכנתי קדימה כאילו כדי לחלץ עצמי מהשיפוד הדמיוני. מיזרקת הדם גברה ורוקנה את גופי. הספקתי להכריז:

"ירו ביי!!" ונמרחתי חסר אונים עם הפנים באדמה. כך החל כמעט מותי הוודאי!

אבל הגורל רצה אחרת !!

מזל א': אילת מנשה, חברי לצוות שרץ לפני, ראה שקרסתי, רץ אלי חזרה הפך אותי על גבי חיפש ומצא את פתח היציאה של הכדור והדם. כרע בין רגלי ותקע בכוח את אגרופו ב"מעייין הנובע" וחסם אותו, בדקה האחרונה ממש לפני שהתפגרת.

התרגיל נעצר החיילים הקרובים נקבצו סביבי. זכרתי שצריך לשמור על ההכרה בקשתי שיתנו לי ידיים וידברו איתי ואז כנראה איבדתי את ההכרה.

כמו בסיפורים, אני זוכר שראיתי אור גדול מציף אותי והזיתי שאני על שפת הים עם אשתי והילדים, כפי שאכן היינו שבוע לפני היציאה למילואים.

אילת מנשה המשיך לשבת לידי כשאגרופו נעוץ חזק בפצע הפעור, כך סיפרו לי, עד שהגיע הרופא.

(על פעולתו הזריזה והנכונה קיבל מנשה צל"ש של קצין רפואה ראשי)

מזל ב': הרופא הגדודי שלנו דר' אליצור חזני, שהיה למזלי כירורג בכיר בבית החולים רמב"ם (ולא רופא נשים או שיניים), הצליח למצוא אותנו בשטח למרות החשכה והשלים את המלאכה: התקין חסם עורקים מאולתר על ידי מימייה ורצועת גומי וחסם סופית את הדלף. הייתי כבר לגמרי מיובש וקשה היה למצוא וריד תקין להחדרת עירווי.

ניתוח שדה זריז, חיתוך וריד ראשי בין הזרוע לכף היד והחדרת עירוים רציפה, מה שנקרא בלשון הרופאים "ונה סקצייה" פתר את בעיית העירווי.

כך לשמחתי נעצר המירוץ המסחרר לעצירת המוות והחל שלב הצעידה המיוסרת של החזרה לחיים.

ההליקופטר שנחת בנפאח הטיס אותי למנחת החירום של בית החולים רמב"ם ומשם דהר צוות החילוץ עם האלונקה לחדר הניתוח.

תהליך "הלידה מחדש שלי" ארך כשלושה חודשים עם עליות ומורדות: בשבועות הראשונים בבית החולים מצבי הלך והחמיר. רגלי הימנית תפחה והשחירה. זרימת הדם ברגל נחסמה והזיהום התקדם אל הירך. החום והכאבים המריאו. הרגשתי שאני הולך ודועך. הרופאים ניסו לנקז את הנוזלים מהרגל על ידי חיתוך דפנות השוק והתחלתי בסדרה של שבעה טיפולים בתא לחץ אטום של צוללנים. שהייה במשך שעה בכל טיפול בחמצן נקי בלחץ של שתי אטמוספרות אמורה הייתה להעשיר את רווית החמצן בדם ולעכב את התפתחות חיידקי הגנרנה. טיפול שהיה חדשני באותה עת והייתי בין הראשונים שזכו לו.

ה"חוויה" של שהייה בתא לחץ דחוס אטום ומהודק (סגור בחמישה ברגים!!) ומלא בריחות הקשים של הנמק, הייתה מתכונת בטוחה להתקף קלסטרופוביה. חרקתי שיניים ולשמחתי שרדתי גם אותה. בין הטיפולים בתא הלחץ הושכבתי במערומי בין שני מזרונני קרח לצינון החום החריג-מעל 42 מעלות! במהלך הטיפול גם קבלתי כ 40 עירווי דם כפיצוי לדם הרב שאיבדתי בפציעה.

באחד הבקרים באו לבקר אותי מנהל המחלקה האורטופדית ומנהל בית החולים רמב"ם. הסתובבו סביב מיטתי והחליפו ביניהם לחישות. הרגשתי שהם מתכוונים להעביר לי מסר דרמתי. אמרתי להם: " לא דרושה לי הכנה. תחסכו את ההסברים. המצב ברור! אם צריך לקטוע תקטעו ומהר! חבל על כל יום שעובר. אני מרגיש שאני הולך ונגמר!!" " ראיתי את תחושת ההקלה על פניהם. עוד באותו ערב נלקחתי לחדר הניתוח ובוצעה קטיעת רגלי הימנית, מתחת לברך.

כך, הגיעה ה"הצלה" ובא ליוסף גואל! עם הקלה במשקל ובייסורים. כך, בלית ברירה, נאלצתי לוותר על החלק כדי להציל את השלם. "עיסקה" כואבת אך כדאית.

מכאן נמשך התהליך הממושך של "לידתי השנייה" - פיזיותרפיה, פרוטזה ראשונה, חירוק שיניים, לומד כמו תינוק לעמוד וללכת בצעדים, מהוססים בתחילה, ונחרצים בעקשנות בהמשך.

אני בכלל לא התכוונתי לצאת לשירות המילואים הזה. בדיוק סיימתי את כתיבת והגשת עבודת התיזה שלי לתואר השני במינהל עסקים, התפטרתי מעבודתי במשרד מבקר המדינה וחתמתי על הסכם לתפקיד בכיר בחברת פז, שהייתי אמור להכנס אליו במידי.

הייתי אחרי מספר תעסוקות מבצעיות ארוכות - מארבים ומרדפים בבקעת הירדן וממש לא התאים לי לצאת לאימון בעיתוי הזה. בקשתי לדחות הפעם את השתתפותי באמון הגדודי. תשובת המח"ט (משה וחצי) הייתה "לא משחררים סגל מהאימון". כך הגעתי לאימון וההמשך ידוע....

"לידתי הראשונה", שלושים שנה קודם לכן, הייתה ממושכת יותר אך הרבה יותר קלה. תל אביב הישנה. רחוב חברון פינת רחוב טרומפלדור ליד בית הקברות הישן. משפחה חמה ואוהבת אימא ויקטוריה (ויקי) אבא יעקב (ז'אק). אימא מקהיר אבא מדמשק. בקהילה היהודית בדמשק סיפרו שהנשים המשכילות והיפות ביותר הן הנשים היהודיות בקהיר. לכן אבי נסע למצריים חיזר אחרי אימי, התחתן איתה ויחד שבו ארצה.

כשמלאו לי ארבע נסעתי עם אמי, שכרסה הייתה בין שיניה, ברכבת מתל אביב לקהיר. אמי רצתה ללדת בבית אימה - סבתי. נסיעת לילה הזויה ברכבת מלאה בערבים ובחיילים בריטים.

קהיר נראתה לי מרתקת והשאירה בי, למרות מרחק הזמן, כמה זיכרונות מרגשים של ילד. כמו לדוגמה הירידה המרשימה אל הנילוס במדרגות רחבות שבתחילתן שני פסלים אפורים של אריות גדולים. או, גשר ענק מעל הנילוס, חצוי במרכזו, שהיה נפתח לצדדים בכל פעם שהגיעה ספינה שתרניה או ארובתה גבוהים מהגשר. או, התחנה המרכזית של הכרכרות. כרכרות גדולות ושחורות רתומות לשני סוסים ועגלונים חובשי תרבושים אדומים נוהגים בהן בקולי קולות ובציקצוקי לשון. חשבתי אז שזו

”שפת הסוסים” שהבינו הכל וביצעו את הוראות העגלונים אשר לפעמים הוסיפו ”הסברים” בצליפות שוטיהם הארוכים והמקושטים בחרוזים ובסרטים צבעוניים. או, חנות הגלידות הצבעוניות הענקית ליד התחנה המרכזית, שהריר ממלא את פי לזכר הטעמים המופלאים שלהן שכמותם לא הכרתי קודם לכן.

כשהגיעה שעתה של אמי ללדת הזעיקו מיילדת חיממו גיגית גדולה של מיים והסתגרו איתה באחד מחדרי השינה בביתה של סבתי, מאחורי דלת גדולה כבדה וירוקה. אני ואחיותיה הצעירות של אמי, נצמדנו לסירוגין לחור המנעול בדלת חדר השינה להציץ ולראות את פלא הלידה.

החדר היה מואר באור עששית עמום. ראיתי את צידה הימני של ירכה המקופלת של אמי ואת הגיגית הגדולה, שנצבה בין רגליה על שולחן קטן. לפתע התחילה המולה של פעילות ודיבורים בחדר. אחיותיה של אמי דחפו אותי הצידה מעמדת התצפית. ואז, בכי ראשון של תינוק בקע מהחדר וקריאות שמחה ואני החמצתי לצערי את הרגע המכריע של יציאת אחותי לאוויר העולם.

כשהייתי בכיתה ג' נגמרה האידיליה המשפחתית. הורי התגרשו. אחותי ואני עברנו עם אמי לדירה קטנה בשכונת התקווה ואני עברתי מבית הספר הצפונבוני ”תל נורדוי” לבית הספר של השכונות-”ביאליק”, ולמעון יום של ילדי הורים עובדים ברחוב צ'לנוב. בשני ”מוסדות” אלה קבלתי את החינוך הראשוני של ”ילדי המפתח” ושל חוקי ההישרדות בשכונות-התיכמונים, הסחיבות והמכות.

בשכונת התקווה גם חוויתי את המלחמה הראשונה שלי: בכל לילה שמענו את תזמורת היריות והפיצוצים בקרבות הרחוב בין שכונת התקווה והכפר השכן-סלמה. ביום ספרנו את הפגיעות בקירות הבתים ואספנו קליעים מעוכים ותרמילי כדורים. כשנכבשה סלמה התרחקו היריות והקרבות, שנעו לכוון רמלה ולוד במזרח ולכיוון אבו כביר ויפו במערב.

תושבי סלמה נמלטו ותושבי שכונת התקווה יצאו למסע ביזה מכל הבא ליד: ארונות, מזנונים, מראות גדולות, שטיחים וכלי בית.

שיירות שיירות של גברים נשים וטף עמוסים בשלל עלוב ירדו מסלמה אל בתיהם בשכונת התקווה. כך במשך כמה ימים עד שהמדינה הצעירה התארגנה לפיקוח ושליטה על הרכוש הנטוש.

כשהייתי בכיתה ו', נישאה אמי בשנית ועברנו לגור ביפו בבית ערבי נטוש, ששימש לפני מלחמת השחרור כסניף בנק.

מיקום הבית היה משמעותי להתבגרותי וחינוכי החברתי. הבניין עמד בסימטה ליד מגדל השעון למרגלות העלייה ליפו העתיקה. איזור שנקרא אז "השטח הגדול" והיה ידוע לשימצה. מעוז של סוחרי סמים, שיכורים, רועי זונות, ויתר מרעין בישין. מול החלון בסימטה שמאחורי בתי היה בית בושת פעיל שסיפק לי כנער מתבגר, מעת לעת, מידע זמין ועסיסי בענייני הבשרים.

אבל אסור לטעות, יפו הייתה עיר קולטת עלייה תוססת ומדהימה: בולגרים מרוקאים, רומנים, יוונים, תורכים ו"פליטים" ישראלים מקוריים - מפוני מפעלי ים המלח גוש עציון וירושלים. קיבוץ גלויות מדהים עם מוזיקה אחרת, אוכל אחר ושמחת חיים. וכך היו כל החברים החדשים שלי.

למדתי ב"בית החינוך לידי עובדים" במנשייה שבגבול יפו ותל אביב. מוסד חינוכי סוציאליסטי עם מורים ומחנכים של פעם. אבל עם החברים שלי בשכונה היינו חבורת רחוב רבת פעלולים בתחום האפור; פירוק מרזבים וסורגים מהבתים הנטושים ומכירתם לסוחרי גרוטאות מתכת. בריחה מהלימודים לאיסוף מטעני עצים שנפלו לים מהאניות שעגנו באותם ימים מול נמל יפו ומכירתם לנגריות. וכמובן, התגנבות ללא תשלום ובדרכים מתוחכמות לבתי הקולנוע "נגה" ו"צליל" בשדרות ירושלים.

יום אחד בהעדרי, החבורה הסלימה את התנהגותה, כשפרצה למחסן של הסוכנות היהודית, גנבה מיטות ברזל ומכרה אותן לסוחר גרוטאות. הבנתי שחברי עברו כל גבול וחרגו אף מכללי ה"מוסר הגמיש" שלי ופרשתי ממנה סופית.

באותה עת הגיעו ליפו קבוצות של מדריכי תנועות הנוער- הנוער העובד, השומר הצעיר והתנועה המאוחדת- לגיוס והכשרת נוער הרחוב. נפתח בפני מסלול חדש לפעילות ערכית וחינוכית יותר שהתאימה לי. התחברתי תחילה לשומר הצעיר קן שהיה מאורגן עם מדריכים טובים, וחברים רבים ובעיקר בנות אטרקטיביות. בשלב מאוחר יותר הצטרפתי לקבוצה קטנה וראשונית קבוצה ערכית של התנועה המאוחדת, שהקים דויד וול מקיבוץ צרעה. שם מצאתי את מקומי הנכון לאורך זמן ופרחתי.

קיבלנו חלקת קרקע מאחורי מגרש הכדורגל "בסה" שאליו הבאנו ליפט עץ גדול שיכול היה להכיל 8-10 נערים ושימש קן לכינוסנו ופעילותנו החברתית ולגיוס נערים ונערות נוספים לתנועת הנוער.

דויד וול ומדריכים מבוגרים נוספים, שהגיעו ממרכז התנועה המאוחדת, דאגו לחינוכנו הרעיוני והכנתנו לרעיון ההתנחלות וההתיישבות החקלאית כגרעין באחד מקיבוצי התנועה. בהמשך הדרך בתנועה השתלכתי בפעילות הדרכה של בני נוער צעירים יותר ובריכוז פעילויות חברתיות שונות בסניף.

בסוף שנת הלימודים של כיתה ט' נאלצתי להפסיק את לימודי בתיכון עירוני א' בתל אביב ולצאת לעבוד כדי לסייע לפרנסת משפחתי. החלטתי לא לוותר על הלימודים והמשכתי, כמו נערים רבים אחרים כמוני, בלימודים ב"תיכון עירוני ערב-א' " ברחוב מאז"ה בתל אביב

בית ספר עם סגל מורים איכותיים שהשקיעו רבות בדחיסת ידע בראשנו.

עבדתי תחילה בעבודת מסגרות והשחזה של סכינים מקצועיים לכלים מכניים, עבודה קשה שגרמה לי להגיע עייף ורדום לכיתה לימודי הערב. לשמחתי מצאתי לאחר מספר חודשים משרה חדשה כפקיד במחלקת השירות של חברת "אמישרגז" בתל אביב וחיי נכנסו לתלם חדש וטוב.

סדר העניינים הזה היה מושלם עבורי ותאם לשאיפותי: עבודה אחראית בשכר ראוי, לימודים בחברת נערים ונערות בני גילי עם אותן אמביציות להצלחה והפעילות החברתית בתנועה המאוחדת כל אלה ביססו את תחושתי וערכי כבוגר ועצמאי.

במסגרות אלו גם צצו ופרחו אהבות הנעורים הראשונות והמרגשות. קרבתו של בית הספר לשדרות רוטשילד ולקולנוע "שדרות" תרמה רבות לעניין זה ונתנה פתח להסתלקות עם בנות משיעורים פחות מעניינים לחשכה הברוכה של הסרטים בקולנוע.

לקראת סיום הלימודים בתיכון החלו לדבר בתנועה באופן אינטנסיבי על התכניות לשילוב פעילות עם סניף התנועה המרכזי בתל אביב ולארגון גרעין התיישבות שיצטרף לאחד מקיבוצי התנועה בצפון הארץ, כנראה לראש הנקרה. לי התכנית הזו ממש לא התאימה. הימים ימי התקפות הפידאינים על הישוב העברי ושרשרת פעולות התגמול בעקבותיהן. הארץ רותחת ולי לא התאים לצאת בימים כאלה לגדל מלפפונים ובננות. פרשתי מהגרעין של התנועה והתנדבתי לצנחנים.

זמן קצר לאחר גיוסי פרץ מבצע סיני. היינו עדיין בטירונות ולא השתתפנו במבצע עצמו רק סיפקנו שירותים לוגיסטיים לכוח הלוחם כמו העמסת ג'ריקנים של דלק וארגזי תחמושת על הזחל"מים שירדו דרומה ל א-טור.

המבצע היה קצר ואנחנו הטירונים נשארנו מתוסכלים קשות. חשבנו לתומנו שבזאת כלו כל ההזדמנויות שלנו למלחמה "אמיתית". לא שיערנו אז שעוד נכוננו לנו מלחמות רבות וקשות. ויתרה מזו, מאחר שהמבצע קטע את הטירונות שלנו, סדרו לנו טירונות ארוכה וקשה שארכה קרוב לשנה והגיעה כמעט עד לקורס המ"כים.

השתחררתי מהשירות הסדיר ב-1958 ובספטמבר 1959 התחתנתי עם אסתר- "סמי".

אשתי, אסתר ("סמיי") ז"ל

ב-1963 נולדה ביתי איריס וב-1966 נולד בני ניר.

סמי רקדה ולימדה בלט קלאסי ולמדה משחק אצל נולה צ'לטון.

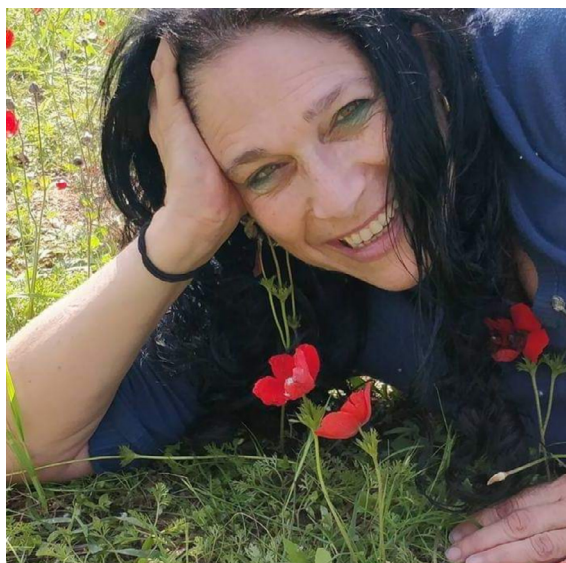
איריס סיימה תואר שני במיקרו-ביולוגיה - בתחומי הגנטיקה ומומים מולדים. אך, בגמר הלימודים החליטה לשנות כיוון למדה הוראה והוסמכה כמורה והיא עוסקת בהוראה לגיל הרך וכיום לומדת אדריכלות ועיצוב פנים.

ניר סיים תואר שני במדעי המחשב-חקר ביצועים ותואר שני נוסף בכלכלה. ניר שירת בצבא הקבע

כקצין בחיל האוויר והשתחרר בדרגת סגן אלוף, לאחר מספר שנים בתפקיד ראש ענף חקר ביצועים של חיל האוויר. כיום ניר עובד כחוקר בכיר בתחום הצבאי והאזרחי בחברת ייעוץ גדולה ולומד לדוקטוראט בתחום הסייבר - באוניברסיטת תל אביב.

איריס נישאה לרוני וניר נישא לאסנת. לאיריס ולרוני ארבעה ילדים: נמרוד, סער, נעה ודן ולניר ואוסנת, בן אחד-פלג.

נכדי כולם מוכשרים מאוד כל אחד בדרכו ובתחומו, נחמדים וקורנים אהבה.

איריס ביתי וניר בני

אני ונכדי

חיי האזרחיים נעו בשני צירים: לימודים אקדמאיים מתקדמים וקריירה תעסוקתית. במקביל המשכתי כל אותה עת לצאת לשירות מילואים פעיל לרבות אימונים יחידתיים, חידושי צניחות ותעסוקה מבצעית.

ב-1965 סיימתי תואר ראשון בכלכלה ומדעי המדינה והתקבלתי לעבודה כמבקר במשרד מבקר המדינה ביחידה לביקורת החברות הממשלתיות.

ב-1967, במלחמת ששת הימים, השתתפתי עם יחידת המילואים שלי בפשיטה בהליקופטרים על עורף המצרים, בקרבות אום-כתף בדרום ולאחר מכן בכיבוש דרום רמת הגולן.

בשנים 1968-1971 קיימנו מדי שנה תעסוקה מבצעית בהחזקת מוצבי בקעת הירדן ובמרדפים ומארבים באיזור הביקעה.

ב-1970 סיימתי לימודי תואר שני - מוסמך במינהל עסקים - באוניברסיטת תל-אביב ובמאי 1971 הגשתי את עבודת המחקר - התיזה לקבלת התואר. התפטרתי מתפקידי במשרד מבקר המדינה והתקבלתי למשרת המבקר הפנימי של חברת פז בחיפה, ויצאתי למילואים לאימון הגדודי המדובר שהסתיים, כזכור, ברמב"ם.

הימים בהם שהיתי בבית החולים רמב"ם היו ימי הקיץ החמים של יוני-אוגוסט. מבעד לחלונות בית החולים שפנו אל חוף הים בקעו קולות של קיץ ועליצות, צחוקים וקריאות חדווה של בנות, קריאות מוכרי הארטיקים שמציעים את מרכולתם, ונקישות חזקות של כדורי הגומי על מטקות העץ.

אני מרותק למיטה, מחובר לעירוויים של אנטיביוטיקה ודם והקולות והריחות של הים עוטפים אותי ומטריפים אותי. יש חיים אחרים מעבר לחלון!! אמרתי בליבי שאם וכאשר אצא מהצרה הזו אשנה לחלוטין את אורח חיי: לא עוד עבודות סביב השעון!! לא עוד לימודים מפרכים!! אקשור בנדנה סביב המצח ואחיה חיי "ביטניק" קלילים.

אך החיים התנהלו אחרת. מרגע שהוקל לי אחרי הקטיעה, "חזרתי לסוריי" והתנהגותי שבה למסלולה הקודם והידוע. שלושה מרצים מאוניברסיטת תל אביב הגיעו לבית החולים ובחנו אותי על עבודת התיזה, שהגשתי לפני יציאתי למילואים. הגנתי על התיזה בכבוד וסיימתי אותה ואת התואר בהצטיינות!!

מנכ"ל חברת פז בא לבקר אותי בבית החולים והודיע כי אין לי כל מקום לדאגה - המשרה המובטחת תחכה לי עד שאחלים. הודיתי על המחווה והבטחתי לחזור אליו.

באותה עת פנו אלי גם ממשרד מבקר המדינה וביקשו שאבטל את התפטרותי ואחזור לעבוד במעמד בכיר יותר, כסגן מנהל אגף ביחידה לביקורת החברות הממשלתיות.

המחווה של חברת פז אמנם החמיאה לי מאוד ונגעה לליבי אך החלטתי שאינני יודע איך אתפקד אחרי הפציעה ולא הייתי מוכן להתחיל במשרה החדשה ממעמד של "נכה" או "מוגבל". הודעתי על החלטתי למנכ"ל פז וקבלתי את הצעת משרד מבקר המדינה.

חזרתי לעבודה במשרד מבקר המדינה לתקופה של ארבע שנים. במהלך עבודתי החוזרת במשרד מבקר המדינה התחלתי וסיימתי בהצלחה לימודים לתואר נוסף "ב.א. בחשבונאות-חוג לאחר תואר". עבודתי במבקר המדינה הוכרה כהתמחות לצרכי תעודת רואה חשבון ולאחר שעברתי בהצלחה את בחינות ההסמכה של מועצת רואי חשבון קבלתי את התעודה ורישיון רואה החשבון.

לאחר שיחרורי מבית החולים בקשתי מיחידת המילואים שלי לא לגרוע אותי ממצבת כח האדם. כשנתיים לאחר מכן, ב-1973, פרצה מלחמת יום הכיפורים. התנדבתי לחטיבה המקורית שלי.

חודשיים עסקתי יחד עם שתי קצינות נפגעים באיתור וקשר עם הפצועים של החטיבה, שהיו מאושפזים בבתי החולים השונים בארץ. בביקורי החוזרים בבתי החולים הקדשתי תשומת לב מיוחדת גם לפצועי יחידות אחרות שהיו קטועי רגליים. לאלה יכולתי להביא מסר ועידוד מניסיוני האישי. כך זכיתי להכיר וללוות שני נכי צהל קטועי רגל שפגשתי ואני ממשיך לפגוש גם היום בפעילותי בבית הלוחם בתל אביב: אודי שרון ודובי רובינשטיין.

לאחר ארבעה חודשי התנדבות שבמסגרתם שימשתי במשך חודשיים כשליש בגדוד חדש לסיור ונט שהוקם לחטיבה ברמת הגולן, חזרתי הביתה ותם ונשלם פרק השרות הצבאי הארוך והמקוטע שלי.

עוד מעט ביוגרפייה וסוף דבר:

לאחר קבלת רישיון רואה החשבון ב-1975 התפטרתי ממשרד מבקר המדינה והתקבלתי לתפקיד המבקר הפנימי של חברת "תדיראן". כך החלה תקופה של כ-13 שנה של עבודה בתפקידים בכירים בתחומי ניהול כספים ובקרה, בארץ ובחו"ל, בחברת תדיראן ובחברות הבנות שלה.

ב-1989, כשהחלו לפעול בארץ חברות הטלוויזיה בכבלים, הוצע לי וקבלתי תפקיד מנ"כל חברת "תבל טלוויזיה בכבלים", תפקיד אותו מלאתי 13 שנה.

באוקטובר 1996 נפטרה סמי אשתי, לאחר התמודדות קשה וממושכת עם מחלת הסרטן. עצב כבד ויגון עטפו אותי וריקנות קשה. לא ידעתי את נפשי זמן רב! !

אך לבסוף החלטתי שאני לא מרים ידיים. לא נכנע ולא "מחזיר ציוד" והמשכתי בחיי, בשני מסלולים מקבילים שאינם סותרים האחד את משנהו: מסלול שמירת הזיכרונות והכאב ומסלול המשך החיים הפעילים והאנרגטיים שלי בכל עוצמתם.

שיקעתי את כל כולי בעבודה (בניהול "תבל"), ביצירה (ציור) ובספורט (חדר-כושר, שייט וצלילה). ביליתי עשר שנים בפעילות עסקית וחברתית אינטנסיבית בהן ארבע שנים כיושב ראש מועצת המנהלים של עמותת אתגרים העוסקת בשיקום נכים בפעילות ספורט אתגרית ותשע שנים כדירקטור ויו"ר ועדת הביקורת בחברת דיסקונט חיתום והנפקות בע"מ.

בשנים אלו קיימתי קשרים זוגיים מתחלפים ובלתי מחייבים. לא רציתי ולא יכולתי לקיים כל מחויבות רגשית ונפשית לבת זוג אחת.

בסוף תקופה זו התחלתי להרגיש שהגעתי לרוויה. איבדתי עניין בקשרים השטחיים, שאינם מחייבים. הרגשתי מחסור עמוק בבת זוג אמיתית. רציתי להרגיש שוב אהבה אמיתית. רציתי שוב להתגעגע.

החיים זימנו לי, במפתיע, מענה מדהים ובלתי צפוי...

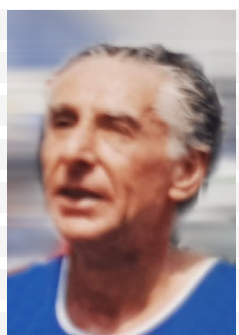
בדצמבר 2005 הגיעה לבית הלוחם ת"א - מרכז הספורט והתרבות של נכי צה"ל, בו הייתי פעיל שנים רבות, מנהלת חדשה - אורה חיון - יפה חכמה ומוכשרת.

נדלקתי במייד, בתחושה חזקה ולא מוסברת, שהיא האחת שחיפשתי!! לא היססתי לרגע ויזמתי שיחה איתה. לשמחתי היא שיתפה פעולה. הסכמנו על פגישה קצרה בבית קפה מחוץ לבית הלוחם. הפגישה נתנה לי הזדמנות לשאת "נאום מכירות" משכנע ואחרי הפגישה הראשונה שבלשונו קראנו לה- "Quick Date" באו פגישות נוספות ובעקבותיהן הפכנו לזוג ולאחר מספר חודשים עברנו לגור יחד...

עם אורה זוגתי בטיול בפרו

דוד "דובצק" יעקובוביץ

כתובת: המתנחלים 18 רמת השרון

טלפון: 03-5471261

שם בת הזוג: שולה

פרק 1

צכוסלובקיה 1948-1964

נולדתי בצכוסלובקיה באיזור הסודטים בעיר בשם טפליצה (Teplitze) 1948

אבי, צ'כי במוצאו למד בישיבה והוסמך כשוחט, שימש בתפקידים שונים בקהילה היהודית בצ'כיה, נדד מעיר לעיר וסיפק שירותים דתיים לקהילות היהודיות. את מלחמת העולם השנייה שרדו אבי ואחיו הקטן בלבד, כל משפחתו העניפה הושמדה כולה במחנות ההשמדה. אחי אבי עלה לארץ בסוף המלחמה, ואבי, שהיה מסורב עליה נשאר בצ'כיה.

אמי מפולין במקור, איבדה גם היא את כל משפחתה בשואה, התגלגלה למרכז הצלב האדום בפראג של אחרי המלחמה, ובשנת 1946 נפגשו היא ואבי, שני אודים מוצלים מאש. ההורים התיישבו בטפליצה, ובהיותו איש משכיל, עבד (בצד פעילותו בקהילה היהודית) גם בניהול חשבונות במפעל, עבודתו זו היא שגרמה לכך שהיה מסורב עליה במשך שנים על ידי השלטונות, בדומה לכלל יהודי צכוסלובקיה.

חיי הנעורים בטפליצה היו נעימים בחברת גויים שידעו על מוצאי היהודי, והייתי חלק חשוב בכיתה ובחברה. הלימודים היו בתנאי פנימיה מלאים, חינוך אין כסף, כדי לאפשר להורים לעבוד ולשקם את הריסות המדינה של אחרי המלחמה. האנטישמיות המועטה בה נתקלתי, הייתה של נערים בגילי שזרקו אגסים רקובים על בייתי, ולאחר דין ודברים, כולל מכות, העניינים הסתדרו וחזרנו להיות חברים טובים. יש לציין כי משטרת העיר טיפלה בעניין ברצינות ורשמה תלונות לילדים שזרקו את האגסים.

לא הייתי דתי ולבית הכנסת בשבת הלכתי רק לאחר דרישה מפורשת של אבי, ושם גם שמעתי לראשונה על מדינה של יהודים בשם ישראל. תמיד עסקתי בספורט (משחקי רחוב שונים, כדורגל הוקי קרח בחורף - הספורט הלאומי הצ'כי בו אני מתעניין מאד

עד היום. רכיבת אופניים והליכה בשלג. כאמור היחסים עם חברי הגויים היו טובים מאד בבית הספר, ואחרי בית הספר נהגנו לצאת לטיולים בטבע באזור מגורינו שהרים מסביב לו.

דודי בארץ לחץ שנעלה לארץ אולם לנוכח סירוב השלטונות, נאלצנו להישאר בצ'כיה. ב-1964 נוצרה הזדמנות פז ומשפחתי קיבלה היתר לעזוב את צ'כיה. אבי רצה להגר לאמריקה, כי שם ציפתה לו עבודה מסודרת וקליטה קלה, אולם דרשתי והתעקשתי לעלות רק לארץ. רציתי לחיות בחברת יהודים או לחילופין להישאר בצ'כוסלובקיה. "לא רציתי להיות במיעוט" ללא שייכות למדינה ועל תקן אורח.

פרק 2 - ישראל 1964-1968

עלינו לארץ ישראל ב-1964. הועברנו לקיבוץ עין השופט, שם היו להורים חברים. נדהמתי לנוכח שיפור המזון, הירקות, מוצרי החלב ופתיחות החברה. אולם נערי המשק נראו לי שחצנים ולא קיבלו אותי לחברותם. עזבנו לתל אביב אחרי כמה חודשים, ומשם סידרה לנו הסוכנות דירה ברמת השרון. בעיקר הודות לפעילות קהילתית דתית של אבי בשכונה של עולים חדשים מצ'כיה ורומניה.

כמעט ולא דיברתי עברית, וקשרי החברתיים עם הילדים היו מועטים, הייתי "סבון, או חנון" בלשון החברה. התחלתי ללמוד בבית ספר חקלאי עיינות אולם אחרי תקופה קצרה נטשתי את בית הספר משום שלא רציתי להיות חקלאי, והתקבלתי לבית ספר טכני בפתח תקווה בתנאי פנימיה, אולם תנאי המגורים (אוהלים) לא מצאו חן בעיני הורי. לבסוף התקבלתי לבית ספר טכני בתל אביב. את המקצועות הטכניים ידעתי על בוריים, אולם עברית לא ידעתי ולכן מערכת הלימודים הייתה מאד לא מסודרת.

באמצע שנת הלימודים קיבלתי צו גיוס ונאמר לי כי הכל ידחה אחרי הצבא וכי הצבא קודם לכל. הסכמתי בלית ברירה, הפסקתי לימודיי ובפברואר 1967 התגייסתי. בחרתי לשרת בחיל הנדסה כי הרי הייתי שרטט טכני ושלטתי במקצועות טכניים. חיי הצבא היו מושלמים, נהנית, צברתי חברים נהדרים, התנדבתי לשמור במקום חבריי והייתי גאה ושרוף על הצבא. חברים אלו בקשר איתי עד היום באירועי שמחה ועצב, התנדבתי להנדסה ימית 605.

מצעד צה"ל שנערך במאי 1967 ואני צועד בירושלים, לא להאמין.

במלחמת ששת הימים היינו כח באוגדת שרון ותפקידינו היה לפרוץ ולפנות שדות מוקשים, וגדרות תיל באזור ניצנה. ולמעשה הייתה המלחמה טיול עד גדות התעלה. בתעלה בנינו מוצבים, הנחנו שד"מ, גידרנו ועסקנו בעבודות הנדסה, כולל ביצוע מט"ש (סיורים ומארבים) לאורך קו המים.

במרץ 68 בפעולת כאראמה הניח הגדוד גשרים על הירדן למעבר כוחות חי"ר לאזור התקיפה. בהפגזות נהרגו ונפצעו מספר לא קטן של חיילים מכוחותינו. לאחר המבצע המשכנו בשרות בבקעת הירדן ונטלנו חלק חשוב במאבק לחסימת הירדן בפני חדירת מחבלים לישראל. הנחת שד"מ גידור, חפירות ובניית מוצבים ותצפיות היו לחם חוקינו היום יומי.

הורי בכל התקופה לא יודעים בדיוק איפה אני ומה מעשי, הרי טלפונים לא היו ועברית הם ידעו פחות ממני, והדואר לא היה משהו.

באוגוסט 68 בעת הנחת שד"מ ליד הירדן, מוקש נעל התפוצץ בידי בעת שכיסיתי אותו בחול לאחר ההטמנה. הבנתי מה קורה וזרקתי את גופי לאחור בעת הפיצוץ. אולם ההדף, האש והרסיסים, (הייתי ללא משקפי מגן ושכפ"ץ) פגעו בעיני ובעורק הצוואר השמאלי שלי. שמעתי קולות, לא ראיתי כלום, שפכו מים על ראשי ואני לא רואה מאומה. בקומנדקר מקרטע ללא מכשיר קשר פונית לבית חולים העמק שבעפולה ובדרך איבדתי את הכרתי.

פרק 3 - בית חולים ושיקום

התעוררתי! חושך סביבי! קולות שחלקם מוכר לי וחלקם לא. למעשה העיניים היו הפציעה הקלה והלא מסוכנת, הרי נקרע לי עורק הצוואר. החובש שטיפל בי ולמעשה השאיר אותי בחיים, התיישב על כתפי, כרך את רגליו סביב צווארי ועשה כך חוסם עורקים יזום, אותו חובש נהרג לאחר מכן במלחמת יום הכיפורים.

אותו אני זוכר היטב, ולו אני חייב למעשה את חי.

הוריי, אחותי דודי ודודתי, עומדים סביב המיטה, המומים, אינם מבינים טוב עברית ואני שרוף, מכוסה, כוויות, ראש חבוש ואף אחד לא אומר לי מה מצבי. דודתי פולטת, "מי תתחתן איתו כך?"

ראיתי צללים ובקושי רב, אולם סיפרו לי שזה זמני ובר חלוף, חבריי לפלוגה ביקרו, עודדו ותמכו כיאה ללוחמים. עובדת אגף השיקום של משרד הבטחון הביאה לי שעון ברייל, וסירבתי לקחתו, הרי מה אני צריך שעון ברייל, אני אראה כמו כולם.

יום אחד מודיעים לי שמישהו מצלצל אלי. הרמתי את השפורפרת ועל הקו היה בחור בשם רפי פלח שסיפר לי כי הוא עיור מזה שנה, נכה צה"ל, והוא שמע שיש עוד עיור חדש ולכן הציע את עזרתו. לא האמנתי לו שאני עיור וסגרתי את הטלפון. פניתי לרופא ושאלתי באופן ישיר, "עיור או לא עיור" ואז אמר לי הרופא שאשאר עיור לעד.

בשנייה שנודע לי התחלתי להתנהג כעיור, לרגע לא שקעתי בדיכאון אלא דרשתי לבצע הכל לבד, אם זה הליכה, רחצה, דיבור, קשר עם חברים וחברות, סרבתי לעזרה בנושא לבוש ובכל פעילות שיכולתי לבצע לבד.

ההורים מהלם בכו, עצב רב סביבי ואני מרגיש כמו בובה בצמר גפן, וזה בהחלט לא מה שרציתי. השכונה בהלם, פתאום נראה עיור, אז מה עושים? הכל מרחמים עלי.

שיקום ומשפחה

אגף השיקום של משרד הביטחון הצמיד לי מורה, בעזרתה סגרתי את פער הלימודים של התיכון, ניגשתי לבחינות בגרות, למדתי בעל פה את המקצועות ההומניים, לא זכרתי את אותיות האלף בית העבריות והצלחתי לעמוד בבחינות.

פניתי ללימודים גבוהים, בסיוור באוניברסיטה שמעתי שעור היסטוריה על סטאלין, בו תוארו מעשיו של סטאלין ברצח עם. התערבתי ואמרתי כי העובדות הנ"ל אינן נכונות, הרי בצ'כיה למדו שסטאלין גיבור וכל מעשיו חיוביים. המצב הזה הוביל אותי למחשבה שהעובדות לא תמיד הן האמת וניתן לפרשן בצורה שונה, תלוי בנסיבות ובמספר, ולכן החלטתי ללמוד היסטוריה כללית.

סיימתי BA, והמשכתי ללמוד MA והתזה שלי הייתה "דובצ'ק - תדמית מול מציאות", שנתפס במערב כליברל גדול אבל כפי שהוכחתי בעזרת מקורות גלויים, דובצ'ק היה שמרן לא מהפכן ולמעשה נשלט על ידי כלים ליבראליים דמוקרטיים אחרים.

מאז אגב נוסף לשמי הכינוי דובצ'ק. רציתי לעסוק במחקר ולהמשיך לדוקטורט אולם חוקי האוניברסיטה חייבו אותי לעסוק בהוראה בפקולטה. לא רציתי להיות סגור בפקולטה, וכך הסתיים הפרק האקדמי בחיי.

חיי משפחה ושיקום

"לא טוב היות האדם לבדו", קשרי החברתיים היו בעיקר חברי לשכונה ברמת השרון, חברים מהצבא ומספסל האוניברסיטה. יצאתי, רקדתי (אני מאד אוהב לרקוד ריקודים סלוניים). נפגשתי עם חברות וחברים, למדתי לבחור בגדים בעצמי, ואט אט הפכתי מטיפוס סגור לאדם חברתי, חברותי שמתח את מגבלות הפציעה עד הקצה.

הכרתי את שולה אשתי, נישאנו, ילדנו 4 ילדים, ויש לנו כעת 8 נכדות ונכדים.

לאחר סיום הלימודים חיפשתי עבודה, והוצעה לי עבודה ב-8200. האזנתי לשידורי רדיו שונים בשפות הסלאביות, תרגמתי לעברית את המידע והדפסתי את החומר במכונת כתיבה בשיטה "עיוורת". עבודה סזיפית דורשת ריכוז רב ולאחר שנה קיויתי שאקלט באופן קבוע, אולם לא היה תקן ולא התקבלתי. ידי לא רפה ידעתי והכרתי בערכי ולא נתתי לכשלונות לרפות את ידי, ידעתי שאני רוצה להיות בקשר עם החברה מסביבי וכך הגעתי לבית הלוחם.

אהבתי ספורט ולכן פניתי לפעילות בחדר כושר, לשחיה ולמשחק כדור שער. אתלטיקה קלה משכה אותי וכך יחד עם חברי העוורים קוטי גרשוני, רפי פלח, ראובן פרח ובהדרכתה של עדנה ולאחר שנים של לימודים גיליתי עד כמה הפכתי לחסר כושר גופני.

החלטתי שאהיה רץ מצטיין ואכן עבודה קשה, והרבה אימונים וייצגתי את ישראל באולימפידות ב-76 וב-80 בקרב 5 (ריצה 100, ריצה 1500, הדיפת כדור ברזל, קפיצה למרחק מהמקום ושחיה).

הכל תלוי בי, אני קובע את ההצלחה, האחריות עלי, זה המוטו.

בבית נולדים ילדים, ואני מחתל, מאכיל מבקבוק, מנקה את הבית, לעולם לא יושב בטל, תמיד מעורב בכל הנעשה.

”מעדיף חברת רואים על חבורת עיוורים, עיוורון זו רק מגבלה אם אתה רוצה לעשות אתה יכול לעשות הכל ולבד, אני לא מתחבא מאחורי המגבלה, אלא להפך, נחשף וחושף אותה וכך מתגבר”.

מהספורט הגעתי לטיפולים אלטרנטיביים, למדתי רפואה סינית, שיטות טיפול מזרחיות, מסאזים, טוינה, רפלקסולוגיה, וגיליתי את היתרון שבעיוורון. החלטתי להיות עצמאי, ופתחתי קליניקה פרטית, ומזה 35 שנים אני עובד ומתפרנס יום יום. מטפל, פוגש ומשוחח עם לקוחות וחברים עוזר ומביא מזור לאנשים בידיי ובאופטימיות שלי.

קבוצת חברים הציעה לי לרוץ מרתון וב-1984 רצתי לראשונה מרתון וסיימתי ב-3:30 שעות בטבריה. מאז אני רץ ורוכב באופני טנדם ועוסק בפעילות גופנית באופן יום יומי.

ב-1988 זכיתי במדליית כסף באולימפידת סיאול 3.00.47 שעות. תוצאה מכובדת ביותר, ובהמשך רצתי בניו יורק, מוסקבה, פראג, ציריך גרמניה, קפריסין, יפן וייצגתי בכבוד את ישראל ובית הלוחם, והוכחתי על ידי הנצחונות הקטנים שלי שהמגבלה היא פקטור קטן ביכולתו של האדם.

גילוי נאות

הסיפור נכתב על ידי עופר איזנברג, חבר בית הלוחם, נכה צה”ל עובד ומתנדב בבית הלוחם מ-1974. עופר שותף לריצה, לרכיבה, לגידול הילדים (אנחנו שכנים) לטיולים בארץ ובחו”ל.

”דובצ’ק מהווה בשבילי השראה לחיים בשקט ובאחריות אותה נטל על עצמו, ומהווה דוגמא קלאסית לשיקום אמיתי, שיקום הכולל משפחה, פרנסה חברים וחיים רגילים”.

משה כהן

כתובת: מצולות-ים 14, גבעתיים

טלפון: 052-3638721

דוא"ל: mosline@walla.com

שם בת הזוג: אביבה כהן

טלפון: 058-5538230

אָבן עִם לֵב

שחר בוקר יום ראשון 14.10.1973, השעון שעל ידי מראה השעה ארבע שעה לאחר הנץ היום, הטנקים כבר תפשו עמדות בקו הגנה מול השריון המצרי הערוך על גדות תעלת סואץ בואכה מצרים. מכשירי הקשר פולטים לתוך האוזניות: בוקר טוב, הבוקר יש קפה שחור שיחולק על השחור (כינוי בקשר לכביש). מוציא אני את פלג גופי העליון מהצריח מפנה ראשי לעבר הכביש אשר מתפתל לו למטה, העלתי חיוך בראותי את אנשי המטבח סוחבים את קונטיינר הקפה ואחד מהם מחזיק את מצקת המזיגה בידו השנייה... לפתע נפתחה הרעשה ארטילרית כבדה לרוחב כל הגזרה, מסך עשן ואבק כיסה כל עבר וצד, ריח הפיח והעשן היה חריף, ממכשיר הקשר נשמעה הזעקה ספק פקודה "שיפור עמדות לאחור", הטנק גלש במדרון, מביט לאחור, מסך שחור ירד על חיי...

מסדר המפקד גדוד 82

"נפגשנו בביתו של משה, משה אוהב שקט. בפגישה השתתפו שלשה: משה, הכאב ואני..." כך פתחה דליה מעוז את כתבתה "אבן עם לב" בירחון "בית חם" באפריל 2005, קלינאית תקשורת שבמסירות ונאמנות טיפלה בו במשך שלוש שנים ובמכתבה אליו כנתה אותו "אבן עם לב"...

אימון צמ"פ 1962

משה מוצא עניין בתאריכים: "נולדתי בערב יום הכיפורים ובמלחמת יום הכיפורים נפגעת. ביום השמיני של המלחמה, ביום הברית שלי, נולדתי מחדש, הייתי בן שלושים בדיוק..."

מתוך אבק ואפר הורתי לירוחם נהג הטנק להכנס בין שיפולי הגבעות לתפוס מחסה, ההרעשה באה כמיסוך לשריון המצרי שהחל לנוע לתוך סיני. מהר הבנתי כי מצב נייח מזמין פגיעה והחלתי בתנועה בזיג זג לכוון הנסיגה הכללי, שומר קשר עין עם שאר המחלקה. בנקודת זמן החלה הפחתה בקצב הירי הארטילרי על הגזרה, נעצרתי בצמוד לשיפוע גבעת חול, לצוות אמרתי "זה הזמן להתפנות למי שצריך" כולל אני. כעבור כמה דקות נשמעה הפקודה "נוע נוע לעמדות ירי"... סוף.

כך כתבתי בתחקיר "חיים על דף" המלווה את ספריו.

משה, חוה בילדותו את מאורעות טרום המדינה, נולד וגדל בתל-אביב, בכרם התימנים ומנשייה. החל את לימודיו בבית הספר היסודי "הירקון", המשיך לביה"ס המקצועי "אורט יפו" במגמת מסגרות טכנית. אבא גם סיפר שבכיתתו היה תלמיד בשם אביגדור קהלני... העליתי חיוך, כשחופרים מוצאים, אמרתי לעצמי.

בתקופת הנעורים עבר והשתתף במגוון רחב של פעילות והתנדבות בתנועות נוער, כשחקן כדורגל בקבוצות ילדים ונערים באגודת מכבי תל-אביב ובתנועת צופי "קהילה" תל-אביב וכן כחניך בבית הנוער א' של עיריית תל-אביב, לימים שכן בית הנוער שכונה על ידי החניכים "המועדון" ברחוב הכובשים. במסגרת זו השתתף בחוגים שונים: נגרות, פיסול, דרמה, ספורט למקצועותיו וציור, בעיקר ויטראז', בהדרכת

בנערותו, בימין: קבלת תעודת הצטיינות במסגרת התזמורת
בשמאל: עם חבר מציירים ציור קיר

הצייר שלמה צפריר. לימים הוקמה תזמורת הנוער לכלי נשיפה הראשונה של העיר תל-אביב על ידי העירייה בניצוחו של עמי מעייני, ניגן על קרן יער אנגלית כארבע שנים ובמסגרתה זכה לתעודת הצטיינות וכן תוך כדי למד שנה נגינה על

פסנתר. במסגרת בית הנוער שימש מדריך מתנדב בקייטנות וכן בועדות תרבות בכל המסגרות החל בבית הספר היסודי דרך בית הנוער א', צופים ועד לקורס מפקדי טנקים, במסגרתם ידו נגעה בכל החל בכתיבה, ציור וקישוט ומשחק, תרם והשפיע.

לצה"ל התגייס בשנת 1961 ועמד על כך להגיע לחיל השריון, גדוד 82, המג"ד גורודיש ז"ל. למד את מקצוע התותחנות בטנק ואחרי כן סיים את קורס מפקדי טנקים ושירת כמפקד טנק, סיים בהצטיינות בדרגת סמ"ר. בשנת 1964 השתחרר והחל את חייו האזרחיים

טקס חניכת גשר הירקון, בניצוח ג'קי אורקבי

הבוגרים כמפעיל ציוד מכני כבד בדרומה של הארץ, בעבודה זו ראה מעין תרומה לבניית הארץ, במילים אלו תאר משה את עבודתו כטרקטוריסט... "כציור בתחילתו דף חלק ועולים הקווים והגוונים כך עלו על השטחים הכלים הכבדים וצמחו שכונות בדימונה, שדרות ועוד..." בשנת 1967 יצא את הארץ לטיול באירופה, כשחזר מיד גוייס עם הכוחות הראשונים למלחמת ששת הימים, בה לחם בחזית הדרום. החל מחדש לשקם את חייו ולמד חיתוך יהלומים וכן שזירת פרחים.

במסגרת שזירת הפרחים השתתפו צוות החנות ומשה בתחרות ארצית לשזירת פרחים, את הרעיון המרכזי הגה משה וכן שזר וזכה במקום השלישי, כמו כן לימד והדריך בתחום. בשנת 1969 החל ללמוד בבית הספר לאופנה "מרים" את מקצועות האופנה ולאחר סיום הלימודים עבר לעסוק בתחום...

יום שישי עוד מספר שעות מתחיל צום יום הכיפורים. אני במתפרה אשר בבעלותי יחד עם שאול "היפני", אחינו המאומץ, מכינים את העבודה ליום ראשון. יום כיפור החל, אחי הצעיר הוקפץ חזרה לבסיס, אני בבית הכנסת לקראת סיום תפילת מנחה כשאבי על התיבה כשליח ציבור. מכוון דלת בית הכנסת קורא לי נחום, חברי ממילואים, יצאתי לקראתו, בפיו הבשורה על גיוסנו למילואים בצו 8. שאלתי מיד: "האם ישנה

רשימת האנשים שצריך להזעיקם?", ענה בחיוב והוסיף שדאג כבר לגייסם. יצאנו לכוון הבתים וקבענו להפגש בנקודת האיסוף. בהגיעי, אני חסר שקט, הולך ובא, לכל כוון בראשי רצה המחשבה שלא נפרדתי לשלום מאבי ומה יהיה ביום ראשון למחרת עם המתפרה... נעצר לידי קטנוע. בקשתי ממנו להקפיץ אותי הביתה וכך היה. נפרדתי מאמי שוב, לאבי מסרתי את הנחיות הכסף והעבודה. הנחתי בכף ידו, האחת שהיתה לו, את המפתחות ומאז ועד היום לא שבתי למתפרה...

משה יצא מן הבית בלי לומר שלום. תחושת בטן קשה הניעה אותו לבקש ממישהו שיחזיר אותו הביתה "רק לומר שלום. להפרד"... כתבה דליה מעוז.

לאחר הקרב לכיבוש עזה

עליתי עם הטנק לעמדת ירי, מבט לכוון התעלה, שובלים שובלים של אבק שמשאירים הזחלים של השריון המצרי - הצטרפתי "לקונצרט הבלתי נגמר". זיהוי מטרות וירי... כלפידים בוערים נראו הטנקים המצריים... ובקשר הגיעו שמות הנפגעים שלנו... כמפקד טנק, את רובם הכרתי, חלקם כטירונים בהגיעם ביום הראשון בשריון.

"חפשתי דרך לאמנות, לא דרך הפציעה שלי, כי אינני מוכן למסחר אותה..." כתב חיים אברהם בכתבתו בית הלוחם "מזווית אחרת" בעולם הצילום והוידאו נובמבר 2003.

נפגשנו משה ואני בבית הלוחם, "אנשים באים למבנה יפהפה זה של בית הלוחם ולא שמים לב לפינות החמד שלו. התערוכה באה להסב את תשומת ליבם של החברים לדברים המקסימים שבו, שלא יתקבלו כמובנים מאליהם" כותב משה באחד משיריו המופיעים בתערוכה.

צבעי מדבר ומרחבים, אבק משעולים נשמתי, פגז ומאז מכאובים, נפש מדממת, נאלמתי...

קצב הירי גבוה ומהיר, הפגיעות נראו היטב, לפתע ירי פגז מהטנק ללא כל נגיעה ופקודה שנתתי, מיד הבנתי שישנה תקלה בירי החשמלי, נסוגתי אחורה לתיקון ובדרך לחימוש הטנק מחדש, נתבשרתי שהתקלה אינה ניתנת לתיקון כרגע ויש לצאת חזרה למערכה עם ירי ידני, וכך עשינו, שבנו לשדה הקרב... עליתי לעמדת הירי הקודמת שלטעמי היתה טובה וחזרתי לטווח ללא משקפת ולתת פקודות ירי. עשרות טנקים נראו כנורים מעשנים והצער חותך בי על שמות הפצועים. בקשר נשמעת הפקודה "נוע קדימה לתפישת עמדות תקיפה קדמיות". "ירוחם! סע קדימה" נתתי הוראה, הטנק החל יורד במדרון ובמהירות הגענו למישור שהשתרע תחתנו, אני תר אחרי עמדת ירי, מציץ בשעוני, השעה 10:30, הבחנתי בטנק מצרי, עצרתי את הטנק ונתתי פקודת ירי, הבטתי ימינה תוך כדי וראיתי טיל סאגר רץ לעבר הטנק, זעקתי "חדל ירי! ירוחם, סע מהר אחורה!!", הטנק קפץ... פטרית אש וצריבה בפניי...

משה נפגע פגיעת ראש, נזקק לניתוח להוצאת הרסיס וכן לקה בהלם קרב קשה אשר התבטא בקשיי תפקוד בכל שטחי החיים. השיקום הראשוני ערך מספר שנים וטופל על ידי מספר רופאים ובראשם עמד פרופ' מוריס קליינהאוז ז"ל. בכדי להשתקם, להתמודד ולחזור למעגל החיים, משה טופל בטיפולים שונים וכן נשלח בשיקום ללמוד תקשורת, מדיטציה עצמית, תכשיטנות "במשכית", ציור במכון "אבני" ועוד. מתוך כאב המלחמה, עברו עליו לילות של כתיבה, כשהוא פוסע לתוך חיו בכוחות עצמו, אט אט מתקדם. למד ציור בבית הספר "קלישר" במסלול לימודי-מנהלי, ייצור בהלבשה "בשנקר". עבודת הגמר של משה נלקחה לספריית המכללה.

צילום מתערוכתו של משה "ראשית הדרך"

לא תם השיקום. צורף לעסק המשפחתי כחלק מהתהליך. משה נישא ורעייתו עמוד התווך לשיקומו, אב לשלושה וסב לנכדים, זכה לתמיכה מירבית מהוריו ז"ל וזוכה לה ממשפחתו, מאחיו ומחבריו בשיקום ועד היום. בשנים האחרונות משה מצייר בסדנת אמני הקיבוץ, שם למד רישום. במסגרת חוגי בית הלוחם למד כתיבה יוצרת אצל ד"ר דורית זילברמן.

הצילום אהבת חיו.

בשנת 2001, פגש דרך קריאת מודעה קטנה בעיתון את הצלם משה טאוב, החל ללמוד ולצלם. לאחר תקופה קצרה ערך את תערוכתו הראשונה, "ראשית הדרך", המאירת גם את ספר השירה, ספר ביכוריו - "נגיעות" צילום חרוז במילה.

השתתף במספר תחרויות ותערוכות בארץ ובחו"ל. צילומיו בלונדון זכו לציונים גבוהים. בשנת 2002, זכה במקום הרביעי בתחרות ארצית לצילום - "צמחים ופסלים" שאורגנה

על ידי "עולם הצילום והווידיאו" והגן הבוטני האוניברסיטאי בירושלים. בעקבות פסלי "צ'פונגו" מזימבבואה המסתובבת בבירות העולם. הציג כאמן אורח תערוכת יחיד בשם "מעטפת בית הלוחם - מזוית אחרת" המציגה לחברי הבית מקומות וזויות אשר בשל נכותם לא מתאפשר להם. כך סיפר משה. כל מקבץ מצילומיו קיבל כותרת ותואר בשירה. תערוכה זו זכתה להצלחה, לסיקור ולהצגתה במפעל "קראו", כיום קודאק. בשנת 2005, השיק את ספר ביכוריו - "נגיעות", צילום חרוז במילה. כל 70 שיריו נכתבו משיבתו הביתה, מהשיקום הראשוני לפציעתו, למעט השיר "קשרתי שמה" שהקדיש במיוחד לרעייתו. במילות הסיום של שיר זה "בפריחות קשרתי שמה" רמז לשמו של הספר הבא...

"עמוד בסגול" שזירה מספרו "פריחות"

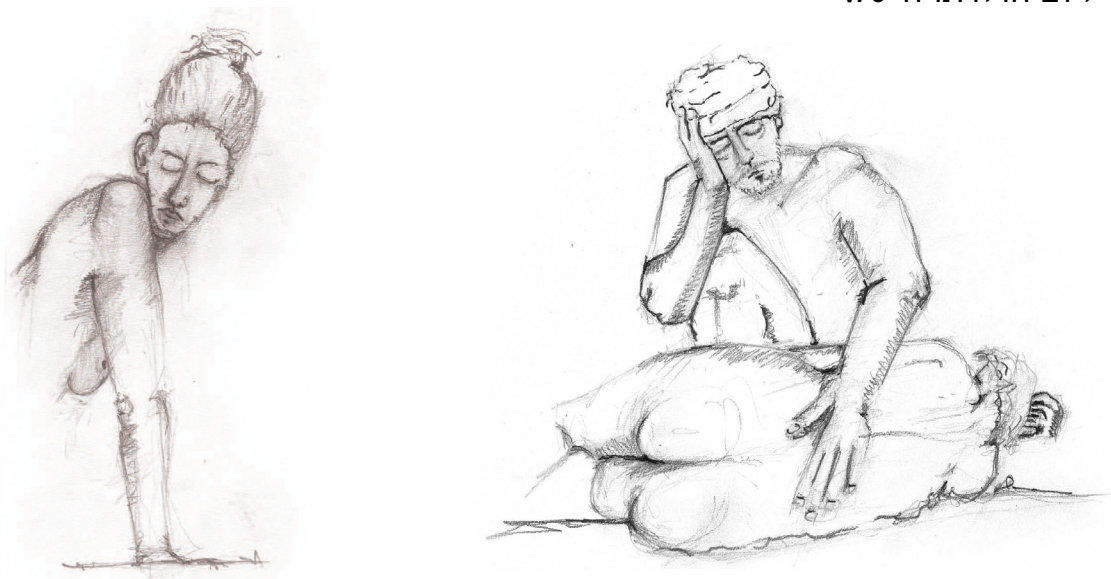
בשנים שלאחר מכן, היו עליות ומורדות הקשורות בפציעתו, לימים הצטרף לחוג אופני הידיים של בית הלוחם, אחרי מרדף של עופר מרכז החוג לצרפו לחוג. אם הייתם שואלים את אבא, האם היית אי פעם חושב על רכיבה על אופניים עם כל הרעש וההמולה סביב? ... חלום שלא חלם שיקרה או יתגשם!.

כיום רוכב לבד ומתמודד עם כל הבעיות בשטח הצפויות והלא צפויות בחיי היום יום. בין לבין אף

סיים את ספרו השני, ספר השירה "פריחות - שיר שזור בפרח" שהושק ב-2010. חבר לשיריו את "המדריך לשזירה" ואיך לא, עמודי השירה עוטרו בפרחים ושמותיהם כמילון מתוך אהבתו לפריחה ולשזירה, כפי שמתאר משה ספר זה: "כל שיר נוגע בחיים, כל שזירה חובקת אהבה, והספר - הבריאה".

אגב, כאן מבקשת לציין כי כל הספרים, הכתיבה, העיטורים, הצבעים, ההעמדה, הצילומים, שזירת הפרחים, ההנחיה בעבודת הפוטושופ וכו'... ידו של משה בכל מכל כל, זה האיש...

בדצמבר 2011 נותרו שבעה שירים להשלמת ספרו השלישי "פסיעות". לצערנו, בינואר 2012 חלה הרעה רצינית במצבו הנפשי, שיקום יום יומי לאחר חמישה חודשים החלה הטבה והסכים לראות את ילדיו ונכדיו. אט אט נאות וסיים את ספרו השלישי ליום הולדתו ה-70.

רישומיו של משה מספרו "פסיעות", כל רישומיו בספר עד 15 דק' לרישום

בדצמבר 2013, הושק ספר השירה "פסיעות - חרוז בקו רישום". רישומי עפרון של משה מעטרים את המילים והחרוזים, פרי סגנונו המיוחד ומשולבים כמובן במקבץ שיריו שהולחנו. "פסיעותיו" של משה מעטרות את כריכת הספר ומסמלות את...

* בדרכי "פסיעות" * בחיי "פריחות" * מראשית "נגיעות" * מילים שמחות...

”פסיעות” הסוגר מעגל לשלושת ספריו - הטרויו לחייו...
בימים אלה שוקד על ספרו הרביעי ”מי יתנני עוד”.

תחקיר ועריכה: יפאת שפי.

משה בהשקת ספרו השלישי ”פסיעות”

מי יתנני עוד,
לקום להלך ולא הוב,
לשולחן לשבת ולכתוב,
מי יתנני עוד...

משה כוחלני

כתובת: יכין 4, רמת גן

טלפון: 054-4757222

ימים ראשונים ימים אחרונים

משה כוחלני, יליד שנת 1925.

כתב וערך עפ"י סיפורו של משה כוחלני : אריה טל (חבר הבית).

שורשים

הכל החל עוד בימיה הראשונים של העיר שבדרך, תל אביב, בשנת 1915 משפחת כוחלני עשתה עלייה לארץ ישראל, המשפחה התיישבה בת"א, ברחוב מאה שערים שגבל לשפת הים, (שם הרחוב נקרא כך, בגלל 100 הבתים שנבנו בו, לימים לאחר מלחמת העצמאות שונה שם הרחוב לרחוב הכובשים, לזכרם של הלוחמים שכבשו ושחררו את יפו במלחמת העצמאות)

אני, משה כוחלני, נולדתי 10 שנים אחרי, בשנת 1925, הבן הרביעי מתוך 12 ילדים, למשפחה הענפה והמבורכת. צריך להבין את המציאות בה גדלתי, ומאין ינקתי שורשים, חונכתי, בבית ציוני חם, אוהב אדם ומולדת, בית שהנתינה בו היא ערך עליון, לקרב חסרי בית, להזין חסרי כל, לדאוג לקורת גג לישון בלילות קרים וגשומים, לתרום כסף למשפחות נצרכות בכל יום חמישי, לעריכת קבלת השבת. וכל הנתינה הזאת היא לי מורשת, עוד מינקות ששאבתי מבית הוריי, שלימדו אותי "שכל בני האדם הם שווים ובני חורין הם, ויש לכבד כל אדם כאילו והיה מלך בזכות עצמו".

אבי, היה עבורי המורה הרוחני, ממנו למדתי יסודות לקירוב לבבות, וכל יום לאחר הלימודים, סבבתי אתו בשכונה לעזור לנזקקים. את לימודיי בימי הילדות והנערות סיימתי בבית הספר "גאולה".

בי"ס גאולה בשנת 1933

סוף ימי התום

וכך, יום אחד בשנת 1942, בהיותי בגיל 17, טיילתי עם חבר ילדות, ברחוב אלנבי, הגענו לפינת רחוב שינקין, ושם ראינו כרזה מפתה של בחורים חסונים התלויה מעל משרד, המשרד היה משרד הקישור לגיוס צעירים לשירות בצבא הבריטי, מתוך סקרנות נכנסנו פנימה, פקיד שישב במשרד העיף בנו מבט, וביקש שנעלה על המשקל, כנראה, אני וחברי היינו במשקל הנכון והמתאים, ונשלחנו אל מוכתר הכרם מיסטר פול הלוא הוא המוכתר משה לוי, בהיכרותו אותנו, חתם לנו על המלצה לגיוס. ונשלחנו מיידית למחנה האימונים סרפנד, מבלי להיפרד מאף אדם ומכר ומכל בן משפחה.

רק לאחר שני ימים ארוכים, מתישים ומורטי עצבים של חיפושים אחרינו, הגענו הביתה לבושים במדי הצבא הבריטי, וכך, נודע למשפחה שאנחנו מגויסים ומחוילים לצבא

מחנה סרפנד

הבריטי. וכך יצא שהגיוס שהיה בטעות יסודו, ללא תכנון או כוונה מראש, ללא ידיעת ההורים והמשפחה, פתח בחיי פרק חדש שלא הכרתי, אפשר לומר, שהגיוס ללא מחשבה ובצורה ספונטנית, עיצב את חיי.

השירות בצבא הבריטי

וכך החל הפרק החדש בחיי, נער צעיר וכולי בוסר בהווי החיים, נער שזה מקרוב סיימתי את פרק חוק לימודי בבית הספר גאולה, נער משוחרר מכל התחייבות ועול, נער ללא דאגה הנהנה מתענוגות הסביבה, וכל מחסורי היה על הוריי, נער שרכש השכלה, אך לא רכש ולמד כל מקצוע, בראשית הדרך, וכך התייצבתי במחנה סרפנד, ללא כל ניסיון מעשי בחיים, נער שאינו יודע בין שמאלו לבין ימינו.

לאחר הפרידה מההורים, המשפחה והחברים, חברי ואני חזרנו למחנה סרפנד, מסרפנד הועברנו ישירות אל מחנה רפיח, שם עברנו אימונים בסיסיים במשך חודש ימים. בתום

האימונים הבסיסיים, עברתי מיון
וסיווג לשיבוץ מקצועי, מאחר
והייתי ללא כל ניסיון מקצועי
בכל תחום, הוחלט לשבץ
אותי כמחסנאי בתחום הביגוד
והלבוש.

בתום האימונים הבסיסיים
במחנה רפ"ח, והשיבוץ לתפקיד,
הועברתי לבסיס ציוד בשכונת

הדר כרמל בחיפה למשך חודש וחצי, להמשך האימונים המקצועיים וההכשרה בתחום
האפסנאות, גם השלב הזה היה מאחוריי, תוך שהקפדתי בד בבד בלימודים לשיפור
ידיעת השפה האנגלית. התחנה הבאה קפריסין, הועלינו על אניית הצי הסוחר שעגנה
בנמל חיפה, אנייה עמוסה במשא, והיינו על סיפונה בצפיפות גדולה וקשה, בדרכנו
אל קפריסין, כאשר היינו מול חופי העיר צור אשר בלבנון, התקבלה התראת צוללת
גרמנית, הורדנו מן האנייה בחוף העיר צור, והמתנו יומיים לאות הרגעה, ולקבלת
אישור להמשך השייט אל נמל ניקוסיה בקפריסין, בעיר הנמל ניקוסיה היו מרוכזים
מחסני הציוד של הצבא הבריטי אשר פעל בגזרת אזור הים התיכון, לאחר שנה
ששהיתי בניקוסיה ושירות במחסני הציוד, הועברתי בשנת 1943 למצרים, לבסיס
תל אל - כביר, אשר נמצא באזור העיר אלכסנדריה, (תל אל - כביר, הינו כפר מצרי,
באזור העיר אלכסנדריה, צפונית למסילת הרכבת ולתעלת המים, המקשרות בין
אלכסנדריה וקהיר), בסיס תל אל - כביר, היה בסיס ענק אשר שימש את חיל האוויר
הבריטי, ובבסיס זה המשכתי בפעילותי כאפסנאי ביגוד ולבוש, במסגרת הזמן הפנוי
שהיה בידי, שוטטתי להנאתי במרחבי הבסיס, יום אחד, רואות עיניי מתחם חנייה
ובו אופנועים בגדלים וסוגים שונים, התעוררה בי אהבה וסקרנות, עוד מימי הילדות
לאופנועים, נכנסתי למתחם החנייה, ונגעתי באהבה וערגת נעורים בהם, הסמל
האחראי על המתחם ראה אותי ויצא ממשרדו, ושאל אותי האם אני רוצה לעלות
על אופנוע ולנסות לרכוב, עניתי כן, ואכן הסמל הדריך אותי, אודה לאמת נפלתי
מהאופנוע מספר פעמים עד שלמדתי לייצב את האופנוע, אמרתי תודה, והמשכתי

בדרכי, למחרת נמשכתי כמו במגנט שוב אל מתחם האופנועים, הסמל קיבל פניי במאור פנים, ושאל האם אני רוצה לרכב על האופנוע כמקצוע בצבא, התלהבתי וגם רציתי שינוי, ואמרתי כן, הסמל הסביר שאהיה איש דואר, המעביר

מכתבים בין הבסיס לבין העיר קהיר, אהבתי את הרעיון, ואמרתי מוכן ורוצה אני, ואכן, הסמל לימד אותי לרכב במיומנות על אופנוע והכשיר אותי לתפקיד, במקביל פעל להעביר אותי מהאפסנאות לשירות הדואר, וגם דאג להעלות אותי לדרגת רב טוראי (קורפרול), לא היה מאושר ממני יותר באותו רגע, כי עדיין לא ידעתי ולא נחשפתי למהות התפקיד והקשיים, וכך התחלתי בדרכי החדשה, לנסוע יום אחרי יום בין הבסיס לבין המפקדה בעיר קהיר, ולהעביר מכתבים למפקדה הראשית בקהיר ולחילופי דואר, המרחק בין לבין הינו 203 ק"מ לכל כיוון, נסיעה של כשלוש שעות הלוך ושלוש שעות חזור, בדרכים מאובקות ולא נוחות.

בכל יום שחזרתי מהנסיעה, הגעתי לאוהל עייף ורצוף וגוף כואב, שכני לאוהל, שתמיד חזר מפעילותו מאוחר יותר, היה מוצא אותי ישן במיטה, גילה סימני קנאה, והתעניין

לתפקידי, והביע רצונו גם לשרת ביחידת הדואר, ואני שהבנתי את שגיאתי בקבלת התפקיד, קפצתי על המציאה, הלהבתי את חברי לאוהל, לימדתי אותו לרכב על אופנוע, ולאחר שהיה מוכן, דיברתי עם הסמל, הצגתי בפניו את שכני לאוהל שהתקבל לתפקיד ביחידת הדואר במקומי, "איך שגלגל מסתובב" (קטע של סיפור מהחיים):
{מסתבר בדיעבד כי, לא ידעתי מיהו בדיוק שכני לאוהל, ידעתי רק את שם משפחתו

שהיה נקר, שכך הציג עצמו, עברו הרבה שנים, מאז אותם ימים רחוקים, אני כבר נשוי, בעל משפחה ואבא לילדים, יום אחד בימי חופשה מבית הספר של הילדים, החלטנו כמשפחה לנסוע לטיול בעיר עכו, לספוג היסטוריה וריח עבר, במסגרת טיולנו בעיר עכו, נכנסנו לבקר בכלא עכו, שכן רציתי להעניק לילדיי מושג על הימים שלפני קום המדינה ועל האנשים שנכלאו שם רק בגלל היותם לוחמי חופש, כאשר אני עומד מול הקיר בו מוצגות תמונות של האנשים הגיבורים אשר ניתלו בכלא עכו ע"י הצבא הבריטי, אני נאלם דום, קפאתי על מקום עומדי, ונפשי נסערה, אני עומד ומביט על תמונתו של שכני לאוהל מימים רחוקים נקר, האיש שהחליף אותי כאיש הדואר, נקר, השם ינקום דמו, היה חייל ופעל במחתרת בארגון הלח"י.

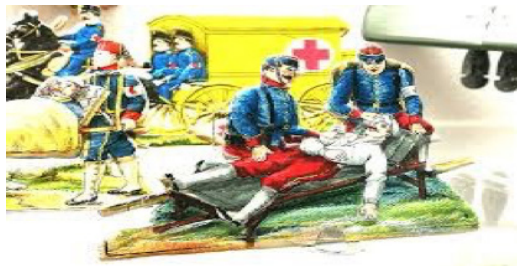
כך הסתיים פרק של 6 חודשים ארוכים מעייפים ומתישים, אני חזרתי שמח וטוב לב לתפקידי כאפסנאי ביגוד ולבוש, ויצאתי לחופשת מולדת בת שבוע ימים. חזרתי מהחופשה רענן ובכוחות מחודשים.

הנס הראשון

זה סיפור הנס הראשון שאירע לי ואשר יצאתי ממנו ללא פגע, קיבלתי פקודה להצבה חדשה, נשלחתי להצבה לחזית הקרבות, באל עלמיין, אשר מצוי כ-260 ק"מ מאלכסנדריה בואכה צפון אפריקה, הנסיעה הייתה קשה ורצופת מכשולים, תוך כדי חציית המדבר ברכב, החוויה הטראומטית הראשונה שלי אירעה בהיתקלות קרבית בנסיעה לשדה הקרבות, הייתה לא צפויה לי ומפתיעה בעוצמתה ההרסנית, חוויתי הסתערות של להק גדול מאוד של מטוסים גרמניים, המטוסים הגרמניים הפציצו את

הקרקע ואת כל מה ומי שהיה שם, חבריי למסע ואני נטשנו את הרכב ומצאנו מחסה במרחב הצמוד לגזרת אל עלמיין, בינות לדיונות החול אשר שימשו לנו כמחסה, צלחנו את

ההתקפה ללא נפגעים בקרבנו, בסיומה חזרנו לרכב שבנס לא נפגע, המשכנו בדרכנו ונכנסנו לבסיס, את המראות שראיתי לא יכולתי לעכל, זו הפעם הראשונה בה חוויתי את מוראות שדה הקרב ואת תוצאותיו, את

שראיתי לא אוכל לשכוח או למחוק מזיכרוני עד יומי האחרון, הבסיס היה תוהו ובוהו, מאות הרוגים על הקרקע, מאות פצועים הזועקים לעזרה, ראיתי חיילים שלא נפגעו חלקם מתרוצצים להגיש סיוע ועזרה, וחלקם האחר מתרוצץ ועוסק בביזה בתוך המחנה, לא משנה מאיזה לאום היו, אנגלים, אוסטרלים, או ניו זילנדים, התייצבתי לעזרה, באיסוף ופינוי מאות הגופות של ההרוגים מהמתקפה הגדולה.

לאחר 10 ימים של עבודה מתישה וכפוית כל בסיס של הגיון, נעשה ניסיון להציב אותי כלוחם בעמדת הבונקר, מאחר והייתי חסר כל ניסיון קרבי כלוחם, ויתרו על הניסיון לשבץ אותי כלוחם, ושלחו אותי חזרה לקהיר. כאשר הגעתי חזרה לקהיר הרגשתי רפואית חלש ובמצב גרוע, לאחר בדיקות רפואיות האבחנה הייתה שנדבקתי במחלת הטיפוס, אושפזתי בבית החולים למשך שבועיים עד שנרפאתי מהמחלה, לאחר תקופת ההחלמה, הוצבתי לראשונה לבריגדה היהודית, ובסוף שנת 1944, הוצבתי באיטליה בחזית הסיינה. בסוף הקרבות בחודש מאי 1945, הוצבתי במרכז מחסני הביגוד והלבוש בבלגיה.

כך אני מוצא את עצמי בגיל 20 שנים, בתום מלחמת העולם השנייה, ועדיין חייל מגויס בשירות הצבא הבריטי.

הפציעה והנס השני

פרק חדש מתחיל בחיי, לאחר מספר חודשים של עזרה בריכוז של יהודים פליטי השואה הפזורים באירופה, מאחר והייתי עדיין חייל מגויס בצבא הבריטי שימשו התעודות שלי לזהות שאולה עבור פליטי השואה היהודים, והבאתם לאניות להפליג לארץ ישראל.

מאחר והיה ברשותי רישיון נהיגה על משאית, צורפתי בחודש אוקטובר 1945, לפלוגת משאיות שפעלה בהוצאת ילדים יהודים שהוסתרו במנזרים במדינת צרפת, והעברתם למדינת בלגיה בדרכם לארץ ישראל. לאחר שלב האימונים וההדרכה, יצאתי לדרך בפעם הראשונה למשימת הקודש, בחודש נובמבר 1945, יצאתי בפעם הראשונה למבצע הבאת הילדים שהוסתרו במנזרים בצרפת לבלגיה, איתרע מזלי ושובצתי להיות הרכב האחרון שנועל את השיירה, יצאנו מבלגיה בשעות אחר הצהריים המאוחרות, לנסיעה הארוכה, הימים היו ימי חורף קשים, קור עז שרר, שלגים ירדו ללא הפוגה, בשעה 8.00 בערב לערך, השתררה חשכה גדולה, הגעתי לעיקול בדרך שהייתה צרה, בצד אחד סלעים בצד השני תהום, הכביש היה קפוא משלג וכפור והיה חלק ומסוכן לנהיגה, בשעה שעשיתי סיבוב בעיקול המשאית החליקה בכביש נחבטה בסלע ועפה אל התהום, המשאית התדרדרה ובקרקע התהום התהפכה המשאית ונחתה כאשר הגלגלים למעלה.

השלג הכבד שירד כל הזמן ללא הפוגה נערם וכיסה את המשאית, דבר אשר הקשה על חוליית המחפשים אותי לגלות את מקומי, רק בשעה 6.00 בבוקר כאשר היום עלה והשמיים התבהרו, הצליחו לאתר את מקום נפילתי ולאחר את המשאית ההפוכה, כך קרה שבמשך 10 שעות הייתי במשאית ההפוכה, למרבה המזל, מצד אחד קרה נס ולא נפגעתי פיזית בצורה קשה למעט חבלות יבשות בכל חלקי גופי אך לא מעבר, מצד שני לא הייתי מוגן או חסין בפני הקור העז והשלגים הכבדים והגעתי למצב קיפאון מוחלט בכל גופי, למזלי איבדתי את ההכרה ולא חשתי בכאבים או בקור, כך מצאו אותי המחלצים שוכב ללא הכרה בתוך המשאית ההפוכה, נלקחתי ממקום התאונה לבית חולים בבלגיה, בבית החולים השכיבו אותי בתוך אינקובטור, על מנת להחזיר לגופי את טמפרטורת הגוף הנורמלית, שהיתי בתוך האינקובטור 40 ימים עד

שטמפרטורת הגוף התייצבה, לאחר מכן עוד 20 ימים שכבתי במחלקה לטיפולם ולהתאוששות.

לאחר חודשיים של אשפוז, הוחלט להחזיר אותי לארץ, הוברחתי לארץ בגניבה ובזהות שאולה, כי בידי לא היו בנמצא ניירות ומסמכים, (כזכור התעודות שלי כחייל בצבא הבריטי שימשו להברחת היהודים משארית הפליטה בזהות שאולה מאירופה לישראל), כאשר הגעתי לארץ, אושפזתי בבית החולים מקור חיים בירושלים, ששימש כבית חולים לחולי שחפת, בבית החולים מקור חיים אושפזתי עד שאותרו תעודותיי אשר שימשו להברחת והעלאת היהודים לארץ, בתקופה בה הייתי מאושפז בבית החולים מקור חיים, נקבעו לי 100% נכות, על סעיף ריאות ע"י האגודה לשחרור חיילי הבריגדה מהצבא הבריטי, שהיה גוף וחלק מהצבא הבריטי, לימים מאוחרים יותר שיבואו, הוכרתי ע"י המדינה כנכה צה"ל.

הנס השלישי

כעבור 6 חודשים של אשפוז והחלמה, שבהם שהיתי בבי"ח מקור חיים, הגיעה הודעה שיש לפנות את כל המאושפזים בבית החולים, ההחלטה הייתה להעביר אותנו למלון בן יהודה בירושלים, לצורך המשך השיקום הרפואי.

בעקבות מידע מודיעיני, שהבריטים עומדים לפוצץ את מלון בן יהודה, שהגיע יומיים לאחר שהגענו למלון בן יהודה, הועברנו במהירות וללא שהיות למבנה במגרש האתיופים בירושלים, באותו לילה שלאחר הפינוי, אירע פיצוץ של 3 בתי מלון בירושלים, בהם מלון בן יהודה, וגם התרחש פיצוץ נוסף במרכז הרב קוק בירושלים. וכך יצא למזלי הגדול, שההודעה למזימת הבריטים הגיעה בזמן, והנחישות של

מה שנותר לאחר הפיצוץ

צוות המטפלים בנו, אשר פעלו לפנות אותנו ממש בזמן וברגע האחרון, וכך אירע לי הנס השלישי בחיי, ונותרתי בחיים ללא פגע מהפיצוץ.

הנס הרביעי

באותם ימים ממש, עדיין הייתי חייל רשום ומגויס בצבא הבריטי, ומאחר ונשאתי בידי תעודת חייל בריטי, הייתי חופשי להסתובב מבלי חשש להיעצר בידי הצבא הבריטי. בתקופה זו חלה הטבה ניכרת במצבי הרפואי והגופני, כך שיכולתי להושיט יד ולעזור לפצועים האחרים, יצאתי מבית השיקום במגרש האתיופים, לרכוש מזון, להביא ממתקים ושאר הפינוקים להנעים הפה והנשמה, כבקשת חברי הפצועים, עשיתי השליחות בהתנדבות במסירות ובאהבה למען העלאת המורל, והשמחה בלב גואה בעזרה הקטנה לאושרם של חברי הפצועים.

מאחר ומכבסה לא הייתה בנמצא, במסגרת התנדבותי לעזר חברי, התנדבתי וגם תרמתי מיוזמתי ומזמני לכבס את בגדיהם המלוכלכים, את הבגדים המכובסים תליתי

בחצר של מגרש האתיופים, באחד הימים, סיימתי לכבס את הבגדים, יצאתי לחצר לתלות אותם לייבוש, כשסיימתי לתלות הבגדים, חזרתי פנימה אל תוך המבנה, ואז חוויתי את הנס הרביעי בימי חיי הצעירים, לא הספקתי לסגור את הדלת, ושומע אני קול חזק של פיצוץ, אני מסתובב לאחור ומביט אל החצר, ורואה אני, בור ענק שנפער בחצר מנפילת פצצה היכן שעמדתי דקות קודם לכן, הבגדים המכובסים אשר נתלו לייבוש היו מחוררים לחלוטין, וכך אלוהים היה שוב בעזרי ובפעם הרביעית, וחיי ניצלו.

הכנסייה האתיופית היום, הממוקמת במגרש האתיופים בירושלים.

הנס החמישי

בחודש מאי 1948, ימים מספר לאחר הפיצוץ בחצר האתיופים, חשקה נפשם של חברי הפצועים בעוגות ודברי מאפה, כך מצאתי עצמי שוב בדרך, אל הקונדטוריה ששכנה ברחוב בן יהודה פינת רחוב יפו בירושלים, כאשר הגעתי ועמדתי בכניסה לקונדטוריה, פניי פנימה וגבי לרחוב, נפלה פצצה ממול בצד השני של הרחוב במרחק של כ-10 מטרים, מעוצמת הפיצוץ עפו רסיסים לכל עבר, שניים מהם נתקעו בגבי,

פוניתי לבית החולים ולך, אושפזתי לטיפול והוציאו את הרסיסים מגבי, לאחר 3 ימים של טיפול והחלמה, שוחררתי מבית החולים. כך אירע לי שוב בעזרת ההשגחה העליונה, הנס השישי, שיצאתי מאירוע הפיצוץ בפציעה קלה.

סיום תקופה בחיי, ותחילת תקופה חדשה בחיי.

לאחר שחרורי מבית החולים הוצבתי במפקדה של הפלמ"ח, ושובצתי למחלקה שעסקה בעזרה לפליטים יהודים מהעיר העתיקה, במהלך ימי הפעילות החדשה, נפגשתי עם נערה צעירה כבת 16 שנים, משיחותיי איתה, למדתי ממנה על משפחתה שברחה מהעיר העתיקה, עוד למדתי לדעת שאחותה הבכורה נשואה וגרה בתל אביב, הסתבר לי שהאחות נשואה לחברי הטוב מימי הילדות, מהשכונה, מהכיתה בבית הספר, ממשחקי השובבות של ילדים, הרגשתי פתאום געגועים לבית, ביקשתי מהנערה להיפגש עם משפחתה, וכך היה, התקבלתי בחום הביתי של המשפחה, של הנערה שהכרתי, באותו רגע החלטתי לפרוש חסותי על המשפחה, לדאוג למחסורה, לטפל באמצעות הצלב האדום להעברת המשפחה לתל אביב, במהלך הימים נמשכתי אחרי הבת הצעירה שפגשתי והיא בת הזקונים, של המשפחה שהייתה לי בית בירושלים, שמה היה שמחה, ובהיטי בה הרגשתי פיק בברכיים, צללתי מעינייה אל תוך ליבה, שם שחיתי במעיין האושר, כאשר היינו אווזים יד ביד, רטט חזק וזיק מהמם עבר ביננו, שמחה מצידה, לא נותרה אדישה, גם היא הלכה שבי אחריי והתאהבה בי ללא תנאי.

לימים, שמחה ואני באנו
בברית הנישואים, הפכנו
להיות הורים גאים ומאושרים
לילדינו רננה, חגית ורז.

לסיום

היום כאשר צברתי מספר קילומטרים בחיי, ואני כבר בגיל 93, גופי נושא את צלקות העבר, את תלאות הדרך, את הניסיון הנרכש, מביט אני בסיפוק רב לאחור, רואה את הדרך, את העשייה, את פאר היצירה, את פועלי ותרומתי לחברה, מעיף מבט למעלה לשמיים ואומר תודה לבורא עולם.

אין מאושר ממני, כאשר אני רואה, את ילדיי, את נכדיי ואת ניניי הסובבים אותי, יושבים יחד סביב השולחן, ואני מספר להם את קורות חיי.

שמואל פוגלר ז"ל

כתובת: משמר הגבול 17 אפקה, תל אביב

שם בת הזוג: חוה

טלפון הבת: 052-2571757

דוא"ל הבת: nuritronkin@gmail.com

שמואל (אצי' נאבי) פוגלר 1931-2015

שמואל נולד באוגוסט 1931 בעיירה קֶצֶל (Kecel) בדרום הונגריה. כמאה יהודים בלבד חיו בקצל באותן שנים, אחוז אחד מכלל האוכלוסייה. רובם היו סוחרים ובעלי מלאכה, אנשים דתיים וחרוצים, שניסו להתקיים לצד הגויים בשקט ובשלווה. כך היו גם אפרים וחנה פוגלר, בעלי חנות לממכר ותיקון שעונים והוריהם של אצי' ואחותו אדית, הגדולה ממנו בשנה.

החנות של משפחת פוגלר הייתה יחידה במינה באזור ושירתה לא רק את תושבי קצל, אלא גם את הכפרים הסמוכים. לכן היה אפרים דמות מוכרת ואהודה הן בקרב היהודים והן בקרב הגויים. לקוחותיו חיבבו אותו, העריכו את יושרו ואת מקצועיותו. חנה עמדה לצדו, סייעה לו בחנות בעת הצורך וטיפלה במשפחה ובעיקר בבת אדית, שהייתה ילדה חולנית ונזקקה לתשומת לב רבה. אצי' היה ילד שובב ומלא ביטחון, שנהנה מהחום והאהבה שהרעיפו עליו הוריו, והתקשה להבין מדוע

ילדי הגויים מציקים לו ולחבריו. יום אחד תפסו אותו שלושה גויים בוגרים והפליאו בו את מכותיהם. לביתו חזר כואב ובוכה. האב אפרים שאל אותו לפרש בכיו וכששמע מבנו מה קרה הרים את ידו וסטר לו. הייתה זו אחת הפעמים הבודדות בהן היכה את בנו, ואצי' זכר זאת כל חייו, יחד עם המשפט שאמר לו אז אביו: "כולם יחזרו הביתה בוכים ואתה לעולם לא תגיע הביתה בוכה". זה היה רגע מכונן, הרגע בו, אל מול רגישותו הטבעית של אצי', צמח ונוצק בו גם חוסן נפשי. החוסן הזה הוא שאפשר לו להתמודד עם הנורא מכל בשנים שיבואו אחר כך.

"עבור אבא הייתה זו החותמת הסופית בזכותה הבין כי עליו לעשות הכול על מנת להגן על עצמו", כתבה לימים חני, בתו הבכורה של שמואל. "הוא החל להסתובב עם

שרשרת כבדה - 'שרשרת של חצי מטר' סיפר לנו בגאווה - ובה הצליף לכל עבר. לא פלא שתושבי העיירה נהגו לכנותו 'שייגץ' ופחדו ממנו".

לעתים היו הגויים מגיעים לחנות של אפרים ומתלוננים בפניו על מעשי הבן. אפרים

העיף מבט זועם באצ'י והבטיח לגוי שילמד את בנו לקח. אחרי שהגוי הלך לדרכו מרוצה, פנה האב אל הבן בחיוך ונתן לו סוכרייה.

הקלפים נטרפים

בגיל שבע החל את לימודיו בבית הספר הקטן שהקימה הקהילה היהודית בעיר. לצדו בכיתה למדה אולגי, בת גילו שהפכה לחברה טובה ולימים גם לקרובת משפחה, כשנישאה לישראל פוגלר דודו של אצ'י. עד היום היא מספרת על הוריו, על טוב לבם ונדיבותם, ובעיקר על האם חנה שענינה טובות וחיוכה חם. וכשהיא מדברת על חברה לספסל הלימודים אינה יכולה שלא לצחוק ולהזכיר כמה שובב היה וכיצד נהג להציק לה ולמשוך בצמתה.

אלה היו ימים יפים, אך בשנת 1939, כשעלו לכיתה ב', פרצה מלחמת העולם השנייה, הונגריה הפכה לבעלת בריתה של גרמניה הנאצית, וחייליה נלחמו לצד חיילי הוורמאכט. את הטבעת ההולכת ומתהדקת סביבם החלו יהודי קצל לחוש בסוף 1941, אז הורו להם להתייצב פעמיים בשבוע בתחנת המשטרה, כדי לוודא שאינם בורחים. כעבור כמה חודשים נפלה עליהם גזירה חדשה: גברים יהודיים הוכרחו להתגייס לצבא הונגריה והועסקו בעבודות כפייה. בין המגויסים היה גם אפרים פוגלר.

האם חנה ושני ילדיה, כמו שאר יהודי העיירה, ניסו להמשיך בשגרת חייהם ככל יכולתם, אך היה קשה לעשות זאת ללא האב, הבעל והמפרנס הראשי.

מידי כמה חודשים חזר אפרים הביתה, מותש ומיואש, לחופשה קצרה. יום אחד קיבלו ממנו בני המשפחה מכתב בו התבשרו כי הוא וחבריו נשלחים לאוקראינה. משם אפרים כבר לא שב.

חנה ניסתה להמשיך ולקיים את חנות השעונים. בלית ברירה נעזרה בבנה הצעיר אצ"י, שהיה אז בן עשר ונאלץ להעביר שעונים לתיקון או למסור ללקוחות, כשהוא רוכב לבדו על אופניו מעיירה לעיירה.

הברית בין הונגריה לבין גרמניה הנאצית התמוטטה ב-1944 ובמאוס אותה שנה נכבשה הונגריה על ידי הצבא הגרמני. היהודים בכל המדינה סומנו מיד בטלאי צהוב ורוכזו בגטאות, לקראת גירושם למחנות. בקצל הוקם גטו בשלושה בניינים צמודים, אליהם הובלו כל יהודי העיירה וכן יהודים מכפרים סמוכים.

בעודם מתארגנים לקראת המעבר לגטו, קראה חנה לבנה, לקחה אותו למזווה, ויחד הם חפרו בו בור עמוק וטמנו בתוכו חבית קטנה עם תכשיטים, שעונים וכלי כסף. אצ"י ספר את הצעדים מפתח החדר אל מקום המחבוא, ואחר כך כיסה באדמה את החבית והחזיר את המרצפות למקומן.

הגטו היה צר מלהכיל את כל היהודים, ולכל חדר קטן הוכנסו שלוש משפחות. אנשי "צלב החץ", התנועה ההונגרית האנטישמית הידועה לשמצה, פטרלו בחוץ, זרעו פחד ואימה והשגיחו שהיהודים לא מנסים לשוב לבתיהם. אצ"י, ילד שעוד לא מלאו לו שלוש עשרה, חמק מהמקום מתי שרק התאפשר, על מנת לקנות אוכל לאמו ואחותו.

לאחר כמה שבועות קיבלו יהודי הגטו הוראה לארוז את חפציהם ולהתייצב בחוץ. הם הובלו לתחנת הרכבת ונדחסו לקרונות משא סגורים וצפופים. "מים ואוכל לא היו בנמצא. זעקות שבר, בכי ואנחות ייאוש נמצאו למכביר", כתבה הבת חני דברים ששמעה מאביה.

כעבור יומיים עצרה הרכבת בעיר הגדולה סגד (Szeged). כשירדו מהקרונות קיבלו את פניהם שוטרים הונגריים ואנשי "צלב החץ" במכות, צעקות ודחיפות. היהודים

הובלו לגטו הגדול, שהיה ממוקם בבית חרושת ללבנים, ואליו קובצו יהודים מכל הסביבה.

עברו יומיים ואדם מבוגר ולא מוכר פנה אל אצ'י. "אתה יודע לרכוב על אופניים?" "כן" ענה הנער.

המבוגר, שלימים נודע כי היה שליח מארץ ישראל, ביקש מאצ'י להראות לו כיצד הוא רוכב. אחר כך תפר על חלקו הפנימי של צווארון החולצה של הנער כיס ובו טמן פתק. "עליך לרכוב לשוק של סגד ולמסור את הפתק לאדם מסוים", אמר לו השליח, ומסר לו פרטים לפיהם יזהה את האיש. אצ'י ידע שהוא מסכן את חייו, אך לא חשב פעמיים. הוא עלה על האופניים, רכב לשוק, מצא את אותו אדם, מסר לו את הפתק ובתמורה קיבל חבילה אותה מסר לשליח. החבילה הכילה תרופות חיוניות, ואצ'י ביצע את השליחות הזאת מספר פעמים.

שבוע עבר וברמקול נשמעה הודעה: מי שמעוניין לצאת לעבודה יתייצב בשער בית החרושת. אצ'י התייעץ עם אמו והם החליטו שמדובר בהזדמנות לעזוב את הגטו. חנה ארזה את מעט הבגדים שהיו להם, ושלושת בני המשפחה, עם אלפי יהודים נוספים, עשו דרכם לתחנת הרכבת הצפופה. כולם רצו לברוח מהגטו וקיוו שהם צועדים לקראת עתיד טוב יותר.

אחרי שנדחפו אל הקרונות באכזריות, החלו להבין שאולי טעו בתקוותם שגורלם ישתפר. אצ'י הביט סביבו בקרון הצפוף, הוא הכיר חלק גדול מהנוסעים, שהגיעו כמותו מקצל. ביניהם זיהה גם את לוסטיג זולטן, המורה היחיד בבית הספר היהודי בעיירת הולדתו. התחנה הראשונה בה עצרה הרכבת הייתה דברצן. הכוחות הרוסיים תקפו את האזור בהרעשה ארטילרית כבדה. קרונות הרכבת נפתחו וכולם ברחו לשדות החיטה הסמוכים.

כשנקראו לחזור לקרונות הצפופים ביקש אצ'י לברוח עם יונגרס, חברו מקצל. חנה התנגדה. היא חששה להישאר לבד עם אדית החולה והודיעה לבנה שלא תוכל להסתדר ללא עזרתו. הבקשה של אמו, יחד עם אזהרות השוטרים לפיהן מי שינסה לברוח ייהרג במקום, גרמו לאצ'י לוותר על רעיון הבריחה. אחרי שעלה חזרה לקרון ראה שהשוטרים הציתו את כל השדות מסביב, על מנת לא לאפשר לאף יהודי לחמוק.

לאחר יומיים של נסיעה בתנאים לא תנאים עצרה הרכבת. הנוסעים ירדו מהקרונות אל לילה קר, חיילים ושוטרים קיבלו את פניהם בצעקות, קללות ומכות. מסביב הבחינו בגדרות תיל אימתניות. פחד גדול נפל על כולם. המורה לוסטיג זולטן, שהבחין כי חלק מהאנשים מופנים ימינה וחלק שמאלה, הבין מיד מה קורה. הוא אחז בידו של אצ'י, הביט בחנה והודיע לה: "הוא הולך איתי".

חנה החזיקה בידה של אדית, הביטה בעיניו של בנה ונפרדה ממנו ללא מלים. לא היה זמן ליותר מזה, השוטרים דחקו ודחפו. אצ'י לא הבין שזוהי הפעם האחרונה בה יראה את אמו ואחותו. עוד באותו לילה הן נשלחו לתאי הגזים.

זולטן ואצ'י הלכו זה לצד זה. "תזכור, אתה בן שמונה עשרה. כילד אין לך סיכוי לשרוד כאן" אמר המורה לתלמידו. "לך על קצות האצבעות" המשיך זולטן ללחוש, כשהוא מנסה לעזור לנער הצעיר שלידו, עוד לא בן שלוש עשרה, להיראות כבן שמונה עשרה. זה עזר, אצ'י נשלח לצד החיים.

באולם גדול קיבל את פניהם שלט "לגברים בלבד" וחיילים הורו להם להתפשט ולקחת איתם רק את הנעליים. שיער ראשם גולח ואל חיקם נזרקו בגדים - כותנת פסים וכובע שהיו גדולים על אצ'י בשלוש מידות.

הם הובלו לבלוק מספר 11, מול מחנה הצוענים. אצ'י שמח לראות שהמורה זולטן נמצא עימו באותו בלוק. לצידו חש פחות אבוד ויותר מוגן. השכם בבוקר העירו את האסירים בצעקות והורו להם להתייבב בחוץ למסדר. אחרי כמה שעות קיבלו ארוחת בוקר - חתיכת לחם קטנה. השגרה הזאת חזרה על עצמה: יוצאים מהבלוק, עומדים בחוץ שעות, אוכלים במשורה, שבים לבלוק וחוזר חלילה. ביום השלישי, כשיצאו לעוד מסדר של השפלה ועינויים, רץ המורה זולטן לעבר הגדר המחושמלת והסתער עליה. הוא מת במקום. אצ'י הביט בו בעיניים קרועות לרווחה, קרן האור היחידה בגהנום הנורא אליו הגיעה, ככתה. הוא חש שנותר לבדו בעולם, עולם קשה, אכזרי ומפחיד.

מאין שאב את הכוחות להמשיך הלאה, אין לדעת. בקהות חושים, יחד עם שאר אנשי הבלוק, המשיך בשגרה הקשה. כעבור כמה ימים, כשהקאפו ציווה על כמה אסירים

להחזיר למטבח את החביות ששימשו להבאת האוכל, הצליח אצ'י לתפוס חבית והלך עימה למטבח. הוא נשאר במקום והחל לעבוד בקילוף תפוחי אדמה. כשהבחין באסירים מזי רעב שעובדים בחוץ, טמן בכיסיו קליפות של תפוחי אדמה, יצא החוצה ופיזר אותן ליד האסירים, שיוכלו לאכול. הקאפו הבחין בו, אחז בזעם בצווארון הכותונת שלו וסחב אותו לבריכת מים שנכרתה באדמה ושימשה לשטיפת החביות. אצ'י יצא מהמים רטוב ומפוחד ואז שמע מהקאפו שדינו עשרים וחמש מלקות.

במכה השלישית התעלף.

הוא מצא עצמו שוב בבלוק 11, בלי חלק אחד בגופו שאינו פצוע וכואב, וידע שעליו לברוח. בעזרת כף ששמר בכיסו יצר חור קטן בקיר של הבלוק ויצא החוצה. הוא הגיע לבלוק 2, הבלוק בו שכנו האסירים הפוליטיים. הם הביטו בנער הצעיר והמוכה וריחמו עליו. בפירת הבלוק ניצבה ערימה של כיכרות לחם, המיועדות לכל המחנה. "תאכל כמה שתרצה, אבל מחר אתה חייב לעזוב, אם ימצאו אותך פה יהרגו אותך ואותנו".

למחרת בבוקר חזר אצ'י למטבח והמשיך לעבוד בו כאילו דבר לא קרה. אחר כך שב לבלוק 11, אך במסדר הבוקר לכד את עינו של הקאפו ונשלח עם אנשים נוספים, חולים וזקנים, לבלוק אחר, זה שממנו לא חוזרים, זה שממנו ממשיכים רק לכיוון אחד - למשרפות.

לעת ערב הגיעו המשאיות, שלוש במספר. האסירים הצטוו לעלות עליהן. אצ'י עלה על המשאית האחרונה, יודע בדיוק לאן מועדות פניה. אנשים סביבו בכו, זעקו, התפללו. אצ'י עצר את הדמעות וסקר בעיניו את דפנות המשאית. אחרי כמה מטרים של נסיעה, כשליבו הולם בפראות, הצליח להשתחל דרך פתח קטן וקפץ החוצה. בחסות החשיכה חמק חזרה לבלוק 11 ועלה על אחד מדרגשי העץ, רגליו רועדות אך הוא חש שחיינו ניצלו. שוב. מבחוץ שמע רעש משאיות וזעקות נוראות של נשים וילדים. הקאפו התייצב בפתח הבלוק לוודא שאיש לא יורד מהדרגש או מבקש לצאת החוצה. עד מהרה פשטה השמועה: מעמיסים את הצוענים על משאיות בדרכם למשרפות.

למחרת שוב הגיע למטבח. יום העבודה טרם הסתיים וצעקה מקפיאת דם החרידה את העובדים: "כולם לצאת ולהסתדר בשורה!"

אצ'י יצא עם כולם, נעמד בשורה, לבו הלם, ידיו רעדו. למראהו של הקצין הנאצי שהתקרב אליהם עבר רחש בין האסירים, "מנגלה מגיע". אצ'י הביט באימה במלאך המוות שניצב לפניו, לבוש במעיל ארוך ועיניו רעות. מבטו של מנגלה נח על הנער הצעיר והוא הורה לו בתנועת אצבע לצאת מהשורה. אצ'י נשלח לבלוק ממנו כולם מובלים למשרפות.

בפעם השנייה עלה למשאיות המובילות לתאי הגזים. אנשים התפללו בלחש או בקול גדול, בכו וזעקו או ישבו בשקט מיואשים, יודעים שהסוף קרוב. בהגיעם קיבלו כולם הוראה לפשוט את כותנות הפסים ולקפוץ החוצה. מולם ראו שתי דלתות גדולות, מהן נמשך פרוזדור ארוך. עירומים הורצו לאורך הפרוזדור, לקול צעקותיהם של החיילים. הפקודות שנאמרו בגרמנית התערבבו בזעקות האימה של היהודים ובקולות התפילה והתחינה. דבר לא עזר - הדלתות נסגרו מאחוריהם בנקישת מנעול נוראית.

אצ'י הבין שסופו הגיע, שחייו הקצרים תמו. אך לפתע, אותן דלתות שרק לפני רגע ננעלו, נפתחו. צעקות בשפות שונות נשמעו מכל עבר: "למי שיש כוח - רוצו החוצה! קחו בגדים מתוך הערמה!"

אצ'י רץ החוצה, לקח בגדים מתוך הערמה ועלה על משאית שהמתינה בצד. אחרי שעה קלה הורידו את האסירים הניצולים ליד מסילה שהופצה והורו להם לפנות מרכבת משא שהגיעה למקום שקים עם תפוחי אדמה ולהעבירם למשאית.

המשימה הושלמה ואצ'י שוב במחנה, הפעם בבלוק 29, בו שוכנו הילדים שנפלו קורבן לניסויים המפלצתיים של מנגלה. אצ'י הבחין שרוב יושבי הבלוק הם תאומים. מדי בוקר הוציאו אותם משם והם שבו לעת ערב מותשים וכואבים. אצ'י ומספר נערים אחרים נשלחו לעבודה בבית חרושת, שם התגלה לראשונה שזרועו טרם סומנה, והמספר BI 4630 הוטבע עליה. החורף כבר היה בעיצומו, הקור והרעב והפחד הפכו לבני לווייה קבועים. יום אחרי יום יצא אצ'י לעבודה הקשה, שב ממנה לבלוק, הלך לישון וקם ליום נוסף של אימה. יושבי הבלוק כמעט ולא דיברו זה עם זה. כל אחד

התכנס בתוך עצמו, תשוש, מפוחד ושומר כל טיפת כוח שעוד נותרה בו על מנת לשרוד את היום הבא.

כשהנכד איתי השתתף במסע לפולין, כתבה לו אמו נורית, בתו של האסיר BI4630: "אתה נפגש זה מקרוב עם ההיסטוריה, עם העבר שלנו כעם ובאופן פרטי עם עברו של סבא לוליק, סבתא חווה והמשפחה שאיננה. אלה רגעים בחייו של ילד או איש לשאול כיצד? למה? לא להבין את הזוועה, הבלתי הגיוני ואנושי. ומול כל אלה - מול מכונת ההשמדה הנאצית ואטימות העולם, מול התמוטטות הציוויליזציה האנושית, מול התממשות המפלצתיות והרוע, מול מסכת החורבן וההרס, מול עמים וקהילות שהיו שותפות ברצח מתועב של העם היהודי, במקום בו השאול, הסבל והמוות הצביעו שקץ העולם היהודי הגיע, מול כל אלה קם עם!

"סבא לוליק, השייגץ מקצל, הוא חלק מאותו סיפור של אותו ניצחון של אותה תקומה. הילד השובב, מלא השמחה והביטחון, שנולד במשפחה דתית עמלה, שחיה את חייה בכבוד, באמונה ובאושר, עד לאותו רגע שהכול התמוטט - הוא העדות לכוח, חוסן ואמונה של עם שלם. זהו סבא שלך, האיש שעמד מספר פעמים מול המוות, ובאחת הפך מילד לאיש הנלחם על החיים. ילד ששרד בחושיו החזקים והבריאים פעם אחר פעם את האובדן של הקרובים לו ביותר, מהשכול שהיה סביבו, הכאב, הרעב והפחד, מכל אלא קם אדם: גיבור, צנוע, נחוש, אוהב אדם, אבא וסבא שאין שני לו".

איתי, מלווה באביו אייל, קרא את המכתב והתקשר אל סבו כשהוא עומד מול בלוק 11, בחצר בה נערכו המסדרים האכזריים. סבא לוליק, בקול רועד, הנחה את איתי ואייל והסביר להם היכן עמד המטבח, איפה קיבל את המלקות, באיזה מקום עצרו המשאיות, כיצד עמדו במסדרים. בכי של התרגשות משני צידי קו הטלפון, רגע מטלטל שייחרט לנצח בתולדות המשפחה.

בתחילת 1945, כשתבוסתה של גרמניה הנאצית כבר הייתה ודאית ובעלות הברית הלכו וכבשו מחדש את מדינות אירופה, החלו הגרמנים לפנות את אושוויץ ולהצמיד עשרות אלפי אסירים לכיוון גרמניה. הצעדות הארוכות בשלג, של אסירים חלושים ומזי רעב, גבו את חייהם של כחמישה עשר אלף איש. אצ'י היה בין הצועדים במצעד המוות הזה, מותש וחלש ורזה הוא בקושי שרד אותו. האסירים הובלו לאורך מספר קילומטרים לתחנת רכבת, שם נדחסו לקרונות, שהחלו מיד לנוע. המסע נמשך מספר ימים, מדי פעם נפתחו הדלתות ולקרון הושלכו כמה כיכרות לחם, שגרמו למהומת אדירים. לא פעם הסתיימו המאבקים על פיסת לחם במותו של אסיר, ובעצירה הבאה הושלכה הגופה החוצה.

הרכבת עצרה במחנה הריכוז פלוסנבירג (Flossenbürg) שבגרמניה. על השלג בפתח המחנה שכבו מאות גופות. אצ'י הביט באימה במחזה הזה, אך יצר ההישרדות גבר על הכול. הוא ניגש לאחת הגופות, הסיר ממנה את הנעליים, ונעל אותן לרגליו הקפואות. המעשה הזה הציל את חייו, הוא איפשר לו להמשיך לצעוד. כשהבחין בשמיכה זרוקה בסמוך, לקח גם אותה והתעטף בה.

הצעידה הרגלית נמשכה. אל האסירים מאושוויץ הצטרפו אסירים מפלוסנבירג, כולל חיילים רוסיים שנשבו. החיילים הללו הצילו את חייו של אצ'י. הם ראו את הנער הצעיר צועד בקושי, עטוף בשמיכה דקה וקרועה, והחליטו לעזור לו. בכל פעם שכשל, בכל פעם שהיבלות וכוויות הקור ברגליו כמעט והכניעו אותו, הם אחזו בו וסחבו אותו אתם, בידעם שמי שמתמהמה, ולו לרגע, נורה מיד בראשו.

מצעד האימים הזה עבר בכפרים גרמניים. האסירים ניזונו רק משלג שהרימו בידיהם והכניסו לפיהם. תושבים שריחמו עליהם וניסו לזרוק לעברם פרוסת לחם, הורחקו בגסות על ידי החיילים.

בכפר רודינג (Roding) הוכנסו הצועדים למתבן, אצ'י שכב על הקש מותש. קולות הגיעו לאוזניו: "ניצלנו, הגרמנים ברחו, ניצלנו". שני החיילים הרוסיים ששכבו לצידו קמו, נתנו לו נשיקה על לחיו, בירכו אותו ויצאו מהמתבן להצטרף לכוחות המשחררים. בשארית כוחותיו דידה אצ'י החוצה. הוא ראה חייל גרמני מוטל מת ומכיס מעילו

מציצה קופסת שימורים. בצעדים כושלים פסע לעבר הגופה והושיט יד לקחת את הקופסה, אך לא הצליח. הוא איבד את הכרתו וצנח לצד החייל הגרמני המת.

כשהתעורר מצא עצמו בביתה של משפחה גרמנית בכפר. אחר כך נודע לו שהובא לשם על ידי חיילים אמריקאים, שהורו למשפחה הגרמנית לטפל בו עד שיחלים. מדי פעם הגיע חייל לבקר אותו ולראות מה שלומו. אט אט הלך אצ"י והבריא. כמה חודשים עברו והחייל האמריקאי, שחיבב את אצ"י עד מאוד, הציע לו לנסוע למשפחתו בארצות הברית. הנער שקל את הרעיון ברצינות, אך אז אותר על ידי הצלב האדום שמסר לו מכתב מסבתו, אמו של אפרים: "המשפחה מחכה לך בבודפשט". הוא ידע ש"המשפחה" אינה כוללת את הוריו ואחותו, לא היו לו כל אשליות. אבל העובדה שסבתו ודודיו, האחים והאחיות של אביו ואמו, ניצלו והם חיים בבודפשט, שימחה אותו. הוא נפרד ממיטיבו האמריקאי ועלה על רכבת להונגריה.

העלייה ארצה

אצ"י, בן ארבע עשרה, הגיע לבודפשט לבדו. הוא זכר שדודתו אסתר חיה קרוב לתחנת הרכבת והצליח למצוא את ביתה. אל הבית הוזעקו בני משפחה נוספים, כולם נרגשים לגלות ששריד יחיד ממשפחתו של אפרים נותר בחיים. כעבור מספר ימים כבר עשו אצ"י ואחד הדודים את דרכם לקצל. הנער הצעיר קיווה בכל מאודו למצוא את הדברים שהסתיר עם אמו, השרידים היחידים שנותרו לו מחייו הקודמים, מזכרות מהוריו ואחותו, מאנשים שהיו ואינם, אהובים שאפילו הזכות להיפרד מהם לא ניתנה לו.

הדוד דרש בתקיפות מהגויים אשר חיו בבית שיניחו להם להיכנס. אצ"י ספר את הצעדים מפתח המזווה למקום המחבוא והחל לחפור. מסביב עמדו הגויים ועיניהם כלות. גם הם חיפשו את האוצר - הרסו קירות, הרימו מרצפות - אך לא מצאו. והנה מגיע הנער הצעיר ותוך דקות שולה מהאדמה חבית עם תכשיטים וכלי כסף. הם חרקו שיניים בעודם מביטים בשני היהודים מסתלקים עם רכושם מלפני המלחמה.

בבודפשט הצטרף אצ"י לתנועת השומר הצעיר. שליח התנועה שהגיע מארץ ישראל הוא חיים גורי, ואצ"י נסחף אחרי הכריזמה שלו ומאזין בשקיקה לסיפוריו על החיים

בישראל ועל החלום להקים מדינה יהודית, מדינה בטוחה וגאה. הוא חש שכל רצונו לעזוב את הונגריה כמה שיותר מהר ולעלות ארצה. כששמע שבתנועת הנוער הציוני יש סיכוי לעלות מהר יותר לישראל, החליט לעבור אליה. חבריו החדשים בתנועה קראו לו נאפי, כינוי הונגרי מקובל לאדם גדול וחסון.

באחד המפגשים ראה לראשונה את חווה לנדוור, נערה בת גילו, שבמהלך המלחמה אמה הביאה אותה ואת אחותה למנזר וכך ניצלו חייה. הקשר בין אצ'י לחווה הלך ונרקם לאיטו, ובינתיים התבסס בהונגריה השלטון הקומוניסטי והפעילות הציונית נאסרה. כך גם היציאה מהמדינה. הפעולות של תנועות הנוער הציוניות הפכו חשאיות, וכך גם העלייה ארצה, שנעשתה דרך צ'כוסלובקיה, אשר גילתה יחס סובלני יותר כלפי היהודים שביקשו לעזוב ולעלות לארץ ישראל.

כשאצ'י התבקש לסייע בהברחת יהודים מהונגריה לצ'כוסלובקיה, הוא נענה ללא היסוס. במשך חצי שנה הוביל קבוצות של ארבעה או חמישה אנשים ברכבות,

עד לנקודת מפגש בגבול הצ'כי, שם מסר אותם לידיו של גוי, שילם לו ודאג שיעברו את הגבול בבטחה. יום אחד קיבל הודעה: המשטרה ההונגרית עלתה עליך, אתה חייב לעזוב כמה שיותר מהר.

חבריו בתנועה סייעו לו, ותוך ימים ספורים התארגן המבצע לחילוץ. אצ'י הודיע לחווה: אם את רוצה לעלות אתי לישראל, פגשי אותי מחר בתחנת הרכבת. כשאמרה לו שהיא זקוקה לזמן על מנת להיפרד ממשפחתה, ענה: "אין זמן לפרידות, חייבים לצאת".

למחרת הגיעה חווה לתחנה והם עלו לרכבת כמתוכנן. אצ'י ידע שעליו לרדת בתחנה מסוימת, להחזיק בידיו זר פרחים שישימש כסימן הזיהוי שלו, ולפגוש גוי שיחזיק תחת זרועו הימנית קערת מתכת. אלא שכל הדרך הארוכה, בכל תחנה שעצרה הרכבת, לא

הצליח למצוא ולו מוכר פרחים אחד. לבסוף הגיע לתחנת היעד ללא הזר. הוא זיהה את הגוי, אך זה לא זיהה אותו. לבסוף הבין הגוי שהבחור שמנסה ליצור עימו קשר עין, הוא האדם לו הוא מצפה, והחל לצעוד אל מחוץ לתחנה. א'צי הלך במרחק מה אחריו, ואחריהם חווה ושני יהודים נוספים.

הם הגיעו למקום מסתור, משם הובלו באישון לילה לאיטליה והגיעו לעיר הנמל בארי. על האנייה בדרך לישראל חברו לזוג הונגרי נוסף, מורדי ואסתי גידרון, שהפכו לחברי נפש. במהלך ההפלגה כרע א'צי ברך וביקש מחווה את ידה. היא נענתה ברצון וכך החלו חייהם המשותפים, חיים של זוגיות אוהבת ותומכת שעד היום מהווה דוגמה לצאצאיהם. "אבא ואימא הם כרטיס הפיס שלנו", כהגדרתה של הבת הצעירה נורית.

באפריל 1949 הגיעה האנייה לחופיה של המדינה שאך זה קמה. הנוסעים הנרגשים ראו את רכס הכרמל מרחוק ומחו דמעה. רובם היו ניצולי שואה, והעלייה ארצה הייתה חלום שהתגשם וסמל לניצחון, ניצחון אישי ולאומי.

חיים חדשים וטובים

עם בואו ארצה הפך א'צי לשמואל, וכבר למחרת, נאמנים לערכים שספגו בתנועת הנוער, שמו הוא וחווה את פעמיהם לקיבוץ תל יצחק, שהוקם כעשר שנים לפני המדינה. הם קיוו, אחרי שנים של נדודים ותהפוכות, למצוא סוף סוף בית יציב וחם. האכזבה הייתה קשה. עוד לפני שהספיקו להניח את המזוודה בחדר הקטן שקיבלו, כבר הודיעו להם היכן יעבדו מחר, ועזבו אותם לנפשם. למחרת לא התייצבו ברפת ובלול, אלא בתחנת האוטובוס שמחוץ לקיבוץ.

לשניהם היו קרובי משפחה בתל אביב ואצלם מצאו לעת עתה מקום לגור. הם עבדו בעבודות מזדמנות וכעבור זמן נישאו כדת וכדין ועברו לירושלים. שמואל החל לעבוד כפועל בניין בסולל בונה, וחווה כתופרת וכמלצרית. כעבור כשנה החליט שמואל להתגייס לצה"ל. הוא היה בן עשרים, ניצול שואה ועולה חדש, אבל ההתאקלמות שלו בצבא הייתה כמעט מיידית.

סתי ומורדי עם אבא ואמא

את המבטא ההונגרי שלו השיל במהירות, וחבריו החיילים התקשו להאמין שהחייל הזה, זקוף הקומה, החייכן, בעל העיניים הטובות והנכונות לעזור בשמחה, אינו צבר יפה בלורית ותואר אלא עולה וניצול.

במחצית הראשונה של 1951 שמחו שמואל וחווה לגלות שהם מצפים לילד. אחרי האובדן והשכול שחוו, הייתה הבשורה הזאת בגדר נס והגשמת חלום. חני נולדה בינואר 1952. שמואל היה בצבא, וחווה, נרגשת וגם חוששת, הזעיקה את חברתה אסתי. יחד הן עלו על אוטובוס ונסעו לבית החולים שערי צדק. רק כעבור מספר ימים, כששמואל הגיע לחופשה, הוא התבשר על לידת בתו הבכורה, ולא היה גבול לשמחתו. כעבור חמש שנים הצטרפה למשפחה הבת השנייה, נורית. חווה ושמואל היו מאושרים. עבור שניהם המשפחה שהקימו הייתה סמל לניצחון ולתקומה. הם היו שני ניצולים, ששנות הנעורים שלהם נלקחו מהם, שחוו שכול ואימה, ובמו ידיהם שיקמו את חייהם.

מורדי גידרון, חברם הטוב מאז המפגש באנייה שהביאה אותם ארצה, כתב על כך אחרי מותו של שמואל: "שמואל הוא חבר נעורים, שבשבילי יישאר נאפי מהתנועה הציונית. נאפי יקר, אתה זוכר שלדור שלנו לא היו נעורים? שגזלו מהדור שלנו את תקופת גיל השלוש עשרה עד שמונה עשרה הסוערת? אצלך הגזלה החלה כמה חודשים לפני בר המצווה שלך. אצלי הקטסטרופה התחיל בדיוק ביום בר המצווה. היה דמיון מסוים בגורל של שנינו, למרות שאתה מהכפר, משם באו החזקים, ואני מהעיר מקום החלשלושים. אך שנינו עמדנו מול התופת במחנות הנאציים.

”אחרי השחרור, כשאנחנו שוקלים שלושים או ארבעים קילו, התחלנו להתאושש, אך העיר בודפשט לא הבטיחה לנו שום עתיד ושום הכרה, שום פיצוי על אובדן המשפחות והנעורים. בשניים באפריל 1949 נפגשנו מעבר לגבולות הונגריה, מעבר לגבולות הארץ שהייתה מקום הולדתנו אך נישלה והכזיבה אותנו ומכרה אותנו לגרמנים. לשנינו היו כבר אז חברות שאהבנו אותן ושלא הכזיבו, אלא עמלו עימנו קרוב לשבעים שנה במלאכת בניית המשפחות ועיצוב חיי החופש בארץ החדשה.

”אתה נלחמת במסגרת הצבא הישראלי ואני השקעתי למען העבודה והחינוך בישראל. ואולי הצלחנו...

אתה התעייפת טרם עת ורעייתי התעייפה טרם עת, אולם אנו משאירים כאן דור חדש של ילדים וילדי הילדים, ששום כוח לא יגזול מהם את הנעורים ואת החיים”.

להיות חייל, מנהיג ומפקד

כפי שנהג בצבא, כך נהג שמואל גם במשפחה שהקים: שום מילה על המוראות שעבר, על הדברים שחווה, על הזוועות שידע. ”לשום דבר בילדות שלי לא היה קשר לקשיים ולמראות עימם התמודד. אבא בחר לשים את הקושי במגירה לא נעולה על מנת לאפשר לנו לחיות בשפיות, ביטחון ואהבה”, כתבה על כך חני כעבור שנים.

”נושא השואה לא דובר בבית”, מעידה גם הבת נורית. ”לא ידענו דבר על מה שעבר על ההורים. ידענו שלאבא יש מספר על היד, אך הוא מעולם לא נראה לנו קשור למה

אבא אמא חני ונורית

ששמענו בבית הספר. גדלנו בבית חם, ארצישראלי, בשיכון צה”ל בבני ברק, שכונה חילונית וצברית לכל דבר”.

הקריירה הצבאית של שמואל התפתחה במהירות. הוא התגייס לחיל רגלים, עבר קורס קצינים, הפך למ”פ והתמחה בנושאי אפסנאות, לוגיסטיקה, תחזוקה וניהול. תחת פיקודו נוצלו משאבי צה”ל על הצד הטוב ביותר ושימשו את הלוחמים כיאוש וכנדרש. בקרב עמיתיו ופקודיו נחשב לא רק לאיש

מקצוע מעולה, אלא גם למפקד אהוב. בנותיו זוכרות לטובה את השתתפותן בחייו הצבאיים: טיולים, נופשונים, סדרי פסח, שבתות. הוא הקפיד לטפח את תחושת המשפחתיות בקרב אנשי הקבע שתחת פיקודו, וכפי שעירב את רעייתו ובנותיו בחייו הצבאיים, דאג שגם האחרים יעשו זאת. לאחר מותו הגיעו לבית המשפחה מברקים

מפקודים לשעבר, ששמעו על לכתו ורצו לחלוק את זיכרונותיהם. כולם דיברו על הגינותו ויושרו, על ההבנה שגילה כלפי הצרכים שלהם, על ההתחשבות שהפגין כלפיהם, על מפקד שידע לשלב בין מקצועיות לאכפתיות, מפקד שהוא גם אבא.

ערך המשפחתיות עמד במקום גבוה בסולם העדיפויות של שמואל, והוא נהג בהתאם. יום אחד קיבלה חווה טלפון אנונימי בו נאמר לה שבעלה נראה בחברת חיילת צעירה, זהובת שיער ויפיפייה. חווה הגיבה בצחוק גדול, ותוך זמן קצר התברר מי הייתה אותה חיילת: הבת חני...

שמואל היה גאה בתפקידיו הצבאיים, חש שהוא תורם את שלו לבניית הארץ ולהגנה עליה ובכך מגשים הלכה למעשה את האידאולוגיה הציונית בה דגל. וזה בדיוק מה שמסר לבנותיו וגם לבני המשפחה המורחבת, בעיקר לאחיניו, שעבורם הפך דמות לחיקוי, דוד שהגיע "משם" אבל הפך לישראלי לכל דבר.

תפקידיו חייבו אותו לשוט בארץ לאורכה ולרוחבה, לעתים עבר לגור עם המשפחה במקום מרוחק, כך למשל בגוש תל חי, ולעתים שירת במרחקים לבד, כך היה במערב סיני.

הוא השתתף במלחמת סיני, במלחמת ששת הימים ובמלחמת הכיפורים. תמיד בחזית, כשכל הנושא הלוגיסטי על כתפיו. ב-1967, מלחמת ששת הימים, שימש כאחראי לוגיסטיקה באזור הגולן, ושם גם נפצע מפגז שנפל לידו. כמה שנים אחר כך עברה המשפחה מבני ברק לשכונת אפקה, ובשל הפציעה הצטרף לבית הלוחם

בשכונה. זו הייתה תחילתה של חברות מופלאה בינו לבין חבורה נהדרת של יוצאי צבא, שליוו אותו ואת משפחתו כל חייו. חברים לחיים.

חווה, שניהלה את הבית ביד רמה, עברה קורס מנהלות משק בית בתדמור עבדה והתקדמה בתחום המלונאות. היא נעה ממקום למקום על אופנוע, אישה מלאת חיים, חזקה, אנרגטית לעיתים קצרת רוח תכונות שאפשרו לבעלה להיות תמיד הסבלני, המכיל, המקבל והמבין רגשן, שבוכה למראה משחק כדורגל טוב. "אימא הייתה הקרקע המוצקה - האדמה ואבא השמים שנפרשו מעלינו, אלה אפשרו לנו לנוע בעולם בביטחון, ידענו שיש מי שדואג לנו", מגדירה נורית את התיאום המושלם בין הוריה.

בשבתות הרבו בני המשפחה לצאת לטיולים עם חברים, ללכת לים, לארח ולהתארח. בחגים ביקרו בבית הכנסת, בערבי שבת אכלו יחד סביב שולחן מלא בכל טוב. בהזדמנויות אלה ואחרות עלו על שולחנם שלושה מאכלים קבועים ששמואל נהג להכין: צ'ולנט שאין כדוגמתו, מרק עוף נהדר וגומבוץ, אותן כופתאות הונגריות מתוקות, חגיגה לחיך. כשחברים תהו מה סוד המאכלים הטעימים של שמואל, הוא צחק וענה: "כל פעם שאני מכין משהו, יש שם חתיכה מהלב שלי".

"וזה בדיוק מה שהיה טבוע בו", מציינות הבנות, "לעשות כל דבר באהבה ובהתכוונות".

עשרים וחמש שנה נמשך השירות הצבאי של שמואל, ובגיל ארבעים וחמש השתחרר

כסגן אלוף, שפיקד על אגד תחזוקה גדודי וחיטבתי. מהר מאוד מצא תפקיד חדש, שתאם בדיוק למידותיו: המנהל הלוגיסטי של בית החולים תל השומר. מועמדים רבים נבחנו לתפקיד, ושמואל נבחר בין רגע. העובדה שיוכל ליישם באזרחות את הידע והניסיון הרבים שצבר בצבא מילאה אותו אושר.

במסגרת התפקיד הקים את המערך הלוגיסטי (הלא רפואי) של תל השומר ואחת מגולות הכותרת בעבודתו שם הייתה אבזור הציוד הלא רפואי בבית החולים

החדש. היה זה תפקיד תובעני, אך הוא נהנה מכל רגע והפך לדמות מוכרת, אהובה ואהודה. כל רופא, בכיר כזוטר, מומחה וסטז'ר, האחיות והסנטרים, ידעו שיוכלו לבקש משמואל פוגלר כל דבר, זה ייענה במאור פנים ויקבל את השירות הטוב ביותר. כפי שנהג בצבא, כך נהג גם בבית החולים - מעולם לא צעק, פעל בדרכי נועם, נכון ושמח לעזור ככל יכולתו. "המפגש עם הרוע המוחלט ביטל בעצמו כל טיפה ממנו", אומרת נורית, "הוא נהג בדיוק הפוך ממה שראה וחוה בשנות המלחמה".

בגיל ששים וחמש, אחרי עשרים שנה בתל השומר, פרש שמואל לגמלאות בשנית. בבית החולים נערכה לכבודו מסיבת פרישה שכמותה לא נראתה עד אז. ברכות, ומחמאות כיבוד כמו בחתונה הערכה ואהבה בשפע.

למרות הפרישה לא הפסיק שמואל לעבוד ולקח על עצמו תפקידים שונים עד שמלאו לו שמונים. תמיד ובמקביל לכל מה שעשה היה נוכח מלא, בחום ובשמחה גדולה אל שתי בנותיו, שנישאו והקימו משפחות משלהן. הוא שפע אהבה כלפיהן, כלפי בני זוגן וכלפי הנכדים ואלה השיבו לו אהבה. בכינוסים משפחתיים נהג להביט בהם, ובעיניו היו עולות הדמעות. "אתם הניצחון שלי" היה ממלמל...

כשחוה ושמואל בני שמונים ושישים שנה לבריחתם ארצה, המשפחה עורכת מסע מרגש להונגריה ומבקרת בקצל ובבודפשט. את העבר האכזרי ניצחו כמה רגעים מכווננים ומיוחדים, באותה אוניברסיטה שהשיתה את חוקי נומרוס קלאוזוס (שיטה להגבלת מספר הסטודנטים היהודים) בתם נורית מקבלת את הדוקטוראט בחינוך. עיניהם של ההורים הגאים מוצפות דמעות שמחה ואושר ואז חוה ממלמלת.. "אני שונאת אותם, אך בשביל רגעים כאלה שווה לחיות".

ממגירות הנפש והעבר

כשגלעד, בנה הבכור של חני ונכדם הבכור של סבא לוליק וסבתא חוה, התבקש לכתוב עבודת שורשים, הוא ביקש משמואל שיספר לו על חייו. הייתה זו הפעם הראשונה בה שמעו בני המשפחה על מה שקרה לו באותן שנים נוראות. "זכיתי להיות האדם הראשון אשר סבא שיתף וחלק איתו את סיפורי חייו, סיפורים המלווים אותי מאז, והשפיעו עמוקות על חיי (...). אותה נחישות ותשוקה לחיים

ליוותה אותו לאורך שנות המלחמה, הגטאות, מחנות הריכוז וההשמדה ומסע המוות, שמהם ניצל תודות לשילוב בלתי אפשרי של תושייה וניסים. לאחר המלחמה כוחות הנפש הללו נשאו אותו במהלך העלייה וההשתרשות בארץ, השירות הצבאי הארוך, ההורות, הסבאות וההתמודדות עם בריאותו.

"זכיתי, במלוא מובן המילה, להיות נכד לאדם מופלא אשר בזכות אותה נחישות - קיבלתי את חיי שלי. סבאל'ה אהב את בנותיו ונכדיו יותר מכל דבר אחר בעולם. גם בשנים האחרונות, כאשר אנרגיית החיים כבר דעכה בו, הנוכחות שלנו איתו הייתה ממלאת אותו בשמחה ומחזירה את האור לפניו.

"התמונה שלו עם נינתו הקטנטונת, עושה פרצופים וקולות ילדים, ימים לפני שהשבץ הכניע אותו שוב, מזכירה לי תמיד שעמוק בפנים היה ונשאר ילד שובב ואוהב חיים.

זכיתי לאורך חיי להמשיך לשמוע את סיפוריו, לשוחח, לשתף, להתייעץ ולהקשיב לחוכמת החיים שלו, שאפשר לסכמה במילותיו שלו: פשוט תחיה.

"זכיתי להיות עבורו נכד בכור, כמו בן זקונים. אהבתו, דמותו, סיפוריו, יכולתו להכיל ולתמוך בכל מצב, פשטותו, צניעותו, אהבת האדם שלו, דרכו כבעל, אב, סב וחבר - כל אלה יהיו תמיד כמגדלור ומצפן בהפלגת חיי שלי. בעולם סוער, אשר טבעו ואנושיותו נסחפים, נשחקים ומשתנים ללא הרף, זיכרון איכויותיו של סבא הוא כמו עוגן ושורש, אשר מחוברים לאמת האדם והבריאה. ומתוך הקשר עימו זיקקתי שתי איכויות אשר נישאות איתי כבסיס עמוק ורחב: תחושת המסוגלות - אותה העצמה אשר יוצרת חוויה פנימית המאפשרת לאדם להתמודד באופן יצירתי ומתחדש עם אתגרי החיים; ושורש האהבה - הידיעה הפנימית שאנחנו אהובים ונראים ללא תנאים וללא גבולות.

"סבא זכה לקבל את האיכויות הללו ממשפחתו בילדותו, לממשן ולשאוב מהן כוחות נפש לאורך אתגרי חייו האדירים, ולהעביר לנו אותן בעצם היותו".

אחרי שסיפר לנכדו את קורותיו בשואה, נפתח בו משהו, והוא החל לספר ולשתף, ואפילו הפך לעד בבתי ספר. גם להצעה של ארכיון שפילברג נענה, ועדותו המצולמת שמורה שם ואף אפשרית לצפייה באינטרנט.

אחרי מות - מקצת הדברים שנישאו בלוויה

אצ'י-שמואל נפטר בעשרים ושלושה בנובמבר 2015, בן שמונים וארבע, בדיוק ביום ההולדת של רעייתו חווה, כאילו רצה לומר לה שהיא חייבת לחיות, ושאמנם הוא הולך, אבל משאיר לה כצוואה ומתנה את החיים עבורם לחם ובקשתו שתמשיך לחגוג אותם עם המשפחה היפה שהקימו יחד.

על קברו נישאו הספדים מרגשים. בין הסופדים היה גם רולנד, חבר לצבא ולחיים: "שמואל יקירי, בצער רב, צער עמוק, באנו לכאן להיפרד ממך. אתה היית מה שמוגדר בידיש 'מנטש', פשוט בן אדם. היכרנו לפני חמישים ושבע שנים, למעלה משני שלישי מחיי, כשעברנו יחד קורס קצינים. היית אדם מיוחד במינו. מעולם לא ראיתי אותך כועס או יוצא מגדרך, לא במסגרת הצבאית ולא במסגרת האזרחית. כל חיך היית איש נוח לבריות, מקרין מנהיגות שקטה, משרה אווירת רוגע, בלי לוותר על הנושאים שנראים לך חשובים. אני נפרד ממך בכאב גדול, אך מתנחם שבכך תמו ימי הסבל ויודע שיכולת להביט אחורה בגאווה ובסיפוק על מה שיצרת כאן - משפחה לתפארת, אהובה ואוהבת. לך לדרכך, תנוח בחלקת הטובים והישרים, אתה ראוי".

הבת חני נשאה גם היא דברים מעל הקבר: "אבא שלי היה הרבה דברים. הוא היה בעל מסור ואיש עבודה, הוא היה לוחם וגבר שפיו וליבו שווים, הוא היה אבא נפלא וסבא נהדר. זכיתי לגדול לצד אבא שפיזר אופטימיות נדירה, תקווה וחיוך גדול שלא הסגיר מאום מאותן זוועות שחווה.

"בת שלושים ושש הייתי כששמעתי לראשונה על ההתמודדות, הקושי, האובדן והאומץ, אותו אומץ מלא חיות שגרם לאבא שלי לנצח את המפלצת. מהיכן שאב את עוצמות הנפש להניח לעבר? כנראה מהאמונה בעצמו ומיכולת המנהיגות שהייתה טבועה בו והאחריות הבלתי מתפשרת למשפחתו".

גם הבת נורית ספדה לו: "הצניעות, החיוך וגומות החן, היופי ממעמקי הלב שעניך הקרינו, המזג שהקסים כל מי שהכיר אותך - היו כרטיס הביקור שלך. מעולם לא התפארת בדבר, אך בכל הזדמנות השמעת וסיפרת בגאווה על המשפחה שלנו, על

חני איתן, הילדים, הנכדים והכלות

אהבתך הגדולה לילדה-נערה אימא שלנו, שהייתה לרעייתך האחת והאהובה במשך שנים וארבע שנים של זוגיות מופלאה. "בטרם נשימתך פסקה זכינו שתפקיד בידינו רק זיכרונות מקסימים, את כל הסיפורים שידעת לספר ואת שירת חיך אותה אנחנו באהבה ובגעגוע נעביר לדורות הבאים, היית ותמיד תישאר הגיבור האהוב שלנו מכל הגיבורים".

את הסיפור הזה ראוי לסיים בדברים שאמר שמואל עצמו בכל פעם שהוזמן ל"מתן עדות" בכל מקום אליו הוזמן, ובעדות המצולמת לארכיון שפילברג. בגרון חנוק ובעיניים נוצצות מבכי ואושר היה אומר "הניצחון שלי היא משפחתי, רעייתי בנותיי

נורית איל, הילדים החתן, הכלה החברה והנכדים.

ובעליהן וששת נכדי... ובתום העדות, כשנשאל מה המסר שירצה להעביר לדורות הבאים, הוא לא היסס לרגע: "לשמור ולהגן על המדינה שלנו, על מנת שיהיה לעם היהודי בית בטוח ומה שהיה לא יחזור לעולם".

יואל פרי ז"ל

כתובת: איתמר 4, רמת גן 5253179

שם בת הזוג: נעמי

טלפון: 03-7521158, 050-8884627

דוא"ל: sf_ypery@bezeqint.net

31.5.1936 - 20.11.2016

יואל נולד בירושלים ובילה את ימי ילדותו בעיר. הוריו, תקוה ועזריאל פרברסקי נולדו בגליציה, אוקראינה של היום. תקוה גדלה בבית דתי אך ציוני ומצבם הכלכלי היה טוב. אביה, סבא של יואל היה סוחר וסחר בקטניות בארצות אירופה. בשנות העשרים של המאה העשרים חלה התעוררות ציונית באירופה. חלק מהצעירים הבינו שאין עתיד באירופה וחלמו לעלות לארץ ישראל. תקוה ועזריאל נפגשו בקבוצת הכשרה שהכינה את הצעירים לעבודה בארץ. המשפחות לא שמחו לרעיון אך לא יכלו למנוע מהצעירים לממש את חלומם. הם הגיעו באנייה מאירופה לארץ והתיישבו בזיכרון יעקב כקבוצת עבודה. המשימה הייתה כיבוש ביצות כברה ליד הכפר הקטן ג'סר-אל-זרקה ובקרבת נחל התנינים.

התנאים היו קשים. עבודת כפים ממושכות שלא הורגלו בה. אוכל במשורה, ברחשים ביום ויתושים בלילה.

מזיכרון עברה הקבוצה לעבוד במקווה ישראל ומשם לירושלים. באותו זמן בנו את האוניברסיטה העברית על הר הצופים ואפשר היה לקבל שם עבודה. כשהסתיימה הבניה, פנו אל עזריאל בבקשה לעבור לעבוד בחברת החשמל הירושלמית, במסגרת "כיבוש עבודה". בזמן ההוא כל הפועלים בחברת החשמל היו ערבים והמנהלים אנגלים. המוסדות בארץ חיפשו דרך להכניס יהודים לעבודה בחברה. עזריאל החל כפועל פשוט ליד המכונות, עבר להיות "קורא" - מי שקורא את שעוני החשמל מדירה לדירה ומבית לבית. פרברסקי, כמו

שקראו לו כולם, עבד בחברת החשמל גם לאחר קום המדינה והגיע להיות אחראי רכש וחבר ועד העובדים. הוא עבד 40 שנה בחברה.

בתקופה שלפני קום המדינה המצב הכלכלי היה קשה. תקוה שהייתה עקרת בית נרתמה לעזרה בפרנסת המשפחה והייתה מבשלת ארוחת צהרים ומאכילה בדירה הקטנה רווקים או ילדים ששני הוריהם היו עובדים מחוץ לבית.

יואל, כמו כל הילדים שגרו בשכונה, בנחלאות, למד בבית החינוך לילדי עובדים. כולם כמו יואל הצטרפו לתנועה המאוחדת, שהייתה תנועת הנוער של הסתדרות העובדים. בקן, כך נקרא מקום המפגש לכל הילדים, שיחקו, ערכו פעולות וסמינרים, היה מקום מפגש והנאה לכל בני הנוער.

השכונה בה יואל גדל הייתה כמו משפחה אחת גדולה. הרחוב שימש מגרש משחקים שהרי מכוניות פרטיות לא היו אז.

לפני קום המדינה, כשהיה מצור על ירושלים, התאספו כל ילדי השכונה במרתף היחיד של אחד הבתים ששימש כמקלט. בגלל ההפגזות נהנו הילדים מחופשה מבית הספר והעבירו את הזמן במשחקים במרתף זה. פגז אחד אף נפל בחצר הבית של יואל כאשר יואל היה בחצר. בנס הוא לא התפוצץ ולא נגרם כל נזק.

כמו בכל שכונות ירושלים, בזמן המצור, היה קיצוב של מים ושל מזון. את המים שקיבלו, היו צריכים למחזר. במי הרחצה נהגו לרחוץ אחר כך את הרצפה ובהמשך להדיח את בשירותים.

ירושלים הייתה במצור. היה מחסור בכל - אוכל, נשק, תחמושת, עזרה ראשונה ועוד. כדי להתגבר על המחסור ולספק לעיר את מה שצריך, כולל חיילים לוחמים, ארגנו המוסדות הלאומיים (ההנהגה של המדינה שבדרך) שיירות של משאיות מהמרכז לבירה. השיירות הותקפו בדרך וכשהגיעו לירושלים התקבלו בחיבוק ובשירה על ידי

התושבים הנצורים. אספקת המזון, הנשק והלוחמים היו חיוניים לתושבים. תקופת המצור הייתה תקופה לא קלה, אבל הילדים למדו איך לנצל את המצב.

לאחר סיום מלחמת השחרור חזרו החיים לסדרם והילדים חזרו ללימודים.

יואל סיים את בית הספר העממי והוריו רשמו אותו לבסמ"ת שהיה בית ספר מקצועי טכני ליד הטכניון בחיפה. זה היה בית הספר המקצועי הטוב בארץ אבל

הוא היה בחיפה. לא הייתה פנימייה ליד בית הספר וכל התלמידים שבאו מכל הארץ גרו אצל משפחות חיפאיות. לפעמים זו הייתה משפחה שהבן או הבת שלהם למדו בירושלים, באוניברסיטה, שהייתה היחידה בארץ, בבצלאל או בסמינר למורות בבית הכרם. המשפחות מירושלים ארחו את התלמידים מחיפה והמשפחות מחיפה אירחו את התלמידים מירושלים.

זו הייתה תקופה לא קלה ליואל. אלו היו שנות החמישים בארץ והמזון היה בקיצוב. יואל שהיה בן עשרה, לא קיבל חדר לעצמו אלא ישן עם בת או בן המשפחה אצלן התגורר באותו החדר.

לעומת זאת, יואל נהנה מאוד מהלימודים ובעיקר מהעבודה המעשית כמו מסגרות, חרטות ועבודות המתכת. עד היום יש בביתנו כלי עבודה שיואל ייצר בבית הספר בתקופה זו.

קרן אור נוספת הייתה תנועת הנוער בחיפה שאליה הצטרף יואל. הוא מצא חברים וחברות ופעילות מהנה. עם חלק מחברים נשמר הקשר עד עתה. שלוש שנים למד יואל בחיפה, לקראת השנה הרביעית התברר שהמצב הכלכלי בבית לא אפשר לממן את הלימודים בבית הספר, שכן בתקופה זו לא היה חוק חינוך חינם. בשנת הלימודים הרביעית של התיכון חזר יואל לירושלים ונרשם ללימודים בתיכון ערב. כדי לסיים את בחינות הבגרות ובבקרים הוא עבד. את עבודתו הוא התחיל בבית החרושת פרידמן לייצור תנורים. עם סיום הלימודים וקבלת תעודת הבגרות, התגייס יואל לנח"ל

במסגרת גרעין ב' שהשתייך לגרעין המקורי של התנועה המאוחדת. בגרעין היו חברים מירושלים, מחיפה, מהקריות, מבית ספר כדורי וממקווה ישראל.

בשנות החמישים, הטירונות בנח"ל הייתה קשה. האימונים מפרכים, האוכל במשורה ובכלל התנאים בבסיס הטירונים היו קשים. יואל וחבריו עברו את הטירונות ב"מחנה 80" והמשיכו לקורס מכי"ם, קורס צניחה ואחר כך לאימון מתקדם במחנה נתן. שנות החמישים היו גם השנים בהם הפידאיונים הערבים חצו את הגבול מירדן, היו פושטים וגונבים בשדות, וגם פוגעים בתושבים. צה"ל נערך לפעולות תגמול מעבר לגבול, בשטח ירדן בכדי להרתיעם מלהמשיך בכך. את עיקר הפעילות ביצעו באותה תקופה יחידת ה 101, של הצנחנים והנחל המוצנח.

מפקד הגדוד, גדוד 890 של הנח"ל המוצנח היה רס"ן מוטה גור שבהמשך היה רמטכ"ל. הגדוד יועד לאימוני קומנדו והחיילים עברו קורס צניחה, תרגלו נחיתה מהים וכדומה. באחד מאימוני ההנחתה מהים, יואל כמעט

וטבע מתחת לנחתת שהשיטה את הלוחמים וברגע האחרון נחלץ. במהלך האימון המתקדם הוקפצו החיילים לפעולת התקפה על משטרת א-ראהוה, בגבול ירדן. בפעולה השתתפו חיילים מפלוגת הנחל ומגדוד 890. חיילי הנחל היו בכוח הרזרבה.

פעולה שניה בה השתתפה פלוגה א' אליה השתייך יואל, הייתה התקפה על משטרת חוסן, בשטח ירדן, לא רחוק ממושב מבוא-ביתר. החילים יצאו מ"מחנה בילו" שליד רחובות במשאיות שהובילו אותם לנקודת המפגש. כשהחשיך התחילו לצעוד ברגל לכוון הגבול, כשהמטרה היא משטרת חוסן. הדרך התמשכה, הכוחות הגיעו מאוחר מדי לעומת התוכנית. השחר עלה והחיילים התגלו, כך שהפעולה נדחתה. החיילים חזרו לנקודת המוצא כדי להעביר את שארית הלילה והיום.

יואל סיפר:

למחרת יצאנו בשעה מוקדמת יותר, באותה דרך. פלוגת הצנחנים הלכה לכוון המשטרה. הפלוגה שלנו פרצה אל תעלות הקשר והעמדות שהקיפו את המשטרה. מחלקת החבלה השתתפה בחסימת הציר. המ"כ שלנו היה מוישלה וייס, שנפצע במהלך הקרב ואיבד את מאור עיניו.

הכיתה שלנו הייתה צריכה לכבוש מוצב שהגן על המשטרה. התקדמנו לעבר המשטרה. הדרך הייתה קשה ואנחנו הלכנו בחושך בין סלעים ותעלות. אני הייתי בחוד האחד, ומוישלה המ"כ בראש החוד השני של הכיתה. למוישלה ולי היו פנסים שבעזרתם נוכל לזהות האחד את השני. על ידי צעד מוישה גולדווסר. לפתע ראינו נקודות אור רצות. חשבנו שאלה חברי הכיתה שלנו. בעצם היו אלה חיילים ירדנים שרצו על הרכס. קראנו בקול והזדהינו, והתשובה הייתה מטח של רימונים. הירדנים זרקו רימונים ואלה נפלו לידנו. רימון אחד נפל קרוב כל כך עד ששמענו את הפתיל הבוער. צעקתי שיפסיקו לירות [עדיין חשבנו שאלה כוחותינו] ואז התפוצץ רימון לידי. נפגעתי מרסיסי הרימון בראש, בחזה ברגל ובבטן. נפלתי ותוך כדי כך נפגעו גם חוליות הצוואר. בולי (א.ב. יהושע) נפצע ויענקלה המ"מ נפצע קשה. יהודה קרליבך שהיה חובש, הציל את חייו בפעולה מהירה בשטח. מוישה המ"כ, מבית השיטה, נפצע קשה מאוד במפשעה. שמענו אותו צועק וצועק עד שקולו לא נשמע יותר.

פלוגה ב' הייתה פלוגת פנוי פצועים. כשבאו לפנות את הפצועים היה קושי, התעלות היו רחבות והאלונקות התקפלו. אחד המחלצים ירד לתעלה, עמד זקוף ועזר להעביר את האלונקה מצד אחד של התעלה לצד השני. הפנוי היה קשה בגלל תנאי השטח - תעלות, סלעים וקוצים.

משה דיין עמד במוצב הפיקוד על מגדל המים של מושב מבוא-ביתר. פגז פגע במרפסת הפיקוד. את הפצועים פינו למבוא-ביתר. שם קיבלנו עזרה ראשונה ופונינו לבית חולים תל השומר. לא שהיינו בבית החולים זמן רב מכוון שלקראת מבצע קדש, שהיה באוקטובר 1956, פינו את הפצועים מבית החולים להמשך טיפול בבית.

למרות מספר הנפגעים הרב, הצליחו הכוחות להשתלט על המוצב והמשטרה.

ולסיום -

באותם ימים יצאנו לקרב ללא הכנה מספקת ומודיעין לקוי. הציוד שלנו לא התאים למשימה ולתנאי השטח. נעלנו נעלים גבוהות, ללא סוליות גומי, כך שרעש הצעדים על הסלעים איפשר לגלות את החיילים המתקרבים.

מוטה גור הוא זה שעזר ליואל לקבל טיפול רפואי במסגרת הצבא ולא לאשר לשחרר אותו מהצבא טרם החלמתו, ועזר לו להצטרף לארגון נכי צהל. הפציעה של יואל כללה גם זיכרונות קשים מהאירוע בקרב על משטרת חוסן. תקופה ארוכה נאלץ לחבוש צווארון גדול להגן על חוליות הצוואר ולהתמודד עם מבטים סקרנים של האנשים ברחוב.

במסגרת השיקום יואל למד בקורס טכנאי ייצור ועסק במפעלי תעשייה בשיפור שיטות וחישוב פרמיות. בתחילה עבד בירושלים בבית חרושת "עפרונות ירושלים" שייצר מבחר עפרונות רחב בכל סוגי הצבעים והגוונים ואחר כך עבר למפעל "מוצרי ניר". בהמשך למד יואל בקורס של הטכניון להנדסאים. יואל השקיע מאמצים רבים בעבודתו וזכה להערכה רבה.

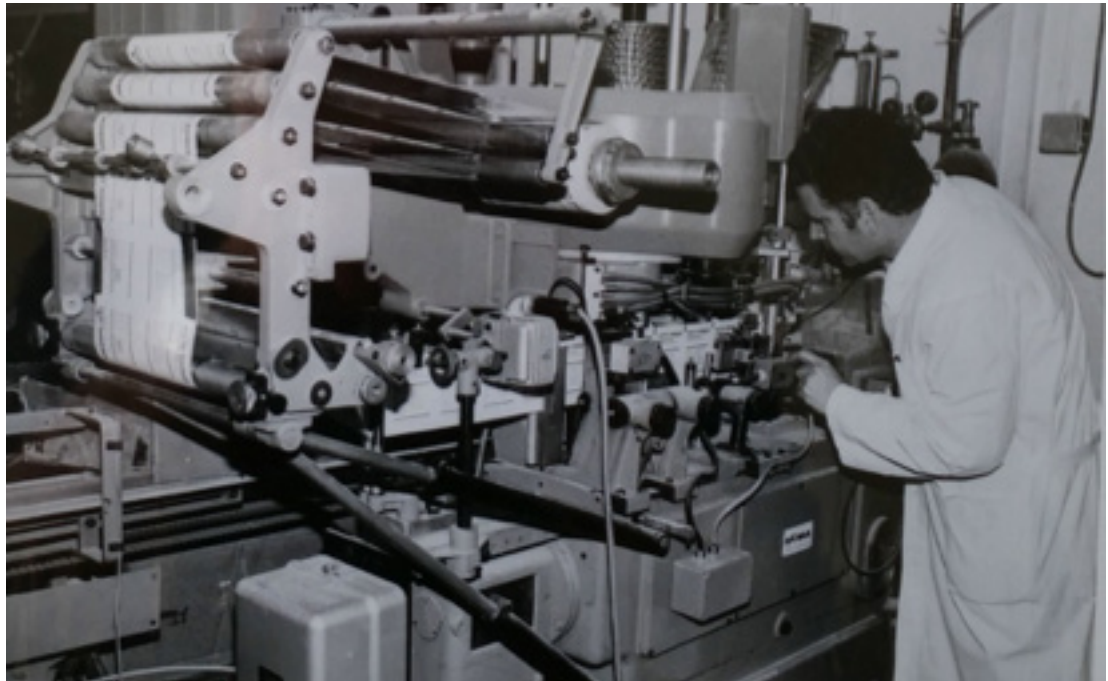

באותה תקופה הכיר את נעמי שהייתה סטודנטית לביולוגיה בירושלים והחברות
הביאה לנשואים בשנת 1961.

בשנים הראשונות הם גרו בירושלים. בתחילה בדירה שכורה ואחר כך עברו לדירה
בבית הכרם. ב-1962 נולדה ענת הבת הבכורה. בירושלים לא הייתה באותן שנים
תעשייה מפותחת וליואל הוצע לעבור למרכז, והוא והמשפחה עברו לרמת גן.
בתחילה עבד במשביר לתעשייה שכלל הרבה מפעלים בכל רחבי הארץ החל באזור,
בעמק חפר, בערד העשייה שלו עזרה, לשיפור וייעול העבודה. יואל לא הפסיק ללמוד
ולהתחדש עד שהגיע לתפקיד של מהנדס המפעל ב"מטע" מוצרי מזון שבעמק חפר

- באותה עת, פנו אליו מהנהלת בית החרושת "מטע" שהיה שייך לכור להצטרף כמהנדס המפעל. יואל פיתח קווי ייצור, נסע לחו"ל (כשנסיעה כזו הייתה מבצע) לרכוש מכונות, היה מעורב בפיתוח מחלקות חדשות, שיפור הבטיחות והתפוקה וזכה להצלחה רבה ולהערכה רבה, גם במפעלים אחרים של כור מזון כמו תלמה, ורד הגליל ותלמה ערד.

ב-1967 מיד לאחר מלחמת ששת הימים נולד רני, הבן השני במשפחה. נירי נולד ב-1970 והצטרף למשפחה הצעירה.

יואל והמשפחה גרו ברמת גן. הילדים השתתפו בקבוצת כדוריד 'מכבי הארזים' רמת גן וזכו להישגים יפים. הם היו גם פעילים בתנועת הצופים. רני וענת למדו נגינה בפסנתר ונירי נגן בקרן יער בתזמורת נוער העירונית.

יואל הצטרף לקבוצת ספורט של נכי צהל עוד לפני שהוקם בית הלוחם. הנכים התעמלו בהדרכת מרגלית במועדון 'ספיבק' ברמת גן.

כשנפתח בית הלוחם בתל אביב, הצטרף יואל וגם המשפחה כחברים. בשנים הראשונות, כשעדיין עבד, היה בקבוצת התעמלות של נכים קטועים. בשבתות היה בילוי משפחתי - בקיץ ליד הבריכה ובחורף בפעילויות באולם הגדול של בית הלוחם.

לפני שפרש, יואל עבר קורס באבטחת בטיחות והיה אחראי הבטיחות במפעל. בנוסף לפעילות השוטפת אירגן תחרויות בין המחלקות השונות לעודד את הפועלים ולהסביר את חשיבות הבטיחות במפעל.

לקראת פרישה יואל עבר קורס רציני והוסמך כשמאי ציוד ומכונות.

עם הפרישה יואל מצא בבית הלוחם מקום בו יכול היה לנצל את תבונת הכפיים והדיקו בו ניחן. בתחילה זה קורס לעבודות עור שבו הפליא לעשות. כשלא נפתח הקורס יותר עבר לקורס צורפות. וזאת בנוסף להתעמלות והתעמלות במים.

יואל אהב לטייל וטייל רבות ברחבי הארץ והעולם.

הוא זכה למשפחה מסורה ואוהבת וילדים מסורים המוכנים תמיד לתרום לזולת ולקהילה.

ענת סיימה את בית הספר התיכון חדש בתל אביב ושני הבנים למדו בבית ספר להנדסאים שליד אוניברסיטת תל-אביב. הבנים שרתו בחיל האוויר וענת בחיל המודיעין.

ענת היא כיום רואת חשבון בהנהלת בנק הפועלים. הבנים למדו הנדסת חשמל לתואר ראשון ומנהל עסקים לתואר שני. שניהם עוסקים בהיי טק.

כיום המשפחה מונה 9 נכדים, שלושת הבוגרים סיימו צבא. שתי נכדות משרתות כיום בצבא, כאשר אחת מהן לאחר שנת שרות והשאר בבתי הספר. הנכדים, צעירים, מפליאים בפעילות ספורטיבית ובתנועת הנוער. פעם קיוונו שיגיע היום והבנים והנכדים לא יצטרכו לשרת בצבא. היום הזה לא הגיע, כמובן שכולם יתרמו את חלקם. יואל חלה והמחלה פגעה בתפקוד המוטורי. בעקבות המחלה נפטר בנובמבר 2016.

נזכור אותו כבעל, אבא וחבר טוב.

שמואל פרקש

כתובת: אהוד מנור 23 כפר סבא

טלפון: 052-5070002

דוא"ל: shmuel.farkash@hotmail.com

הבריחה וההעפלה - סיפור אישי

הסיפור האישי שלי מתחיל במרץ 2017.

שולה - חברתי לחיים סיפרה לי שמתארגנת משלחת שזומנה ע"י ממשלת קפריסין של אותם ילדים שנולדו לאחר מלחמת העולם השנייה בקפריסין, והציעה לי להצטרף למשלחת זו.

הבהרתי לה שלא נולדתי בקפריסין, למרות שהיתי שם כפי שיסופר בהמשך ולכן זה לא רלוונטי לגבי.

לאחר מספר ימים אני מקבל טלפון ממארגן המשלחת שהפציר בי להצטרף למרות שלא נולדתי שם ולו רק בשל הסיפור האישי שלי.

ביקור זה בקפריסין הוביל אותי לתובנות שלא הכרתי ולא הייתי מודע אליהם עד אז.

באירופה שלאחר מלחמת העולם השנייה שרר כאוס מוחלט.

ניצולי מחנות הריכוז, הפרטיזנים היהודים ואלה שהצליחו להימלט מאימת הנאצים החלו להתקבץ במטרה לעלות לישראל. בשלבים הראשונים מדריכי תנועות הנוער ובהמשך חיילים יהודים ששרתו בבריגדה היהודית בצבא בנות הברית וכן חיילי ההגנה שחברו לצבא הבריטי ערקו מצבא בנות הברית והתגייסו לסייע לניצולים. צבא בנות הברית אך בעיקר הצבא האמריקאי התגייסו לסייע לניצולים ככל יכולתם.

לקראת סוף 45 נשלחו שליחים מארץ ישראל בראשות שאול אביגור ובכיסויים שונים לארגן את כל אותם אודים מוצלים מאש ולהעלותם לישראל תנועה שנקראה לימים תנועת הבריחה.

ביקור בקפריסין ליד אחד הפחונים שנשתמרו
ושמשו את העצירים

בכל רחבי אירופה ובעיקר בדרך לישראל
הוקמו **מחנות עקורים** בבסיסים
צבאיים לשעבר.
התנאים הפיזיים במחנות היו קשים אך
לראשונה אותם ניצולים חשו **בשקט**.
ברגיעה ובחופש.

אני בן לניצולי שואה. אמי עברה את
מחנות הריכוז לרבות אושוויץ, ואבי
הצליח להימלט מאימת הנאצים.
לדאבוני עד היום איני יודע מה בדיוק
עבר עליהם ממקור ראשון. אלא
רק מקטעי אמירות ששמעתי בבית
וסיפורה של דודתי לאחר מות הורי.

בבית לא דברו ואף לא הזכירו את נושא
השואה ואת שעבר עליהם. כילדים כל

שאלה או ניסיון לברר מה בדיוק היה תגובת אבי לוותה בהתעלמות מוחלטת ותגובת
אימי לוותה באמוציות קשות ופרצי בכי דכאון ועצבות.

אחי ואני לא רצינו להעציב אותם ולכן על כל נושא השואה לא דברו בבית. זכור לי
שיום השואה היה בבית יום אבל.

הורי ילידי סלובקיה, אימי מברטיסלבה (פרסבורג לשעבר) ואבי מאזור חוסט שבצפון
נישאו עם פרוץ המלחמה ב-22.08.1939.

המלחמה הפרידה ביניהם ואין לי מושג כיצד אולם סוכם ביניהם שמיד עם סיומה
יפגשו במקום בו גרו בברטיסלבה.

אמי כאמור נדדה בין מחנות ריכוז שונים לרבות אושוויץ ובירקנאו, ובתום המלחמה
שקלה 37 ק"ג בלבד (זאת סיפרה לנו באחד מרגעי ההתוודות הבודדים שהיו לה).

המפגש מיד אחרי המלחמה היה כמובן מרגש מאוד ותוצאתו מספר כאן את הסיפור.

לאימי היו 2 אחיות שעזבו את אירופה לפני המלחמה פריצי היגרה לבריטניה ושמשה כאחות בזמן המלחמה ורוזה היגרה לספרד וכך שרדו את השואה. שאר בני המשפחה הושמדו בתאי הגזים.

לאבי היה אח שגם הוא ברח לאנגליה ושנים שעקבותיו נעלמו. רק כעבור למעלה מ-30 שנה (כאשר אני כבר הייתי אב לילדים) גילו אחד את השני, ואולם יתר המשפחה לא שרדה את השואה.

יחד עם מיליוני הפליטים אודים מוצלים מאש נדדו הורי בעזרת השליחים מהארץ למחנות עקורים עד שהגיעו לאחד ממחנות העקורים הגדולים שבאוסטריה, שם עבדכם הנאמן יצא בבית החולים רוטשילד לאוויר העולם. ב-1 לאוגוסט 1946 - כשנה לאחר תום המלחמה.

מבירור לגבי קיומו של בית החולים הובהר לי שבזמן המלחמה הוא שימש את השלטון הנאצי ומיד לאחר המלחמה הוא הוסב לבית חולים לפגועים ומותשים וכן לבית יולדות. ב-1996 הבניין נהרס ובמקומו הוקמו משרדי לשכת המסחר של אוסטריה.

באוסטריה מול ביה"ח רוטשילד בו נולדתי

הוקמה תנועה המונית של יהודים שהוגדרה לאחר מכן כתנועת "הבריחה" שמטרתה הייתה לעלות לישראל.

באותה עת שלט בארץ המנדט הבריטי שהגביל מאוד את אפשרות העלייה ארצה ומכאן נולדה העלייה הבלתי לגאלית לארץ שנקראה גם "עליה ב'". עוד באירופה ניהלו הבריטים מעקב אחרי התנועה לכוון ישראל וניסו לטרפד אותה.

מפירווי המידע אותם הצלחתי לאסוף

מהורי סיפר לי אבי 2 אירועים שנחרטו בזיכרוני. האחד שכשהם נסעו בלילות ומאימת הבריטים שעקבו אחר נתיב הבריחה עוד באירופה כאשר נסעו (ובהמשך נסענו) הורידו את הברזנטים כדי שהבריטים לא יזהו אותנו. האירוע השני שבלילה בו עברנו את האלפים המושלגים אבי סחב אותי בידיים (וקל משקל לא הייתי) כשהתחלתי ליבב צבט את זרועו בניסיון להשתיק אותי עד כדי כך שבבוקר כשהגיעו לאחד ממקומות המחבוא הזרוע הייתה כולה מגואלת בדם.

מסכת הנדודים של הורי ובהמשך שלנו ארכה מתום המלחמה ועד שהגענו בדצמבר 1947 לחופי איטליה שבאזור צ'וטאקה מצפון לרומא.

צוות צלמים אמריקאי בראשות לוין נשלח לאירופה לתעד את נתיב הבריחה. מתברר שהורי (ואני בתוכם) נמנים עליהם. סרט דוקומנטרי זה עם נופך קטן של עלילה בידיש שנקרא בתחילה ILLIGAL ובהמשך הוסב ל"לא תפחידונו".

הסרט מיטיב לספר את נתיב הבריחה אותו עברנו ולאחריו את הניסיון לעלות ארצה במסגרת עליה ב' בספינת עץ רעועה בשם "מריה קריסטינה" שלאחר שנרכשה הוסב שמה ל "לא תפחידונו", ועם הכרזת העצמאות הוסב שמה ל"ירדנה".

הספינה יצאה את נמל לה ספציה שמצפון לרומא שבאיטליה ב-11.12.1947, נתגלתה

ע"י מטוסי סיור בריטים נתפשה ב-23.12.1947. ונשלחנו בספינת הגירוש הבריטי "אושן ייגר" למחנות העצורים שבקפריסין. אותנו שיכנו במחנה קייץ 60.

ממחנות העקורים שבקפריסין לא נשאר זכר, הבריטים ששלטו בקפריסין ולמעשה עד היום מחזיקים בחלקים ממנה כקולוניות של שנות העשרים והשלושים השמידו והרסו את כולם.

בביקורי האחרון שם ניסינו להתחקות אחר המחנות אולם ללא הואיל. במקום בו היה אחד המחנות מצאנו שרידי משטחי בטון ככל הנראה זכר לאותם מחנות.

שרידים שנותרו ממחנות העצורים

מפת מחנות העצורים בקפריסין

בקפריסין שהו כ-55,000 פליטים יהודיים שגורשו מיד לאחר המלחמה ובה נולדו למעלה מ-2,200 תינוקות, רובם בבסיס הצבאי הבריטי. החיים בקפריסין היו קשים מנשוא ואותם פליטים, "אודים מוצלים מאש" מצאו את עצמם שוב מאחורי גדרות וכלבים נובחים. השליחים מישראל שהצליחו "להתברג" למחנות ניסו להקל על החיים שם עד כמה שניתן. גן עדן זה לא היה אך גם לא גהינום.

בקפריסין סבלו מאוד ממחלות ומאות תינוקות נפטרו בשל תנאים קשים ותנאי תברואה ירודים, ולכן מיד לאחר הכרזת השחרור היינו בין הראשונים לעלות ארצה ב-23.02.1948.

העליה והתערות בארץ

להורי אימי לפני המלחמה הייתה מתפרה בסלובקיה וכל בני המשפחה עבדו בה. אבי למד ועסק בסנדלרות. בבואם ארצה הוצעו להורי מספר חלופות למגורים, ובין השאר בתל אביב ובירושלים ופתיחת עסק בתחום בו התמחו.

עם אימי במחנה המעבר שבאיטליה

אבי התעקש שהוא מבקש להיות עובד אדמה למרות שלא היה לו כל ידע או רקע קודם בעבודת אדמה. עברנו למושב שהוקם עם תום המלחמה ב-3 ביולי 1947 כמושב שיתופי ע"י חיילים משוחררים שלחמו עם הצבא הבריטי והצ'כי. המושב נקרא "חרב לאת" שליד חדרה. השם נלקח מספר ישעיה, פרק ב', פסוק ד': "וְכָתְתוּ חֲרָבוֹתָם לְאֵתִים, וְחַנְיֹתוֹתֵיהֶם לְמִזְמֵרוֹת--לֹא-יִשָּׂא גוֹי אֶל-גוֹי חָרֵב, וְלֹא-יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה" פסוק זה הינו סימבול שכן התושבים הראשונים המירו את כלי

נשקם ופנו לחקלאות על אף שלא היה להם כל ידע מוקדם בכך. לעזרתם באו מדי שבוע שבועיים מדריכי חקלאות מהסוכנות ללמד אותם גידולי שדה וחקלאות מהי.

עם תום המלחמה בשנת 1948 הצטרפו למושב ניצולי שואה שבחרו בעבודת האדמה, ואנחנו בתוכם, ובהמשך הגיעו עולים גם מרומניה ומפולין.

החיים היו קשים מאוד, הרווקים שוכנו באהלים והמשפחות בצריפים רעועים ללא חשמל ומים זורמים.

ב-1950 הופרט המושב ממושב שיתופי והוחל בבניית בתי קבע, אז גם חוברנו לרשת החשמל והמים.

כל יחידה (משק) קבלה 2 פרות (במבי ודונדי) 2 עיזים מספר תרנגולות וסוסה. בתנאים אלה אנחנו המשפחות שהגענו ארצה חסרי כל התקשינו להתקיים ולכן נאלצנו לעבוד בפרדסי האחרים. זכור לי שבגיל 10 או 11 אבי הסיע אותי בחופשים להשקות בצינור גומי את פרדסי האחרים כאשר בתרמיל צד אימי הכינה בקבוק תה קר עם הרבה לימון וסנדויצ'ים עם מרגרינה ובצל - וזה היה מאוד טעים. בשעות אחה"צ אבי אסף אותי מהפרדס שהיה די רחוק מהבית (מי היה מעז לעשות זאת היום).

יום חג היה לאחי ולי כשהורי חזרו מקניות בחדרה (עם הסוסה והעגלה) והביאו לארוחת הערב מבחר גדול של בשרים ונקניקים הכי טעימים. לימים התברר שהורי קנו את השאריות.

במהלך שנות החמישים חברו לכפר עם גל העלייה מצפון אפריקה מספר משפחות ממרוקו כאשר עד אז כל חברי הכפר היו בעיקר יוצאי מזרח אירופה.

הורי ואחי על רקע הבית בכפר

בתוך כל העומס ומלחמת הקיום ב-1949 בא לאוויר העולם אחי היקר יוסי על שם אחיה של אימי אותו לא הכרנו.

ההכרות וההשתלבות שלנו כילדים עם עולי מרוקו הייתה טבעית וכיפית. בשבתות לבשו עולי מרוקו המבוגרים את הבגדים המסורתיים ופיג'מות הפסים ואנחנו כילדים בקרנו והינו אצלם שעות על גבי שעות (מה הפלא פנקו אותנו בממתקים ו"דברים טובים" שלא היה לנו בבית).

הכפר היה מעורב חילוניים ודתיים. במושב "חיבת ציון" הסמוך לכפר שכנה המאפיה של לרנר בו נאפו לחמים, חלות ועוגות לשבת. מידי יום שישי אחר הצהרים החברים הדתיים בדרכם לבית הכנסת נשאו איתם את סירי הצ'ולנט (שהכינו הנשים מבעוד מועד) עטופים במגבות לשם זיהוי והניחו אותם ב"טבון" המאפיה, ובשבת בתום תפילת שחרית ומוסף אספו אותם והביאו אחר כבוד הביתה לסעודת השבת.

בית הספר היסודי בו למדתי היה בית הספר הממלכתי דתי שבכפר הרואה אליו הלכנו כל יום ברגל (אז עוד לא היה כביש) ובחזרה. שם למדו בני הישובים שבסביבה כפר הראה, חיבת ציון וגאולי תימן. בתקופה זו תלמידי גאולי תימן עוד גדלו פאות וחבשו כובעי "ברט" ולא זכור לי שראינו בכך כל חריג שלא לדבר על אפליה כלשהיא דבר שלא ידענו מהו.

בביה"ס היסודי בכפר הרואה

כמו רוב ילדי הכיתה הלכנו לתנועת בני עקיבא שבכפר הרואה, שם התקיימו פעילויות מידי שבת אחה"צ. הפעולות שהחלו בתפילת מנחה אליו חבר כב' הרב משה צבי נריה ובהמשך התקיימו פעילויות שונות. גולת הכותרת היו ההכנות וחגיגת פורים. כל שבט בחר בשם מחתרת (לי זכורה "היד השחורה"). מדריכנו דדה אלבוים מחיבת ציון יחד עם אחיו ניצחו על המלאכה.

מאחר שהבית היה קטן, רדיו וטלוויזיה לא היו הסתובבנו הרבה בין חברים וכך למדנו להכיר את אורח החיים והמנהגים של העדות האחרות (אז לא קראנו לזה ככה). המרוקאים בכפר או התימנים בגאולי תימן שאיתם למדנו יחד, ההורים קבלו אותנו, הילדים, בסבר פנים יפות כולל כיבוד ופינוקים. כמו כן ביקרנו אצל "אבו עיסא" הערבי שגר בסמוך לגאולי תימן ולא ברח עם שאר הערבים בזמן מלחמת השחרור, שם כיבדו אותנו, הילדים, באבטיחים אותם גדלו (ולימים יחד עם אבי).

לא חשנו בשום אפליה או התנשאות של עדה זו כלפי השנייה להיפך כילדים היה לנו כיף גדול להתרועע אחד עם השני, ואולי בגלל שלאף אחד לא היה כלום, ונאלצנו לשרוד ולהילחם את מלחמת הקיום מידי יום. זהו לדעתי כור ההיתוך האמיתי של העם היהודי.

בשנות החמישים היו מספר נחילי ארבה שפלשו ארצה ואנחנו ניסינו לגרשם ברעש במכסי סירים, אולם ללא הואיל. זכור לי שילדי גאולי תימן אספו את הארבה שנחת בשדות ואנחנו הצטרפנו אליהם, ובסופו של יום הכינו מהם "מטעמים". למען האמת לא ערב לחיכי אך חייבים לטעום וכך עשינו.

את בית הספר היסודי סיימתי בכפר הרואה ו"על הקשקש" בסבב השני עברתי בהצלחה את בחינות הסטיפנדיה כך שהתאפשר לי ללמוד עם המלגה שקבלתי בבית ספר התיכון אזורי עמק חפר שליד מדרשת רופין.

ברופין התודעתי לתלמידים אחרים מיישובי הסביבה בית יצחק, שער חפר, כפר חיים בית הלוי ובהמשך מכפר ויתקין. כולם מושבים ותיקים ומבוססים שנחשבו ל"מלח הארץ". זכור לי שבלימודי תנ"ך הייתי היחיד כחניך בית ספר דתי שחבשתי כיפה לראשי.

באותה תקופה הורי כבר החלו לקבל שילומים מגרמניה, דבר שהקל במעט על המצב הכלכלי. זכור לי שנלוויתי עם הורי לאחת הועדות לעניין השילומים כדי להציג בפניהם את יכולותי בשפה הגרמנית. הורי התחנכו בתקופה שקדמה למלחמה בבריטוריה ה"אוסטרו הונגרית" בה השפה השלטת הייתה גרמנית וזו השפה שדברנו בבית ובעיקר עם אימא שכמעט לא דברה עברית כך שזו למעשה הייתה שפת האם הראשונה שלי.

עם הבנות בתיכון אזורי עמק חפר שברופין

בתיכון נחשפתי להרבה מקומות
אותם לא הכרתי והחלה האהבה
והסקרנות שלי לטבע לנופים
ולטיולים בארץ.

את ביה"ס התיכון סיימתי במגמה
חברתית עם תעודת בגרות מלאה,
ובמועד הגיוס התנדבתי לצנחנים
כבן מחזור אוגוסט 64 בפלוגה א'
בפיקוד אמנון זהבי שבגדוד 890.

בכפר הייתי השני (אחרי דוד זגורי הבוגר ממני) עם כומתה אדומה וכנפי צניחה, וזו
היתה גאוה גדולה שלי ושל הורי.

הסיבה העיקרית שהתנדבתי הייתה הסקרנות והרצון לקחת סיכונים ולהוכיח לוותיקי
הארץ ובעיקר בני המושבים הוותיקים ובני הקיבוצים שנחשבו באותה תקופה כ"מלח
הארץ" שגם אני יכול. ואולם כיום במבט לאחור וככל הנראה בתת מודע העובדה
שחיינו הרבה שנים בקשיים כלכליים ובעיקר בצל השואה דרבן אותי להוכיח לי אך
בעיקר להורי ש"לא עוד", אנו חזקים ונדע להגן ולשמור על עצמינו.

בסיום קורס מכי"ם

מסע ניווטים עם קסקט ומכנס קצר בדרך לאילת

זכור לי שבדרך לא דרך נודע להורי מבעוד מועד על צניחה שלי בפלמחים. הורי ודודי שהגיע לביקור מספרד הגיעו לאתר הצניחה מבלי שידעתי על כך דבר וחצי דבר. המפגש המרגש איתם חרוט בזיכרוני עד היום, ובעיקר אבי, שתקן מטבעו שלא הוציא הגה אולם עיניו אמרו הכל.

סיכום

מספר אנקדוטות

לקראת נסיעתי לקפריסין פשפש אחי יוסי בניירת מאותה תקופה שהשאירו הורי. הוא מצא בין השאר את תמונת הספינה וכן CERTIFICATE שהונפק ע"י הסוכנות היהודית בו מצוינים שמות הורי ושמי עם תאריכי הלידה, וראה זה פלא תאריך הלידה הרשום אצלי 2.12.47 ואני יודע שתאריך הלידה שלי הוא 01.08.1946. אחי הודיע לי חגיגית ששתי מתנות יום הולדת מידי שנה הוא לא מתכוון לתת לי. עם כל ניסיונותינו לא הצלחנו לאתר את תעודת הלידה שלי. אין ספק שהתאריך ע"ג מסמך הסוכנות הוא שגוי, ועד היום איני יודע מנין נבע.

תאריך הלידה האמיתי סקרן אותי. פניתי לשגרירות אוסטריה שם נתבקשתי למלא טפסים שונים, אולם נאמר לי שאם אגיע לוינה אוכל לפנות לרשות המוניציפלית ושם ינסו לאתר את מבוקשי.

סיבה טובה לנסוע לווינה שכן מאז שנולדתי בווינה לא ביקרתי(באוסטריה כן).

הגענו שולה ואני לווינה ובקשתי מפקיד הקבלה שספרתי לו בקיצור את סיפורי שינסה לברר להיכן עלי לפנות. עם שובנו למלון מסר לי כתובת ושם לא רחוק מהמלון בו התאכסנו. למחרת בבוקר התייצבנו ופקידה צעירה ולא סימפטית קיבלה אותנו והמציאה לנו רשימת כתובות לשם אנו נדרשים לפנות. הבהרתי לה בשפה הגרמנית שאין לנו כוונה ללכת לכתובות ובקשנו את הממונה. הגיעה גב' בשנות החמישים, הזמינה אותנו לחדר הישיבות ושטחתי בפניה את מבוקשינו. הגב' בניגוד לקודמת גילתה ענין בבקשתינו, מסרתי לה כל שידעתי על הורי שם בית החולים בו נולדתי והתאריך הידוע לי, וכן מסרתי צילום הדרכון והטלפון הסלולרי שלי. היא הבטיחה לבדוק ולחזור אם תמצא משהו.

באותו יום אחה"צ קבלתי טלפון. בקו השני הייתה הגב' איתה נפגשנו ומסרה שמצאה משהו התואם את סיפורי למעט השם שאינו שמואל אלא סנדו. גם היום כאשר אני נזכר בטלפון שערוטי סומרות. סיכמנו שלמחרת בבוקר אתייצב במשרדה והיא תכין לי את תעודת הלידה,

ואכן למחרת הגענו והיא הזמינה אותנו למשרדה שם התברר שהיא היועצת המשפטית של לשכת רישום האוכלוסין באוסטריה, תפקיד בכיר לכל הדיעות. מסרה לי שתי תעודות לידה האחת לצרכים בינלאומיים והשניה תעודה אוסטרית. כ"כ צלמה את דף מרשם התושבים בה נרשם שתאריך הלידה הוא אכן ב-1 באוגוסט 1946 בשעה 17:15.

תוך כדי שיחה בקשה לדעת עוד פרטים על הורי, וספרה שהוריה גרו בשנות המלחמה בכפר לא רחוק מוינה. שם היה מחנה עבודה גדול של הנאצים. מידי בוקר יצאו האסירים בלויי סחבות. המקומיים זרקו להם ככרות לחם ואוכל. היא הדגישה מספר פעמים שלא היה מצב שהעולם לא ידע עת שהתרחש. בסיומו של אותו ביקור הודתה לנו שיש לה הזדמנות לפגוש אנשים וספורים שמאחורי המספרים בהם

עוסקת בעבודתה. בקשתי להודות לה ולשלוח מכתב תודה לה ולממונים עליה ואולם היא סירבה לכך באדיבות אך בתוקף. אישית אין לי ספק שהיא חרגה מסמכותה ברצונה לרצות אותנו (ואולי גם קצת רגשות אשם) ובארצות אלה זה לא ענין של מה בכך.

REPUBLIC ÖSTERREICH
Standesamt
Ständesamt Wien-Innere Stadt
Auszug aus dem Geburtsantrag/Extrait de l'acte de naissance no
Nr. 016836/2017
Tag und Ort der Geburt
01 08 1946 Wien
Name/Nom Farkas
Vorname/Vorname Sandor
Geschlecht/Sexe M
Vater/Père Farkas
Mutter/Mère Farkas
Tag und Ort der Ausstellung
25 04 2017
Unterschrift/Signature
Siegel/Scellum

תעודת הלידה שהונפקה באיחור של 70 שנה

שלמה קטנוב

שם בת הזוג: אסתר קטנוב

כתובת: המכבים 4 חולון

טלפון: 03-5045669

שמי קטנוב שלמה, שם אבי דוד ושם אמי מרים. נולדתי בשנת 1930, בעיר הראת שבאפגניסטן. עליתי לארץ בשנת 1936 בהיותי בן 6. העלייה כללה נסיעה במשאית מאפגניסטן להודו ומשם הפלגנו באוניה הודית עד עיראק. מעיראק המשכנו בנסיעה ארוכה באוטובוסים עד לסוריה. שם החלפנו אוטובוסים והמשכנו בנסיעה דרך לבנון ועד לראש הנקרה. כשהגענו לארץ התקבלנו ע"י קרובי משפחתנו, משפחת גרג'י, שעלו לפנינו לארץ בשנת 1906. הם התגוררו בשכונת הבוכרים בירושלים והתפרנסו מהוראה ותלמוד תורה.

אבי נולד ב-1898 ובהיותו בן 3 נפטרו הוריו שחיו באפגניסטן. אבי גדל כיתום ונשלח למשפחות באוזבקיסטאן וברוסיה ולכן למד את השפה הרוסית. בבגרותו עבד כמתרגם בקונסוליה האפגאנית ברוסיה. לאחר כמה שנים חזר לאפגניסטן והתחתן עם הנכדה של הרב מתתייה גרג'י והתפרנס מתרגום מרוסית לפרסית במשרה ממשלתית.

להורי נולדו שלושה בנים ובת אחת בעיר הראת ובן אחד נולד בעיר כבול. הבן הבכור נפטר בילדותו בעיר הראת. בשנת 1938 נולד בן נוסף בישראל. סבא רבא שלי, הרב מתתייה גרג'י, נולד בעיר הראת בשנת 1845. נולדו לו 5 בנים ו-2 בנות. שני בנים נפטרו בילדותם. שלושה בנים, אשר, יוסף ויחזקאל ושתי בנות יוכבד ודבורה. יוכבד הייתה סבת.

בשנת 1839 העלילו המוסלמים השיעים על יהודי פרס כי הם פגעו בכבודו של עלי הקדוש, מה שגרם לפרעות קשות. הם שרפו בתי כנסת ובתי מדרש והכריחו את היהודים להתאסלם. בפרעות נהרגו 31 יהודים ואלו שניצלו ברחו מהעיר משהאד בפרס לעיר הראת באפגניסטן עקב קרבתה לגבול. בין היהודים שניצלו היו, כמובן, גם משפחת גרג'י שהם משפחת אמי. אפגניסטן מנתה 26 מיליון תושבים, 80% סונים, 16% שיעים, 4% הינדים.

עובדי ורוקחי אביק
(אני עומד בשורה הקדמית ראשון משמאל).

הקהילה היהודית לא הייתה גדולה, כולם הכירו את כולם. מאפייניה היו שמירה על הדת והמסורת. גרנו בחצרות גדולות שמוקפות בחומה. הקהילה הייתה מאוד מגובשת כדי שלא יגיעו לידי התבוללות. הם בנו בתי כנסת ובתי מדרש מפוארים. היחס של השלטונות ליהודים לא היה נוקשה אבל לעיתים היו פוגרומים שפגעו ביהודים.

לאחר העלייה שלנו לארץ, ההתאקלמות הראשונה לא הייתה קלה מכיוון שהיו פרעות בין השנים 1936-1939. העבודות שהיה ניתן להתפרנס מהן בירושלים היו עבודות בניין או סלילת כבישים. לאבי לא הייתה התמחות בעבודות אלו ולכן, עקב המצב הכלכלי וללא יכולת להתפרנס, עברנו לגבעת משה בתל אביב. אבי, אחי הגדול ואני עבדנו בפרדסים במושבות בסביבת ראשון לציון. לאחר עונה אחת מצבינו הכלכלי השתפר והחלטנו שלושתנו לעזוב את העבודה. אני חזרתי ללמודים לכיתות ב' ו-ג' בבית הספר היסודי "המעלה" בתל אביב, אחי הגדול החל לעבוד במוסך ואבי החל לעבוד כעוזר לנהג החלוקה עם משאית בבית החרושת לבקבוקים "גביש".

לאחר מספר שנים עברנו לגור בגבול יפו. בעלי הדירה היו ערבים ולכן התשלום היה זול יותר. בהיותי בן 11 עזבתי את הלימודים בעצת המשפחה כדי לעזור בפרנסת המשפחה. התחלתי לעבוד בבית חרושת לתרופות "גלמה" בתל אביב במשך שנתיים עד גיל 13. במשך השנתיים האלה לא הייתי מרוצה מהעבודה ואבי לא הסכים שאעזוב את העבודה עד שהגעתי לגיל מצוות. בגיל 13 החלטתי שאני בוגר ומאחר שלא הייתי מרוצה מעבודתי עזבתי אותה ועברתי לעבוד בבית חרושת "אביק", כשאבי הכיר את המפעל מעבודתו בחלוקת הבקבוקים.

באביק היו 3 בוסים כשלכל אחד היה תפקיד מוגדר. ד"ר מוג'ה היה אחראי על ייצור הטבליות במפעל. במפעל עבדו 26 עובדים קבועים ו-4 נערים לעזרה כללית. מבין ארבעת הנערים רק לי היה ניסיון קודם בתחום וטבעי היה שכל מחלקה תרצה אותי לעזרה. לאחר תקופה לא ארוכה במפעל ולאחר שהכירו אותי ואת עבודתי, ד"ר מוג'ה

ניגש אלי וביקש ממני שאחליף אותו בתפקידו מאחר שהוא רופא ולא כימאי והוא עוזב ומתגייס לצבא הבריטי. אותי מינו להיות אחראי על יצור הכדורים כבר למחרת בבוקר. וכך הוא לימד אותי את כל תורת ייצור הכדורים ותוך זמן קצר למדתי את העבודה ולא היה לי צורך בד"ר מוג'ה לידי. העבודה הייתה במשמרות ולפי הצורך. מיד עם עזיבתו של ד"ר מוג'ה התקבלה בחברה הזמנה גדולה מאוד של 6 מיליון כדורי מלח לחיילים הבריטים שנלחמו בגרמנים שפלשו למדבר סיני בדרכם לכיבוש מצרים. החיילים הזיעו ברמה גבוהה ובעקבות ההזעה המוגברת בחום הגבוה ירדה להם רמת המלח בגוף. הכדורים היו מאוד חשובים לחיילים לאיזון רמות המליחות בדם. להפתעתי נתנו לי את האחריות לפקח ולבצע את המשימה עם עוזרות ובמשמרות לפי הצורך. בנוסף לייצור השוטף של המפעל, עמדתי במשימה בהצלחה וסיימתי במועד הנדרש.

במהלך עבודתי שילבתי עבודה ביום, ובערב השלמתי לימודים בבית ספר יבנה בתל אביב ובבית ספר תיכון אחד העם בתל אביב, בגיל 15 התנדבתי לארגון ההגנה בארץ ושירתתי בגדנ"ע. למדנו במשך שנה על פירוק והרכבה של אקדחים, שימוש ברימונים ובשבתות למדנו קרב מקלות, טיפוס על חבל וספורט אתגרי. המשכתי לשלב זאת עם עבודתי. לאחר שנה עברתי לחי"ש (חיל שדה) ששם עברנו אימונים על נשק, רובים ואימוני שטח. היו לנו גם תפקידי כוננות לעבודות ביטחוניות. יום אחד הקפיצו אותנו לשכונת מונטפיורי בתל אביב עקב גניבות בלילות בשכונות יהודיות. ביצענו להם מארב ופגענו בהם ומאז פסקו הגניבות בלילות.

בשנת 1947 התחילו דיונים באו"ם על חלוקת הארץ בין היהודים לערבים ובעקבות זאת התחילו חיכוכים בין הערבים ליהודים. הפלוגה שלנו נכנסה לכוננות לפי הצורך ובדצמבר 1947, בהיותי בכוננות באחד מבתי הספר בתל אביב, נקראנו לעזרה לתושבי שכונת התקווה מפני שהמגנים במקום נשארו בלי תחמושת והייתה סכנה בפגיעת תושבי השכונה. הסיעו אותנו במשאית שהייתה סגורה עם ברזנט מסביב, הגענו לגשר איילון וראינו שהגשר עמוס בשוטרים בריטים שחיפשו נשק אצל היהודים כדי שלא יכנסו לשכונת התקווה. חיפשנו דרכים חלופיות לשכונה, עברנו דרך חצרות וגדרות עד שהגענו לבית אחרון שגובל עם סלמה. שם התמקמנו, התחבאנו אחרי גדר וחיכינו

לראות מה קורה. ראינו שוטרים בריטים ברכב משוריין שנוסעים הלוך ושוב ומגנים על הערבים. כאשר הרכב פסק מלנסוע הלוך ושוב, הייתה לנו ההזדמנות להעביר את המקלע מעבר לכביש ונאמר לנו ע"י המפקד לחכות לפתיחת אש. חיכינו לפקודה שלו, נאמר לנו שאם הבריטים מגלים אותנו ורוצים לפגוע בנו אנחנו מיד פותחים עליהם באש. חיכינו בסבלנות, לא עבר זמן רב ושמענו קולות "עליהום... איטבח אל יהוד" וגוש ענק של אנשים התקרבו עם פטישים, גרזנים, סכינים ועם עגלות לאסוף שלל מהחנויות ומהבתים של היהודים. הם לא ידעו שאנחנו שם, חיכינו בשקט נתנו להם להתקרב, כשהיו קרובים מאוד המפקד נתן הוראה לפתוח באש וכל הכיתה פתחה באש בבת אחת. ערימה של אנשים נפלה על הכביש פצועים והרוגים וכל השאר ברחו עם צעקות של כאב. אנחנו חזרנו למקומנו, הסתתרנו והתכוננו לתגובה כלפי האנגלים שיגיעו בקרוב. האנגלים, שכנראה שמעו את היריות, הגיעו מיד למקום ופתחו בצעקות וקללות. לא עזבנו את השטח עד שהגיעו למחרת המחליפים שלנו.

בהמשך הפעולות שלנו, בין חולון לבת-ים היה כפר ערבי בשם תל א-ריש היה שם בית לבן גבוה ששלט על כבישי חולון ובתים והתמקמו בו צלפים, מעל הבית הלבן בתל א-ריש הציבו מכונת ירייה "שפנדו" שהמטירה אש ללא הפסקה על התושבים. מפקד הגדוד של ההגנה, שהיה אחראי על האזור, נתן פקודה להרוס את הבית עם הצלפים ולקבור אותם בין חורבות הבית כדי להפסיק את הפגיעה בתושבים. התפקיד שלי ושל חבריי היה לנטרל את האויב ולאפשר לחבלנים שלנו לפוצץ את הבית הלבן. הבית נפגע אבל לא נחרב לגמרי. בבוקר הצלפים עדיין המשיכו לירות על תושבי חולון והיה קשה להשתלט עליהם. המפקד שלי הגיע אלי ושאל: "מה קורה?" אמרתי לו: "המצב רע מאוד כי היינו מטווחים ע"י הצלפים הערבים". בכל הרמת ראש או תזוזה של הגוף קיבלנו יריות. המפקד ביקש ממני את הרובה שלי וניסה לעשות תרגיל ולאחר את מקור הירי ולחסל את הצלף. הוא הניח קסדה מעל קנה הרובה, הרים כלפי מעלה ומיד נורתה ירייה לכיוון הקסדה. המפקד שזיהה את הצלף וניסה לפגוע בו קיבל כדור במצח ונהרג במקום. המפקד נפל ישר לזרועותיי. הירי נמשך עוד כמה שעות ולא הצלחנו לנטרל אותם, ירינו ללא הפסקה אבל ללא הועיל, היינו שבורים על מותו של המפקד שלנו האהוב כרמי רבינוביץ. כרמי רבינוביץ ז"ל היה ההרוג הראשון שנהרג מהפלוגה שלנו ולכן הכאב היה גדול במיוחד, היינו צריכים להוציא

את גופתו מהמקום והיריות המשיכו ללא הפסקה והקשו עלינו מאוד את הפינוי. לעזרתנו הגיע חיים אטלס, חייל מהמחלקה, והציע לבנות חומה בעזרת שקים שהיו במקום שנמלא אותם בחול. הוא אמר לנו: "אני אשכב על הבטן ואתם תניחו על הגב שלי את השקים. אני אתרומם ואתם תגלגלו את השקים על העמדה הקיימת. וכך הצלחנו לבנות חומה גבוהה ולהוציא את הגופה. בצהריים הגיעו המחליפים שלנו. עזבנו את המקום וחזרנו עצובים וכואבים לבסיס שלנו החדש בשרונה שהבריטים פינו אותו והפך לבסיס של ההגנה.

למחרת בבוקר מפקד הפלוגה, יצחק דוידזון קרא לי אליו ואמר לי שאני צריך לצאת לקורס מ"כ בקיבוץ נען ובמידה ולא ארצה תהיה לנו מדינה בקרוב ואתה תהיה אזרח סוג ב'. לאחר מחשבה שכל חברי התפזרו לקורסים כגון: חבלנים, חובשים, סיירים אלחוטנים וכו'... ושאני לא חוזר לעבודתי ב"אביק" הסכמתי, עברתי קורס מ"כ בקיבוץ נען למשך חודש. בקורס למדתי על סוגי נשק, אימוני שדה, אימוני לילה, טופוגרפיה הכרת כוכבים ועוד... המדריכים היו רציניים והשקיעו בנו מאוד. בקורס היה איתי יעקב ארנון שהיה מהמחלקה שלי חי"ש ת"א. שם התחברנו מאוד ונעשינו ידידים טובים מאוד.

לאחר הקורס מ"כ ב-1/2/48 הוקם צה"ל ועברתי מההגנה לצה"ל, שובצתי לפלוגה ג' גדוד 51 חטיבת גבעתי במחנה 88 במולדת, תפקידינו היה לשמור על דרך הביטחון מתל אביב, מקווה ישראל, חולון ומולדת. זוהי דרך עפר שהוכשרה בין הפרדסים לאבטח את דרך העפר ממולדת עד כביש ראשון לציון. כדי לאבטח את דרך הביטחון יצאו בתורנות מפטרלים ביום וחיילים שמרו בכל צומת בלילה היינו עושים מארבים. הערבים ניסו להתנכל ברכבים שעברו בדרך וניסו למקש את הדרך. היינו שתי כיתות חיילים וכיתת זקיפים בכל צומת ועיקול. תפקידה של הכיתה שלי הייתה לאבטח את האזור מאחר והערבים היו חוסמים כבישים כדי לפגוע בנו ולשבש את שגרת חיינו. בכל עיקול או סיבוב בדרך עמד חייל והיה בקשר עין רציף עם חייל נוסף לאורך כל הדרך. תפקיד החייל היה לשמור ולאבטח כדי שהתחבורה תזרום ללא תקלה. תפקידה של הכיתה השנייה, ותיקי חי"ש היה לפטרל מסביב לדרך הביטחון ובפרדסים בצמוד לדרך וכמובן שמפקד הכיתה כל הזמן יסתובב כדי שכולם יהיו ערניים וישמרו על הדרך והסביבה.

ביום גיוסי לצה"ל

במהלך שהותנו הופיע במחנה יום אחד מפקד הגדוד עם אדם נוסף ואסף את כל החיילים שהיו לשיחה ובה נאמר לנו שהחל מהיום הוחלף מפקד הפלוגה יצחק דוידזון ביוסף הרפז המכונה יוש.

תפקידנו הנוסף היה באותם ימים גם לאבטח את בית קרן הקיימת, שבנוי בין בית דג'ן ובין יזור. בית הקרן הקיימת מוקם בין כפרים ערבים ומול משטרת בית דג'ן, שבה שלטו הבריטים שונאי ישראל וגם גרמנים שהתנדבו לעזור לערבים שהיו בבית דג'ן. הבית היה כעצם בגרונם כי לא הצליחו לפגוע בו. הם ניסו ללא הרף לגבור על אנשי הבית בכל מיני שיטות, להדליק

חבית עם חומר נפץ ולגלגל לכיוון הבית למזל הלוחמים הפתיל היה לעיתים נכבה לבד עם גלגול החבית. ברגע שנזרקה החבית התצפיתנים שהיו במרפסת בקומה השנייה, היו צועקים "חבית" וכולם היו מתחבאים, לאחר הפיצוץ או שהחבית לא התפוצצה היו חוזרים מיד לבית, תוך כדי היו יורים על הבית, ולאחר זמן החליטו לבנות בונקרים כי הבית כבר היה הרוס בחלקו. ככה שמרנו על הבית וכל יומיים היינו מתחלפים בהסעה עם רכב משוריין, היות והחלו למקש את הדרך למשוריינים אז הוחלט פעם בשבוע או שבועיים להתחלף כדי למנוע פציעות ופגיעות במשוריינים. את החילופים עשינו רגלית דרך הפרדסים ממולדת לבית הקרן הקיימת. יום אחד כשנכנסתי למטבח אני שומע קול נפץ של מוקש ולאחר שתי דקות עוד פיצוץ, שאלתי את הטבחיות איפה החבלנים והן ענו לי שהם הלכו לבדוק את המוקשים, מיד רצתי לשדה המוקשים ואני רואה את שני החבלנים שוכבים בשדה המוקשים פצועים. הם צעקו לי: "לא להיכנס!" לא הקשבתי להם ונכנסתי לשדה המוקשים כי הכרתי את שדה המוקשים מבעוד מועד עקב ליווי יומי שלי לחבלנים שמיקשו את השטח לאחר הפעלת המוקשים ע"י כלבים או תנים בלילות. המוקשים היו צמודים לעצים, קרובים לאדמה והנצרה הייתה קשורה ביניהם לעץ שממול בחוטים וכך כל בעל חיים או כל מפגע גם בזחילה היה מפעיל את המוקש ונפגע. רצתי לעזור לפצועים ללא היסוס. לאחד מהם הייתה רגל מרוסקת. צעקתי בכל כוחי: "חובש חובש" ורצתי

לפצוע השני והתחלתי לחבוש את הפצוע השני. הקשר ששמע את צעקותיי הזמין אמבולנס ופיננו אותם לבית חולים. עם אחד מהם, אברהם שלוח נשארתי בקשר לאחר הפציעה והשני בשם נתנאל הבריא והפך לעיתונאי מוכר.

יום אחד קיבלנו התרעה מש"י (שירות הודעות המקביל לשב"כ כיום) שאמורים להתקיף אותנו כוחות מתוגברים. והמפקד מבקש ממני לצאת עם הכיתה שלי למארב מחוץ לבניין. מיד אספתי את חיילי בדקנו את הנשקים והתכוננו למארב. קיבלתי נשק נוסף את הברן לקחתי מספיק כדורים וכשהחשיך יצאנו החוצה, חיפשתי איפה הכי טוב למקם אותנו, חפרנו שוחות שנהיה מוגנים וחיכינו להם, הודעתי לכולם שאף אחד לא מדבר ולא מעשן ומחכים לפקודה ממני לאש. אחרי חצות שמענו רשרוש וצעדי רגליים מתוך הפרדס אמרתי לחיילים שיהיו בשקט ויחכו להוראות, לפתע מכיוון הבניין מעל ראשנו ירו כדור אחד מהחברה שלנו לכיוון האויב ואז נפתח אש תופת לבניין, נהיה שקט והגרמני צעק "תיכנעו או שאני מפוצץ את הבית עליכם", יעקב ארנון שהיה דובר גרמנית אמר לו "אתה לא תצליח להגיע אלינו אנחנו נחסל אותך לפני". הגרמני נתן פקודה להסתער ובאותו רגע כשהיו קרובים אלינו נתתי פקודה לירי ופגענו בהם והם זרקו כל מה שהיה להם ביד וברחו. הגרמני קילל את הערבים וצעק "ערבים מלוכלכים קדימה ולא אחורה" ובכל זאת כולם ברחו.

עם אור בוקר מצאנו בשטח 2 רובים צרפתים חדשים, שמייסר חדש, פח מלא חומר נפץ וכמה כאפיות על העצים שנתפסו בעת הבריחה. מפקד הפלוגה ירד אלינו ושיבח אותנו על עבודתנו ושפעלנו יוצא מן הכלל.

בעלון של הפלמ"ח מחודש מרץ 48 תחת הכותרת "פעולת מופת", "אנו קוראים": מן הראוי לציין את התנהגותם האמיצה של יחידת החי"ש החונה בבית קרן הקיימת שליד צומת בית דגן, בית זה שהותקף ומוקש כמה פעמים רבות זכה ב-13/3/48 להתקפה רבתי בחסות מפקד גרמני גבוה, המגינים נתנו לאויב להתקרב למטרים ספורים מהמארב אז התקיפו את האויב במטח רימונים שהפיל חללים רבים בשורות התוקפים, מעשה זה היה לנקודת מפנה בקרב והתוקפים הפכו לנתקפים והסתערות של התוקפים נכשלה לחלוטין האויב ניסוג ולמגינים לא היה אבידות.

"חברים יישר כח החטיבה לוחצת ידכם".

15/3/48 מאת "גבעתי אל: גדוד 51 פלוגה ג.,

הוטל עליכם תפקיד מסוים בהבטחת התחבורה והחזקת בית קרן הקיימת ב"בית דג'ן". תפקיד זה הוא קשה ומיוחד ומצריך בנוסף לכושר מלחמתי גבוה, גם סיבולת גופנית ורוח איתנה. נבחרתם לזה ביודענו את הפלוגה, כוחה ומסורתה הטובה ועמדתכם בתפקיד. עמדתכם בתפקיד באחריות והקרבה למרות התקפותיו של האויב ולמרות האבידות שסבלתם. לא היו לנו דוגמאות רבות של עמידה דומה בשום צבא רגיל. כך יכולים לעמוד רק בחורי ישראל הלוחמים למולדת חופשית ועצמאית. עמידתכם תירשם במאבק שלנו באחד מדפי הגבורה של "ההגנה" ותשמש כפרק מחנך ומדריך לשורות שלנו כיום, ולשורות שיבואו. אין לנו עדיין אותות הצטיינות, אין אנו מפרסמים עדיין תמונות וסיפורי קרב, אבל יבוא היום בו תברך ה"כנסת: (ההגנה) כולה: "ירבו כבחורי פלוגה ג'". יבוא יום ועוד תשקיפו על עבר זה בגאווה ובצדק! קבלו בזה הערכת החטיבה כולה. חברים חזקו ואמצו. המפקד גבעתי.

יום אחד כאשר התפקיד שלי היה לעשות זקיפים, בא אליי המ"כ שעושה את הפטרולים ואומר לי "קטנוב, אני מרגיש קצת לא טוב, תחליף אותי, אני אטפל בזקיפים ואתה תיקח את הכיתה שלי ותעשה פטרולים". אני הסכמתי מייד כי הוא ידיד טוב שלי, למרות שהיה קשה יותר להסתובב בפרדסים מאשר לשבת ליד חיילים ולשמור עליהם ערניים בעמדה שלהם. יצאתי עם החיילים שלו. אני מסתובב איתם בפרדסים והם אומרים לי "קטנוב, אנחנו יודעים שאתה כל פעם נכנס לפרדס של הערבים, ושנכנסת לבית של אבוג'יבן בתוך הפרדס. המ"כ שלנו אף פעם לא לקח אותנו לשם הוא לא רוצה לעשות דבר לא חוקי, ואנחנו יודעים שאתה נכנסת, קח אותנו". אני מאוד התלבטתי. לא כל כך רציתי כי הם לא חיילים שלי והם לא מכירים את הדרך הזאת, וחס וחלילה יכול לקרות משהו ותהיה בעיה, אך הם לחצו, לא עמדתי בלחץ שלהם ובסופו של דבר הסכמתי. אמרתי להם "תהיו זהירים, לא לזוז יותר מדי, תהיו דרוכים וערניים כי אנחנו בשטח אויב". הם ענו "קטנוב, יהיה בסדר אל תדאג". הגענו לבית של אבוג'יבן. אני מבחין במשהו על הרצפה שמשך את תשומת ליבי. אני רואה גרעין של שסק, גרעין טרי. אמרתי ריבונו של עולם, פה מסתובבים ערבים. תוך כדי

שאני חושב, אני שומע רעש של מכונית מתקרבת. אני אומר להם "חבר'ה, אני שומע רעש של מכונית, מוכרחים לעבור את השביל כי ברגע שהם יגיעו כבר לא נוכל לעבור את השביל. אני רוצה שנגיע לפרדס לפני שהם מגיעים. אנחנו נעבור את השביל, ניכנס לפרדס, נשכב עד שיהיה שקט ורגוע, ואנחנו נברח מהר לפשפש ומשם לשטח שלנו". כולם עשו את זה. הגענו לשביל, נשכבנו וחיכינו עד שיירגע השטח. הגיעה מכונית, ירדו מלא אנשים, חלקם הגיעו לעבוד וחלקם כדי לשמור עליהם. אני שוכב בתוך הפרדס ורואה אחד עם טומיגן ביד מתקרב אליי ומגיע למרחק של שני מטר ממני. לא הייתה לי ברירה צעקתי: "אש!" כולנו ירינו לכיוון האנשים שהתקרבו אלינו. אמרתי להם "נברח במהירות האפשרית, נגיע לפשפש ועוברים לצד שלנו". כשהגענו לפשפש שמתי לב ששני אנשים חסרים לי. כיוונתי את החיילים והסברתי להם איך להגיע לעמדות שלנו, כיוונתי אותם לשורה של הפרדסים, וחזרתי חזרה לחפש את שני החיילים החסרים. הגעתי עד למקום שבו שכבנו, עוד היו שם אנשים ואת האנשים שלנו לא פגשתי. חיפשתי ימינה ושמאלה, לא מצאתי. חזרתי חזרה לעמדות שלנו אני פוגש את דוד ביטון שחזר מאיזה שליחות כנראה מראשון בתוך מכונית, אני צועק לו "דוד, דוד", מספר לו את הסיפור שנכנסתי לבית אבוג'יבן ושני חיילים חסרים, ושאני בטוח שהם לא נפגעו, שראיתי שהם בורחים אבל הם נעלמו לי. אני בטוח שהם איבדו את הדרך בפרדס ואני בטוח אמצא אותם, "אני חוזר לפרדס" אני אומר לו, "רק תדע שיש את הבעיה הזאת". אמר לי "בסדר". חזרתי לפרדס חיפשתי בכל השטח לא מצאתי שום דבר. חזרתי לעמדה שלנו אני רואה את שני החיילים נמצאים במקום. שאלתי אותם "איפה הייתם?" אמרו לא מצאנו את הפשפש, לא היה איפה לעבור, הגדר הייתה גבוהה. תיאמנו מה נגיד למפקד הפלוגה אם ישאל וסיכמנו שלא נספר את האמת כי אסור היה לעבור את הגבול. המשכנו את היום בפטרולים כאילו לא קרה כלום. בערב אני נקרא למ"פ ואומר לי: "קטנוב, תספר לי מה היה היום? שמעתי שנכנסת לפרדס וחצית את הגדר". התחלתי לספר לו מה שתיאמתי עם החיילים שלי. הוא מיד צעק עלי: "עצור!" שאלתי אותו: "למה? מה עשיתי?". שאל אותי: "קראת את הספר אנשי פמפילוב?" עניתי לו: "בטח שקראתי!". שאל אותי: "מה עשו למ"כ שברח?". אמרתי לו: "מה אתה רוצה להגיד שאני ברחתי? מה אני פחדן? אני לא ברחתי ולא פחדתי, אני לא פחדן!!". עזבתי את החדר בטריקת

הדלת מאחוריי. בזה נגמר העניין מבחינתי אבל הוא כנראה ידע את האמת כי חקר את החיילים לפני. בכל מקרה הוא התעלם מהסיפור ולא דיברנו על זה עד היום.

ב-19/3/48 לאחר הכישלון של ההתקפה הראשונה בראשותו של גרמני מנוסה, ולאור חשיבות הבית לערבים, שהייתה רבה, וכן כישלון נושא החביות שלא כ"כ פעלו כמצופה, כינס חסן סלאמה את כל פקודיו ונקבעה תוכנית כיבוש אחרת של הבית, לשלוח שתי מכוניות, אחת דודג' ואחד ג'יפ, מכיוון בית דג'ן, הדודג' שהיה עמוס חומר נפץ כיון את עצמו להיתקל בבניין, נהג הדודג' קפץ החוצה והג'יפ נעמד על ידו. נהג הדודג' קפץ לג'יפ וברחו בחריקה לכיוון יזור. יושבי הבית צעקו "חבית", כולם ברחו החוצה ולאחר 2 דק' הדודג' התפוצץ והבית קרס כליל. כאן תמה תקופת בית הקרן הקיימת. התעוררה בהלה ונשמע קולו של דוד ביטון "אל בהלה כולם לעזוב את הבניין ולתפוס איש איש את עמדתו באזור הבונקרים". כולם ברחו פרט לשלושה מ"כים שהחליטו להישאר בין החורבות קרוב לכביש כי ידעו שתבוא התקפה. הם המתינו ולאחר מס' דקות הגיעה קבוצה גדולה של האויב ברוחב כל הכביש ובראשם עמד מפקד גרמני. הם נעמדו וצעקו: "איטבח אל יהוד". שלושת המ"כים המתינו שהאויב יתקרב עד שיכלו לזרוק עליהם רימונים ולחסל אותם. חלק נהרגו וחלק ברחו פצועים. המפקד הגרמני, שצעק כמו חיה פצועה, צעק שיחזרו וכמובן שאף אחד לא הקשיב לו. בפעולה הזאת לא השתתפתי מאחר שהייתי נוכח בדרך הביטחון.

למחרת הקרבות על הבית במוצ"ש, הגעתי לבית ההרוס להחליף את אנשי המקום. ביום ראשון בבוקר שלמחרת, הודיעו לי אנשי המקום שמשאית ערבית שנסעה מבית דג'ן לכיוון אזור נעצרה בפתח המחנה שלנו, אנשי המקום חשבו ששוב חסן סלמה מכין לנו הפתעה, ופתחו על המשאית באש, הנהג יצא מתוך המשאית וברח לכיוון הפרדסים ונעלם. ליתר ביטחון הגיעו החבלנים שלנו, הניחו חומר נפץ מתחת למשאית, והמשאית התפרקה לגורמים. ארבעת הגלגלים האחוריים עם הסרן שלה עפו לכיוון המחנה שלנו, אחד המפקדים שלנו בא אליי ואמר לי "קטנוב שים את ה-4 גלגלים במשוריין, לך תמכור את הגלגלים ומהכסף תקנה לנו מצרכים ובערב נחגוג במסיבה". הגעתי למוסך בראשון, והצעתי לו שיקנה את הגלגלים, סיפרתי לו לאיזו מטרה אני צריך את הכסף, המוסכניק השיב לי שהוא לא צריך את הצמיגים "אבל

אני לא יכול לסרב לך", ואמר שבכל זאת יקנה ממני אותם לאות הפעילות שביצענו. נתן לי סכום כסף ויצאתי למסע קניות. לכל מקום שהגעתי ששמעו לאיזו מטרה אני קונה את המצרכים לא רצו לקחת ממני כסף ועוד הוסיפו לי מעבר למה שלקחתי. "אתם שומרים עלינו איך ניקח מכם כסף?" נסענו חזרה לכיוון המחנה וכשהגענו לעיקול למקום שהניחו לנו מוקשים. אמרתי לנהג "סע בספיד אולי יהיה מוקש ונוכל לברוח ממנו" לא סיימתי את דבריי שמענו פיצוץ חזק המשוריין עף באוויר ונפל והתהפך על צידו, יצאנו מהרכב בדקנו את עצמנו, ראינו שאנחנו בסדר חוץ מדימום קטן בסנטר שלי. למזלנו הגיעה תוך זמן קצר שיירה של מכוניות אנשי חברת החשמל, בליווי אנשי צבא שאבטחו אותם, לעבודות שונות בחשמל. משטרת בית דגן הגיעה גם למקום עם המחבל שפיצץ את המוקש, אני פניתי מיד לכיוון המחבל, דרכתי את הנשק, השוטר שהיה איתו עמד בנינו ולא נתן לי להתקרב אליו. ברור היה שהשוטרים הגיעו לשמור עליו ולא לתפוס אותו. בעזרת אנשי הצבא ובעיקר בעזרת חברת החשמל, שהיה להם ציוד למשיכת כבלים וכלי עבודה, הרמנו את המשוריין והעמדנו אותו על הגלגלים. ביקשתי מהנהג שיבדוק אם המשוריין תקין, המשוריין היה תקין, עלינו ונסענו בשיירה, הצבא וחברת החשמל ליוו אותנו עד לפתח המחנה ושם נפרדנו בתודות מאנשי הצבא ומאנשי חברת החשמל.

ביום של פטרול, היינו עובדים 12 שעות, בקור ובחום, כל הזמן על הרגליים. אומנם היינו צעירים וחזקים אך בכל זאת היינו חוזרים הביתה אחרי 12 שעות של פעילות והיינו עייפים. החיילים שלי מיד התארגנו לשינה. בזמן שהתכוננתי גם ללכת לישון, המ"פ יוסף הרפז (יוש) קרא לי. הלכתי אליו ואמר לי: "תשמע קטנוב, יובל נאמן מחכה בחוץ עם רכב, הוא רוצה לקחת אותך לאיזה פעילות עם הכיתה שלך, אתה צריך לעזור לו, קח את הכיתה ותצא איתו. תעזור לו במה שהוא צריך". עניתי מיד בחיוב ורצתי לחדר להעיר את הכיתה שלי. אמרתי להם: "קדימה הסמג"ד מחכה לנו לפעילות". חלק מהחיילים התחילו להתלונן ואמרו שיש להם חום, שהם לא יכולים לזוז, שהם לא מרגישים טוב או ב"תעזוב אותי אני לא יכול" והתחילו להתחנן אליי שאעזוב אותם. חזרתי למ"פ אמרתי לו "תשמע זה מצב החיילים. מה אני אעשה?" פקד עלי: "אתה יוצא! עליך אני לא מוותר! אני אתן לך כיתה אחרת אבל אתה יוצא עם יובל". יצאתי עם יובל. בדרך יובל מספר לי לאיזה פעילות אנחנו יוצאים. הבריטים

הגיעו למצודה לחיפוש. הם פירקו ולקחו לחיילנו את הנשק. (אני כמוכן מכיר את הסיפור הזה, הרי גם לנו באו לקחת את הנשק כל הזמן ולא הסכמנו לתת להם). לאחר שהבריטים באו ופירקו לחיילינו את הנשק הם הלכו לערבים וסיפרו להם שהנשק של חיילי המצודה אצלם ושהם חופשיים לפעול כנגדם. הערבים פרצו לבניין, עינו את החיילים שלנו והרגו אותם בזעם רב וביצעו לינץ' בגופות החיילים. קיבלנו משימה לאסוף את גופות חיילינו. אנחנו מרימים אותם למקום מסוים והצטרכנו להעמיס למשאית. אני ועוד שני חיילים מרימים את הגופות. אני מתחיל להרים והגופה מתפרקת, הרגל נשאר לי ביד, ואיזה ריח היה שם, ריח מזוויע ורע מאוד. כנראה לדעתי זה היה ריח של מתים. החיילים שלי עושים פרצופים ובקושי מרימים ואני צועק עליהם ובעצמי הולך להקיא יוצאת לי הנשמה, אני צועק להם "קדימה להרים". אותו ערב אני אומר בחיים לא היה לי דבר כזה, איום ונורא, גם הריח וגם מראה הגופות. חלקם היו ערומים למחצה או ערומים לגמרי. אמנם היינו צעירים אך לא הייתה לנו ברירה ועשינו זאת. עשינו את זה וכשהמשאית הייתה עמוסה אמרו לי: "תשלח שני אנשים עם המשאית שילוו את ההרוגים לבית החולים הדסה". הם ליוו את ההרוגים לבית החולים וחזרו ואמרו שהגיעו וכולנו הלכנו לישון. במשך חודש לאחר מכן עדיין הלכתי סהרורי, לא יכולתי להיפטר מהריחות ומצורת הגופות ומכל מה שראיתי, היה נורא ואיום. היו לי ממש סיוטים, היה לי מאוד קשה אבל לא היה מה לעשות, לאט לאט השתחררתי מזה וחזרתי לעצמי. כמוכן שלמחרת בבוקר חזרתי לפעילות השגרתית השוטפת.

באחד הימים כשהבית היה הרוס הגיעו שוטרים לחפש אצלנו נשק. יצאנו לקראתם עם נשק שלוף ביד ואמרנו להם שאם הם ינסו לרדת מהרכב שלהם, אנחנו מחסלים אותם במקום כי ראינו מה שהם עשו לחברים שלנו ביוצק. "לא נאשר לכם לרדת צעקנו!" הם הסתובבו ונסעו.

ב-12/4/48 נקראתי למ"פ והוא הודיע לי שמחכה לי בחוץ טכנאי עם משוריין ועם משאבה חדשה לצורך החלפה במשאבה שנפגעה בהתקפה האחרונה ב-19/3/48 בבית קרן הקיימת. אלינו הצטרף גם המ"כ שהיה צריך לנסוע אבל הוא לא הכיר את השטח ולכן מינו אותי להיות האחראי. הטכנאי היה אמור להחליף את המשאבה

ונחזור חזרה. נסענו והגענו לעיקול שתמיד היה ממוקש. הורדתי שני אנשים לסריקה. הם יורדים ואומרים: "קטנוב יש סימנים למוקש". אני יורד, נכנס לכיוון הפרדס, בודק אם יש אפשרות לפגוע במפעיל כדי שהוא לא יוכל להפעיל את המוקש, ואנחנו נוכל לעבור. בצעד הראשון שנכנסתי לפרדס, מתחילה אש תופת לכיווני. מכל הכיוונים יורים עליי ועל המשוריין. צעקתי לשני החיילים: "תזחלו ותיכנסו לפתח שמתחת למכונית, ותעלו למשוריין". אני בינתיים מחפש דרך מה לעשות. הבנתי שאני לא יכול לזוז והתחילו ליפול על כל גופי תפוזים מהעצים שנפגעו מהכדורים שנורו עליי. החלטתי שגם אנסה לזחול לכיוון הרכב ויעלה למשוריין, ומשם אני אעלה למכונית. התקרבותי לכביש ראיתי שהמשוריין לא נמצא וגם שני החיילים נעלמו מהמקום. הייתי בטוח שהם בתוך המשוריין. משני כיווני הפרדס יורים עליי, לא ידעתי איך אני אכנס. הברירה היחידה שעלתה לי היא שאני ארוץ, אשיג את המשוריין ואקפוץ פנימה. אני צועק, רץ ויורה לשני הכיוונים, ופתאום חוטף פגיעת כדור באגודל וממשיך לבטן. האגודל שלי נופלת לי לתוך היד, מרוסקת כולה. צעקתי לנהג: "עצור!" ואני לרגע מתכופף וזועק מכאבים. אני רואה שהמשוריין ממשיך לנסוע והאש מתגברת ומתקרבת אליי מסביב. אספתי את כוחותיי האחרונים ועברתי בריצה את המשוריין ונעמדתי מאחוריו. הדלת האחורית של המשוריין הייתה פתוחה ותוך כדי נסיעה אחורה של המשוריין צעקתי לו שוב: "עצור!", הוא ראה אותי, עצר וקפצתי פנימה. בתוך המשוריין חשכו עיניי. אני רואה שהברניסט אשכנזי אהרון קיבל כדור במצח, והדם שלו מתפרץ על כל האנשים, כולם חיוורים, מבולבלים, ואף אחד לא מסוגל לעשות כלום. אני פוקד על הנהג "עצור!", הוא לא עצר. צעקתי עליו: "אני יורה בך אם אתה לא עוצר, עצור!". הוא נעצר ואני שומע רעשים מבחוץ. אני מסתכל אני רואה את יוש וכמה חיילים איתו ביחד, הגיעו איתנו למשוריין. יוש אומר לי "קטנוב, אני לוקח פיקוד, אל תדאג, אתה ואשכנזי תלכו לבית חולים, הנה יש פה מכונית שתיקח אתכם. אני כבר אטפל במקום". הגעתי לבית חולים, אחרי כמה ימים העבירו אותי לבית חולים הירקון בצפון תל אביב, שם שכבתי מספר ימים. במהלך האשפוז נודע לי ששני החיילים שחזרתי לפרדס וחיפשתי אחריהם, הסתתרו בתעלה בצד הדרך וחזרו בשלום לבסיס מאוחר יותר. יום אחד יוש בא לבקר אותי והביא לי ספר מתנה "אנשי פנפילוב" עם הקדשה "לאחד החיילים האמיצים של הפלוגה".

בדרכי לבית קרן הקיימת

ניתחו לי את האגודל וגיבסו אותה. חיכו להזדמנות לנתח אותי בבטן כי מסביב לכבד היה קריש דם גדול. היו פצועים קשים יותר ממני שאותם ניתחו קודם, לכן אני הייתי בהמתנה ובזמן הזה הזריקו לי אנטיביוטיקה. האנטיביוטיקה היחידה שהייתה היא פנצלין. כל שלוש שעות קיבלתי זריקה. כשהתפנו לקחת אותי לניתוח, ביצעו לי צילום לפני והתברר שהקריש דם נעלם ואין צורך בניתוח. שכבתי עוד יום יומיים להשגחה והשתחררתי הביתה.

לקראת סוף חודש מאי 1948 חזרתי ליחידה שבינתיים עברה לבסיס חצור ושם יוש קיבל אותי

יפה ואמר לי אני ממנה אותך לסמל מחלקה 1, אתה תאמן כיתת צלפים. לאחר שבוע אימונים באתי אליו בשמחה וסיפרתי לו בגאווה כי אנחנו פוגעים בבקבוק במרחק 100 מטר. הוא מחייך ואומר לי: "מה זה מאה מטר? כל חייל יכול לפגוע ממאה מטר. צלף ממאה מטר צריך לפגוע בצוואר הבקבוק!" יצאתי ממנו מבויש והמשכתי לאמן את הכיתה בצליפה.

כמובן שבאותו זמן המשכנו גם באימונים האחרים כולל מסע של 35 ק"מ בשדה חרוש. לי היה קשה מאוד במסע. בשעות הלילה הגענו לחולדה. יוש אמר לי: "קטנוב, תדאג לשמירת לילה ולך לישון". עם בוקר קמנו אכלנו ארוחת בוקר שסיפקו לנו מהבסיס והמשכנו במסע למחנה. למחרת בבוקר נקראנו לחדרו של סגן המ"פ והוא הדריך אותנו על מקלע חדש שעכשיו קיבלנו מצ'כיה ולאחר התדרוך על המקלע חזרנו לשגרת האימונים הרגילה.

בתאריך 9/7/48 המ"פ אמר לנו הערב אנחנו יוצאים לכבוש את כפר תל-אלספי שהיא עוצרת את המעבר לכל הנגב שהיה במצור. כפר תל-אלספי היה הגדול בכפרי האזור וידענו כי אם נצליח ונכבוש את הכפר הזה כל שאר הכפרים הקטנים באזור יברחו מהפחד מפנינו. אנחנו החלטנו לפרוץ את המצור. הוטל עלינו לכבוש את תל-אלספי. יצאנו לפנות ערב לקיבוץ כפר מנחם שהיה הכי קרוב לתל-אלספי. בכפר מנחם הביאו

לנו ארגזים עם רובים חדשים, ניקינו את הגריז, התכוננו והכנו אותם לפעולה. הייתה לנו הרגשה טובה כי כל הזמן עד עכשיו היה לנו נשק מכל העולם, אומנם לפעמים פגום והיו בעיות וקלקולים ועכשיו רובים חדשים. התמלאנו גאווה ואומץ כי מי יכול עכשיו נגדנו אנחנו גיבורים. קיבלנו כיבוד קל מאנשי כפר מנחם ויצאנו לדרך. כל כיתה קיבלה את ההנחיות שלה, אני יחד עם יוש היינו הראשונים שעלינו על גבעה שהיא שולטת על כל האזור. להפתעתנו לא הייתה שום התנגדות ותכף השתלטנו על המקום. היה שם אדם זקן, הושבתי אותו אמרתי לו אל תפחד מחר נשחרר אותך, אל תדאג תשב בשקט. בערך בשעה 9-10 התחילה התארגנות אצל האויב כנראה המצרים עם אנשי הכפר התארגנו לעשות לנו התקפת נגד. כמוכן שהגבנו מיד במכת אש חזקה והם התפזרו וברחו. העמדנו עמדות מסביב לתל וחיכינו. פתאום קוראים לי מאחד העמדות "קטנוב בוא מהר", אני רואה משוגע ערבי מחזיק ביד חרב או סכין גדולה וצועק "איטבח אל יהוד" ורץ לכיוון העמדות שלנו. צעקתי: "תנו לי רובה!" מישו מהם נתן לי רובה וכצלף יריתי כדור אחד והשכבתי אותו. חזרתי ליוש. וככה נמשך עד שהגיעה שעת הצהריים. בשעות הצהרים שוב יוש קורא לי ואומר הגיעה ארוחת צהריים, תדאג שכל החוליות בגבעה יקבלו את המנות שלהם, חילקתי ואפילו לערבי הבאתי מנת אוכל שיאכל. עמדתי עם יוש ודיברנו, פתאום אני מקבל צליפה ישירה ונופל על הגב. אני שומע מסביבי צעקות "קטנוב נהרג! קטנוב נהרג!" אני רוצה להגיד להם שאני חי ורוצה להזיז איבר כלשהוא שלי, רגלים או ידיים אך שום חלק לא מגיב בשניות הראשונות. הייתי בטוח שאני מת. גם לא יכולתי לדבר וגם לא יכולתי להזיז את הגוף שלי. אחרי כמה דקות הצלחתי להזיז את הרגל וקצת נרגעתי שאני בין החיים למזלי.

החברים מנסים לפנות אותי מהר לבית חולים. המשימה הייתה קשה כי כל אחד שהתקרב אליי קיבל כדור מצלף ערבי. לא הצליחו להגיע אליי. כנראה שסיפרו את זה בקשר ויעקב ארנון שהיה חבר טוב שלי והיינו יחד בקורס מ"כ, שמע שקטנוב נפצע וקשה להוריד אותו מההר. הוא היה כבר סמל מחלקה 3, הוא עזב מייד את המחלקה שלו ורץ אליי. הוא אירגן איכשהו חיפוי ועזרה ופינה אותי מההר למטה בנחישות ובאומץ לב גדול.

במחנה הייתה מ"כ בשם רוח'לה שתפקידה היה לדאוג לנו לאוכל, לתחמושת, ולכל מה שזקוקים לו. כשהיא ראתה שמדובר בקטנוב היא ארגנה רכב, ומסתבר שהיה חייל נוסף בשם עובד יוסף שאני הכרתי אותו והוא הכיר אותי אבל לא ידעתי שגם הוא ברכב עקב מצבי הקשה. הרבה יותר מאוחר נודע לי שבאותו רכב פינו גם את עובד יוסף. רוח'לה ישבה כל הזמן באוטו והחזיקה לי את הלשון שלא תתגלגל ושלא חלילה אבלע אותה כי כל הפה שלי היה מרוסק מהפגיעה. ולא היו שיניים, מצבי היה מאוד רע. גם עובד יוסף היה פצוע בפה. הביאו אותנו לבית החולים בביל"ו. בבית החולים קרה לי מקרה מעניין. אותו לילה נשארתי בביל"ו וכשבאו אחות ורופא לטפל בי, אני מנסה להגיד להם משהו אבל אף אחד לא מבין אותי כי כל הפה שלי עם מרוסק. ניסיתי לדבר ולא יכולתי אבל בכל זאת גמגמתי משהו, אני שומע הכל רק לא יכול לדבר. אני שומע את הרופא אומר לאחות אל תשימי לב הוא בהזיות, והאחות עונה לו: "לא דוקטור. הוא לא בהזיות, הוא היה מטופל שלי לפני כמה חודשים כשעוד הייתי אחות אזרחית. אני טיפלתי בו וזה מה שהוא מנסה להגיד לי שהוא זוכר אותי, אני הבנתי אותו".

למחרת בבוקר כל מי שהיה פצוע קשה העבירו אותו לבי"ח בלינסון בפתח תקוה. העבירו אותי לבלינסון ואחרי כמה ימים של בדיקות לקחו אותי לחדר ניתוח לנקות את כל השאריות של השיניים שנשארו תקועות בחניכיים. זה היה נורא כואב וקשה מאוד כי נשארו חתיכות קטנות שהיה קשה לתפוס ולעקור אותם. היה צריך לקרוע ממש את הלסת כדי להגיע אליהן ולהוציא אותן. ניקו את הפה טוב טוב ואחרי מספר ימים כבר הרגשתי יותר טוב והסתובבתי בחדר. דאגתי לחולים שבחדר שלי. לקחו אותי פעם נוספת לניקוי יסודי. כל הזמן הזה לא יכולתי לאכול, הביאו לי רק רסק תפוחי עץ עד שאחרי זמן מה שחררו אותי למחנה שמטפל בפצועים, זה לא היה ממש בית חולים. מהפציעה נגרמה לי עוד בעיה, הייתה חסרה לי חתיכה מהשפה העליונה, וכל שתיה ששתיתי חלק היה נשפך על הבטן שלי ועל הבגדים, לא יכולתי לבלוע את השתייה. הבעיה והצרה החמורה יותר הייתה שבאותה תקופה בארץ לא היו רופאים פלסטיים מומחים, היו כל מיני מתלמדים שלמדו או שרצו ללמוד רפואה, כולם באו ורצו לקחת אותי ולנתח אותי פלסטית. בסופו של דבר ובהמלצה של אנשי המקום רופא הזמין אותי לבית חולים דג'ני ביפו ושם ניתח אותי. הוא לקח חתיכה

מהאף ושם לי על השפה. אחרי כמה ימים שהוציאו את התפרים והתחבושות הסתבר שזה לא הצליח וממשיך להישפך לי נוזלים בזמן האוכל והשתייה. זה לא התאחה טוב. שוב החזירו אותי למחנה פצועים לניתוח חוזר. בשנת 1949 הגיע לארץ פרופסור פן שהיה במקרה גם יהודי. אחד מהמנתחים הטובים בעולם.

הזמינו אותי קודם כל לבית החולים האיטלקי, שם הייתי בהמתנה כי לא היה מקום עדיין בבי"ח רמב"ם שבו היו צריכים לנתח אותי. השאירו אותנו (אותי ואת יוסף עובד) בהמתנה בבית חולים האיטלקי בחיפה. אחרי זמן מה שלחו אותנו לרמב"ם. פינו אולם גדול שהיו בו רק פצועי צה"ל, מחלקת עיניים ומחלקה פלסטית. הרופא עיניים היה יהודי אוסטרלי גם מהטובים בעולם. חיכינו לתור שלנו, ועמדו צוות שלם יחד עם פרופסור פן, אחרי כל ניתוח דאגו לו לשתייה, ניקו אותו, החליפו לו את הבגדים, וכך המשיך הפרופסור מניתוח לניתוח, היו לו 13 ניתוחים ביום. במחלקת העיניים היה גם מקרה מיוחד, היה בחור צעיר שקיבל חתיכת אבן שעפה עליו כתוצאה מכדור ירי שפגע באבן. החלק העבה היה בתוך העין והחלק הקטן היה בחוץ, כל בית חולים שטיפל בו לא הצליח להוציא את החתיכה, היות והרופא האוסטרלי היה הולך ליעץ לכל בתי החולים בארץ והיה מדריך את הרופאים איך לטפל בהם, בנוסף לניתוחים שהיה עושה ברמב"ם, שם הרופאים אמרו לו שהם לא מצליחים לטפל בבחור הזה, שייקח את המקרה הזה ויטפל בו. הוא הסכים מיד והעבירו אותו למחלקה שלנו. אנחנו היינו במתח. היה סיכון שכל רגע הראייה שלו תיפגע והוא לא יראה יותר, יום אחד הודיעו לנו שמנתחים אותו, כל המחלקה הייתה במתח, אחרי הניתוח ראינו את כל הצוות מגיעים בשמחה ובשירה, מובילים אותו למחלקה, שהצליחו, האבן יצאה, הוא הבריא ויצא מכלל סכנה. בינתיים הגיע תורי לניתוח. הכניסו אותי לניתוח, המנתח החזיר את חתיכת בשר מהשפה לאף ולקח לי חתיכה מהאוזן לשפה העליונה. אחרי כמה זמן הוציאו את התפרים והתברר שהכל הסתדר. שוב חזרתי למחנה הפצועים. במחלקה הזאת הרופא הזה עשה פלאים, לדוגמא בחור אחד לא היה לו בכלל בשר ביד. ראו רק עצמות. כל הבשר נשרף. הפרופסור פתח לו את הבטן והכניס את היד לתוך הבטן ותפר לו את היד בתוך הבטן!! כך הבשר צמח מהר יותר סביב היד ולאחר תקופת מה הוצאה היד מתוך הבטן להמשך ההחלמה. בחור אחר האף נפגע לו, הוא לקח לו חתיכה מהראש, הדביק את זה במקום האף ונתן לבשר שיעבוד, שיתאקלם

ולאחר מכן חתך והחזיר את הקרקפת בחזרה לראש ונשאר עם אף. יותר מאוחר כשפגשתי את הבחור הזה הוא אמר שהכל בסדר, יש לו אף. אצלי הבעיה שנשארה עקב הפציעה היא שכשהאף נוזל אני לא מרגיש. אבל לפחות יש לי אף ברוך השם. גם אני הייתי מאוד מרוצה מהניתוח שלי. שוב פעם חזרתי למחנה הפצועים כי לא ידעתי למה כל הזמן הם דואגים ומריצים אותי מרופא לרופא, הם ידעו שהניתוח שעשה לי בשפה יכול להיות צלקת והצלקת תפריע לי בעתיד. קיבלתי הקרנות עם חומרים שהיו אז. טיפלו בי בהקרנות שלא תצמח צלקת גדולה. ככה נשארתי עד שאמרו לי זהו אין יותר איך לעזור לך. החזיקו אותי במחנה הפצועים וטיפלו בי. מדוע מחנה פצועים? כי בבית חולים היה יקר ולא היה מקום, היו הרבה פצועים קשים מהקרבות. כל מי שהיה צריך לקבל טיפולים כמו למשל פיזיותרפיה, החלפת תחבושות, ריפוי בחשמל, או כמוני שהייתי צריך לקבל הקרנות, לא היה צורך בבית חולים.

החזיקו אותנו במחנה. אחרי כמה ימים באתי למפקד התחנה, קצין שגם היה פצוע ואמרתי לו "אנחנו אנשים מבוגרים, יש כאן פצועים בכל הגילאים, למה נותנים לנו כל הזמן לשחק כאן משחקים כמו דמקה, דוקים, שחמט, נמאס לנו מזה, תביא לנו ללמוד משהו או הרצאות, משהו שיהיה יותר מעניין, אי אפשר להמשיך עם השטויות האלה". אמר לי: "תשמע קטנוב, גם אני חשבתי על זה, אתה צודק. אני אראה מה אני יכול לעשות". אחרי זמן מה קרא לי למשרד ואומר לי: "פניתי למטה חיל האוויר ביפו ושאלתי אם יוכלו לעזור לנו? ביקשתי תעסוקה בשבילכם, שלא תתנגש יחד עם זמני הטיפולים, שלא נגיע באותם שעות. הם הסכימו, מחר בבוקר הם יגיעו ויאספו אתכם למטה חיל האוויר ביפו ויבחנו מה אפשר לעשות עם כל אחד ואחד מכם". למחרת בבוקר אני כמובן הראשון שהתייצבתי במגרש וחיכיתי לרכב שיאסוף אותנו. עלינו כ- 25 איש לרכב ונסענו ליפו למטה חיל האוויר. שם הגיעו נציגי היחידות ובחרו להם מתוך הפצועים מי הולך לאיזו מחלקה: פקידות, תיקון מכונות כתיבה, מחלקת צילום, ועוד. לכל יחידה בחרו אנשים, אותי ועוד שניים לקחו לבינוי למחלקת חשמל. בבינוי קיבל אותנו ביום הראשון אדם בשם שמעון וולפסון שהיה עובד חברת חשמל. הוא החל להסביר לנו את תורת החשמל. לימד אותנו מהם שקעים, מפסקים, כיסויים, מקדחים, חוטים, למה מיועדים חוטים עבים ולמה דקים, ושאר הסברים תאורטיים. השניים האחרים שהיו איתי אמרו שזה לא מעניין אותם,

והם לא מעוניינים לעבוד. אני כמובן מאוד שמחתי כי שנים חלמתי ללמוד מקצוע ולא הייתה לי אפשרות. אני מגיל 11 עבדתי בבתי חרושת לרפואה עד שהגעתי לצבא. אני מאוד שמחתי והתחלתי ללמוד ולעבוד. עבדתי תקופה מסוימת עד שאמרו לי: "אתה עוד מעט משתחרר, אתה צריך להחליט מה לעשות? אנחנו מרוצים ממך ואם אתה מעוניין אנחנו נדרוש שתעבור אלינו להמשיך את השירות הצבאי שלך. אם אתה רוצה לחזור ליחידה הם מבקשים אותך, אתה צריך להחליט". אני מיד החלטתי שאני רוצה להמשיך לעבוד איתם בחשמל. הם שמחו, סידרו את העברה ועברתי להיות חייל בחיל האוויר. כך נשארתי ביפו עד שיום אחד אמרו לי "עכשיו אתה כבר חייל אצלנו, אנחנו נשלח אותך לשדה תעופה בסירקין ושם אתה תעבוד. כרגע אתה תהיה שם לבד, תעשה תיקונים קטנים ולאט לאט כל הבינוי יעבור לשם, אתה תעבוד שם ותישאר לעבוד בבית ספר לטיס של חיל האוויר, הסכמתי מיד. למחרת בבוקר החשמלאי הסביר לי מה אני צריך לעשות, הסביר לי דברים נוספים על מפסקי זרם, שקעים וכו'. בהדרגה התחילו להגיע עוד ועוד עובדים במגוון תחומים עד שהמקום התמלא ונפתחו מחלקות נוספות כגון: נגריה, מסגריה, וחשמל. התחלנו בעבודות שונות, שיפצנו ובנינו שם את מגדל הפיקוח, חדרי האוכל, המטבחים ועוד. הבסיס התחיל לעבוד, עבדתי ברציפות והייתי מרוצה מאוד.

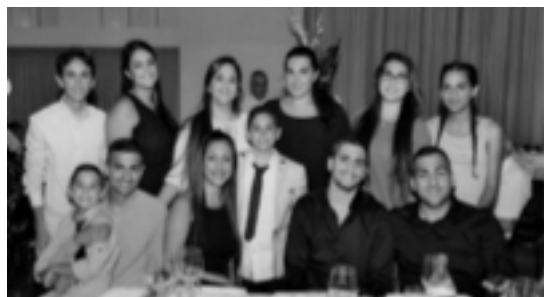
ב- 1.2.50 השתחררתי מצה"ל ועבדתי בבסיס סירקין. במאי 1950 הגיע מנהל עבודה חדש שמינו אותנו עכשיו כמנהל עבודה ושהתגורר בהרצליה. מפקד בינוי של חיל האוויר הכיר אותנו אישית וביקש ממנו שיהיה מנהל עבודה במחנה בהרצליה שכמעט ריק ורוצים לשקם אותו ושיהיה מוכן לקליטת גדוד נ"מ. נאמר לו שיוכל לקחת עובדים מעובדי סירקין לפי הצורך ואם לא, שייקח פועלים מהרצליה, מלשכת העבודה ושיכין את המקום ואת המחנה בהרצליה שליד שכונת התימנים ושם יש מספיק בתים ריקים. הוא לא יודע משום מה, בחר בי בתור חשמלאי, הרגשתי שאני הכי פחות בקיאה, אני חדש, איך הוא לוקח אותי להיות לבד במחנה? סיפרתי לו את המצב שלי והוא אמר לי: "אני שמעתי עליך ואני רוצה אותך איתי!" הוא לקח נגר בשם רוזנפלד מאיר, היינו יחד שנתיים שלוש עד שהכנו את כל הבסיס לפי הדרישות של נ"מ וחזרנו לסירקין. בסירקין נשארתי עד שהחליטו להעביר את בית ספר הטיס שבסירקין לתל נוף. ב-1955 כל בית הספר עבר לתל נוף, אנחנו עברנו איתם יחד

לתל נוף, עשינו לפי הדרישות של היחידה שעברה לשם, שיפצנו, שינינו והוספנו. אני הרכבתי את החשמל לשני האנגרים שם. 4 חודשים הייתי בתל נוף, כבר לא חזרנו לסירקין, המשכנו לבסיס חדש לרמלה. במלחמת סיני עבדנו ברמלה קשה מאוד, הכנו, הגדלנו, הוספנו, עבדנו כמה שנים עד ששוב פעם המשכנו לבסיס אחר, עברנו לשדה דב בתל אביב. הייתי גם כמה שנים בשדה דב בתל אביב.

בין השנים 1950 ל-1960 עברתי לסירקין ואחר כך לבסיסים אחרים, רמלה, תל נוף, שדה דב, לוד ולאחר מכן במחנה נ.מ. הרצליה. כל השנים האלה אני עברתי בין הבסיסים, לאן ששלחו אותי היה צורך בחשמלאי בבסיסי חיל האוויר. כל מקום הגעתי ועבדתי עד שקיבלתי לנהל את הבור ב-1960.

בשובי לאחר כל הטיפולים מבתי החולים חזרתי הביתה ופגשתי את סבתי שאומרת לי "חבל, חבל" אני אומר לה "סבתאל'ה מה חבל?" חבל שאתה לא נשוי ונפצעת, ככה אף אחת לא תרצה אותך, אמרתי לה: "סבתא יש לך טעות, אם אישה תבחר אותי בגלל היופי שלי אני לא צריך אישה כזאת, אני רוצה אישה שתאהב אותי בגלל מי שאני", וכך היה ומצאתי אישה שרצתה אותי מאוד.

הכרתי את אשתי כאשר הגעתי בהתנדבות לעבוד בבית הכנסת שממש נמצא בשביל שצמוד לביתה, הייתי מגיע לעבוד כל יום והיא לאט לאט התנדבה לעזור לי כל פעם שראתה אותי. כשהייתה רואה שאני מגיע מיד באה ועוזרת. לא שמתי לב שהיא חוזרת מוקדם מהעבודה כדי לעזור לי ולא חשבתי אפילו להתקרב אליה, יום אחד הגעתי לקחת מידות לא הייתי אמור לעבוד מסתבר שהיא לקחה יום חופש כדי לעזור לי וכדי להתקרב אלי יותר ובסוף יצא שלקחה חופש לחינם. יום אחד אמרתי לה, לא נעים לי שאת כל הזמן עוזרת לי בחינם אני רוצה לפצות אותך, היא לא רצתה בשום אופן שאשלם לה, אמרתי לה אז אני רוצה להזמין אותך לסרט, לא עלה בדעתי שהיא רוצה אותי. יצאנו לסרט, אמרה לי שממש מצאתי חן בעיניה ומאוד מרוצה ממני ומההתנהגות שלי והיא רוצה שנמשיך ונהיה חברים. אני בכלל לא חשבתי על זה קיבלתי את זה בהפתעה. מאז אנחנו ביחד, היינו חברים במשך שנתיים, התחתנו ב-9/1/63 ועד היום נולדו לנו 4 ילדים, 2 בנים ו-2 בנות, 12 נכדים שמתוכם ארבעה בעלי תואר אקדמי ואחד שכרגע לומד לימודים אקדמאים.

אשתי ואני עם הנכדים

כשעברנו לשדה דב בנו בור חדש בקריה. פעם ראשונה שהקימו חדר בקרה תת קרקעי לחיל האוויר. הקבלן בנה מבנה גדול ומפואר, עם מבנה תת קרקעי ומיזוג אוויר מרכזי חדשני עם קירור וחימום אוטומטי. נתנו לי פעם בשבוע או שבועיים לעבוד שם במשמרות, מפני שהמנהל עבודה בשדה דב לא רצה לוותר עליי. גם בבח"א 27 רצו שאני אעבוד כי אני יותר מתאים לעבודות ולא לתורנויות בבור של חיל האוויר. מאוד התאים לי מפני שהיה לי זמן פנוי אחר כך ללמוד או לעשות משהו עם עצמי, אבל לא נתנו לי. זה נמשך ככה, מדיי פעם כן הייתי עושה. לא היה אף אחד בחיל האוויר שהיה מוכן או שלא ידע לטפל או שרצה ולא נתנו לו, או מישהו שלא רצה, אז חיפשו מנהל עבודה מבחוץ, ומצאו מנהל שמחזיק את היכל התרבות, שכנעו אותו שיבוא ויקבל להיות מנהל גם בחיל האוויר, הוא הסכים, אני הייתי מגיע אליו פעם בשבוע או שבועיים. הייתי עושה תורנויות בבור בקריה. מנהל העבודה החדש, היה מקצועי מאוד במיזוג אוויר, אבל בחשמל הוא לא היה כל כך בקיא. אני יכולתי לעשות את כל העבודות אבל הוא לא רצה לתת לי, אלא רק בהשגחה שלו. לא הייתי ביחסים טובים אתו והוא לא רצה אותי שאהיה שם. אני בכל זאת רציתי, ובסוף סוכם שפעם בשבוע הוא ייקח אותי לתורנות לילה. לאחר כשנה, המשיך להיות לא מרוצה ממני, הסתבר שאנחנו העובדים מרוויחים יותר ממנו כי לנו היו תוספות לילה ושבט וכו', וזה הרגיש אותו שהוא מרוויח פחות. אמר שאם לא מכפילים לו את המשכורת הוא לא ממשיך כאן בשנה הבאה והוא יעזוב ב-1 לחודש. המפקד כעס מאוד ואמר אם אתה מאיים על צה"ל אז לא צריכים אותך. לאחר זמן מה אני רואה בעיתונות שחיל האוויר מחפש מנהל חדר מכונות, אני מבין שזה אותו חדר מכונות שיש לנו בקריה. אני מגיע למפקד ואומר לו שקראתי בעיתון שמחפשים כך וכך ושואל אם מדובר בחדר המכונות שלנו

בקריה? שאלתי למה הוא מחפש בחוץ ולא לוקח מישהו מבפנים? בזמנו הייתי גם בוועד עובדים, אני הקמתי אותו. אמרתי לו "אני יכול", והצעת לי שם נוסף שגם יכול היה לעשות את זה. אמר שהוא יחשוב על זה ויחזיר לי תשובה. כעבור שבוע קיבלתי טלפון הביתה ב-10 בערב ושואל "קטנוב, אתה יכול להגיע עכשיו לקריה?" כמובן מיד הסכמתי, נסעתי עם האופנוע והגעתי לקריה. הוא אמר לי: "תשמע התלבטנו הרבה והחלטנו לתת את התפקיד הזה לך, אבל בתנאי שאתה עושה את כל המאמצים, ואם אתה רואה שאתה לא יכול או אנחנו נראה שאתה לא מסוגל אנחנו נפטר אותך". אמרתי להם "אין בעיה". והוסיפו "אתה רשאי להוסיף קבלן מתי שתצטרך ולכל דבר שאתה לא יכול או לא יודע לבצע לבד". אני בליבי אמרתי אני לא אזמין אף אחד אני יכול לעשות הכל לבד. אמרו לי "ממחר אתה מתחיל פה", אמרתי להם שיש לי תנאי שאני עובד רק בשעות היום, הם קיבלו את זה והוסיפו "לא תעבוד בשעות אחר הצהריים ולא בשעות הלילה". שמחתי מאוד, תמיד חלמתי על תפקיד כזה.

במהלך תפקידי עמדתי לא פעם בפני החלטות ועבודות חריגות ומורכבות שהוכיחו לי פעם אחר פעם כי באמונתו של האדם מסתתר הכוח להתגבר ולהצליח בכל תחום ועניין!!! כפתגם: "אין דבר העומד בפני הרצון". ולדוגמא: היה לנו גנרטור ישן לצורך הפסקת חשמל, הוא לא התחיל לעבוד אוטומטית אלא הייתי צריך להפעיל אותו בלחץ אוויר. זה היה גנרטור ממלחמת סיני, הביאו אותו שלל ממצרים. גנרטור מגושם גדול וישן מאוד, היה מספק 3*180 אמפר בלבד. הוא היה ענק בממדים אבל מבחינת תפוקה היה מספק מעט חשמל. כשקיבלנו שילומים מגרמניה, הם כמובן הביאו גם ציוד ולא רק שילומים. חיל האוויר קיבל גם גנרטורים מתקדמים. קיבלנו גנרטור הכי חדיש עם אספקת אמפרים גבוהה, כ-3*800 אמפר. המפקד אמר לי: "תחפש קבלן שיפרק את הגנרטור הישן ויחבר וירכיב את הגנרטור החדש על כל חלקיו". ענית: "לא! בשום פנים ואופן אף קבלן לא ירכיב את הגנרטור. אני אעשה זאת לבד". אמרו לי: "איך אתה יכול? הגנרטור כבד מאוד ושוקל כמה טונות והוא דגם חדיש שאין לך או לנו כל ידע וניסיון בהרכבתו". אמרתי להם: "אל תדאגו, תביאו לי רק מישהו שיעזור לי לסחוב את זה ואני אחבר אותו לבד". אמרו לי: "אתה יודע איזה אחריות אתה לוקח על עצמך?" אמרתי להם: "תבינו, העובדים שלי יעזרו לי ואם אנחנו נרכיב הכל לבד אנחנו גם נדע לבד לתפעל אותו בעתיד". לבסוף אחרי שכנועים רבים קיבלתי

את הסכמתם. קיבלתי עזרה של רכב כבד, נהג וכלים. הורדנו את הגנרטור פנימה והתכוננו לתלות אותו. בכל זאת התאמצנו ועשינו זאת. נעזרנו בשתי שרשראות הרמה שנתלו על רלס שהיה מורכב בתקרה מעל הגנרטור הישן והרמנו את הגנרטור. היסוד בטון היה חייב להיהרס כי היה בנוי משונה, והיה צורך שנבנה יסוד חדש. בחלק זה נעזרתי במנהל עבודה של הקריה. אני הייתי אחראי רק על הבור ולקריה היה מנהל עבודה אחר עם ניסיון ביציקות בטון. את העבודה עשיתי עם עזרה וידע שלו. הכל עבד מצוין לפי התכנון שלי והתחלתי את כל עבודות האינסטלציה שנדרשו. הגנרטור הגיע עם רדיאטור לקירור עצמי. הבנתי שמשרדי לא יוכל להיות לצדו. אם אני יושב פה בחדר והגנרטור עובד, אני לא אשמע כלום וגם יהיה פה חום אימים. שאלו אותי: "אז מה יש לך להציע?" הרי לגנרטור הישן הייתה בריכת מים. בריכת המים הייתה נותנת לו אספקת מים לקירור. חשבתי לעצמי אני אעשה גם לגנרטור החדש אספקת מים. אבל הבריכה לא בנויה לזה. התייעצתי ושאלתי את חברת הגנרטור האם אפשר לעשות לו בריכת מים לקירור? והם אמרו שאפשר לעשות בלי בעיה ולחבר מערכת מים, החלטתי לעשות זאת. גם את זה תכננתי ועשיתי לבד. כדי לא לחשוף את כבלי הגנרטור, הכל היה בתעלות באדמה, היה קל לעשות את העבודה כי היו לי תעלות ישנות של הגנרטור הישן שבתוכן שמתי את הכבלים והצנרת. מהתעלה הזאת שמתי אגוז שיהיה מוגן יפה. כל הזמן המפקד הראשי של חשמל בינוי חיל האוויר היה אומר לי: "קטנוב, אתה בסוף תכשיל אותי ואותך!". אמרתי לו: "הכל יהיה בסדר". התעקשתי ולא ויתרתי לעצמי. לבסוף אני מסיים הכל ומפעיל את הגנרטור. קראתי כמובן למפקד ואמרתי לו: "בוא תראה, הגנרטור בסדר הכל עובד". אני מדליק את הגנרטור ופתאום הגנרטור מפסיק לעבוד עקב חום יתר. איזה בושות גרמתי לעצמי חשבתי. אמרתי לעצמי מה אני עושה? איך אני יוצא מזה? פניתי מיד לחברת הגנרטורים ושאלתי לפשר הבעיה. החברה הגיעה ועשתה כל מיני ניסיונות ללא הצלחה. באותו הזמן הלכתי ושאלתי חברים מבסיסים שונים ומהיכרותי בעבר והגעתי לרעיון יצירתי לפתרון הבעיה. מישהו מהם שאל: "איך הרכבת את הצינורות?" עניתי: "יש לי תעלה". אמר לי "לא טוב, המים החמים עולים למעלה, אתה צריך את המים החמים להעביר למעלה לא למטה, זה יוצר לחץ לא נכון, המים החמים חוזרים לגנרטור וזה לא טוב. אולי זה המקור לחום יתר". עוד פעם התחלתי עם הדיבלים,

מפגש פלוגתי בשנת 1970 (אני כורע ברך באמצע)

ולא ביקשתי עזרה
מהיחידה, הכל
עשיתי לבד, הכל
עבד. שוב פעם אני
קורא למפקד אומר
לו "הנה, הבנתי
והכל בסדר, עובד".
שוב לא עבד!
ושוב אותו מפח
נפש ושוב אותם
ההערות מהמפקד.

כיביתי את הגנרטור

וישבתי לחשוב על כל פעולה ופעולה של הגנרטור בצורה הגיונית עד שהבנתי את חוק הכלים השלובים. מגדל המים יותר נמוך, כשהגנרטור ברגיעה ולא עובד הגובה שלו 2 מטר והבריכה בגובה 1 מטר ולכן לגנרטור אין מים בהתחלה כשהוא מתחיל לעבוד. ברגעים הראשונים עד שמגיע מים למגדל ועד שמגיע מים לגנרטור נהיה חום יתר. מה עושים? אמרתי לעצמי גם על זה אני אתגבר. החלטתי לשים מיכל גדול ליד המגדל. אני אבנה מתקן ואשים מיכל מים גדול מאזבסט מוגבה מהגנרטור. המשאבה תספק את המים למיכל למעלה. הגנרטור יש לו משאבה ששואבת ואז המגדל כבר יספק לו לבד. המשאבה שהייתה נותנת ישירות לגנרטור כבר לא תיתן ישירות לגנרטור, אלא אני אוביל את המים למיכל למעלה וזה לבד יספק מים עצמאית לגנרטור וכשהגנרטור עומד יהיה לו מים מגובה רב, לא יחסר מים בשום מצב וזה לא יקרה. התחלתי בעבודות ואז הגיע המפקד ואמר: "עוד פעם אתה עושה בעיות?". אמרתי להם: "תנו לי לנסות, הכל כבר עומד. הבנתי מה הבעיה ואני יפתור אותה". המפקד שכל כך סמך עליי והכיר אותי שנים רבות אמר: "טוב, תעשה". שוב פעם התחלתי. רוקנתי את המים מלמטה, את אותו צינור העליתי למעלה, עשיתי מה שתכננתי, הכנסתי מים, המשאבה עבדה כמו שרציתי והמים הגיעו לגנרטור. ככה זה הצליח, אפילו הצליח בגדול, כמו שצריך. כולם באו על סיפוקם ובמיוחד

אני שהייתי המאושר באדם. כך היה לי גנרטור שעבד על אוטומט וברגע שהייתה הפסקת חשמל הגנרטור אוטומטית נכנס לפעולה תוך 18 שניות וסיפק חשמל והכל עבד יפה ומקצועי. ככה עבדתי עד סוף 1970.

לאחר מספר שנים אחי אליהו קטנוב ז"ל שצעיר ממני ב-8 שנים יצא לקורס קצינים. במהלך הקורס, המפקד, יוסף הרפז (יוש) שהיה מפקד הפלוגה שלי בגבעתי, חשד שאחי קרוב משפחה שלי מפני שהיה דומה לי במראה וגם שם המשפחה קטנוב. המפקד לא שאל אותו לקרבה אלי והתנהג אליו כמו לכולם, בסוף הקורס התבצע טקס קורס קצינים וכל ההורים היו מוזמנים, ההורים שלי שישבו בקהל רואים שהמפקד עובר מחייל לחייל ומצמידים את סיכת המ"מ עד שהגיעו לאחי, אצל אחי הם התעכבו נעמדו מולו והתחילו לדבר איתו ולשאול שאלות, כמובן שאמי קצת נלחצה ושאלה "מה רוצים מהילד שלי?" מתברר לאחר מכן שהמפקד שאל את אחי אם יש לו קשר לקטנוב שלמה? אחי אמר כן הוא אחי, המפקד עונה לו "שמע, אני לא דורש ממך הרבה רק שתהיה אמיץ כמוהו ואני אסתפק בזה". יותר מאוחר לאחר מספר שנים נודע לי שאחי סיפר לאח אחר והם סיכמו ביניהם שלא יספרו לי כדי שלא אשוויץ בפניהם. רק לאחר הרבה שנים נודע לי שהם יודעים ומכירים את הסיפור.

חיל האוויר החליט לבנות בור חדש מהמשוכללים בעולם וכך בנינו מתקן חדיש וענק ובינואר 1980 המתקן החל לתפקד. במפקדה שלנו במחלקת הבינוי ביחידה שלי רצו להכין צוות עובדים לבור החדש, כבר מ-1979 חיפשו אנשים לצוות כדי שב-1980 הבור החדש יתחיל לעבוד עם הצוות החדש. חיפשו אנשים, מצאו רב סרן מהנדס חשמל שהסכים אבל הוא העמיד תנאים בלי סוף כדי שיקבל את הבור החדש לאחזקה שלו. מפקדת הבינוי של חיל האוויר לא הסכימו לתנאים שהציב להם והמשיכו לחפש. באו אלי אמרו לי: "קטנוב, החלטנו שאתה צריך לקבל את הבור". אמרתי להם שב-1980 אני אהיה בן 50 ואני כבר עייף. ביקשתי שיעזבו אותי כי פה טוב לי, אני מכיר ושולט בכל המערכות, יודע הכל וחבל שיהיה להם פה בעיות עם אנשים שלא ידעו לטפל". אמרו לי: "תעזוב לא אכפת לך זה עובר לחילות הירוקים. אין ברירה אתה עובר לבור החדש". עם כל המאמצים שלי שלא לקבל את זה, לא הצלחתי. לאחר חצי שנה באמצע יוני-יולי 1979 העבירו אותי לבור החדש כי המטכ"ל רצה שאני אשאר בבור

הישן. הרי זה עובר למטכ"ל והם פחדו שייקחו אותי מהבור הישן ולא יהיה להם שם מנהל מקצועי. אז כבר ב-1979 העבירו אותי והביאו מנהל אחר במקומי. אבל אמרו לי: "קטנוב, כל זמן שחיל האוויר פועל, אתה האחראי תדע לך. ממנים פה מנהל אבל אנחנו לא סומכים עליו כמו שאנחנו סומכים עליך, אתה צריך להשגיח גם על הבור החדש וגם על הבור הישן".

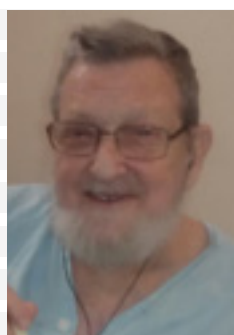
בשנת 1987 קיבלתי התקף לב ושכבתי בבית חולים. אחרי שבועיים-שלושה חזרתי אומנם אבל נאמר לי שאני צריך לעבור ניתוח מעקפים. אמרתי לסגן שלי שימלא את מקומי, ובשנת 1988 עברתי ניתוח לב. הרופא שניתח אותי אמר לי: "תספור 6 שבועות ותחזור לעבודה, וכך היה. ספרתי 6 שבועות וחזרתי לעבודה. בחודש מאי הגיע מכתב ובו נכתב במפורש כי אסור היה לי לעבוד אבל אף אחד לא אמר או אסר עלי. הרופא שלי אמר תספור 6 שבועות ולך לעבודה. במשרד היחידה קיבלו מכתב מרופא תעסוקתי שבו היה כתוב איך אני העזתי ללכת לעבוד בלי אישור מרופא התעסוקה? אמרתי שאף אחד לא אמר לי אחרת, אמרו לי לספור 6 שבועות וללכת לעבודה. הודיעו לי: "לא, אתה לא יכול לעבוד, תיגש לקבל אישור רפואי". קבעו לי תור, הגעתי לרופאה והיא אומרת בפירוש: "אני מוציאה אותך לפנסיה!" אמרתי לה "אני לא רוצה לצאת לפנסיה, אני בן 58, אני לא רוצה לצאת לפנסיה לפני גיל 60. עדין יש לי כוח עבודה, אני אוהב את העבודה שלי, לא רוצה לעזוב". אמרה לי טוב, ב-3 חודשים הקרובים אקבע לך לעבוד חצי יום". הסכמתי עבדתי חצי יום ונחתי חצי יום, היה לי טוב. בגיל 60 קבעתי אליה תור שוב ואמרתי לה שעכשיו אני רוצה לצאת לפנסיה. אמרה לי בוא נבדוק את התיק שלך. מאז הניתוח לב כל חצי שנה הייתי במעקב אצל רופא קרדיולוג שבדק אותי. כל פעם שהרופאה התעניינה בשלומי? עניתי בצחוק ש"אני פנתר". הרופאה קראה וגיחכה: "אני רואה שאמרת כל פעם שאתה פנתר אז איך אני יכולה לתת לך לצאת לפנסיה? לך לרופא משפחה ותתלונן שכואב לך כדי שאני אוכל לעזור ולשחרר אותך. חוץ מזה, רמזה לי הרופאה כי מהיחידה שלי כעסו עליה שרצתה להוציא אותי לפנסיה בגיל 58 והוסיפה: "לך לשלום" ולא נתנה לי. גם בעבודה מי שרצה לצאת לפנסיה בגיל 50 אפשרו לו. אמרתי, גם אני אלך לרופא היחידה. אמרתי לו "אני בן 60, הבטחת שתיתן לי לצאת לפנסיה, תן לי ללכת, המתקן בכנרית עובד, מקום העבודה עובד, כל בעלי המקצוע טובים, יש

לי סגן שממלא את מקומי". אמר לי: "עוד 4 שנים אני וכל הקצינים יוצאים לפנסיה, אני אתן לך גם לצאת לפנסיה יחד איתנו. עכשיו אתה לא יכול". לא אפשרו לי לצאת לפנסיה עד גיל 65 בתירוצים שונים עקב תפקידי ויכולתי. בגיל 65 שאלו אותי אם אני מוכן להישאר תמורת משכורת יותר גבוהה, אמרתי להם: "גם תמורת מיליון שקל לחודש אני לא נשאר, אני כבר עייף אישית וגופנית, בבקשה תנו לי לפרוש". אמרו לי: "טוב, לך לשלום", אמרתי להם: "יש כאן מנהל אחראי בנאדם יוצא מן הכלל". וכך אפשרו לי לצאת בגיל 65 לפנסיה.

ב-1995 יצאתי לפנסיה ועד עכשיו אני בקשר איתם, אני בעמותת חיל האוויר ומידי פעם אני עוד פוגש את חלקם. אני מדי פעם מתעניין ביחידה שהכל בסדר. המקום הרבה יותר גדול ומשוכלל וברוך השם הכל מתפקד כשורה. הסגן שלי שהחליף אותי עוד שנתיים צריך לצאת לפנסיה, הוא כבר התחיל לעבוד על זה, האמת אני קצת מודאג, קצת הרבה, שהמתקן לא ייפול בידיים לא טובות, אני שומע ומודאג. אני בטחתי וסמכתי בסגן שלי שהוא אדם ישר פלס והכל יהיה בסדר, מקווה שגם בהמשך הכל יהיה בסדר.

טקס יציאתי לפנסיה מעבודתי כעובד צה"ל לאחר 45 שנות עבודה.

איתן רונן קרוק ז"ל

פרטי הבן: אופיר רונן-קרוק

כתובת: הארז 54 אור-יהודה

טלפון: 054-7458910

דוא"ל: sivan-r@outlook.co.il

נולד בתל-אביב (כ"ב ניסן ה'תרצ"ט, 11.4.1939) להוריו, שאול וסוניה קרוק, שהיו חלוצים ופורצי דרך - כול אחד בתחומו. האב, שאול-יהודה, היה נצר למשפחת אצולה אריסטוקרטית בפולין, חימש לברק יוסלביץ' גיבור מרד קושצ'ושקו (מרד העצמאות הפולני). סבו הרב היה ראש הקהילה בוורשה במשך מעל חמישים שנה ואביו היה ממייסדי "השומר הצעיר" והמחתרת הציונית בוורשה ומייסד גן הילדים ובית הספר העבריים הראשונים שם.

שאול היה חניך "השומר הצעיר" מגיל 9. בגיל 15 עזב הכול ועלה לארץ באופן בלתי לגאלי ב-1920, לאחר מסע רגלי בחלקו שארך שלושת-רבעי שנה. העלה לארץ את אמו ואחיו ובזכותו לא נכחד אף אחד מהם בשואה. שאר קרוביהם, דודים ודודנים, נספו במאותיהם. שאול היה ממייבשי הביצות, ממייסדי קיבוץ משמר-העמק ומגניו ומבוני ישובים רבים אחרים; ממייסדי עיתון "על המשמר" ומנהלו במשך שנים.

האם, סוניה-שרה, שעלתה עם משפחתה מפרוסקורוב שבאוקראינה ב-1922, הייתה בתו של מורה לעברית. אחיה הסטודנט, גרישה, נפל בקרב על פרוסקורוב. סוניה

הייתה מהאחיות הראשונות והבכורות בארץ. סיימה את מחזור 1927 של "הדסה". טיפלה בנפגעי מאורעות תרפ"ט ואח"כ הייתה אחות ומפקחת בתי-הספר של תל-אביב. משפחת אמה, משפחת גאליצר מהעיר חוטיץ' בבסרביה, נמחקה ברובה בגיא-ההריגה של טרנסניסטריה וכול ימיה ביכתה אותם והדליקה נרות

לזכרם. דודה היה משורר הילדים לוין קיפניס, זקן המשוררים, חתן פרס ישראל ומי שאחראי למרבית שירי החגים שמושרים עד היום. ה"ייעס" שלה הוא מהקדושים בעולם החסידי. צאצאית ישירה לשושלות הזהב של ראשית החסידות - הבעל שם טוב, ר' ברוך ממדז'בוז', ר' נחמן מברסלב, ר' מוישה-לייב מסאסוב, אדמו"רי ויז'ניץ, ר' דב-בער ממזריץ', ר' ישראל מרוז'ין. עקב קשרי חיתון סבוכים ומרובים בין השושלות וריבוי נישואי קרובים - הייתה גם צאצאית פעמיים של ר' פנחס מקוריץ ור' נתן-נוטע שפירא בעל "מגלה עמוקות", הצדיק מאפטא ועוד שמות שהם מאושיות החסידות. קרוביה - קירבת דם וגם קירבת נישואין - היו האדמו"רים מבעלז, מסאטמר, מקרעטשניף, מבוהוש ומסדיגורה.

מילדותו היה איתן שובב מאוד, אך מלומד בניסים וניצל לא פעם מסכנת-מוות משמעותית - נשיכה בצוואר ע"י גורילה שברחה מגן-החיות, התחשמלות, אכילת פטריית-רעל, הכשת נחש ארסי ובילהרציה (מחלה חשוכת מרפא, שכבר לא קיימת כיום) עקב שחייה בירקון המזוהם. אמו סוניה, כאמור נצר לבעל-שם-טוב אבי החסידות, נהגה לומר שהבעש"ט משך את איתן פעמים רבות מעולם האמת חזרה לעולם הזה.

מגיל 14 למד איתן במוסד החינוכי של "השומר הצעיר" בקיבוץ מעברות. התקבל לקורס טיס, הודח והלך לשיריון, שם נפצע לראשונה כשנסגר עליו צריח של טנק וגרם חבלה של ממש בגבו. לפני שהועבר ליחידה פחות תובענית, הגיע להחלמה לקיבוץ סאסא - שם גרו כבר מספר שנים אחותו הבכורה, אילנה, עם בעלה ובתה.

אילנה הייתה מזכירת-המשק והשתדלה לעזור לאיתן, כפי שעשתה רבות גם בהמשך. נחמה הייתה אז הקריינית של רדיו הקיבוץ, תפקיד אליו נבחרה פה-אחד עקב קולה הערב ודייקנותה בתחום הלשון העברית. היא לקחה

על עצמה לסדר את תקליטיית הקיבוץ ואיתן, המשועמם וחובב המוסיקה הקלאסית, התנדב לעזור לה. בין התקליטים נולדה אהבתם. הייתה זו אהבה טהורה וידידות עמוקה. שני הצעירים הביישנים והמופנמים חשו, כאילו הם מכירים כבר דורות וכול אחד מהם הוא קלף פתוח בפני השני.

במלאת 4 חודשים להיכרותם, התחתנו ברבנות בנהרייה - ביום הולדתה ה-20 של נחמה. שתי מסיבות חתונה נערכו להם אח"כ, בת"א ובפ"ת.

נחמה, נולדה בפתח-תקווה במוצש"ק ה' בניסן ת"ש (1940), שבוע לפני חג הפסח, אל תוך מלחמת-העולם השנייה. נצר לשושלות צדיקים ובת למשפחות ותיקות בארץ משלל גלויות, שהשתדכו זו בזו והתמזגו לפסיפס ססגוני של עדות, שפות, מנהגים ומאכלים. מצד אחד של אביה הביולוגי הייתה דור שמיני בארץ למשפחות מירושלים העתיקה, שעלו ארצה מבוקובינה ב-1822 וב-1849, יצאו מן החומות והיו בין המייסדות של היישוב היהודי בחברון ושל "אם-המושבות", פתח-תקווה. דרך משפחת סלונים, היא צאצאית ישירה ל"אדמו"ר האמצעי" ר' דובער שניאורסון מלובאביץ' ולאביו, ר' שניאור-זלמן מלאדי, "בעל התניא" ומייסד חב"ד. שני רחובות בפ"ת נושאים את שמות אבותיה והיה חשוב לה שגם נכדיה, הדור העשירי בארץ, יבואו לעולם דווקא בעיר-הולדתה.

נחמה גדלה בעטרות. במלחמת השחרור, עם הכרזת המדינה, ננטשה עטרות בפקודת הפיקוד העליון, לאור נפילת גוש עציון. נחמה ומשפחתה פונו במשאית האחרונה שיצאה מעטרות, כשהם מכוסים בברזנטים.

בתום הלימודים בפנימייה החקלאית המובחרת "עיינות", אותם סיימה בהצטיינות יתרה, הלכה נחמה בעקבות חבריה לפנימייה וכמה בני-נעורים מעירה פ"ת ואת תקופת שירותה הצבאי עשתה בגרעין הנח"ל בקיבוץ סאסא. על רקע החברה הקיבוצית המאוד מתירנית, נחמה הייתה עוף מוזר למדי, ששמר על ערכיו השמרניים-מסורתיים ועל תומתו. היא עבדה כלול ואח"כ בטיפול בתינוקות. כבר אז הסתייגה מאורח-החיים הקיבוצי, ששלל את האינדיבידואליות וקידש את החברה, וכן מדרך

הטיפול בילדים והלינה המשותפת בבית-ילדים במקום עם הוריהם. כפי שסיפרה לי לאחר שנים, כבר אז גמלה בה ההחלטה - עוד לפני שמצאה בן-זוג לחיים - שהיא את ילדיה תגדל בעצמה באופן מלא, ללא בית-ילדים ומטפלות וזרים שדוחפים את אפם לענייניה הפרטיים - יהא המחיר אשר יהא.

על כך הודינו לה כול חייה וגם לאחר מכן. בזכותה אכן גדלנו ללא מטפלות ובבית האינטימי שלנו, גם אם היה צנוע ועני למדי.

מיד עם הנישואין, יצא איתן את הקיבוץ והלך ללמוד הוראת-נהיגה. נחמה נשארה עוד מספר חודשים עד שהצטרפה אליו. בעת שעזבו את סאסא, אחותו של איתן בתפקידה כמזכירת-המשק לא אפשרה להם לקחת אפילו את מתנות החתונה שקיבלו. באותם ימים מי שהרהיב עוז ועזב את הקיבוץ נחשב לבוגד.

הוריו של איתן, סוניה ושאול קרוק, פרסו את חסותם על הזוג הצעיר ושיכנו אותם תקופה ממושכת בביתם בצפון תל-אביב - על מנת לחסוך שכר-דירה ולאפשר להם חיים נוחים בתחילת דרכם. איתן התקבל לעבודה בבית-הספר לנהיגה "רמזור" מיסודו של אברהם לנקביצקי, דודנו של אביו. מספר שנים היה מורה לנהיגה וצבר ממון התחלתי, שעתיד לעזור למשפחתנו בהמשך - בזמנים הקשים. הזוג רכש דירת-חדר קטנטנה עם משכנתא גדולה בחולון ואח"כ - כשנולדתי ולא היה לי מקום לזחול - דירה קצת פחות קטנה. נחמה במקביל סיימה לימודים אקדמיים. בינתיים עבדה כלבורנטית ואח"כ כמזכירה בבתי"ס "אחד העם" ו"אבו כביר" בת"א, בהם הראתה יכולת גבוהה לתקשורת עם ילדים והתחבבה על כול התלמידים. במיוחד שרתה חיבה הדדית בינה לבין תלמידה יפה ומתוקה ונעימת-קול בשם חנה דרזנר,

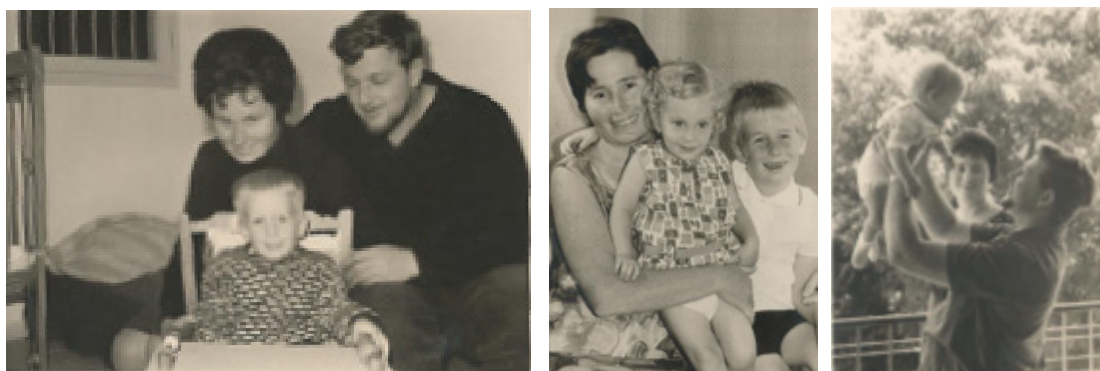
מי שעתידה להתפרסם כזמרת אילנית, וכן בינה לבין התלמיד אביהו מדינה. ולהבדיל - אימא סיפרה גם על פושעים דגולים, שחזתה בשלבי היווצרותם וגדילתם בשנותיה כמזכירה ב"אבו כביר", כדוגמת בוסי או הרצל עוזר - שמדרך הטבע לא זכו להגיע לשיבה טובה.

הריונותיה היו קלים וכן הלידות. בהיותה דור שמיני בארץ למייסדי פתח-תקווה, רצתה מאוד שילדה הראשון ייולד בפ"ת. הקב"ה הקשיב לרחשי ליבה ובאחד מביקוריה אצל הוריה, אחיה וסביה נתקפה בצירים. בכ"ה אדר א' ה'תשכ"ה, 27.2.1965, יצאתי לאוויר העולם בבי"ח "השרון" בפ"ת. אבא, שחנה בדיוק באותו רגע בכניסה לבית החולים עם משאית ה-ל', צפר צפירה מוסכמת שהייתה רק שלהם, ואימא טענה שאני הגחתי לצלילי אותה צפירה.

מרגע הלידה, ויתרה אימא על עבודתה ועל כול שאיפותיה הקרייריסטיות והתמסרה בעונג לגידול בנה ואח"כ גם בתה. אחותי היקרה לילך נולדה ב- 17.7.69, ב' באב ה'תשכ"ט, בירושלים. ביום היוולדה בישרו כותרות העיתונים על שיגור החללית "אפולו 11" למשימתה ההיסטורית, במסגרת פיתוח מאזן-האימה בין ארה"ב לבריה"מ. בהיות לילך בת 3 ימים, ניל ארמסטרונג הפך לאדם הראשון שדרך על הירח ואז אמר את המשפט האלמותי: "זהו צעד קטן לאדם, צעד גדול לאנושות". לידתה של לילך הייתה, ללא ספק, צעד גדול למשפחתנו וגם לאנושות באשר היא.

נחמה ואיתן הקימו משפחה למופת, עם זוגיות נפלאה ואהבה טוטאלית - שאינה תלויה בדבר. הם קראו האחד לשנייה מוד ומודי (קיצור של חמודי). הייתה זו זוגיות ומשפחתיות מדהימה ועם כבוד הדדי שקשה למצוא היום.

ילדות מוקדמת יפה ומאושרת הייתה לי. עברנו לירושלים לאחר מלחמת ששת-הימים, בעקבות עבודתו החדשה של אבא כנהג "אגד", וגרנו בשכונת תלפיות - שכונה של מפוני-מעברות, שבה היה הכי זול לרכוש דירה. הייתי הולך לישון מוקדם, כדי שאבא יעיר אותי בערב המאוחר

ולעיתים בארבע לפנות בוקר ויעשה לי סיבוב על האוטובוס שלו. הוא היה מושיב אותי על ברכיו ונותן לי "לנהוג" במפלצת הענקית. אבא נחשב לנהג מעולה ומקצועי וקיבל אות הצטיינות, כאשר קפץ על אוטובוס ריק שהידרדר לעבר קהל אנשים ועצר אותו. בכך מנע אסון כבד.

אהבתי לאסוף מכוניות והכרתי בע"פ את כול סוגיהן. הוריי ובני המשפחה המורחבת דאגו תמיד להביא לי מכול קצוות הארץ והעולם מכוניות אורגינליות, חלקן יקרות-ערך. האוסף שרד ועבר לילדיי לפי תור, למרות גילו עדיין לא נס ליחו. אבא הביא לי גם גורי חתולים ואפרוחים, שנקרו על דרכו במהלך נסיעותיו. החתולים חיו עמנו בדירה ובחצר הבית (המשותף) לסירוגין, עברו עמנו בארגזים מאווררים מי"ם לראשל"צ והגיעו לשיבה מופלגת - כעשרים שנה, שמתורגמות לכ-140 שנות חיים של אדם.

ב-1971 עברנו לראשל"צ, לקראת כיתה א' שלי. אבא למד הנדסאי-מכונות ב"אורט סינגלובסקי" ובתום לימודיו החל לעבוד במפעל האלקטרוניקה "דיג". הוריי תכננו להביא ילד שלישי, אולם התוכנית נגנזה לעולמים עם פציעתו הקשה של אבא במלחמת יום-הכיפורים - טראומה שתשנה את חיי כולנו לבלי הכר.

אימא ואבא קנו לי רכבת משוכללת עם לוח עצום של תחנות ופסי רכבת, שהספיק אבא בעצמו לבנות ולהרכיב לי טרם פציעתו והשלים לאחריה.

אבא היה עם ידי זהב, ידע לתקן ולהרכיב וגם כשהיה עם יד אחת למעשה - היה יעיל יותר משתי הידיים הבריאות שלי.

סיפורם של הוריי לא יהיה מלא ללא התייחסות להורי-אבי, סוניה ושאול. הם קיבלו אותי בהיותם בני 61, ארבע שנים לפני הפנסיה לאחר קריירות ארוכות ומספקות, והיו בשלים ונכונים יותר להכיל אותנו - בטוב וברע. כמזרח-אירופאים קלאסיים, חיו בצניעות מופלגת ואת מרבית הונם שמרו ל"יום שחור", פתחו קרנות-חיסכון עבור כול אחד מנכדיהם ודאגו לרווחת והשכלת צאצאיהם.

הסיפור לא יהיה שלם בלעדיהם, הן בגלל תרומתם לאיכות החיים של אימא ושלנו והן בגלל הידיעה המאוחרת - שהייתה קירבת-משפחה בין סוניה לבין נחמה. עובדה זו התגלתה במפתיע בשנת 2010, דרך יומן עתיק. הסתבר, שלמרות היכרותם ה"מקרית" בסאסא - נחמה ואיתן בעצם חלקו ללא ידיעתם גנים משותפים. שתי הסבתות, חנה מצד שני הוריה וסוניה וכן הסב הביולוגי יצחק, היו דודנים רחוקים וצאצאים לאותם צדיקים. כך יצא, שאנו גם צאצאים כמה פעמים של אותם אדמו"רים. אבא קיבל את הידיעה בהתרגשות ובהשתאות מסוימת, אבל ממש "לא נפל מהכיסא": "נחמה ואני תמיד הרגשנו, מהרגע הראשון שהכרנו, שיש בינינו קשר מיוחד - שהוא מעבר לאהבה הרגילה שיש בין בני-זוג;

קצת כמו אחים, שהופרדו בלידתם וגדלו בבתים שונים".

אימא נקשרה בנפשה לחותניה, סוניה ושאול, והיה שם מעין אימוץ הדדי מייד. נחמה העריצה את חוכמתם, יושרם, פעלתנותם, חשיבתם היצירתית ויכולת

הנתינה האינסופית שלהם. הם נשבו בקסם אמונתה, שמרנותה, ביישנותה ורגישותה הנדירה ואמרו עליה - "מים שקטים חוזרים עמוק". במובנים רבים, היה דמיון רב יותר בינה לבינם מאשר בינה לבין משפחתה. הם גם חיו יותר שנים, למרות שהיו מבוגרים ב-15 שנים מהוריה של נחמה, ועשו למען בנם, כלתם ונכדיהם - פיזית, רוחנית וחומרית - יותר מכול אדם אחר עלי אדמות.

בהיותי ילד בן 8, נפצע אבא קשה מאוד בעמוד השדרה

במהלך מלחמת יום-הכיפורים וניצל שוב בנס. פציעתו השפיעה קשות על כול תולדותיה ואורחות-חייה של משפחתנו הקטנה. בביתנו נפתח "בית-חולים נייד". החלה מסכת של טיפולים, סיעוד בסיסי ומסאז'ים מ-5:00 בבוקר סביב השעון, שאימא ואני הענקנו לאבא על מנת להצילו מניוון ומפתרון מוסדי. אימא נדרה נדר, שתעשה הכול כדי שאבא ימשיך לחיות ובביתו ויעמוד שוב על רגליו. אדמו"רי המשפחה העתירו על אבא אינספור ברכות וטקסים. הוא עבר גם ניתוחים מסובכים בעמוד-השדרה, וסבתי סוניה שלשלה ממון רב לכיסו של פרופסור מוכשר וחמדן - שהיה אחד המומחים הגדולים בארץ לניתוחי עמ"ש. לימים הועמד אותו פרופסור לדין, כי הסתבר שעשק המון משפחות שהיו פחות סלחניות מסבתי. סבתא עדיין מצאה לו כף-זכות, שהיה שליח-השם ועזר להציל את אבא שלי מהשיתוק בו היה שרוי מספר שנים.

מאז פציעת אבא ועד יומם האחרון, גדל והתעצם חלקם של הסבים קרוק בחיינו היומיים ובעיצוב ההווה והעתיד שלנו. ביחד עם אימא, נלחמו להעניק לי ולאחותי לילך חיים נורמאליים. מספר פעמים בשבוע היו מכתתים את רגליהם באוטובוסים מת"א לראשל"צ, עמוסים בסלי מצרכים ובכולה הדרוש לנו. בכול ביקור נשארנו עמונו כמה שעות, הנעימו את זמננו והטו לאימא ולנו כתף תומכת ואוזן קשבת. הם גם גייסו את בתם, דודתנו אילנה ז"ל, שהקדישה לנו הרבה מזמנה ומרצה והסיעה את אבא לכול מקום שהיה צריך. במקביל, נלחמו הם ואימא כאריות בבירוקרטיה, עד להכרה בזכויותיו של אבא כנכה-צה"ל. היה זמן שאבא היה מרותק למיטה ואימא טיפלה בו ולא הייתה למשפחתנו כול הכנסה.

לא היה אז שום טיפול ספציפי במשפחות הפצועים הסובלות - בנשים ובילדים. אם יצאנו בכול זאת בני אדם נורמטיביים, שפויים ותורמים לחברה - למרות שלא נטולי "שריטות" - הרי זה הודות לאימא, שלא נתנה לנו בשום רגע לחוש מחסור. היינו "הנסיכים של אימא". הבית היה תמיד מלא כול טוב וצרכינו הבסיסיים והרוחניים סופקו במלואם, גם אם שנים מאוחר יותר שמעתי מאימא כיצד נאלצה לקנות גבינה רגילה ולא קוטג' בגלל ההפרש במחיר. פעמים רבות נשלחתי לסבא וסבתא בתל-אביב, כדי לשנות אווירה, ובמהלך שנות ילדותי האמנתי שמוצרי-מותרות מסוימים (כמו קוטג') מייצרים רק אצלם.

אבא הגדיר את אימא, גם בפניה, כסיר-לחץ ללא שסתום שחרור הלחצים. אימא הייתה החזקה, הלוחמת הראשית למען אבא; אך לאחר שהשיגה עבורו את מלוא ההכרה והזכויות - התמוטטה ונזקקה לאשפוז ממושך ולטיפול תרופתי. כוחותיה הידלדלו ובמשפחה ייחסו גם את הסרטון, בו לקתה כעבור 17 שנים, לאותה תקופה טראומטית ומתמשכת. במשך שנים היא אכלה את עצמה, עד שאוכלה בעצמה ומתה טרם זמנה. היא לא עישנה, אכלה אוכל בריא והייתה לה תורשה של אריכות ימים - סביה מתו בשיבה טובה ואביה עתיד להאריך ימים 15.5 שנים אחריה ולפרוש מן העולם בבריאות גוף בשנות התשעים המתקדמות לימי חייו.

גם בזמנים, שהיה מרותק למיטה ונאלץ לעשות את צרכיו בסיר שהבאנו לו, שמר אבא על אופטימיות - שלעיתים נראתה תלושה מהמציאות. לדבריו, הוא פשוט ידע, שיבוא יום והוא ישתקם ויהיה בסדר. עם זאת, היו גם התפרצויות זעם, שנמחלו לו לאור המצב הקשה בו היה שרוי. הוא עישן בשרשרת וחי על קוקטייל כדורים ומכשירים חשמליים לשיכון כאבים.

אני איבדתי את אמוני הבסיסי בעולם. ציוניי בלימודים ירדו פלאים. חוויית בר-המצווה נגזלה ממני, כמו גם ילדותי שנעשקה בנסיבות הגורל, אך הייתי גאה ומסופק מתפקידי כילד-הורי וכדמות מטפלת. זה העצים אותי מאוד ונתן לי כלים להמשך החיים והקריירה המקצועית. את ילדותי ונעוריי האבודים השלמתי דרך ארבעת ילדיי והתהליך נמשך עד היום.

היחידה, שלמראית עין ניצלה מכול נזק, הייתה אחותי לילך - שבזמן פציעתו של אבא הייתה בת 4 בלבד. במשך שנים נהגנו לומר: "איזה מזל, שלילך הייתה קטנה מכדי לזכור את הצרות שעברנו. לפחות ממנה זה נחסך". רק כעבור 34 שנים, כשלילך עברה טראומה בריאותית קשה סביב לידת התאומים שלה, התחוור לנו עד כמה טעינו. היא זכרה וספגה הכול, חלק במודע וחלק בתת-מודע.

מות הסבים סוניה ושאול, היה מכה קשה לכול המשפחה - ויותר מכול לנחמה, כלתם, שהם היו עבורה הורים לכל דבר. סבא מת מיתת-נשיקה בשנתו בגיל 81. איש פעלתן, שגם ביומו האחרון ממש עבד עדיין בהתנדבות בעריכת עיתון הסתדרות הגמלאים "ניב הגמלאי". הוא נטמן ביער משמר-העמק, לקול רשרוש העצים התמירים אותם נטע 60 שנה קודם לכן. בעיתונות התפרסמו כמה מאמרים לזכרו, כולל מאמר על חלקו המרכזי בהגנת משמר-העמק במאורעות תרפ"ט. סבתא, שהייתה בריאה בחייו, איבדה באחת את הרצון לחיות. אחרי הכול, הם חיו 51 שנות אושר יחדיו. היא המשיכה בהתנדבותה כחונכת בגן לילדים מיוחדים ביפו, אך פיתחה במהירות אי-ספיקת לב קשה ולאחר זמן קצר הצטרפה אל סבא והיא בת 82. בחייהם הספיקו לראות אותי לומד רפואה במסגרת עתודה אקדמית ולממן מיוזמתם חצי משכר הלימוד באוניברסיטה ומעלות מגוריי בירושלים. הם לא רצו באופן רשמי לממן את מלוא העלויות, כדי לא להשפיל את הוריי, אך תמיד מצאו דרכים מתוחכמות להפוך את החצי שלהם במימון לחצי גדול יותר. הם גם גיבו את החלטתי לעזוב את לימודי הרפואה ואת העתודה, לאחר שהשילוב בין הלימודים הקשים לבין הטיפול בהוריי הפך עבורי לקשה מנשוא. סבא אמר לי מפורשות: "קודם כול הבריאות שלך. אני לא רוצה תעודות על הקיר". זה היה עבורי אור ירוק. כשהייתי צריך להחליט אם להמשיך להיות בן טוב או להיות רופא טוב, לא היה לי ספק אף לרגע במה אבחר. עם סיום התואר הראשון ברפואה, עזבתי את העתודה. חזרתי לצבא כחובש מוטס ביחידה 669 ואחראי המרפאה המרחבית של חיל האוויר בבסיס פלמחים ליד הבית, ותוך כדי שירות צבאי מאתגר המשכתי למלא את הדיבר "כבד את אביך ואת אמך" כלשונו ויותר מזה.

במידה רבה, סבא וסבתא הצילו את משפחתנו מאבדון ונתנו לנו תקווה בשנים שאבא שכב מרותק ואימא טיפלה בו ולא היו שום הכנסות משום מקור. גם דודה אלה (שרה)

זמירי, אחותו הבכורה והערירית של סבא שאול, עזרה מכול הלב. עוד לפני שהייתה לי בת-זוג, היה ברור לי שילדיי העתידיים יישאו את שמותיהם. הם הרוויחו את זה בכבוד.

אימא לא התאפרה ולא רכשה בגד או תכשיט לעצמה, בבית לא נעשו שיפוץ או צביעה במשך עשורים וההורים לא החליפו מימיהם רהיט, אבל הם גרדו פרוטה לפרוטה ממה שלא היה להם עבור חסכונות להשכלה גבוהה ולדיוור לילדיהם. אם בגיל 40 היו לי 21 שנות לימוד - זה הרבה בזכות הוריי וסביי. ההורים שקדו ועמלו על חינוכנו ולימדו אותנו דברים, שלא תמיד אקטואליים או בריאים לימינו - כמו להיות ישרים, כנים, צנועים, טובי-לב, עם ערכים, לוותר בשביל שלום-בית ושלום בחברה (לצורך זה גם בעבודה ובכול תקשורת בין בני אדם), תיתן ואל תיקח - תהיה תמיד בצד הנותן ולא בצד המקבל; אבא הסתפק בפרוטות ובוועדות רפואיות עם אחוזי נכות זמנית שהלכו וקטנו עם השנים. הוא "נפל בין הכיסאות" גם כשהתעקש להיבחן בשכיבה את בחינת ההסמכה למקצועו ולהתקבל למפעל האלקטרו-אופטיקה - "אל אופ" - בזכות עצמו וכישוריו ולא על התקן המשוריין של נכה. במשך מעל 10 שנים עבד כבוחן איכות נשק, במשרה וחצי-משרה לסירוגין, והיה מעורב בפרויקט הטנק "מרכבה". סופו שאולץ לפרוש לפנסיה רפואית בגיל 48.

היינו שייכים לשבט ענק, אך הגרעין המשפחתי שלנו היה קטן ומסוגר בעצמו - אימא, אבא, ילד וילדה. מרבית חבריהם של ההורים התרחקו בהדרגה. אנשים לא אוהבים לשהות בחברת מי שסובל, יותר נעים להם להתחבר לדברים שמחים. למרות העזרה מבחוץ, התבשלנו לא מעט במיץ של עצמנו. אבא ואימא יצרו לעצמם שפה, שרק הם ידעו ושוחחו בה כדי שאיש לא יבין. הם נכנסו מבחירה למין בועה. אימא עבדה כמטפלת בתינוקות, לשם השלמת הכנסה וגם בשביל הנשמה. גידלה בכול פעם תינוק מגיל מספר חודשים ועד כניסתו לגן. היא לא הסתפקה במטלות השגרתיות של מטפלת ותרמה לילדים מידיעותיה ומעושר שפתה. רבים מהילדים והוריהם נשארו אתה בקשר חם עד יומה האחרון וכן גמלו לה במכתבי המלצה מרגשים, השמורים עמי עד עתה.

יוסי, אחיה הקטן של נחמה: "איתן שהיה מורה לנהיגה בעברו החליט ללמד אותי נהיגה ברכבו הפרטי. הוא התקין דוושות ומראות כפולות, תלה שלט הדרכה וכך

הייתי מגיע יום יום לראשון לציון שם גרו ולומד מאיתן את רזי הנהיגה. איתן היה מורה קפדן ו"כיסח" אותי ללא רחמים על כל שגיאה שעשיתי. לימוד זה חישל אותי הן בנהיגה והן בחיים."

ההורים לימדו אותנו לטפח ולגדל חיות באהבה, עם דגש על אימוץ

חיות לא גזעיות נטושות מהרחוב ו/או כאלו שנשקפה להן סכנה אם לא יהיו אצלנו. למשל, העכברים הלבנים שגידלנו הגיעו אלינו משכנתנו, מדענית במכון וייצמן, וניצלו בכך מניסויים ומחיי-סבל. כול חיה פצועה, דרוסה, חולה או סתם נטושה באזור הגיעה אלינו, אם ביוזמה של מי מאתנו ואם ביוזמה של חבר, מכר, בן-כיתה או סתם מישהו ששמע שאנחנו מקלט לחיות. הבעיה הייתה, שחינו בדירה קטנה וצפופה למדי ועם שכנים, שלא כולם היו נחמדים ואוהבי-חיות. כך קרה שכלב גדול, שמצאנו ברחוב כשחבל קשור בחוזקה לצווארו עד כדי שכבר העלה צחנה של ריקבון, השתקע ליד דלתנו. אימא ואנחנו שחררנו את צווארו, טיפלנו בו במשחות אנטיביוטיות והאכלנו אותו והוא בתמורה "שמר עלינו", כלומר נבח נמרצות על כול מי שעבר במדרגות. השכן מלמעלה, שהיה איש-צבא מהולל, רס"ן בקבע, פחד מהכלב והזמין את העירייה. ערב אחד נשמעה דפיקה בדלת ובכניסה עמדה אישה, שהציגה את עצמה כנציגת מחלקת התברואה. היא סיפרה לנו ש"נאלצה" להרעיל את הכלב, לאחר שלא נתן לה להתקרב אליו. היא אף הגדילה לעשות: ביקשה מהוריי שקית גדולה כדי שתפנה בתוכה את גוויית הכלב וכן הציעה לי אתנן בדמות גור-כלבים, אם נסכים לעיקורה של כלבתנו לידי, המושכת בייחומה כלבים זכרים לאזור ביתנו. ההורים היו מאז ומתמיד נגד עיקור וסירוס בעלי-חיים. הם אמרו, שאם מצד אחד אוהבי-החיות יעקרו ויסרסו אותן, ומצד שני שונאי-החיות יתעללו ויקצרו את ימיהן, לא יישארו בסוף חיות בכלל - בעיקר חתולים. אגב, הדודנים מארה"ב תמכו מאוד בגישת הוריי ונתנו לדוגמא את ארצם - שבה כבר לא ניתן למצוא חתולים בטבע, בגלל השילוב של השמדה ושל מדיניות עיקור וסירוס. לגישה זו של הוריי היה

מחיר - ליידי המיוחמת משכה אליה נחילי כלבים, שהזדנבו אחרינו בכל עת שירדנו עמה לטיול. פעם אף הצליח כלב לבצע בה אונס, למרבה המזל זה לא נגמר בהריון.

הוריי לימדוני איך מרכיבים סד לחתול שבור-רגל, איך מוציאים לחתול עצם שנתקעה בגרונו (ובינתיים מקבלים ממנו שלל נשיכות עמוקות עד זוב-דם, כיון שמבחינתו הוא מגן על עצמו מפני אנשים שדוחפים אצבעות לגרונו). טיפלנו בחתול שנפל (או נזרק) לבור סיד באתר הבניה הסמוך ואיבד את מאור-עיניו. היו לנו צב-מים, שלושה אקווריומים עם כל האביזרים ועם שלל סוגי דגים שידענו את שמות ותכונות כולם. ההורים היו אנציקלופדיה מהלכת לנושאי חיות, ציפורים, צמחים, עצים ופרחים.

הורינו היו צדיקים אמיתיים, במובן הכי זך ועמוק של המילה. אהבו אדם, חי וצומח וכל ימיהם השפיעו חיוכים ואופטימיות על סובביהם והעולם - גם כשהם עצמם התרסקו מבפנים. למרות שלא ניהלו אורח חיים דתי לפי הספר, כול אורחותיהם והחינוך שהעניקו לנו היה של ערכים יהודיים ומסורתיים, עם דגש על צדקה וגמילות חסדים. הם לא הורישו לנו ממון רב, אולם יצקו בנו תכונות-אופי ועולם-ערכים שאנו נוהגים על פיהם ומנחילים אותם במרץ גם לילדינו. הכול ב"כך ראה ועשה" - לא באמירות והטפות, אלא בדוגמא אישית ומודל לחיקוי. כך עודדו אותי לתרום ברוחב-לב לקבצנית הערבייה הישישה והכפופה, שילדי שכונתנו האכזריים בי"ם הניחו שהיא מכשפה ונהגו לקלל אותה וליידות בה אבנים. לעומת זאת, על הקבצן הצעיר אמרו לי שכנראה הוא עושה עם הכסף דברים לא טובים ומוטב היה לו הלך לעבוד למחייתו. הביעו הערצה לדרך השלום והפשרה של הליל הזקן, סבם הקדמון ולגישתו של רבי עקיבא - "מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך". חינכו אותנו לעזור לכול אחד ולדבר עם כול אדם בגובה העיניים ורק אמת, ללא מורא וללא משוא פנים. לפחד רק מהקב"ה. ליוו אותי בנסיעותיי לקרובי-משפחה זקנים ובהתנדבותי אצל קשישה גלמודה בבית-האבות. מידי שבוע עשינו קונסיליום משפחתי, כיצד לשדרג את הטיפול בסבתא חנה העיוורת והמדוכאת ונסענו תכופות לבקרה. הם עודדו אותנו לבקר את השכנים ניצולי-השואה העריריים.

היינו מנויים בבריכת "בית-הלוחם". אנחנו שחינו, אימא - שמעולם לא למדה לשחות או לנהוג - צפתה בנו בנחת; אבא התחרה ופעמים רבות אף ניצח בתחרויות קליעה

למטרה ברובה אוויר. ילדותי עברה בצמוד לנכים קטועי-גפיים, ששחו במסלולים נפרדים. הייתי מעז, מתוך סקרנות מהולה בהזדהות, לשחות אחריהם ולהתבונן במאמצייהם הכבירים לנצח את עצמם ואת קשייהם. כך גברה בי הרגישות לשונה ולסובל וההכרה שאין דבר העומד בפני הרצון.

אימא הייתה לוקחת אותנו לגן-העיר של ראשל"צ, האטרקציה המקומית של שנות ה-70 עם אגם שבו שחו

ברבורים ואווזים ודגי גמבוזיה קטנים המחסלים יתושים, כלובים עם כבש הרעמה בעל הקרניים העבותות שנהנינו להאכיל, קופי בבון בעלי ישבן אדום שעוררו בנו צחוק גדול. אימא ידעה לשעשע ולהעסיק אותנו ולתת לנו תחושה עילאית, בלי שנרגיש את טעם המחסור והחישוב של כל לירה/שקל שהיא הייתה חייבת לעשות על מנת להמשיך לקיים בית וארבע נפשות כמעט ללא הכנסות.

גדלנו בבית ליברלי כביכול, אך למעשה שמרני. אבא התעקש לפעמים על דברים חסרי חשיבות - למשל לא נתן לילך לעשות עגיל (רגיל!) באוזנה ואמר לה: "עד גיל 18 אני מחליט עלייך, אח"כ תוכלי לעשות מה שבא לך". לילך שמעה, כעסה והפנימה. בגיל 18 ויום הגיעה הביתה, כשאת אוזנה מעטרים שלושה עגילים. ללמדך, שגם בשמרנות - תוותר בדברים קטנים על מנת להשיג את הגדולים. אימא הסתפקה באזכורים של דרך אגב, שהיא התחנתה בבתוליה למרות שבקיבוץ הייתה מתירנות רבה. חלק זה בחינוך הצליח הרבה יותר וחלחל עד הדור הנוכחי.

סמוך למועד חתונתי, אימא חלתה מאוד והייתה מאושפזת בבית-חולים. בדיעבד יתחוור, שכנראה הייתה כבר חולת סרטן באותה תקופה והתקשתה לנוע או לתפקד. לא היה ברור עד תום למה היא מאושפזת. אני לקחתי את זה באופן קשה ביותר והבהרתי לה שכמה שאני אוהב את סמדר ורוצה להתחתן - אינני מתכוון להתחתן בלא שאמי האהובה תהיה נוכחת. ואכן, אימא יצאה בליווי לילך לחופש מביה"ח, במהלכו קנתה חליפה מהודרת לכבוד החתונה (החליפה שמורה עד היום בביתי). ביום החתונה יצאה לחופשה נוספת מביה"ח על כיסא וכמעט לא הצליחה לקום

ממנו במהלך קבלת-הפנים. בזה אחר זה רכנו אליה קרוביה והמוזמנים וברכה. בחופה עמדה והקשיבה לקרובה, הרב ישראל-מאיר לאו, אז רבה הראשי של תל-אביב וכעבור שנה הרב הראשי לישראל - שבירך אותה ואת אבותינו-אבותיו הצדיקים ששומרים עלינו מלמעלה. ניכר היה באימא, שהיא נרגשת ונהנית מתשומת-הלב ומהחתונה, גם אם נבוכה מכמות האנשים. היה זה האירוע הראשון בסדר-גודל כזה, שהשתתפה בו במעגל המשפחתי הגרעיני. בדיעבד - מסתבר שהיה גם האחרון.

ב"קוויטלאך", פתקי הבקשה לברכה שמוגשים לדודני האדמו"ר מויז'ניץ, כתוב על כול אדם - אפילו בריא - כברכה ראשונה ועיקרית ברהגו"נ, שאלו ראשי-תיבות של בריאות הגוף והנפש. היהדות מדגישה את הקשר בין הגוף והנפש ויש אמונה עממית לגבי "המחלה" (כינוי הצופן לסרטן), שהיא באה לגוף שזקוק נואשות למנוחה. אני יודע, שיש שיגידו שזו הכללה ושלא בכול המקרים זה נכון, והצדק כנראה עמם, אבל אצל אימא זה היה בדיוק כך. לימים, זמן קצר טרם פטירתה, תחזור במספר הזדמנויות על טענתה המצמררת: "אלו

(שנות החולי בסרטן) היו חמש השנים היפות בחיי!" - במבט אובייקטיבי, זה נשמע נורא. בשנים אלו עברה ששה ניתוחים, טיפולים שלא ברא השטן, כריתת מעי וניקוז היציאות דרך שקית (קולוסטומי), תנודות משקל של 30 ק"ג לפני ואחרי כול ניתוח; הגיעה במספר שלבים של המחלה לסכנת חיים ממשית, כולל החייאות שעברה, ובכול פעם קמה לתחייה כעוף-החול. מצד שני, היא הייתה מוקפת בכול האהבה והנתינה שאפשריות וקיבלה את כיבוד-האם האולטימטיבי. לאחר שנתנה דוגמא אישית בטיפולה חסר-הפשרות באבא ובנו, תוך ויתור על איכות חייה-שלה, היה זה רק טבעי שתקבל מכולנו יחס דומה. היא זכתה לראות את ילדיה מסתדרים בחיים, את בעלה משתקם יחסית לאחר יותר מעשרים שנות סבל, את קרוביה האדמו"רים מפעילים את כול קשריהם בעולמות העליונים והתחתונים על מנת להתפלל לבריאותה ולאושרה. היא הרגישה שלוה, מוגנת ונאהבת ולמרות שלא ציפתה מעולם לגמול על מעשיה הטובים - חשה שקיבלה עלי אדמות את הגמול שבד"כ מקבלים בגן-העדן. כך קרה,

שמול גופה הבוגד בה, שרתה עליה רוח-קדושה ודומה שהמחלה לא עברה את עמוד-הענן הרוחני שהגן עליה. היא הפתיעה את כול עולם הרפואה כשחייתה חמש שנים, שעה שניבאו לה מקסימום חודש; וכן שלא חוותה בכול אותן שנים אפילו כאב קטן, בעוד שעל פי הגרורות והאזורים שנפגעו הייתה אמורה להיות עם כאבי-תופת. התמודדותה עם המחלה הייתה למעשה מנגנון של הכחשה בריאה - היא יכלה להרצות על כול סימפטום ולדעת שהוא קיים אצלה, אך לספר על כך עם חיוך של אושר וסיפוק - כאילו היא מרצה על משהו ערטילאי

ומעניין מהספרות ולא על משהו נורא המתחולל בגופה. ההכחשה היא אחד משני מנגנונים מוצלחים במלחמה נגד מחלות קשות. המנגנון האחר הוא להילחם במחלה עד חורמה. נראה, שמהו כמעט מודע באימא אמר לה, שבמלחמות האמיתיות היא כבר ניצחה - הקימה משפחה לתפארת ודאגה להישרדותה ושיקומה נגד כול הסיכויים. די היה לה בכך. כול חייה היו מלחמת הישרדות אחת גדולה והפעם היא רצתה שלום, שלוה ונחת.

חלק ניכר מזמנה בילתה בביתנו, הן הזמני - דירתם של סבא שאול וסבתא סוניה בצפון ת"א - והן הקבוע. את הבית המרווח בשכונת האקדמאים באור-יהודה, שנבנה במסגרת עמותה אידיאליסטית שיסדנו לקידום העיר, בנינו כשתי יחידות

פנימיות - עבורנו ועבור הורי. אימא ואבא השתתפו בתכנונו, אך כשהגיעה העת להיכנס לבית - סירבו לעבור אליו, בטיעון שמגורי שתי המשפחות יחדיו עלולים לפגוע בשלום-בית. כול הניסיונות לשכנעם עלו בתוהו. בחוכמה שלאחר מעשה, הם כרגיל צדקו. במשך חמש שנות מחלתה הסכימה אימא לגור עמנו על

תקן אורחת בלבד, למרות שחיתה כאן תקופות ממושכות ביותר של החלמה וטיפול בתנאי בית-הבראה.

בראשית הסוערת של המחלה, מסרו לנו הרופאים שימיה של אימא ספורים ואף המליצו לאשפזה בביה"ח "הרצפלד", כתחנה אחרונה. אני דבקתי

באמונתי בקב"ה וקבעתי, שאם נותרו לאימא אהובתי חודש ימים או 50 שנה - אני רוצה אותה צמוד אליי, כך שאוכל להעניק לה את כול כולי. סמדר, רעייתי הטריה, קנתה באותם ימים את עולמה בטיפולת המסור באימא. למעשה, לא הספיקה להכיר את אימא בימיה הבריאים ובכ"ז נרתמה מיד לעזור לה ולארוחה בביתנו בכול עת. סמדר הייתה מכינה לה מאכלים עשירים, בעיקר ממטעמי עיראק שהיו אהובים ביותר על אימא. אלו עזרו לה לחזור למשקלה בין הניתוחים ולהעלות בכול פעם 30 ק"ג - רק כדי לאבדם שוב בהמשך המחלה והפרוצדורות הטיפוליות.

אבא וליך תרמו גם הם את חלקם בלב רחב, טהור ואוהב, כול אחד כמיטב יכולתו.

יוסי: "כשחלתה נחמה, איתן בעלה וילדיה אופיר וליך טיפלו בה במסירות אין קץ בימיה הקשים ובכך אולי החזירו לה משהו מן הטוב שהעניקה להם כל ימיה. נחמה זכתה להיות מוקפת אנשים שאהבו אותה עד לרגעיה האחרונים".

ואז נולדה בתי הבכורה, סיון-אלה תחי'. השנתיים שאימא ונכדתה חיו יחדיו היו מתנה גדולה מהשמיים לשתייהן ולכולנו. אימא טיפלה מרבית חייה בילדים ואהבה אותם מאוד. בינה לבין נכדתה התינוקת, שאותה הגדירה כ"אור הגדול" של חייה וכ"סם החיים" שלה, נוצר קשר נפשי עמוק ומופלא.

סיון בת השנתיים מנשקת את תמונותיה המשותפות עם אימא, במהלך ה"שבעה".

כשנולדה סיון, הייתה אימא ב"אסף הרופא" במצב אנוש לאחר החייאה. בתחילה רצינו לקרוא לסיון על שמה ברשותה, אך אימא אסרה עלינו לקרוא לתינוקת נעמה-נחמה כדי שלא ידבק בה המזל שלה. בגיל 3 ימים הבאנו את סיון אליה לביה"ח והפגשנו ביניהן, אימא חיבקה אותה בדמעות של אושר ואז סיון חייכה בזרועותיה את חיוכה הראשון. מאותו יום התחילה אימא להחלים, מול עיניהם המשתאות של הרופאים, וחיתה עוד שנתיים תמימות.

לאבא הובטחה חלקת-קבר ליד אימא. חשבתי בתחילה לקנות לו חלקה בחיים ללא ידיעתו, שיהיה לו מקום אבל שלא יתחיל להציק לי באמירות קיבוצניקיות אנטי-דתיות כגון: "מה, הדוסים האלה סוחטים כסף אפילו על מקום באדמה". פתאום אבא פנה אליי: "אני רוצה לקנות את החלקה ליד נחמה". אז אמרתי לו: "האמת, ביררתי כבר והתכוונתי לקנות לך בלי שתדע, כי לא רציתי לשמוע את כול ההרצאות שלך. זה עולה 9000 ש. התכוונתי לשלם במקומך". חשבתי שהוא יקפוץ בכעס, אבל הוא אמר מיד: "לא, את זה רק אני משלם וזה חשוב לי מאוד."

הייתה בינינו אהבה גדולה וערבות הדדית מלאה. היינו כול החיים ביחד, בטוב וברע, ואני רוצה שגם במוות זה ימשך”.

בנינו לאימא מצבה מאוד יפה, מעוצבת וגבוהה. היא אהבה פרחים והייתה מומחית בגידולם, לכן תחתית הקבר היא מין אדנית גדולה משיש, ששתולים בה פרחים. בחלקה של אבא שתלנו עץ שגדל, והתפללנו שלא יעקר אף פעם.

ילדיי התרשמו מאוד מעזרתי להורי, עליה שמעו מסבא איתן ומאחותי לילך. הם הבטיחו לי לא פעם, שאם אזדקק - יטפלו בי כמו שטיפלתי בסבא איתן ובסבתא נחמה. הם לא ידעו, עד כמה מהר תתממש הבטחתם. ב-16.4.2008, עקב טראומה קשה בעבודה, צנחתי חסר-הכרה, אושפזתי בבי"ח ואח"כ שכבתי בבית במשך ארבעה וחצי חודשים. בהדרגה התאוששתי והיום אני מתפקד ברוך השם באופן כמעט מלא, אך לעולם לא חזרתי לעצמי. ילדיי, השם יברכם, נרתמו בכול מרצם לטיפול בי והתחרו מי יביא לי כוס מים למיטה ומי ינעים יותר את זמני. יכולתי ממש לראות את אימא מחייכת לה ממרום מושבה בגן-עדן. זה היה שכרי ושכרה מכל עמלנו. אין כמו דוגמא אישית וזו הייתה שיטתה. היא אמרה: "אדם יכול עד מחרתיים להטיף לילדו כמה חשוב שיהיה ישר, אבל אם אח"כ הוא אומר לו להגיד שהוא בן 5 כדי להוזיל את כרטיס האוטובוס - לא יעזרו שום מילים”.

התמונה האחרונה

ההורים היו מומחים במוסיקה, בעיקר קלאסית אך גם עכשווית. הייתה להם תקליטיה גדולה ומושקעת, שאבא ואני המשכנו לשמור לאחר מותה של אימא - גם כשהפטפון התקלקל ולא ניתן היה יותר להשיג פטפונים. החלטנו שכיוון שהדבר היה יקר לאימא, וזכר אימא יקר לנו, נשאיר את התקליטים למזכרת גם אם יהפכו לפיל לבן. רצה הגורל וכעבור שנים רבות חזרו הפטפונים לפס הייצור.

ב-2010 קניתי לבני המוסיקאי, רועי, פטפון לבר-המצווה לפי בקשתו וסבא איתן העביר לרשותו את כול התקליטייה של סבתא נחמה. אימא שוב חזרה לחיים בביתנו, הפעם דרך המוסיקה. רועי שומע ונהנה מתקליטייה ואף מוצא בהם דברים רבים שמתאימים לטעמו.

אבא הצדיק שלי, איתן, השקיע ממון לא מבוטל בתרומה לתנועת חב"ד, שאבותיה של אימא היו מייסדיה ואדמו"ריה, לשם הקמת בית-החינוך של חב"ד ברחובות, שינציח בין השאר את אימא והוריה, את הוריו סוניה ושאלו ואת דודתו הערירית אלה, שנפטרה בגיל 110 מיתת-נשיקה ובבריאות טובה ואף היא עזרה לנו לא מעט בתקופות הקשות. סיון-אלה שלי נקראת גם על שמה.

אבא שלי, אהוב-ליבי ומושא-הערצתי, היה גיבור בקרבות וגיבור של החיים. האמת, שאת רוב הצרות שאדם אחר עובר במסכת חיים שלמה - הוא הספיק לעבור כבר בגיל צעיר, כך שממרומי גילו כבר קשה

תמונתו האחרונה, ערב לפני מותו.

היה להפתיע אותו. אפילו סרטן פרוסטאטה עבר בשנותיו האחרונות בהצלחה ודי בשלווה, "אותי לא מפחידים עם זה, קטן עליי". ב-2014 חגגנו עמו את יום הולדתו ה-75 בנוכחות המעגל האינטימי שלנו - שני ילדיו, בני זוגם, ששת נכדיו ושתי ידידות-משפחה. איש כמעט לא האמין, שהוא יגיע לגיל הזה - אחרי כול מה שעבר בחייו. אולם לאיש החזק והאופטימי הזה היו גם גנים של מאריכי-ימים מצד שני הוריו. בכול הדורות היה בהם ריבוי יוצא-דופן של בני 90 ו-100, והם כנראה שברו כמה שיאי גינס שלא

אציין בפרוטרוט מחשש עין-הרע. "אין ברכה אלא במה שסמוי מן העין". אבא תמיד נראה טוב, פניו צעירים ומחייכים והזיק השובב נותר בעיניו הכחולות כים, אבל בתור איש מבוגר הוא נראה ערני ותוסס במיוחד לעומת בני-גילו. לקב"ה יש את החשבונות שלו. שני חברים טובים של אבא, שהיו תמיד בריאים כשור ומבוססים בהרבה ממנו, נפטרו שנים רבות לפניו ולאחד מהם גם היה אירוע מוחי קשה כמה שנים לפני מותו.

לפני מספר שנים ניצל אבא בנס (שוב!), לאחר שיצא בלי פגע מתאונת דרכים קשה. מכוניתו עברה "טוטאל לוס" ואז הצעתי לו שנחלוק בינינו את האוטו שלי. הוא אהב להסיע אותי לעבודה ובזכות זה הפך לדמות מוכרת ואהודה בצוות ובמטופלים של מחלקתי. ה"שותפות" גם קרבה עוד יותר בינינו, כיוון שהתראינו בעצם כול יום. אני מכיר מעט מאוד אנשים, שזכו לבלות זמן איכות עם הוריהם יומיום בשנות חייהם האחרונות.

באוגוסט 2015 ערכנו אזכרה של 20 שנה לפטירת אימא. אבא ציין כמה הוא מתגעגע אליה וכמה היה שמח לשוב ולראותה. אבא היקר מת מיתת-נשיקה בפתאומיות ביום חמישי, כ"ו בטבת ה'תשע"ו, 7.1.2016, בשנתו ה-77. הוא הספיק לשמוח בידיעה שהספר "זכות אבות", מאת בנו ובעריכת נכדתו, יוצא לאור בקרוב מאוד ושמאות עותקים כבר הוזמנו מראש. אף זכיתי שהוא יסיים את קריאתו בערב לפני מותו, יעיר

את הערותיו ויתרגש עד דמעות. רבע שעה לפני פטירתו עוד דיברתי אתו והוא היה אופטימי, חייכן וערני כתמיד. הגיבור שלי עלה בסערה השמימה כדי להתאחד עם רעייתו נחמה, אהבת חייו וחיינו, האישה הראשונה והאחרונה שידע מימיו.

אחותי היחידה והמיוחדת, לילך תחי', נשאה בהלוויה הספד מרגש ואף עין לא נותרה יבשה. גם מחסידות ויז'ניץ הגיעה נציגות נכבדה והספידו את אבא, תוך שהם מעלים את זכר אבותיו הקדושים - אדמו"רי שושלת ויז'ניץ והבעל-שם-טוב. הרבי מויז'ניץ ציין שעפ"י ספר "הזהר", כאשר נפטר צאצא ישיר של צדיקים - באותם רגעים של ההלוויה נפתחים שערי גן-עדן, ואבותיו הצדיקים של הנפטר יוצאים מתוכם כדי להקביל את פניו של הצאצא וללוותו אל גן-העדן. הנוכחים יכלו ממש להעלות את הסרט הקסום לנגד עיניהם. אבא שלי כ-V.I.P של גן-עדן.

בני משפחתה הענפה של אימא זכרו לאבא את פציעתו הקשה, שיקומו המופלא, לבבו הטהור ואהבתו ומסירותו האינסופיות לאימא ע"ה ובאו בהמוניהם לחלוק לו כבוד אחרון.

חודש וחצי לאחר מות אבא, מלאו לי 51 שנים. במשך כול חיי נהג אבא להתקשר אליי ביום הולדתי, בדיוק בשעה 10:00 בבוקר שבה נולדתי, ולברך אותי. איכשהו הוא תמיד הצליח לאתר את מקום הימצאי, אפילו כאשר שירתי בלבנון. מאז פטירתו הקפיד להופיע אצלי בחלום ולא לותר על הברכה אף פעם.

אבא זכה לשני ילדים אוהבים, שהביאו לו ששה נכדים אוהבים לא פחות. אופיר
וסמדר רונן-קרוק הם הורים לסיין-אלה (1993), לתאומים נעמה-נחמה ורועי-שאול
(1997) וליהונתן-יעקב (2004). לילך ואסף פריאל הם הורים לתאומים אלון ונועם
(2007).

מנשה שוחט

כתובת: הצלון 19, מושב חרב לאת

טלפון: 050-3489390

דוא"ל: menashe.web@gmail.com

שם בת הזוג: גינה

טלפון: 050-4412134

זכרונות ילדות אישיות -

עליית המשפחה לארץ ישראל

סיפורי ההעפלה היבשתית

מלחמת העולם השנייה הסתיימה. הבריטים החלו לחשוב על פינוי כוחותיהם מעיראק, והתנועה בין עיראק וא"י גברה. המצב השתפר פתאום. ההגבלות החמורות שהוטלו ע"י ממשלת עיראק הפכו קלות יותר. הסיכויים להצלחת עליית יהודים בדרך היבשתית לא"י נראו טובים יותר. אומנם מבחינה מספרית לא היתה זו עלייה גדולה, אך היתה לה חשיבות בשבירת הקיפאון. היציאה נעשתה בדרכים קשות, בלתי ידועות אך פילסה נתיבים לעלייה בלתי ליגאלית חדשה.

אלו היו רגעיה של משפחתי לממש החלטה נחרצת וישנה לעלות ארצה. החלטה שנבעה מהתגברות הלאומנות ברחוב הערבי ומהרגשת חוסר הבטחון האישי. בהתאם לכך המשפחה נערכה לפעולה כמבצע צבאי. הכל חסוי במעטה סיפור שיראה "תמים". ראשית היה זה משום שכדי לקבל דרכון נדרש נימוק הגיוני שלא יעורר חשד שבכוונתך לעזוב את עיראק. ואחד מהם היה נסיעה תיירותית לצורך ריפוי. "תרגיל" הקשור בלא מעט תשלומי כסף לרופא, ובהרבה כספי שוחד לפקידי משרד הפנים העיראקי. לאחר השגת הדרכון

הרובע היהודי בבגדאד

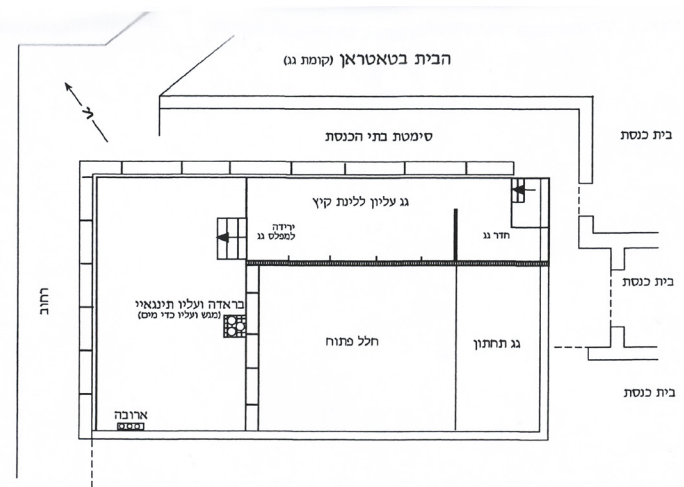
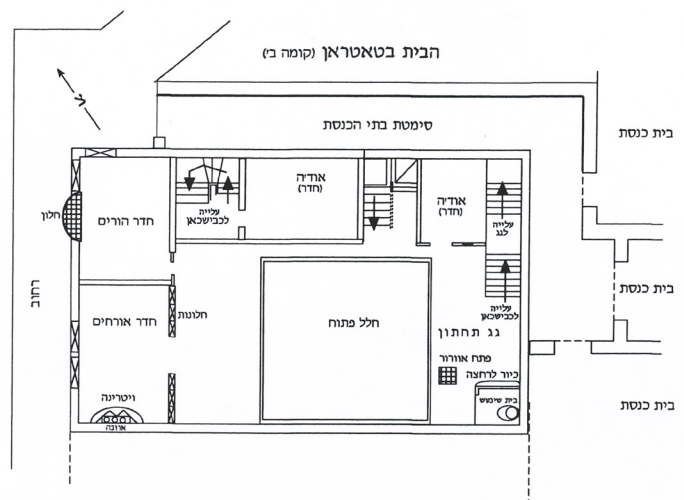
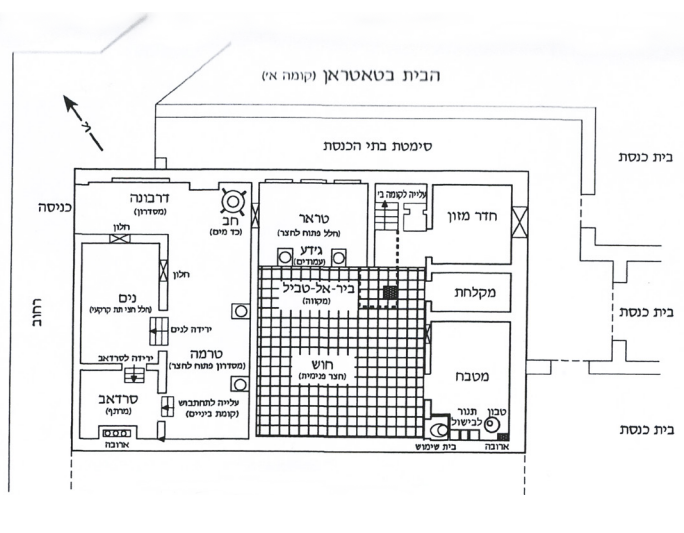
הרובע היהודי בבגדאד: (1) הבית בקמבר עלי (2) הבית בטאטראן

נדרש להערך פיזית ונפשית ובכלל זה הודעה למשפחה המורחבת על הכוונה לעלות ארצה. עד כה הכל התנהל בסודיות גמורה, ואף אחד חוץ מההורים והאחים לא היה שותף לסוד. מכיוון שחג ראש השנה עמד בפתח, הוחלט לנצל את היום השני לחג בו עורכים מפגש דתי מימים ימימה שנקרא "חתימא", ולספר לכל ה"דודים" וקרובי המשפחה האחרים על הכוונה לעלות ארצה, וכמובן לדרוש מהם לשים יד לפה כדי שהדבר לא יתגלה לשלטונות. ההודעה גרמה לזעזוע עמוק. זו היתה הפתעה מוחלטת, אך דבר לא עצר מהמשפחה לצאת למחרת למסע ארוך מלא קשיים ואתגרים עד להגעה לארץ ישראל.

למחרת ראש השנה, בצום גדליה (יום שני ג' תשרי תש"ו 10.9.1945), לפנות ערב עזבה המשפחה את הבית החדש וגדול הממדים והמפואר שנבנה לפני מספר שנים מועט, ובעיניים כלות בידיעה שלא נראה אותו יותר, ואנו יוצאים למסע אפוף מסתורין ובחוסר וודאות.

המשפחה עלתה על הרכבת שתוביל אותנו ליעדנו ביירות. הנוף המישורי הנשקף מהרכבת מימין ומשמאל רק העצים הסתירו את תחושת החלוף. חצינו את נהר החידקל אותו לא נראה כבר לעד. כל אחד היה שקוע בתחושתו. איש איש ומחשבותיו - צער הפרידה מן היקר בנפש - המשפחה. ואובדן הרכוש ליווה את המשפחה כל הדרך, אך שולב בהרגשה נחושה כי הצעד ההיסטורי שנעשה ברגעים אלו הינו הצעד הנכון ובמועד הנכון. היה זה מביך ומדכא לראות אימהות עירקיות נפרדות בבכי מיקריהן.

שתי יממות ומחצה עשינו ברכבת לא מהירה. המראה המישורי לו היינו מורגלים עד עתה החליף את פניו. הרים גבוהים הזדקרו ועמקים ותהומות ניגלו. מראה חדש שלא היינו רגילים לראות. זוהי ארץ הלבנון הסביר אבי. מראה סוריאליסטי מצד אחד נוף מדהים ביופיו אך מצד שני תחושת הפחד וחוסר הוודאות הטרידה. המשפחה כולה בת 9

בית משפחת שוחט - בגדאד

נפשות נדחקה בתוך כוך צפוף בקרון. כילד שרגיל היה לחופש אני מוצא את עצמי סגור בכלוב, אסור היה לצאת ממנו ולהסתובב בחוץ.

המשפחה השתדלה לשמור על דלת התא סגור כדי שזרים שעלו בתחנות שונות לא יתערבו ביננו. היה די מפחיד ברכבת לעיתים, התחנה היתה ריקה מנוסעים. לאורך כל הדרך מבגדד צפונה דרך כרכוך ומוסול בואכה ארץ הלבנון ישבנו בשקט מופתי. מאופקים מאד, אך את המתח אפשר היה לחוש באויר. אחת היתה מטרתנו כפי שההורים הזהירונו - לא לעורר תשומת לב בקרון. הרכבת עשתה דרכה לעבר הגבול תורכיה/סוריה, משם לעיר קמישילי שבסוריה ויורדת חזרה לחלב ומשם לטריפולי. חלקה של הדרך עבר במנהרה (טונל). החושך בו היינו נתונים בעת המעבר במינהרה הטיל פחד רב.

לטריפולי שבסוריה הגענו בצהרי היום. הרכבת נעצרה לפתע, ללא אומר ודברים והתברר שהיא לא ממשיכה כמתוכנן לביירות. בלית ברירה, ירדנו מהרכבת והמתנו לאוטובוס שיקח אותנו לביירות. הדרך לביירות לא היתה ארוכה. לאורך כל הדרך עמדו רוכלים שהציעו את מרכולתם. - ירקות מסוגים שונים, סלסילות של תאנים, תפוחים ענקיים ועוד. גן עדן עלי אדמות. בדרך חלפנו על פני מפלי מים, תחנות למנוחה ששם יכולת לשתות קפה מהביל וחם. תמונות הנוף ההררי שחלפו ביעף לעינינו נחרת עמוק בזכרוני עד היום. הנסיעה באוטובוס נמשכה כל הלילה. רק למחרת בבוקר נכנסנו לעיר ביירות מראה הים הנשקף למרחוק היה מדהים מפני שזו פעם ראשונה שאני רואה ים. עבורי כילד מראות ביירות ומזג האויר הנפלא שקידם את פנינו השכיח את המתח מהנסיעה הנוראה ברכבת.

ברדתנו מהאוטובוס אמור היה שמונית תחכה לנו ותסיענו לבית מלון. אך המציאות המרה הכתה על פנינו. שום מונית לא חיכתה לנו ונאלצנו לכתת רגלנו ברחובות ביירות עמוסי צרורותינו הדלות, עד שמצאנו מלון עלוב למראה ומלוכלך שהסכים להשכיר לנו חדר ללילה.

באותם ימים, סוף מלחמת העולם השנייה ולאחר ה"ספר הלבן" הצבא הבריטי עשה הכל כדי למנוע הברחת יהודים לארץ ישראל בכל מקום ובכל דרך ובכלל זה בדרך היבשתית זו שתוכננה דרך לבנון היתה סגורה. עד לבואנו לביירות עוד היה אפשר להגיע לפלשתינן ישירות במונית.

בביירות התוודענו לקהילה היהודית. ואבי שהיה שוחט ובודק ורב, התקבל באהדה רבה, כיוון שהיה חסר להם אישיות כזו. על כן המשפחה נעזרה ונהנתה מאד מאהדה זו. שם גם מצאנו מלון ברמה שבו שכרנו חדר לכל תקופת ההמתנה.

לאור המצב שהגבול בין לבנון לארץ נסגר החלה תקופת המתנה ארוכה מנשוא, הכסף שתוכנן למחייתנו הלך ואזל.

טיפין טיפין הגיעו יהודים אשר נשלחו ע"י התנועות הציוניות במטרה לעלות ארצה, והמתינו לרגע שאנשי המוסד העלייה ב' יארגנו את היציאה. יתכן וההמתנה בביירות לקראת עליה ארצה היתה מתוכננת. אך לגבינו תקופה זו היתה מורטת עצבים. השמועות שעברו בין קבוצות היהודים שהתקבצו בביירות, על הסכנות העתידיות שעלולות לקרות לנו, רק הגבירו את המתח.

לבסוף, לאחר ימים ארוכים במלון, ניתנה למשפחתי הוראה ע"י אנשי המוסד לעליה ב' לאסוף את חפצינו ולעלות על עגלה שהמתינה בפתח המלון ושם הגענו לבית הכנסת הגדול בביירות. זהו המרכז ממנו הבריחו אנשי התנועה את העולים לארץ ישראל. מבית הכנסת יצאנו ברגל לשפת הים, מקום איסוף שנקבע מראש על ידי שליחי העלייה. כאשר התכנית היתה להעלותנו על סירה עד לחופי הארץ ומשם לפזרנו. על שפת הים נפגשנו עם כל הקבוצה המשותפת המתכוננת לנתיב העלייה המתארך. בקבוצה ילדים מסוריה חלקם כבודדים וחלקם עם הוריהם. היו גם יהודים נוספים שבאו כמונו מעיראק באותה הדרך. על שפת הים הגיעו בשלב זה כ-20 איש והמתנו כל הלילה שיבואו לקחתנו. אך לבסוף נאמר כי חל שיבוש בתכנית. דבר הברחתנו נודע לבריטים ועל כן ניסיון העליה בסירה דרך הים עלה על שרטון.

נדרשנו להתפזר מיד ולעזוב לנקודת המתנה חדשה כדי לא לעורר חשד. אל המלון בו התגוררנו לא יכולנו לחזור ועל כן לאחר חיפושים רבים ברגל הצלחנו לקבל רשות משמש בית הכנסת הגדול בביירות להשאר לאותו לילה וללון שם תוך אזהרה כי במידה ונתגלה, יהא עלינו לברוח דרך עזרת הנשים החוצה בדלת מיסתורית. למחרת הסתבר שמועד העלייה נדחה לימים נוספים, על כן נאלצנו לשכור חדר קטן בביתו של יהודי מביירות. זה היה כוך קטן בו נדחסנו כל תשעת בני המשפחה. הימים ימי

נתיב העלייה

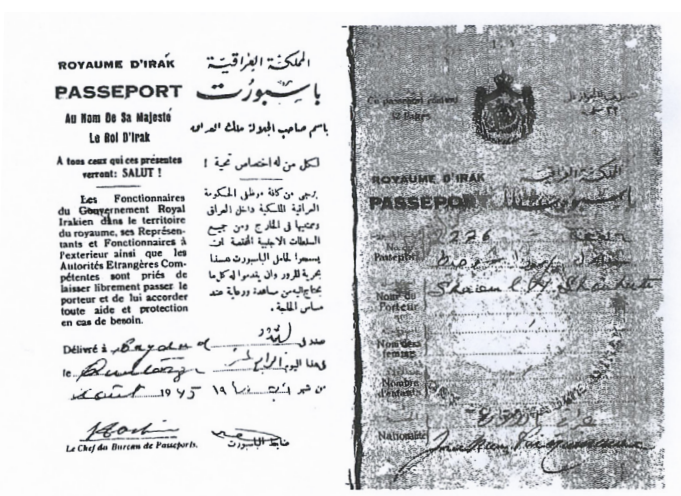
חג הסוכות. נסיונות הברחה נוספים אף הם נכשלו. שבוע לאחר ערב חג שמחת תורה. ליל שישי כ"ח בתשרי תש"ו 5.10.1945 היום המקווה הגיע. נדרשנו לצאת לדרך באוטובוס. היה זה נסיון הברחה שלישי והתקווה היתה שהפעם היא לא תכשל. השעה היתה 17.00 אנשי הקשר שליוו

אותנו מרגע עזיבתנו את בגדאד הגיעו והורו לנו לעלות על האוטובוס. דווקא ביום שישי למשפחה דתית זה היה קשה.

לאוטובוס הגיעו שבעים וארבע איש האוטובוס היה אוטובוס תיירים עם 40 מקומות ישיבה. לכן, נדחסנו במעברים, כל הילדים ישבו על ברכי המבוגרים. בקושי יכולנו לנשום. אנו כל הילדים הוזהרנו כי במידה וישאלו אותנו לאן פנינו מועדות, נענה שאנו נוסעים לטייל ל... כל פעם ליעד הקרוב. כל פעם עודכנו לשמות הכפרים והערים הלבנוניות שעברנו. המילה פלשתינ או ישראל הס מלהזכיר! לא היתה קיימת.

בשעה 20:00 יצאנו לדרך מביירות לעבר הנקודה הכי קרובה לגבול לבנון/פלשתינה שמשם היה עלינו לנוע ברגל. הנסיעה היתה איטית וקשה על כבישים מפוררים ואפילו דרכי עפר. הנסיעה התמשכה אל תוך עלטת הלילה ללא אורות. אנחנו הילדים חשנו בגודל הסכנה בה היינו נתונים והיתה "שתיקה רועמת" באוטובוס. באחד מפיתולי הכביש לבניאס נעצר האוטובוס לצד הדרך השעה 22:00 כולם נדרשו לרדת מהאוטובוס. כל היורדים נספרו שנית כדי לוודא שאף אחד לא נשאר באוטובוס. ההוראות מצד המובילים שלא הפגינו מנהיגות יתרה היא ללכת מבלי להוציא הגה מהפה ולעשות כל מה שמורה מוביל הדרך. את פנינו קיבלו דמויות מסתוריות עטויות כפייה ועקאל שקפצו מאחורינו. מוזר ומפחיד. היו אלה שליחי ה"מוסד לעליה ב"

עליהם נאמר כי בלי האנשים האלה שהיו מוכנים ללכת לסיכון, שידעו שהתנאים קשים, שום דבר לא היה מצליח. סימני קשר בין אנשי ה"מוסד" בלבנון מחברים את אנשי הקבוצה לשליחי ה"מוסד לעליה ב". הקבוצה שהתעדתה לחצות את גבול הלבנון הודרכה ע"י איש

הדרכון העיראקי ע"ש שאול שוחט

המחלקה הערבית של הפלמ"ח שלימים נודע ששמו משה עראקי. הוא היה מה שמכונה היום "מסתערב". אל הקבוצה הצטרף עם תחילת ההליכה ברגל מתואלי מאחד הכפרים בסביבה. שכרו ניתן היה רק לאחר שהעביר בהצלחה את קבוצת המעפילים. כל אלה היו "מורי הדרך" של הקבוצה בדרכה ארצה.

את הגבול חצו בדרך כלל במעבר גבול שהיה סמוך לכפר הלבנוני הידוע כיום בשם כילה. מעבר גבול זה נבחר מאחר והיה "תפוס" תמיד ע"י הצבא הלבנוני. מפקד המשמר במעבר היה קצין לבנוני שבתמורת שוחד העלים עין מקבוצות המעפילים. לשם תזכורת, היה זה המעבר היחיד שהיה בשליטת הצבא הלבנוני. כל יתר מעברי הגבול בין לבנון לפלשטינה היו בפיקוד הצבא הוויי הצרפתי (שהיה מן הסתם פרו נאצי). במעבר זה חצו כל אותם שמונת אלפי המעפילים מעיראק וסוריה שנקלטו ע"י חברי כפר גלעדי. המעבר הזה דרך ההרים והגבולות עלה הון. הן תשלום השוחד למפקד המעבר והן למקומיים כדי שילוו את הקבוצות בבטחה עד מעבר לגבול. כספים אלה שולמו ברובם מתקציב קיבוץ כפר גלעדי ששם לו מטרה לאומית זו לנגד עיניו, חרף מתנגדים רבים מבין חבריו. לשם הגיעו שליחי ה"מוסד לעליה ב" שחיו בכפר גלעדי יחד עם פלוגת הפלמ"ח בקיבוץ. "שעתיים הליכה ואתם מגיעים לקיבוץ" זו ההבטחה שהדהדה מפי מובילי הקבוצה עד למעבר הגבול.

כפר גלעדי

אחרי שלוש שעות של הליכה ולאחר מעבר הגבול הסתבר בתדהמה למובילי הקבוצה כי חברי הקבוצה מקיבוץ כפר גלעדי אשר היו אמורים לפגוש את הקבוצה לאחר מעבר הגבול לא היגיעו. אחרי המתנה רבה בחושך הוחלט ע"י המלווים למעט הגשש הערבי הלבנוני להמשיך לעבר כפר גלעדי ללא השליחים מהקיבוץ. (לימים התברר לאחר תחקיר שיפורט בהמשך כי הסיבה לאי הגעתם נבעה מפירוש לא נכון של המסר התקשורתי בין הקבוצה מלבנון לאלה שבכפר גלעדי. בהודעה מוצפנת נאמר כי יום הגעתה של הקבוצה הוא ליל שבת. שעל פי הבנת אנשי כפר גלעדי פירושו ביום שבת בלילה (קרי מוצאי שבת). ואילו בשפה ובהבנת אנשי מסורת, ליל שבת פירושו ליל שישי. חוסר הבנה זו גרמה לטעות נוראה שבעטייה יגרם לתקרית נוראית בין הצבא הבריטי לכל הישוב בארץ ובגליל בפרט ואשר עשוי היה לגרום לכשלון מוחלט של כל מבצע ההעפלה. ואכן, בעקבות כשל יחיד זה היציאה מעיראק בדרך זו לעולים שבאו אחרינו נחסמה ונאסרה לחלוטין!.

קבוצת המעפילים שברובה ילדים קטנים, חלקם מבוגרים וביניהם שתי נשים בהריון מתקדם המשיכו דרכם בלילה ללא מורה דרך ומכוון, נאמר לנו כי האורות הנראים באופק הם האורות של כפר גלעדי. מי שלמד בצבא יודע מהו ניווט לילה ללא מצפן ומפה. ובפרט ללא שום ידע בניווט. לא של יום ולא של לילה. אלא רק סימני אורות. ידוע שאורות בלילה מטעים. כל רגע נדמה לך הנה ואתה מגיע. אך ככל שאתה מתקדם האורות מתרחקים ממך בהתאם, היתה זו הרגשה של אובדן. כל הקבוצה היו אנשי עיר שלא מורגלים בהליכה בדרכי עפר אלא על מדרכות, שבאו ללא לבוש מתאים להליכה בין סלעים וטרשים עם נעלים חצאיות וסנדלים ונעלי עקב לנשים, החלו להפגע מכל מעבר בין סלעים קוצים וברקנים בגובה שני מטר ויותר. אימי

משה עראקי "המסתערב" מלווה הקבוצה

שהיתה בהריון בחודש הרביעי מעדה מידי פעם ואחי הבוגרים (המבוגר שביניהם בן 14) נשאו ותמכו באימי כל הדרך. אני כילד כבן 5 נגררתי בדרך לא דרך כשלרגלי סנדלים דקות. רובנו נפלנו מידי פעם כיוון שלא הבחנו בסלע. כל הגוף נשרט כולו מהקוצים שהיו גבוהים ממני. האחים הגדולים אף הם גייסו את כל כוחותיהם פיזית ונפשית, כדי לא לאבד את אחיהם הקטנים, ולהחזיק מעמד בדרך הטרשים הקשה.

"הקרואים הבלתי חוקיים שהלכו כל הלילה עמדו במשימה חרף המכשולים וחרף היותם זבי דם בכל גופם." זאת יעיד לימים בתחקיר חבר קיבוץ כפר גלעדי אליעזר קרול שחזה בנו בהגיענו לקיבוץ למחרת יום שבת ה-6 לאוקטובר.

כולנו חשנו ואפילו אני כילד בן 5 שזהו המבחן שלי. עד היום בזכרי את אותו לילה נורא דמעות חונקות את גרוני.

גם במרחק השנים אינו מקהה את תחושת הקושי והאובדן שחשנו בשעות מבחן אלו. והדרך התארכה! אין דומה הליכה של חוליית פלמ"ח בלילה להליכת משפחות עם ילדים קטנים מגיל 3 הקטן ועד בן 14 הגדול. חישוב זמן ההליכה לא היה ניתן להערכה. וכך נמשכה הליכה של שעתיים כמתוכנן למעלה משמונה שעות רצופות ללא הפסקה ומנוחה היו אלה שעות גורליות. המלווים טעו בניווט.

לימים, בתחקיר שהיה עם חברי כפר גלעדי שהיו אותם ימים בפלוגת הפלמ"ח בקיבוץ, הסתבר כי תוואי ההליכה מהכפר הלבנוני כילה לקיבוץ עבר לאורך שלוחה ארוכה בצלע הר אשר הובילה למקום הנקרא בפי המקומיים "משרפא" זהו כבשן עתיק כבוי שהיווה סימן בלילה שאם עוקפים אותו מדרום מגיעים לדרך עפר הגולשת ישירות לקיבוץ תוך פחות משעה בימים רגילים. לשם הביאו את כל הקבוצות שהגיעו לפנינו. שם היו מקבלים ארוחה ראשונה בארץ בחדר האוכל של הקיבוץ, ואח"כ היו מסתירים אותם מפני הבריטים בעליית גג שנבנתה לצורך כך מעל לרפת. עד חלוף זמן ומפזרים אותם בין הקיבוצים עפ"י הנחיות של המוסדות.

אור הבוקר קרב, פאתי האופק החוירו, ואנו עדיין משרכים דרכנו בין סלעי הענק וקוצי הדרדר. כאילו השחר עלה טרם זמנו. חרף עייפותינו נחפזנו כחיות לילה היראות את

אור היום ומחפשות מסתור. השחר התפוגג ואור היום תפס את מקומו. שיירת האדם הארוכה היתה גלויה לעין כל. הדברים לא התנהלו כמתוכנן. החשש מפני הבאות כרסם במחשבה. לא הרגשנו כיצד ואיפוא חצינו ממש את הגבול. הירידה לעבר כפר גלעדי היתה לאורך אחד הערוצים הנופלים למחצבה הישנה של כפר גלעדי. ומשם חצינו את כביש 90 של היום ונענו לאורך נחל עיון (באזור דרומי לתל אבל בית מעכה).

משזרחה השמש על הארץ הלכנו בתוך השדות של הכפר הערבי אבל, שעה שהפלחים הערבים המשכימים קום יצאו לעבודתם. היינו בתוך המטעים ממש. הפלחים לא אמרו דבר אלא הביטו בנו בסקרנות. עוד מעט מישהו עלול לרוץ ולהזעיק את המשטרה הבריטית. אבל איש לא זז. השמש עלתה כולה, והשיירה ארוכה של אנשים, ילדים וטף עמוסי חבילות וצרורות של בגדים צעדה בתוך השדות - מראה בלתי רגיל לעת בוקר, שבודאי הדהים את הכפריים כל כך שקפאו על עמדם. כנאמר לעיל, לבושה של שיירת בני האדם הצועדים בשדות לא תאם את מרחבי השדות והסלעים בה צעדה. אבות ואמהות ילדים וטף, ונערים. לכולם לבוש עירוני מה שנקרא בעגה בימנו "צפונים" כפי שהתלבשו אז ילדי עשירי יהדות בגדאד. נעליים שלא נועדו לסלעים ודרכי עפר, וכפות הרגלים פצועות מהדרדרים ומיובלות וכואבות. לאחר שעברנו את המטעים נעצרה השיירה ומוביל השיירה היחיד שנותר משה עדקי הצביע לעבר ההר ממול עליו נראו בתים בין עצים ואמר: "הנה כפר גלעדי לפניכם" בואו נלך מהר, אסור לנו להיכשל עכשיו".

לא את כולם ניתן היה לדרבן. עייפות ההליכה כל הלילה נתנה את אותותיה בכל צעד. אלא שלאדם יש כוונות אך זה שלמעלה מהטבע, מחליט אחרת. להפתיע! כולם היו באובדן חושים ועייפות שלא העריכו נכון את הסכנות הטמונות בהתגלות מול הפלחים הערבים לאור יום נורא ה-6 באוקטובר 1945 (רק 28 שנה לפני אותו תאריך נורא אחר "מלחמת יום הכיפורים"). ואכן קרו אותן הסכנות שסיפרו לנו עוד בבירות על מלחמת הבריטים בעלייה הבלתי ליגלית, על שיתוף הפעולה בין הישוב הערבי לשלטון הבריטי באותם ימים סוף מלחמת העולם השנייה, כאשר נהרות של יהודים מכל התפוצות ובמיוחד נפגעי הנאצים ביקשו לעלות ארצה, ואילו ההנהגה הבריטית בציניות ובחוסר אנושיות מנעה מהניצולים להגיע לחוף מבטחים.

נחזור אלינו העולים. עם שחר ב- 06:00 (יום שבת אור לכ"ט בתשרי תש"ו 6/10/1945) הגענו לחלקת גן הירק, יותר נכון לומר שדה התירס של הקיבוץ המיוחל כפר גלעדי סמוך לכביש 90. בעת הליכתי בתוך שורות שדה התירס שגובהם היה פי כמה מגובהי נשמעה צעקה להסתתר בתוך התירס ולא לעשות רעש. ההמתנה הזו בשדה התירס כשאתה בטווח של כמה מאות מטרים מיעדך גרמה למרירות בקירבנו. בשתיקה שלנו הצלחנו לשמוע את צחוקם של הפועלים הערביים שעבדו מסביב. אני תפסתי שורה אחרונה בשדה בקרבת שיחי פטל שהיו מלאים בתותים שחורים.

הייתי רעב וצמא מאוד. לאט לאט השחלתי את עצמי לעבר שיחי הפטל והתחלתי לטעום וזה היה הדבר המתוק הראשון בארץ ישראל. לפתע נשמעה הקריאה לרוץ מהר לחצות את הכביש בפיתול ולעלות בריצה לקיבוץ. מהומה נוראה התחוללה, עם השמע הצעקה הבחנו בשוטרים עם כובעי צמר וחלקם עם כפיות וכלבים ענקיים קשורים לחבל רצים בין שורות התירס ומנסים לתפוס מעפילים. ראיתי כמה ילדים שנתפסו על ידם, ואני כילד ברחתי יחד עם הורי והסתתרנו מאחורי שיחי הפטל. לפתע הבחנו בהמון בחורים ובחורות שבאו מההר מכיוון הקיבוץ, על מקלות בידיהם והחל מאבק בין השוטרים הבריטיים לאנשי הקיבוץ, לאחר זמן רב בו הייתי שרוי בפחד ובהלם, ניגשה אלי בחורה ונשאה אותי על גבה ועוד בחורים שעזרו לאבי ולאימי לצאת לעבר הכביש ושם העלונו על אוטובוס. ראיתי את אימי במצב נורא. היתה פצועה בכל הגוף וכל הזמן היתה מודאגת לגורל אחי שרצו עם אנשי הקיבוץ למעלה. בעת היותי באוטובוס הבחנתי במספר כלי רכב צבאיים שנשאו חיילים ושוטרים בריטיים. אינני זוכר בדיוק אבל שמעתי יריות מספר. ההלם הגדול היה שזו הפעם הראשונה שהייתי עד למאבק אלים כזה. והייתי עד לקרב של ממש בין הבריטים לאנשי הקיבוץ שבהם משתתפים בחורים ובחורות.

הנסיעה באוטובוס מהפיתול של כביש 90 לקיבוץ היתה קצרה ביותר. ירדנו מהאוטובוס. כל המבוגרים נלקחו לחדר האוכל. אותי ניתקו מהורי והכניסוני לתוך חדר מוגף תריסים בבית הילדים, סגרו את החדר ואמרו לי שעלי לישון ולא להוציא הגה עד שיבואו אלי.

הייתי עייף מאד וישנתי. כאשר התעוררתי בסביבות הצהרים לקול רעש של המון

מכוניות, סוסים, ויריות ממושכות לא ידעתי מה מתחולל בחוץ ותחושת האימה לא הרפתה ממני. רק לאחרונה לפני מספר שנים נעשה תחקיר בין אנשי הפלמ"ח שהיו אותה תקופה בכפר גלעדי על כשל זה. אנשי כפר גלעדי לא היו יכולים לתעד כשל כזה והתקרית כמו נשכחה לתהום הנשיה. אף אחד לא דיבר על זה גם בשיחות אישיות פרטיות. הכשל הבטחוני היה כה גדול שעמד בניגוד לאידיאולוגיה הבטחוניסטית של מיסדי הקיבוץ ושל כוחות הבטחון שחיו בה. רק לאחר שהתחקיר פורסם במסגרת מאמר שנכתב למוזיאון הפלמ"ח בת"א הדבר נחשף ואני מצטט דברים מפי אומרם: "אנשי החוליה שעמדה לקבל את השיירה במעבר הגבול ולהכניסה ארצה, יצאו אמנם לקראת הקבוצה, אך על פי דברי אנשיה, יעקב ורדי ואחרים, השיירה לא הגיעה לנקודת המפגש."

חבר כפר גלעדי אחר מנחם קלר טען "כל הקבוצות ומלוויהם שהגיעו ארצה עד כה נעו בציר שהותווה להם דרך "המשרפא" או אז דבר כזה לא היה קורה. לעומת זאת הקבוצה שהגיע באוק' 45 הגיעה עם אור ראשון שלא במקום הנכון, על כן הכל התנהל אחרת."

מדוע הם לא נפגשו? יהושע בהרב שליח ה"מוסד" בביירות ובדמשק, מספר - שמורה הדרך המתוכנן לשיירה ששמו עקיבא פיינשטיין נתפס בבית קפה בביירות בעקבות הלשנה ו"ישב" בכלא. האשימו אותו בשימוש בדרכון מזויף (תחילה הוא ישב במאסר בלבנון ואחר כך בדמשק, כיוון שהיה לו דרכון סורי. נעשו כל מיני נסיונות לשחררו ולהבריחו, אך ללא הצלחה). בביירות היה לחץ כבד מאד של עולים. היו שם 300 נפש שצריך היה להעביר על מנת להקל על הקהילה, כי העולים הקימו מהומות עד כדי עיכוב תפילה ואיומים בדבר הלשנה למשטרה. שייקה (כך כונה יהושע בהרב) הגיע לביירות מדמשק, נפגש בבית הסוהר עם עקיבא, שמסר לו את שמות המבריחים וכיצד להתקשר אתם. הוא יצר עמם קשר, ארגן שיירה של 71 נפש, קבע את מועד היציאה לליל שבת בהסכמת גרישה (רכז עלייה ב') ויצא לדרך. שייקה לא עשה את דרך זו מעולם! איתו היה משה עדקי, שעבד עם עקיבא ורדי. בעיקר בקשר עם המבריחים והתחרה, כביכול עם עקיבא בהורדת מחירים. אך גם עדקי לא היה בקי בדרך, כי מעולם לא יצא לגבול, לדברי שייקה. המפגש בין הקבוצה לחוליה נקבע לליל שישי

(במברק היה כתוב ליל שבת - 5/10/45) בין בינת ג'בל למארג' עיון על הגשר . משה עדקי, שייקה ושלושה מבריחים ערביים הגיעו לגשר עם השיירה (שלנו).

אך החוליה שהייתה צריכה לקבל את פני השיירה בגבול כבר לא המתינה להם. כיוון שהשיירה הגיעה מאוחר מאוד, כך קרה שהמפגש המתוכנן לא התקיים.

"ביום שישי 5 באוקטובר, הופיע אחד המבריחים שלנו", מסביר משה עדקי, "מתואלי מאחד מכפרי הגבול, והציע לנו אוטובוס. אמר שהסדר עם אחד מסמלי המשטרה שיפנה לנו שביל בין חצות לבין שתיים אחר חצות. לא היינו בטוחים במיהמנותו של המתואלי. אבל לא היתה לנו ברירה".

"לא היה מספיק זמן אפילו להודיע לארץ על בואנו", מציין משה עדקי בהסבירו את נקודת התורפה, "כדי שהחוליה תבוא לקראתנו". בכל מקרה, תהינה הנסיבות אשר תהיינה, השיירה לא הובאה על ידי אנשי החוליה כמתוכנן.

"לאחר שחזרתי למשק, לא שכבתי לישון". מעיד ורדי. הייתי מודאג מכך שאנשי החוליה לא נפגשו עם העולים כמתוכנן, "שהיתי כל הזמן בתצפית לכיוון שביל המבריחים, (השביל העובר מזרחה לשריפא - מש). השקפתי עם שחר לעבר הכביש מצפון לכפר גלעדי".

התקריות והמאורעות והסיפורים שהתרחשו בכפר גלעדי וסביבתה בגללנו

כל המובאות כאן לקוחים מתוך החוברת של כפר גלעדי לאחר תחקור האירוע.

"כל הסיפור הזה התחיל ממני", מספר יודקה (יהודה רבינוביץ) מכפר גלעדי, "בהיותי האחראי על המים באותה עת (על ענייני המים בקיבוץ), יצאתי לפנות בוקר אל עבר השדה לטפל בבריכת המים. את דרכי עשיתי באופנוע נטול פנסים וללא רשיון נהיגה בכיסי. בצומת כפר יובל נפגשתי עם שוטר ערבי, שהגיע ברגל מכיוון חלסה (קריית שמונה).

הלה עצר אותי וביקש שאקח אותו באופנוע למטולה. סירבתי לבקשתו בתואנה שהאופנוע ישן ורעוע ואינו מיועד להסעה. משהבין השוטר, שאין לו ברירה אלא

להמשיך את דרכו ברגל הוא פנה ללכת לכיוון גן הירק. הוא חשב בודאי להשביע את קיבתו בירק: תירס, מלפפונים, ועגבניות מגן הירק ולהמשיך אחר כך בדרכו. או אז נתקלו עיניו באנשים הנחבאים בין קלחי התירס. העולים וכמה חבר'ה מהפלמח המובילים המסתתרים בדרכם לעלות אל כפר גלעדי. בהלה אחזה את האחרונים והם פגעו בשוטר. הלה ללא נשק אפילו, אם אינני טועה גם יחף ללא נעלים, חזר על עקביו וברח אל הכביש"

"תפסתי אותו חזק" מספר שייקה על הערבי שנטפל אליהם, אל כל קבוצת העולים, "הוא נבהל והחל לזעוק, ואז התעוררו כולם" צרחות הערבי העירו את השקט בעמק הן את המשטרה הבריטית והן את חברי כפר גלעדי והשאלה מי יהא הראשון שיגיע לשטח.

"שמעתי את שאגותיו של הערבי שהחל מזעיק את כל הסביבה בראותו את כל השיירה" מאשר ורדי מאנשי החוליה שהיתה אמורה להנחות את העולים מהגבול לכפר גלעדי ולא הצליחו להפגש.

משאית של חיל הספר הבריטי שירדה ממטולה נעצרה על ידי הערבי". ממשיך יודקה "והתוודעה באמצעותו להימצאם של עולים במקום בדרכם למשק. כך למעשה, החל להתגלגל כל האירוע" (של יום קרב-מש).

"ירדנו לגן הירק בשבת בבוקר מוקדם בבוקר", מספר החבר מתתיהו לנדאו, "רצינו להתחיל לעבוד. ראינו קבוצת אנשים ומלוויהם. בדיוק כשהם התקרבו, הגיעו שוטרים מחיל הספר שרצו לתפוס את הקבוצה".

"כאשר ראיתי שהכל נזעקים לעבר השיירה" ממשיך יעקב ורדי, רצתי להעיר את כל המשק. עשיתי כמקובל אז, על ידי צלצול בפעמון האזעקה, שהיה תלוי ליד כל חדר אוכל במשקים".

"עם אור ראשון" מספר החבר קרול, הופיעו כמה קצינים וחיילים מחיל הספר, שביקשו לאסור את העולים. פרצה תיגרה בה נטלו החברות את החלק הארי. מיד צילצל פעמון המשק, ולא יצאה שעה קלה ובמורד הגבעה ירדו המוני חברים למלט את המעפילים ולאוספם אלינו".

"המשכתי בעבודתי עם צינורות המים, ממשיך יודקה לספר. "בחוזרי למשק, כשסיימתי את מלאכתי, בצומת כפר גלעדי-מטולה, קפצה עליי לפתע דמות בעלת שיער מגולח וכפייה מעטרת את כתפיה. זיהיתי בה את חברי מן הפלמ"ח, רבינוביץ. הודעה היתה בפיו, "יודקה, נתפסנו פה ואתה צריך לעלות למשק מיד. צריך להסתלק. כמובן שעליתי במהירות למשק, פניתי לגרישה, רכז העליה השנייה, ויידעתי אותו על המתרחש".

"צלצל מיד בפעמון" הורה גרישה ליודקה, והער את נהג האוטובוס, מאירקה אלון, כדי שירד מיד לפיתול ויקח את העולים".

שני אוטובוסים היו ל"רשות החולה" האחד שייך לכפר גלעדי והאחר לאיילת השחר. שניהם ניבנו בכפר גלעדי מגרוטאות רכוש של הצבא הבריטי.

"לאחר שצלצלתי בפעמון והערתי את הנהג" מגלגל יודקה את המשך האירוע. "ירדתי בחזרה לשטח לראות מה קורה. לעיני מתגלה תמונה שעד היום אינה משה מעיני: מצד אחד עמדה המשאית של חיל הספר ובה קצין צעיר כשמקל בידו. לצידו נהגו והשוטר הערבי שיודקה סירב לקחת. מן העבר השני כבר חיכה האוטובוס כדי לקחת את העולים למשק". "הצגה כפולה" מסכם יודקה את התמונה העגומה.

אותה שבת גויסו חברי המשק לאיסוף הירקות שבגן הירק. "ובתוך הסיטואציה הזו מגיעים העולים " מוסיף יודקה.

"עבדנו באסיף עגבניות למשלוח לשוק ביום א' ", מספרת מרים בת-אברהם שריכזה אז את גן הירק. "לפתע הופיע גרישה ואמר לחברים שבאו איתו - תרדו למטה הגיעו עולים ואל תתנו למשטרה לקחת את העולים".

אנו העולים לא היינו מודעים לכל הדמויות המעורבות בנעשה סביבנו, למשל לא התרשמנו כאשר ג'יפ בריטי הנוסע על כביש מטולה כפר-גלעדי, ובו שני קצינים בריטיים ושני שוטרים ערבים מחיל הספר של עבר הירדן (ששימש בסיס ללגיון הערבי). שמירת הגבולות הצפוניים היתה נתונה אז בידי הלגיון הערבי, שקיים מארבים סדירים על גבול הלבנון, ובידי חיל הספר, ששמר על כביש הצפון, מערבה יותר. נוסעי אותו ג'יפ הבחינו סמוך לשעה 07:00 בבוקר, בקבוצה בתוך השיחים

הסבוכים בעמק סמוך לכפר גלעדי. "הקצין הבריטי מחיל הספר מורה להעלות את העולים למשאיתו, כדי שיקחם למטולה", מתאר יודקה את המשכה של התקרית, "המקל שבידיו נחטף ממנו על ידי אחת מחברות המשק המגיעות לעזרה, התנגדות של ממש".

"את המעשה הזה עשתה מרים בת-אברהם, העושה אותו בוקר בגן הירק עם חברי המשק המגויסים לעזרה בו", מספר יודקה.

נוסעי מכונית חיל הספר, ההמומים מן ההתנגדות המתגלה בחטיפת המקל והמבחינים בחברים האחרים הקרבים, מגן הירק ומן הקיבוץ, מחליטים לפנות לאחור ולחזור למטולה. ללא מכשירי האלחוט באמתחתם הם חוזרים על עקבותיהם ומזעיקים עזרה.

"ב-6 באוקטובר" מדווחת העיתונות היומית ("הארץ" ב-7.10.45), "בסיוור של משמר חיל הספר של עבר הירדן על הגבול הצפוני של ארץ ישראל נתקל ב-70 עולים בלתי חוקיים בסביבות כפר גלעדי וניסה לעצור אותם".

"כאשר הגענו לכביש, נתגלה לעינינו מחזה בלתי רגיל", מתאר משה עדקי את רשמיו מאותם רגעים הרי גורל, "על הכביש עצמו עמד קומנדקר של חיל הספר ובו קצין בריטי ושני חיילים, שלראשם הכפיות האדומות המחודדות של חיל הספר. שלושתם חמושים. מולם, על הכביש, לא החוליה שלנו בלבד, אלא כל חברי כפר גלעדי שקמו ממיטותיהם בבוקר השבת, מוזעקים לעזרתנו. עמדו שם מטפלות בסינריהן ובחורות שהוזעקו משנתן. חוליית הפלמ"ח עמדה מול הקומנדקר ממש, מקלות בידיה ערוכה ומוכנה לכל אלה המתינו לנו".

משה עדקי חש באותם רגעים כיצד אובדת השפיות הממושכת שלו, קור הרוח שעמד לצדו עד כה. כעס ותרעומת הציפו אותו עד אובדן עשתונות כמעט.

"אתם לא תעצרו אותנו עכשיו", הוא אמר בלבו, "אתם לא תעצרו אותנו עוד, אפילו נמות כולנו במקום אתכם יחד. די הפרעתם לנו, די עיכבתם ועצרתם, זוזו הצידה ותנו לאנשים להכנס לארצם".

על פניהם של כל חברי הקבוצה צצה ועלתה אותה הבעה של זוזו הצידה ותנו להיכנס. "ברור היה שאם אנשי הקומנדקר יפתחו באש, נתנפל עליהם בשיניים ובציפורניים,

מעיד נחרצות משה עדקי, "היה רגע נורא, קרוב לאובדן שליטה. לימים הבינותי שכך פורצות מהפכות, ברגעים כאלה ממש, רגעים של חימה אימה ותחושה שדי. עד כאן ודי"

בכפר גלעדי התקבלה הנחיה מפורשת ללוות את העולים הבלתי ליגאליים, להתערב ביניהם ולהביאם כך אל המשק.

זאת חרף הפקודה שקבלנו מהסוכנות באותם ימים, לא להתיר את כניסתם של העולים הבלתי ליגאליים, (אלו שבאים מחוץ לעולים שהממשלה הבריטית מאשרת ומביאה). מספרת בכעס מרים מגן הירק, "כי זה היה על חשבון העולים מפולין. והרי אלה עולים מארצות ערב. אפליה לשמה. כולם עולים אמרנו. החלטנו נחרצות, כי בגופנו לא ניתן למשטרה לאוסרם. ממש מרדנו".

אנשי כפר גלעדי שהגיעו בהמוניהם חצצו בין המעפילים והחיילים מחיל הספר. שעה שהחיילים ניסו לעקוב אחר העולים. הם נהדפו על ידי אנשי כפר גלעדי. אנשי הקבוצה הבחינו מרחוק בתנועה המרמזת להם על מיקומו של הקיבוץ. הם ניווטו את כיוון מנוסתם אל עבר כפר גלעדי.

"היה בכולנו איזה כח אדיר", מתאר עדקי בלשון ציורית קמעא את חברי הקבוצה ברגעי כניסתם לקיבוץ, "גם הילדים העייפים ביותר הרימו ראש וצעדו, לא מהר, אלא במין חשיבות מלאת עוז, וכל צעד שלהם היה התרסה כנגד החיילים שהביטו בנו". אלה שנותרו מחוץ לשטח הקיבוץ (גדר תוחמת עדיין לא היתה) נתבעו לברוח אל הקיבוץ פנימה.

"זקן אחד פיגר", מעיד עדקי ואינו מוסיף, "הגיע מזדנב אחרי השיירה, ונפל שלל בידי חיל הספר".

"עזרא השאיר חוליה מהפלמ"ח שתסרוק את השטח שמא נשארו עולים". ממשיכה מרים להעלות את זיכרונותיה מן השבת ההיא, "חיפשנו בשטח והגענו לחורשה שהיתה בה תעלה ענקית. אמרתי לחברה לאחר סריקת השטח: "בואי הביתה, אין יותר עולים. פתאום בקע קול מכיוון התעלה: יש, יש. אנו ניגשות לתעלה ועינינו

חשכות. ילדים שכבו, זקנים ואשה שכרסה בין שיניה. מיד הוצאנו אותם מהתעלה והעלינו אותם הביתה".

כפי שהוזכר לעיל כל העולים רוכזו בחדר האוכל של הקיבוץ. הם התכבדו בסנדוויצים ובקקאו שחימם את גופם לאחר ליל התלאות שעברו. עתה התפנו גם לטפל בפצעיהם. שעות עבודה אחות הקיבוץ כדי להוציא את כל הקוצים מחלקי גופם. כל קוץ היה צריך להוציא בנפרד במחט.

המהומה במשק רבה אנשי קבוצת העולים הופרדו לכל חדר פנוי בכל מקום. אפילו בלולים ריקים, מעל לרפת בעליות גג. המטרה קידשה את כל האמצעים להקשות על הבריטים שהתכוונו קרוב לודאי להקיף את הקיבוץ. כוונתם אחת - לאתר את העולים הבלתי ליגליים שהגיעו זה עתה. עם פיזורם - מלאכת האיתור הפכה לבלתי אפשרית.

ואכן, כעבור שעה או יותר, הופיעו שני קצינים בריטים מחיל הספר בשער המשק. הם נכנסו ותבעו את הסגרתם של המעפילים הבורחים. חברי המשק סרבו. לאחר דין ודברים הוסכם שלא ייעשה צעד, עד שהמשק יתקשר עם המוסדות בירושלים. ברור היה באופן מוחלט איך שלא יהיה שלא ניתן לאיש להכנס לתוך המשק אמר יודקה.

עם כניסת העולים למשק נסגרו השערים. מעט מאד נשק הנמצא בהישג יד. חברי המשק החלו להוציא את כל כלי הנשק שהוחבאו בסליקים לימים שכאלה. כל העמדות אוישו והמשק היה נכון ומאורגן להגנה. אפילו התורנים שהלכו למכון המים הוזעקו חזרה, והסתדרו סביב גדר המשק. עד אותו רגע לא היו מעולם חילופי יריות עם הבריטים.

"מסתבר שאותה תחושה שעברה עלי בבוקר למראה הקומנדקר" מזכיר עדקי "אותה הרגשה נוראה של סוף הדרך, של אי אפשר יותר, הקיפה את הארץ כולה". היה ברור לכל שאין זה עוד משחק של התחמקות ועורמה. הפעם עוד לא ידוע איך, תפתח אש!. לאחר צאת הקצינים, הגיעו החיילים של חיל הספר בכלי רכב שונים.

"בינתיים פלוגה אחת של חיל הספר הגיעה מראש פינה", מספר יודקה, ואחרת הגיעה ממטולה. הם הקיפו את המשק בסוסים, סביב סביב כדי שהעולים יימסרו לידיהם". "כבר היינו סמוך למשק" מספרת מרים, והנה ראינו על הכביש צבא במספר מוגבר, אולם גם הם העלו חרס בידם, כי העולים כבר היו במקום מבטחים בכפר גלעדי."

הקצינים לא סמכו, כנראה על הבטחת היהודים בעניין, וכעבור כמה שעות הגיעו למקום 200 שוטרים וחיילים מחיל הספר והקיפו את המשק על מנת למנוע את הסתלקותם של המעפילים מכפר גלעדי.

"ראינו אותם קרובים, אטומי פנים, על ההרים והגיאיות סביב, ערוכים לקרב על נשקם ומחכים להוראות" מתאר עדקי, "חלקם הקיף את תל חי וגם עליה הוטל מצור". כפר גלעדי היתה מוקפת ונצורה. חברי המשק לא יצאו לעבודה.

משמרות משמרות עמדו חברי הקיבוץ מסביב למשק עם גדר תיל זמנית. בכל מקום שניתן היה להיכנס העמידו קבוצת חברים שתחסום את כניסתם של הזרים למשק לשם חיפוש מעפילים. לחיילים לא התאפשר להיכנס ולערוך חיפוש. המשק נתון היה במצור.

שעות חלפו, דבר לא קרה. רק כמה התנגשויות בודדות גוף אל גוף, ללא נשק בשער הקיבוץ. המתח גבר מרגע לרגע. חברות הקיבוץ דאגו לאוכל ולמשקה לעומדים לאורך הגדר.

כעבור זמן התערבה המשטרה האזרחית "שוחרת השלום" מספר חבר המשק קרול. "המשטרה המעולה קראנו למשטרה הבריטית". "הם חזרו והציעו לנו פשרה שניתן להם אפשרות לרשום את ארץ מוצאם ושמותיהם של העולים, והם ישארו בקיבוץ תמורת ערבות, עד שיגמר המשא ומתן בענין זה בין הסוכנות והממשלה.

ענינו שאנו חייבים להתיעץ עם כל חברי הקיבוץ אך ברגע זה לא ניתן לקבל החלטה אחרת. לאחר התשובה שניתנה לשני קציני המשטרה של ניכנס למשא ומתן כל עוד ימשך המצור", ממשיך החבר קרול. לאחר זמן מה הופיע קצין הבולשת בלווית כמה שוטרים. בדרכם למשק עצרו מספר ילדים בני המשק שהלכו לתומם, כמו כן גירשו את הרועה מן השדה ולקחו את עדר הכבשים "בשבי". גם להם ענינו שלא נמשיך עמם בדברים כל עוד לא יוסר המצור. הדבר היה כבר בשעה 12:00. והענין נשאר תלוי ועומד". אנשי כפר גלעדי הזעיקו עזרה. בהתאם להוראות המטה הכללי של ההגנה נשלחו הודעות לכל המשקים בסביבה, במטרה לרכז כ-250 איש שיקיפו את חיל הספר מסביב למשק. כל ישובי הגליל חשו מיד לעזרה. כוחות ההגנה והפלמ"ח הוזעקו אף הם.

בשעות אחר הצהרים החלו לצעוד כוחות רבים מהפלמ"ח חברי הגנה ושאר חברי קיבוצים מהסביבה. קבוצות קבוצות. התגבורת הגיעה בכל הדרכים ברגל וברכב בכביש ובדרכי עפר. ליצור מגע סביב חיילי חיל הספר והקימו קשר דגלים בינם לאנשי כפר גלעדי. חיל הספר שכיתר את כפר גלעדי כותר ע"י המון. בשעה 14:00 לערך ניתנה הוראה לצעוד לתוך כפר גלעדי. כאשר הגיעה הקבוצה מכיוון מנרה וצעדה עם מקלות קפאפ תפסו חיילי חיל הספר עמדות לכיוונם. כיתת חיילים נוספת שכבה על כביש הכניסה לכפר גלעדי ובהיות הקבוצה של חולתה שירדה יחד עם אנשי חולתה נפתח עליהם אש. קצין ערבי נתן פקודה לפתוח עליהם באש רובים ומקלעים. מהירי נפצעו כ- 10 איש.

בשלב ראשון הצבא לא הרשה להגיש עזרה ראשונה לאנשים. רק בהתערבותו של מייג'ור בריטי נמנע אסון גדול. הוא הגיע בריצה ופקד על הערבים להפסיק את האש. אנשי חיל הספר טענו להגנתם ששתי יריות נורו עליהם מכיוון הכפר, וכי החיילים הערבים ירו על דעת עצמם בלי פקודה. הקצינים הבריטים הממונים על חיל הספר התנצלו וטענו שהם לא נתנו הוראה לפתוח באש.

בשעה 5 אחר הצהרים החלו להגיע מכוניות משא נוספות עמוסות יהודים מהמושבות והמושבים הקרובים למשק ואף אלה הרחוקים ממנו. כמות גדולה מאד של בני אדם. המאבק עדיין לא תם אך נדמה היה שמכל הארץ נוהרים יהודים בהמוניהם לעבר כפר גלעדי.

אנשי חיל הספר של עבר הירדן חסמו את הכבישים ועצרו את המכוניות. נוסעיהן ירדו מהן והתפזרו בשדות הסמוכים. המוני אנשים ישבו בשדות.

קציני הצבא החלו לחשוש מפני התנגשות חמורה שעלולה להביא להידרדרות במצב. בשעות אחר הצהרים המאוחרות בא הקצין הבריטי מושל המחוז מחלסה (היא קריית שמונה של היום) "מספר החבר מתתיהו, "לנהל מו"מ עם מוכתר הקיבוץ נחום הורוביץ. תחת עץ הם ישבו ודנו. פנה המושל ואמר: "אנחנו לא ניקח את העולים, רק תרשמו לנו את שמותיהם" על כך ענה לו הורוביץ ללא היסוס: "יש עולים אך לא תקבלו אותם ולא את שמותיהם". קצין המושל עזב.

אנשי חיל המצב ניסו בכל זאת לקבל ערובה שכפר גלעדי לא יאפשר למעפילים לצאת מן הקיבוץ עד שהענין יתברר במו"מ בין הממשלה לסוכנות. אנשי כפר גלעדי הסכימו לדרישה זו, לאחר שבאו בדברים עם הסוכנות והשלטונות בירושלים התוודעו לנעשה.

התקרית הסתיימה במשא ומתן שנוהל בין הבריגדיר של הצבא (שהמטרה היתה כפופה לו במקרה זה) ובין אנשי המחוז.

לפנות ערב ה- 6.10.45 בין השעות 17:00 ל- 18:00, התקבלה הפקודה מטעם הממשלה המרכזית להסיר את המצור ולעזוב את המקום. השרשרת סולקה. החיילים פינו את המקום מבלי שיעלה בידם לעצור את המעפילים המצור הוסר. קציני חיל הספר חשו היטב שלא תהיה כניעה. עתה נהרו למשק כל אותם אלפים שבאו מכל הארץ כדי לחלוק כבוד ולהזדהות עם כפר גלעדי. עיני כולם נהרו משמחה רצו רק ללחוץ ידים ולחזור חזרה כל אחד למקומו.

"בזה תמה המערכה בכפר גלעדי" מסכם קרול, אבל המערכה הגדולה הישובית שלנו לא נשלמה".

הדי המעשה בכפר גלעדי היכו גלים. וועד גוש הגליל העליון תבע את הוצאתו של חיל הספר מאזור זה, שגם במקרים רבים אחרים פגע ללא סיבה בתושבי הגוש. נתבעה חקירה מדוקדקת. עם זאת מזכירות ועד הגוש קבעה כי יש לקבל כל עולה באשר היותו פליט, בלי להתחשב בכך אם נכנס בדרך לא חוקית.

העיתונות הערבית פרסמה אף היא כותרת לרוחבו של העמוד הראשון בעיתונם ובה הודעה רשמית על הברחת יהודים בגבולות הצפוניים, ותארה את ההתנגשות המזוינת. עוד נכתב בהודעה הרשמית על יריות אנשי חיל הספר ביהודים בגליל ("אדיפע"). גם העיתונים הבריטים פרסמו בהבלטה את הידיעות על היריות מצד חיל המצב ליד כפר גלעדי. אין ספק שהיתה זו תקרית רצינית ביותר, שהיוותה גם תפנית בתולדות עליה ב'. העוסקים בעליה יכלו לרשום לעצמם את ההישג. זכותם עמדה להם על שהעולים הבלתי ליגליים שהגיעו עם אור יום ולמרות הכל נכנסו למשק. לא נמסרו לצבא הבריטי. אנשי כפר גלעדי וכל ישובי הגליל עמדו בעוז ובגאון אל מול כוח צבאי

ובעקשנות על זכותו של עם ישראל לעליה. על אף הירי והפצועים לא היתה נסיגה או התרופפות. תקרית השיירה, שבעקבותיה היו מצור וקרב על כפר גלעדי וסיומה במשא ומתן ובהתנצלות על האש שנורתה, חיזקה את השורות. לאחריה - נמשכה הבאתם של העולים.

אם אסכם אני "הקטון מבני בנימין" את האירוע שהיה בכפר גלעדי, הרי התשובות למאבק הניטש סביבנו ע"י המנדט הבריטי ביום 6.10.45 תינתנה מאוחר יותר עם התערותנו בארץ. רק אז הצלחנו לקלוט את גודל המעשה ואת גודל השעה המגשימה שנעשתה באמצעותינו ואת דרכה של הציונות בדרך לקום המדינה. אני גאה גם בכך שהיישוב היהודי בארץ ניצל למעשה את עלייתנו (המשפחה) וחברי הקבוצה כולה כדי לזכות בהמשך דרך אירוע זה באהדתה של דעת הקהל העולמית במאבק נגד הבריטים שגרם לסיום המנדט בארץ ישראל, והבליט את הצורך להקים מדינה ליהודים בארץ ישראל.

10 אנשים מהגליל העליון נפצעו ע"י חיל הספר בשעת מצוד על עולים בלתי חוקיים בכפר גלעדי

אנשי חיל הספר ורשו סאת כפר גלעדי ריכזה שלא יתנו למפגלים לצאת את הכפר על אשר הנזין יתברל במשא ומתן בין הממשלה והמוכנות. אנשי כפר גלעדי נכנסו לירישה זאת, לאחר שבאו בקשרים עם המוכנות.

כפר גלעדי, מועדים הקצונים הברר ימים של חיל הספר, כי החילים העובים ירו על זנת צנחם בלי סכורה.

בישובי הגליל העליון נפגס החולה נורר המעשה התמכרות רבה. רבה התמכרות גב על זה, שחיל הספר ניתק את הקשר הבלוני בין כפר גלעדי וראש סינה.

סמית ששת הפצועים שהובאו לכה"ח מירידיר במבריה בשעות אחר הצהרים רבו: וסוף בלובשטיק, סוביה בענני, צבי ליטוי ביצקי, משה יבוא, י. ברנדס וזיל כוזם. הגורעה כולקמן פורסמה על ידי המפקד הראשי בארץ ישראל:

כ"ס במקטובר נתקל מספר של חיל הספר של עבר הירדן על הגבול הפסוני של א"י בערך ב"סד עולים בלתי חוקיים מספיקת כפר גלעדי וניסה לעצור אותם. אולם העולים הבלתי חוקיים הצליחו להגיד כלי כל אינדיאנס למושבה. אחר כך הקיף חיל הספר את המושבה.

בערך בשעה 3 אחה"צ הותקף במקלות חיל הספר ע"י אנשי חיל ה"סניטו לפרק את הנסק כנאנטי חיל הספר. אנשי חיל הספר פתחו אז באש ופצעו 7 יהודים אחד מהם כנאטן רציני. ניתנה רשות לחוקיים להגנס למושב כפר גלעדי ולקחת את המצודים אתם. ולא היו יותר אינדיאנסים. בשעה 5 אחה"צ הופר המצור והבצב סקה.

עשרה אנשים מוקוות הגליל העליון (סמונה מסברה ושנים נעמיר) נפצעו אתי טול (בשבת) על ידי אנשי חיל הספר כי שעה שבאו לכפר גלעדי אשר חיל הספר שם עלה מצוד לשם חיפוש עולים בלתי חוקיים. המצוד הופס על כפר גלעדי בשעה מוקדמת בבוקר ונמשך על לסנות ערב.

חיל הספר שם את המצור כדי להשם שם עולים בלתי חוקיים, שעברו את גבול הפסון. לחילים לא ניתן להגנס לצרף חיפוש. אנשי כפר גלעדי הוציקו צורה

והברי המסקים עמיה, אלה השחה, חולתא וכנרה חשו לעבר כפר גלעדי. בשעה שהיו כ"סד ככפר גלעדי, הותקפו הבאים לצורה, שהיו כולסן בלתי מוזיינים. ביירות כחיל הספר. ונפצעו 10 אנשים במסונת מצודי סנרה. והבאו 6 לטבריה. (סוים האחרים נפצעו על). כחול הססה אחר פניו אנשי ושנים קסה. הי מצוד כעמיר הובא לבית החולים על ידי המסורה.

הוצאת חיל הספר – תובע ועד גוש הגליל העליון

פגן מרשל הפחוז שומע בכפר גלעדי עצומית ועד הגוש נגד
חזרת לרא פרובוקאציה – מבטיח להעביר את הענין לשלטונות

מצב הסצועים בבית החולים שחיצר הו-
טב במקצת, אולם אחד מהם עדין לא יצא
מכלל סכנה.
במצבו של ישעיהו ברוך, שנפצע קשה
בכפר גלעדי בשבת חל שינוי קל לסנה.
אולם מצבו רציני עדין. שאר הסצועים,
ששה במספר, נמצאים עדין בבית החולים
שחיצר לטיפול.

מה מודיעה המשטרה על מעשה כפר-גלעדי

ב־6 לח. ו. בשש בבוקר בערך עברה
קבוצה של קרוב ל־50 יהודים את הגבול
מהלבנון לארץ-ישראל באוסן כלתי חוקי.
ב־7 בבוקר בערך נראתה קבוצת יהודים
באותו מספר, בקירוב סמוך לכפר-גלעדי
על ידי שני קצינים בריטיים מחיל-הספר
של עבר-הירדן. בשעה שהחילים ניסו
לקרוב אחריהם, נהדפו על ידי אנשי כפר-
גלעדי שהביאו את הקבוצה לתוך הכפר.
בשעות הבוקר הקיפו אנשי חיל-הספר
את המושבה בשרשרת. ב־3 אחה"צ בערך
התקיפו אנשים ממנרה את שרשרת החי-
לים וניסו לפרוץ אותה. אנשי השרשרת
פתחו באש וכתוצאה מכך נפצעו 7 מאנשי
מנרה, ש־5 מהם הועברו לבית-החולים
שויצר בטבריה. מצבו של אחד מהם מסו-
ך. של שנים חמור מאד ועוד שנים נפצעו
סצועים קלים. אנשי חיל-הספר טוענים, כי
שתי יריות נורו עליהם מכיוון הכפר.
בשעה 5 אחה"צ בערך התחילו להגיע
אבסומובילים, טעונים יהודים מהמושבות
שבסביבה. אנשי חיל-הספר של עבר-הירדן,
חכמו את הדרך ועצרו את הפכוניות, נוס-
עו אחד האוטומובילים התפזרו על פני
השדות הסמוכים, ואנשי חיל הספר פתחו
עליהם באש ונפצעו איש אחד. אף הוא
הועבר לבית החולים שויצר. בשעה 5 בערך
כולקה השרשרת.

העתונות הערבית עד ענין כפר גלעדי

אדיסאפי טרסם את ההודעה הרשמית
על יריות אנשי חיל הספר ביהודים, בגליל
והכתיר אותה בכותרת לרוחב העמוד הרא-
שון: "הודעה רשמית על הברחת יהודים
בגבולות הצפוניים והתנגשות מזוינת".
"מלשתין הכתר אותה: "כניסת עולים
יהודים מוכרחים, התנגשות ופצועים. 70
עולים יהודים נכנסו לארץ-ישראל בינם
אתמול, סלוגות מהצבא הטורי והצבא הלב-
נוני, שבאבי ותחתים למנוע הברחת יור-
דימ".

בקשר עם חירות בחברי הקיבוצים בג-
ליל העליון ופגיעת שבעה מהם על ידי
חיל הספר. בשבת אחר הצהריים, ביקרו
במזאמי-שבת בכפר-גלעדי סגן מושל מחוז
הצפון, מר פ. כהנא, קצין המחוז וקציני
המשטרה רידלי, סליי ומוסה כחלי. עד
הפוז הלילה עסקו בבירור פרטי ההתקפה
של חיל הספר.

חזירות – לרא פרובוקאציה
מזכירות ועד הגוש הביעה מחאה נמר-
צת בשם כל השובים על התפרצות מחסי-
רה זו של חיל הספר שאין לו חקדים. מר
נחום הורביץ הכחיש את טענת מסקדי חיל
הספר, שהחילים פתחו באש לאחר שה-
צעירים ניסו לפרוק את נשקם בכוח. מר
הורביץ הדגיש כי לא היה כל ניסיון כזה.
יתר על כן, עדי ראה שהיו במקום מודי-
עים בפירוש, שחברי המשקים הותקפו ב-
ריות בהיותם פרוחקים מרחק רב משרש-
ראוח חיל הספר שהקיפו את כפר גלעדי,
והו ראה תותכת, שלא היה כלל בדעת חב-
רי המשקים לפגוע בנשק החילים. לא מובן
הקשר שבין תפקיד חיל הספר לשמור על
הגבולות, ובין מעשה חזירות על אנשים בלי
חי מווינים ההולכים בדרך לחומם. מר הור-
ביץ חבע שתיערך מיד חקירה מדוקדקת
ושיועמדו לרין החילים האשמים. כן דרש
שיוצא מאיזור זה חיל הספר שם במקרים
רכים אחרים טען ללא כל סיבה בתושבי
הישובים העבריים באזור הצפון. הוא הס-
עים שהקצינים והשוטרים הבריטיים נהגו
כראוי, וגילה דעתו שאלו היה הדבר נתון
רק כדירתם, היה נמוע מקרה מחסיר ומו-
עז. ע. ע. אמר מר הורביץ בשם הי-
שובים, אנו נקבל את אחינו הפליטים וק-
רובינו, כלי להתחשב בכך אם נכנסו בדי-
רך חוקית או לא, נעשה זאת ככל הדרכים
והאמצעים, גם אם נתקל בהתנגדות.

תשובת פגן המרשל

מר קורנס, סגן המושל, אמר שהוא מצ-
טער על המקרה ומסר על הענין לשלטונות
המוסמכים. בנוגע לדרישה להוציא את חיל
הספר מאיזור גבול הצפון – זהו ענין
שיש להעבירו לשלטונות הגבוהים. בקשר
עם המקרה, הוא מבין שהיהודים אינם מס-
כימים לאמצעים, שנקטו השלטונות, כדי
למנוע את העליה היהודית הבלתי ליגאלית,
ומצד אחר חול הספר הוא הכוח האחראי
לפגיעת עליה כזו. גם אם יעמידו כוח אחר
באיזור גבול זה תהיה אפשרות של התנק-
שויות. ככל אופן, הוא יעביר את כל הדי-
רשות לשלטונות המרכזיים.
אחד הפצצות עורגו מופכן
ההתממרות בין כל הישובים על המקרה
של יום שבת גדולה מאד. היום תתיצב לפני
מר קורנס, סגן מושל המחוז, משלחת של
כל המוכתרים בישובי הגליל ועמק החו-
לה ובאי כוח קהילת צפה, כדי למסור מח-
אה נמרצת על המקרה המספיר, ולתבוע
אמצעים נגד האשמים.

סוף דבר -

עוד באותו ערב לאחר השלמת המשא ומתן ופיזור הכוחות וכל אנשי הסביבה, הוצאנו מכל המקומות, ואספו אותנו במרכז הקיבוץ, הלבישונו "בגדי קיבוצניקים", והעלו אותנו על שני האוטובוסים אשר פיזרו את כל 71 העולים למקומות שונים בארץ. משפחתי פוזרה זו הפעם הראשונה בחייה. כל אחי הועברו לקיבוצים בארץ: מעוז חיים, יגור, בית אורן, גבעת חיים, ועד רבדים. אימי שהיתה פצועה הועברה לאיילת השחר עד גמר הטיפול הרפואי. אבי ואני הועברנו לת"א, שם שוטטנו במשך חודש שלם ממקום למקום. כל לילה במקום אחר, ולאחר שאימי ויחזקאל אחי הצטרפו אלינו, הצלחנו למצוא דירה בשכ"ד ולמצוא סוף סוף מנוחה לנפשנו. כעבור זמן, לאחר שהבית בבגדאד נמכר והכסף הגיע ארצה בדרך לא דרך, נקנה הבית הראשון שלנו בא"י. זה היה במנשיה שביפו. (בית זה נמכר על ידי בשנת 2016 ובכך סגרת מעגל). שם לראשונה התחלתי ללכת לגן שליד בי"ח זמנהוף, אבי מצא עבודה והחיים בארץ המובטחת החלו להתממש.